

A. TIBVLLVS

ex antiquo desumtum

ALBII
TIBVLLI
CARMINA QVAE EXSTANT OMNIA

EX RECENSIONE F. WVNDERLICHII

CVM NOTIS

G. HEYNE

TOMVS PRIMVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM
ANNO MDCCCXXI

TYPOGRAPHVS TAVRINENSIS

L. S.

Tertius vix annus est, ex quo meam latinis scriptoribus operam navare institui, et iam decimum prodit volumen, quod, ne sua careat commendatione, mollissimos tibi versus exhibet poëtae elegiacorum

praestantissimi. Nimirum, quum post Catullum, aetate omnium principem, hoc poëseos genus ex romanis praesertim frequentaverint Cornelius ille Gallus a Virgilio laudatus, cuius nunc scripta desiderantur, eiusque aequales Ovidius et Propertius, sic inter doctos constare video, admirabilem in illo fuisse scribendi facultatem, scitam in hoc elegantiam, utrumque vero in amatoriis argumentis nativo quodam carminis colore a Tibullo superari. Pulcherrimi enim huiusmodi elegi habentur, si inaffectata stili simplicitate, et grata identidem negligentia, animum referant scriptoris, cui vel invito excidisse paene videantur. Est quippe suum amatoribus ingenium, qui nihil contente velint, nihil quaerant ambitiose, sed vagantium more huc

illuc incerta spe ferantur, idem porro ament, oderint, spernant, ac repudiatum iterum repetant. Inde illi questus et lacrymae, et in brevissimis gaudiis moerori saepe admixta voluptas, quod, quum aliquid se putant tenere, nihil tamen tenent, et plus quam caeteri mortales fugientis vitae cogitatione moventur. Hoc videas in Orientalium libris, quorum ex Perside et Arabibus elegantissimum specimen in Anglia edidit Guillelmus Iones; hoc in Anacreonte, qui lasciviens et ludens mortem plus semel commemorat; hoc denique in Tibullo, cuius et facilis sermo et numerus et animus ad poëticam moestitiam omnino comparatus, perpetua illecebra lectorem devinciunt. Sic ille amat, sic moeret, sic irascitur, sic demum

fallente sententiarum transitu in diversa dilabitur, ut qui secum agat, non aliis scribat. Quod quidem summum est in arte; eam namque maxime probamus, quae nullum sui vestigium relinquit. Sic ridentes Charites aut Heben Canovae spectantes, mira formarum pulchritudine capti, in eaque defixi, marmoris et scalpri penitus obliviscimur.

Sed de Tibullo satis; de Heynio illud tantummodo adiungam, eumdem apud Germanos multis praeivisse in eo interpretationis genere, quod in investigandis pulchri causis praecipue versatur. Id mirum, quam feliciter in Virgilio cesserit, omniumque studiis exceptus fuerit disertus enarrator, qui, uti in Phidiacis operibus eruditi artifices faciunt, subtiliorem divini poëmatis rationem

exponeret. Quod quis neget esse perutile, quum venustatis leges, unde omnis elegantior disciplina ducitur, doctorum oculos aliquando praetereant? Ad eumdem plane modum clarissimus vir Tibullum adornavit, et provecta iam aetate iterum illustravit, amicum senex cupide revisens, quem iuvenis adamaverat. Heynium Wunderlichius, hunc vero morte praereptum Dissenius excepit, cuius opera Tibullus Gottingae tandem editus est, anno huius seculi XVII. Hunc ego diligenter descripsi, et cum integris trium interpretum animadversionibus in lucem emittendum curavi. His fruere, candide Lector, et vale.

Dabam Taurini nonis Decembr. anno MDCCCXXI.

PRAEFATIO

LVDOLPHI DISSENII

PROFESSORIS GOTTINGENSIS.

Ern. Car. Frid. Wunderlichius ut Virgilii ita Tibulli denuo edendi curam susceperat ab Heynio, immortali viro, ei delatam, neque profecto impar ad hoc negotium accesserat. Erat enim hic vir quum aliis rebus apprime doctus tum linguae latinae peritissimus, quod et ipse saepe admiratus sum quotidiano usu per plures annos cum eo coniunctus, et aliis, puto, probatum est Virgilii parte prima nuper in lucem emissa. Habebat ingenium acre et subtile, plane factum ad linguarum studium; erat scientia grammaticae accuratissima, ut etiam syntaxin linguae latinae componere meditaretur qualem dudum nostrum tempus desiderat; erat industria assidua et generosa gloriae cupiditas. Sed non fuit in fatis, ut

Wunderlichius ea omnia perficeret, quae sibi proposuerat; ante hunc ipsum annum mors iniqua eum abripuit. Quum igitur hoc tristi fortunae casu Tibullus editore suo esset orbatus, iamque requireretur qui editionem inchoatam ad finem perduceret, operis perficiendi negotium oblatum est Huschkio eo tempore Gottingae moranti, quo magis idoneus editor Tibulli inveniri non posse videretur. Huschkius, et ipse Wunderlichii dum vivebat amicus, rem suscepit: facta pactio, et tradita ei omnia, quae a Wunderlichio passim notata erant quaeque oblata ab aliis viris doctis. Tum vero Huschkius cunctari, non plane recusare, neque tamen opus aggredi; tandem re totam aestatem tracta, diserte negare et conditiones renuntiare. Quod quo iure fecerit, ipse videat; mihi, quod verum est, narrandum fuit. Igitur Tibulli editio quum iam diutius retardari non posset, ne maius etiam damnum pateretur librarius, vir honestissimus, tandem morae impatiens, ipse rem in me recepi, et feci id quod per breve temporis spatium mihi concessum fieri potuit. De quo nunc dicendum est. Librum primum cum notis et

observationibus ipse prelo tradidit Wunderlichius, ita in eo adornando versatus, ut et lectionem saepius mutaret et notas criticas uberiores adiiceret, in caeteris eandem fere rationem teneret, de qua exposuit ad Virgilium. Denique omnia quae addidit, literis H. — W. a notis et observationibus Heynianis accurate discrevit. Reliquos tres libros ego imprimendos curavi, et pertexui opus hoc modo: Quum perlustrans quae a Wunderlichio relicta erant, plura reperissem ultima manu correcta, haec omnia ipsis verbis servatis recepi; deinde quae alia passim ab eo notata noveram Tibullo usui futura, haec quoque transtuli, omninoque eam mihi legem statui, ut quum omnibus notis et observationibus adiectis amici nomen subscribere visum esset, nihil adderem quod non ipse probaturus fuisse videretur. Lectionem mutavi caute, nec nisi in iis locis, ubi quid Wunderlichio placuisset, mihi constabat. Acceperat Wunderlichius collationem duorum codicum Zwicensium saeculo decimo quinto scriptorum, a celeberrimo Goerenzio benigne oblatam, et eiusdem viri collationem codicis Gothani per-

quam accuratam, passim discrepantem ab ea, qua Ioannes Henricus Vossius usus est. Miserat etiam Gurlittus, vir doctissimus et liberalissimus, exemplar Tibulli, in quo manuscripti Hamburgensis lectiones diligentius notaverat quam alias factum. Horum codicum lectiones in Observationibus indicavi, ut fecerat Wunderlichius, adiecta etiam, praeeunte Wunderlichio, varia lectione caeterorum codicum, quorum collationes publici iuris fecit Ioannes Henricus Vossius in notis ad suam Tibulli editionem. Denique dicendum est de re, quam tacere mallem. Vir doctissimus Bardili pro insigni sua liberalitate sponte obtulerat Wunderlichio collationem a se Parisiis factam, et in literis ad Wunderlichium datis nonnulla de editionibus Tibulli principibus monuerat egregie disputata. Wunderlichius acceperat hoc donum, quum iam primae paginae Tibulli impressae essent, postea tamen quam primum potuit, eo usus est, ut patet ex Observationibus ad librum primum. Haec praeplacuerunt Huschkio. Quid igitur ille? Scribit viro honestissimo, ut sibi concederet in suum usum, quae ita a

nobis acceperat, ut huic editioni insereret. Vir clarissimus Bardili concessit, credens Huschkii verbis, eorum in hac editione usum nullum esse posse. Mirabar sane, quid hoc rei esset, dicens Wunderlichium iis iam usum, neque tamen veram causam intelligebam; postea vero quum Huschkius reliqua omnia subito remitteret, haec retineret, intellexi sane, sed sero; operis statim aggrediendi necessitate imposita tempus non fuit amissa recuperandi. Ita vero factum est, ut his subsidiis uti non potuerim. Haec sunt quae dicenda habui, ut de huius editionis ratione constaret. Imagines, quibus haec editio ornata est, Heynius elegerat; ab eodem etiam explicatio earum profecta est.

Scrib. Gottingae mens. Mart.
ann. CIↃIↃCCCXVII.

PRAEFATIONES
HEYNII.

Constantiam in me et fidem in amore semel suscepto nemo puto desiderabit, qui me viderit Tibullo, cui ante XL annos iuvenilem operam, ante XX hos annos curas secundas, addixeram, nunc senile quoque studium impertire. *Laus in amore mori!* Ne tamen ultimam manum ei admovere recusarem, movit me multarum rerum, quas Tibullo debeo, grata recordatio. Nam primum eorum studiorum tirocinia in eo posueram, ad quae colenda ac docenda aliquando ut evocarer in fatis erat; cum enim aliis studiis addictus, et ad aliud vitae munerumque genus essem delatus: postea tamen ex ea opera, quam aliquando necessitatibus adactus in hoc poëta posueram, omnis vitae meae ratio ducta est; tum constituenda Tibulli lectione et interpretatione sensum et iudicium veri, boni et pulchri, de quo in hoc literarum genere isto tempore nondum magnopere laborabant homines,

acueram; quid in literis graecis et latinis ad formanda ingenia utilitatem veram ac vim haberet, animadverteram, et quo modo ad id consequendum interpretatio classicorum scriptorum instituenda, qua in re continenda esset, perspicere coeperam; tum vero multum illa opera in Tibullo posita mihi profuit ad molliorem aliquem animi sensum habitumque induendum, quo ad benevolentiam humanitatemque animo imbibendam proclivior essem, ita ut grata aliis facere, iniucunda aliis fugere adsuescerem. Nam, etsi multo potentiora et efficaciora esse possunt multarum virtutum praecepta, solet tamen ita evenire, ut, si non modo verba, sed sententias et res expendimus in scriptoribus legendis et interpretandis, per temporum ac rerum causas insideat interdum et haereat aliquid animo, aut contrahatur sentiendi habitus aliquis. Non itaque sive ab annis meis sive a studiis alienum esse visum est, Tibullum recognoscere, cum librarius nuntiasset, velle se ponere operam in recudendo libro; etsi non diffitear, factum id esse tempore meo valde alieno, cum occupationum mearum intervalla aliis

essent curis destinata. Quum tamen mature didicissem, non mihi res, sed me rebus submittere: accinxi me ad operam hanc, ita, ut, poëtae carminibus et notis observationibusque iterum perlectis, emendarem, delerem et adderem ea, quae aetas et usus docuerat. Quod enim in gravioribus disciplinis fieri et solet et debet, id nec minus locum habet in scriptorum veterum interpretatione et critica, ut si vicies ad aliquem scriptorem diligentius recensendum accesseris, vicies videas aliud melius posse constitui, aliud perperam esse tentatum; quae ipsa res homines doctos ad modestiam et verecundiam in his studiis adducere debet. Est autem inter officia viri boni et docti, ut, quae semel evulgavit, quamdiu vixerit, emendare et limare, nova autem lectione et animadversione locupletare haud desinat; etiamsi non licuerit, id quod paucis contigit, in eodem semper genere, multo minus in argumento eodem, omnem aetatem consumere, sed aliis studiis, aliis curis sit vacandum. Quae itaque inter legendum passim animadverteram, aliorum quoque seu observationes seu coniecturas in Ti-

bullum, locis suis adscripsi; excussi quoque tres codices Guelpherbytanos, de quibus in codicum recensu accuratius actum videbis.

Ceterum de ipso genere interpretandi et commentandi, quod in hoc poëta, postea in Virgilio, amplexus sum, multa hic addere necesse haud est, quandoquidem aliis iam locis eius consilium, fines, veros et pravos usus, declaravi. Quum superioribus aetatibus ad auctoritates fere et sectas revocata esset veterum scriptorum tractandorum ratio: ipse allaboravi magno cum studio, ut partim omnem hanc rationem ad certas causas et certa principia revocarem, partim, quid in ea consilio, temporibus, hominibus, quibus opera ea esset destinata, tribuendum sit, declararem; posse adeo diversa commentandi esse genera utilia et probanda; curandum modo esse, ut primo loco scriptoris verba, sententias et res recte intelligant ii, quibus scribimus; in iuvenili vero lectione, ut iudicium cum in sensu vero eruendo tum in sententiae veritate perspicienda acuatur, sensus boni pulchrique moveatur et excitetur. Habet ac servat laudem

suam bona critica; non vero continet ea aut efficit omnia quae quaerimus; uti nec sine lectionis veritate esse potest interpretatio bona; sunto editiones, quae una in critica occupatae sint, sunto aliae, quae in sola interpretatione; sunto quae utrumque amplectantur; ipsa interpretatio instituatur paucis, fiat pluribus, prouti lubeat aut consultum sit; occupati sint alii in convertendo scriptore in sermonem patrium, alii in interpretandi genere alio; nam versiones, quas vocamus, et ipsae sunt genus interpretationis perpetuae; constituatur modo unumquodque genus e natura sua et ex consilio et usu. Relinquatur tamen laus sua etiam huic interpretandi generi, quo non modo criticas subtilitates et argutias sequi propositum habetur, verum etiam sententia exquiritur; quam nisi plane teneas, ne de lectionis quidem veritate plane constare potest, multo minus de sententiarum veritate, de dictionis venustate et de ceteris. In poëtarum autem lectione sensum verum saepe non assequeris, elegantiam autem ac pulchritudinem carminis vix unquam tenebis, nisi in promtu tibi sit, ad vulgares enun-

tiationes poëtica revocare; ita demum claras notiones ac certum iudicium assequi licebit; saepe itaque facilius est criticam exercere quam bene interpretari, etiam ea, quae critico acumine excogitaveris. Laus porro sua esto etiam ei commentandi generi, in quo sententiarum causae ex ipsa sermonis, seu recte seu usu constituti, ratione (licet enim eorum, quae legas, sensum qualemcunque animo tenere, ut tamen nec verba singula nec verborum ac sententiarum vim assequaris), ex scriptorum usu, aetatum opinionibus ac iudiciis, ductae apponuntur; admonitiones quoque breves et utiles de ipsis sententiis ac rebus aut de vero pulchroque subiiciuntur. Nihil in hoc reprehendi posse video, nisi quod in aliis generibus pari iure reprehendas: si non certo cum iudicio, non cum dilectu ac consilio, non sermone et modo idoneo, non ingenue ac modeste, sed aut cum fastu ac supercilio, aut cum cavillatione et contumelia aliorum, id, quod professus sis, exsecutus fueris. Atqui haec non rerum, sed hominum vitia sunt, quae ab humanitatis studiis quam maxime aliena esse debebant. Con-

sulamus tamen bonis literis ac moribus saltim in eo, ut istam hominum infirmitatem aequo animo feramus, memores dicti Ciceroniani: *Conveniet — esse aequum et facilem, multa multis de iure suo cedentem.* Scr. m. Maio CIƆIƆCCXCVII.

Prodiit ante hos viginti annos Tibullus iuvenilibus meis curis expolitus; sed habitu externo tam parum comto et concinno, vitiis autem typographicis tam foede coinquinatus, ut eum inspicere pigeret puderetque; adeo sugillata et suffusa erant omnia livoribus et ulceribus a typographo inflictis. Hoc est iniquum illud Germanorum fatum in his literis, ut, cum apud ceteras nationes libri classici sub prelum revocati emi a plerisque soleant propter nitorem et ornatum typographicum, nostrorum contra virorum doctorum labores tam sordida et faeculenta charta, tam obtusis et exesis literarum formis, tam supine et vitiose plerumque excudantur, ut ipso adspectu exteris, qui elegantiae commendationi forte plus, quam debebant, tribuunt, fastidium mo-

veant; quo fit, ut raro classicorum scriptorum editiones a nostratibus adornatae extra Germaniae fines exportentur. Quum itaque redemtor libri, honestissimus vir, Iunius, iam dudum deficientibus exemplaribus, mecum egisset, ut recognoscerem librum, nuper autem denuntiasset, rationes suas ita ferre, ut Tibullum sub prelum quam primum revocaret: committere nolui, ut, quantum in me esset, tam parum honesto ore et habitu iterum prodiret splendidus Eques, Tibullus, quo primum in conspectum venerat. Profligato itaque Virgilio, partem aliquam otii Tibulli olim meis curis vulgati, me vero absente ab operis excusi, exemplari emendando impendere constitui. Sed, quod fieri solet, ut, ubi ad pristinos amores redieris, iis iterum incalescas, idem mihi accidit, ut Tibulli dulcedine adeo caperer, ut modo hunc modo illum locum accuratius excuterem, venustates earumque causas exponerem, hoc mutarem, illud polirem, alia melius constituerem; tandem etiam ad lectionem poëtae in. multis locis emendandam progrederer.

Vt autem quae in nova hac editione prae-

ter correctionem eorum, quae in priore vitiose excusa fuerant, praestita sint, melius constet, paucis ea in fronte libri ipse commemorabo. Primum multa aut a consilio talis editionis aut ab officio boni interpretis aliena resecui, adieci alia, inprimis in interpretatione et illustratione poëtae, quibus elegantiae eius ac venustates earumque causae meliore luce illustrarentur; neque ideo refugi monere interdum ea, quae passim a viris doctis in aliis libris, et ad alios auctores copiose exposita sunt, sed quae, ut in memoriam revocaret, necesse videbam esse ei, qui tantam ex Tibulli lectione, quantam licet, voluptatem capere vellet. Quum itaque circumspicerem, quid lectorem aut tenere, aut, nisi animo id hoc ipso temporis momento, quo legeret, obversaretur, voluptatis fructum deminuere posset: incidi in loca nonnulla, quae et ipse olim expedita et intellectu facilia putaveram, in quibus tamen nunc me haerere sentiebam. Egi quoque hoc, ut ad ea, quae in Tibullo singularia sunt, aut raro obvia, legentis animum converterem. Carminum argumenta apposui ita concinnata,

ut elegiae cuiusque summam, consilium ac praestantiam cognoscere, qui vellet, posset.

Intactam ab initio reliqueram criticam libri partem; mox tamen inter legendum intelligebam, retractandam mihi esse et hanc, primum quod me Scaligeri et Broukhusii auctoritati, etsi ab ea iam ante in multis locis recesseram, nimium tamen in aliis etiamnum tribuisse videbam; tum quod in lectionis Tibullianae fontibus, et rivulis propagatis, superiores interpretes sequutus, prorsus caecutieram. Erant enim nunc ad manum editiones plures veteres, inque his Vicentina, inprimis autem Aldinarum, ut Gryphianas, Colinaeanas et Plantinianas taceam, apparatus, qui in priore recensione cum ceteris defuerat; aderat etiam maior rei criticae usus, ut lectionis Tibullianae et carminis per codices et editiones propagati vicissitudines et fortunas nunc sagacius indagare possem. Exposui rei summam in commentatione, huic praefamini subiecta, de Tibulli lectione seu contexto. De singulis autem lectionibus in singulis locis aut mutavi priores observationes, aut novas ex nova librorum comparatione subnatas sub-

texui. Corvinianum quoque nunc Tibullum adhibui cum varietate lectionis a docta manu veteri editioni Vicentinae adscripta, et cum alia a Iac. Tollii manu profecta, de qua in eadem commentatione monui diligentius: in qua omnino de toto hoc genere, deque editionibus inprimis Tibulli egi multo accuratius, quam olim a me fieri potuit. Nam, praeter eam, quam 1472 exaratam memorant, vix ulla est editio Tibulli, quam non aut olim aut nunc inspexerim, et lectio unde deducta sit, investigaverim. Nec, ut Vitam Tibulli retractarem et vanis ariolationibus resectis ea, quae cum fide aliqua dici possunt, relinquerem, ab officio boni interpretis alienum esse putavi: quo omnino ita me defunctum esse velim, ut adolescentes, qui in hoc genere virium suarum periculum facere volunt, habeant exemplum, quo ad alia eaque graviora tractanda uti possint.

Scr. in Georgia Augusta die VI
Maii CIƆIƆCCLXXV.

DE

TIBVLLI LECTIONE

PER LIBROS SCRIPTOS ET PRELO EXCVSOS PROPAGATA, ADEOQVE DE TIBVLLI CODICIBVS ET EDITIONIBVS.

Inter poëtas similis argumenti Tibullus puritate, facilitate et nativa aliqua elegantia praestare semper habitus est. Non affectat eruditionem intempestivam, quae saepe in Propertio taedium facit, nec flagitiosam impuritatem Catulli. Hominem liberalis indolis et amoeni ingenii, mores urbanioris notae, et animum bona institutione informatum et praeceptis sapientiae imbutum, aequum, modestum, probum, facile agnoscas. Eundem videas esse mollitie animi et facilitate mira, a rebus agendis alienum, in otio honesto Musis et amoribus vacantem, nec minus proclivem ad affectus moeroris tristitiaeque ac vitae taedia. Ab omni honorum fortunarumque cupiditate et ambitione alienus, servavit idem institutum ac propositum in suis elegis. Non, ut carmine inclaresceret et poëtae nomen consequeretur, sed sibi et amicae scripsit. Itaque simplicitatem illam orationis et sententiarum, veritate sua et nativa aliqua elegantia commendabilem, unus omnium maxime prae se fert. Idem sibi semper similis (*), eundem otii et ruris amorem, fortunarum contemtum, eandem morum orationisque formam retinet. Animi affectiones et curas, amoris aestum et tormenta, suspiciones, timores, gaudia,

(*) Scaliger Hypercrit. p. 795: *Uniformis ille pene totus est, vixque discedens a se ipso, eodem pene gyro includitur.* Nihil itaque mirum, si summis etiam viris in deliciis fuit. Ita Cardinalis de la Vallette dictus eum plurimi faciebat. V. Balzac. in epistola inserta Hist. Acad. Francicae ab Oliveto scriptae p. 62, ed. Par. 1729, tom. II.

repentinas vices, prae ceteris poëtis ad naturae veritatem egregie expressit, quoniam ad eas deliniendas et sedandas ipso horum carminum solatio utebatur; multum in hoc praestantior Ovidio, qui ingenii potius lusum sectatus esse quam animi sensus reddidisse videri debet. Tibullus vero in ipso amoris aestu, quum vel maxime animus commotus esset, et amicae desiderio ureretur, elegias suas scripsisse videtur; tam vere, tam vivide singula exprimit (*): prorsus dissimilis poëtarum nostrorum, qui non tenent, sed fingunt puellam, quam tenere se decantent; amoris non sentiunt vim et affectum, sed ingeniosi sunt in eo imitando et probabiliter exprimendo.

Poëtae igitur huius in summa simplicitate tam venusti et tersi optandum erat plura haberemus carmina, aut saltem integra et incorrupta ad nos pervenissent ea quae supersunt. Enimvero multarum elegiarum fragmenta habemus tantum et membra. Servavit enim casus, cui maiorem veterum scriptorum partem debemus, veterem aliquem codicem, sed temporis iniuria male habitum et truncatum, e quo ii codices, quos habemus, fluxere. Sunt itaque omnes Tibulli codices saeculo XIV

(*) Pius Annotat. poster. c. 115: *Princeps elegorum poëtarum — est dubio procul Albius Tibullus, quia vere, non dissimulanter aut obnoxie amantem agit; et consequenter insanum, modo superbit, modo supplicat, annuit, renuit, minatur, intercedit, dedignatur, quod voluit, non vult, quod optavit, refugit, secum dissidens, ut in vera Cupidinis rota circumagi credas.* Inter recentiores poëtas nostri ingenium induisse plane videri potest Hercules Strozza, cuius Amoribus nihil mollius, nihil ingeniosius vidi, in comparandis vero illis cum multis nostri locis singularem voluptatem percepi. Sed et Sannazarius, ubi a Propertio suo discedit, non infeliciter nostrum exprimit. Addere posses Pontanum, nisi is nimis mollis et solutus difflueret. Inter Gallos dulcissimus poëta Lafare Tibulli elegantiam aequat, interdum vincit: sua vero interpretatione elegiae principis libri primi, quidquid romanae venustatis detraxit, gallico lepore compensavisse videri potest; ne enumerem eos, qui nostra aetate cum inter nos tum inter Britannos Tibulli ingenium induisse videri possunt.

et XV exarati (*); nec exstare videtur ullus antiquior, si forte Scaligeri excerpta cum fragmento Cuiaciano, nescio an unum quoque Heinsii Anglicanum, excipias. Argumento huic rei hoc ipsum est, quod in locis mutilis, etiam in manifeste corruptis, conspirant omnes libri in corruptelam; id quod fieri non posset, nisi ex uno omnes fonte fluxissent. Antiquiorem illum librum nunc periisse probabile fit; non enim cum Propertio illo, qui ex cella vinaria fuit protractus, Pontano adolescentulo (h. e. circa a. 1440), Tibullus videtur coniunctus fuisse; nec Cuiacianus liber, cuius fragmento usus est Scaliger, ceterorum fons esse potuit, quia lectiones habet a reliquorum omnium fide alienas ac diversas. Quid? quod nec illud satis exploratum est, codexne ille, cui lacunae Tibulli debentur, fuerit is ipse, e quo recentiores illi descripti sunt. Potuit iam is, et eius exemplar adeo, prodire ex antiquiore aliquo, qui vetustate ac situ aut casu vitiatus erat, isque hanc fortunam experiri potuit haud multo post Tibullum tempore. Nam Augustei aevi monumenta, ingeniorum quoque, maximam partem interiisse videntur primis statim saeculis, incendiis maxime urbis, quae sub Nerone et per bellum civile, quod eius mortem insequutum est, facta sunt. Colligo hoc etiam ex eo, quod Domitiano laudi datum est, quod bibliothecas, incendio absumtas, impensissime reparare curavit, exemplaribus undique petitis. Sueton. Domit. 20.

Quum sub saeculi XV exitum sub prelo excudi libri veteres coepissent, traditi sunt operis *Tibulli codices*, qui ad manum erant, neque adeo emendatissimi, ut in aliis quoque scriptoribus antiquis factum. *Editionem*

(*) Scaliger in princ. Castigation. in Tibull. *Huius poëtae ea omnia, quotquot in Italia exstant, exemplaria recentiora sunt, quam ut inter vetustos libros censeri debeant.*

principem 1472 nondum quisquam satis accurate excussit; fit tamen probabile, Venetam 1475 ex ea esse expressam, quippe quae etiam Statii Silvas complectitur, quas prior illa continebat. Ex hac, diuturna comparatione instituta, intellexi ductas esse editiones, Regiensem 1481, Vicentinam 1481, Lipsiensem s. a. sed, aliam aliter, in nonnullis locis correctas. Praeferunt eae editiones plerumque eas lectiones, quas e libris scriptis viri docti restituerunt. Neglecta tamen, nescio quo fato, a sequentibus editoribus est haec editionum antiquarum classis, nec inspecta, nisi forte Mureto, una et altera Dousae patri. Obtinuit enim principatum altera, etsi deterior, lectio, per Venetas et Aldinas propagata, quam tandem deprehendi ex *Romana* manasse. Haec igitur *Romana* quasi pro *altera principe* habenda, ducta et ipsa haud dubie ex codice, sed minus emendato, diligenter olim a me excussa, prodiit 1475, subiectis Cyllenii commentariis, quos ille ad codicem suum scriptum adornaverat. Ex hac certatim expressae sunt Brixienses 1486, Venetae 1487, 1491, 1493, 1500, et 1520; sed passim ac varie ex Cyllenii commentariis, forte et aliis editionibus interpolatae, quibus alius, ut dixi, codex pro fundo fuit. Successere his editiones Aldinae, quae olim, quum Dresdae viverem, ad manus non erant; nunc autem partim in bibliotheca Georgiae Augustae, partim virorum omni ingenii humanitatisque cultu expolitorum et amicissimorum, Duvii et Brandesii, tum Kulenkampi, Collegae coniunctissimi, benevolentia, mihi sunt oblatae ac missae: atque horum demum exemplarium comparatione in tramitem eum deductus sum, quo lectionis Tibulli propagatae vestigia certa deprehenderem Nam in superiore recensione intellexeram equidem, differre inter se plurimum editiones Colinaeanas, Gryphianas, Basileenses, et reliquas, nec tamen certam

rationem, ad quam earum discrepantiam referrem, reperire poteram. Broukhusius enim, qui magnam molem variae lectionis habuit, de editionibus et earum auctoritate parum laboraverat. Nunc igitur intellexi, *Aldinam primam* a. 1502, Venetas modo dictas expressisse, nec tamen unam, sed correcto hinc inde contextu, partim ex comparatis inter se pluribus huius generis editionibus, partim viri docti iudicio; nam codex scriptus adhibitus non esse videtur. Insequuta est a. 1515 *altera Aldina*, a doctissimo viro curata, et magno eruditionis apparatu correcta, si non libris scriptis comparatis, etsi et hoc esse factum probabile fit, crisi tamen subtili, et, si pauca excipias, felici. In hac editione sublati sunt aut asteriscis notati plerique ex versibus supposititiis, et omnino iactum est emendatiori Tibulli lectioni fundamentum praeclarum. Alterutram ex his Aldinis sequutae sunt editiones sequentes omnes, sed, quod mirum est, delectu non semper cum bono indicio facto: nam priorem, altera haud dubie longe inferiorem, unice expressere Colinaeanae et Basileenses; alteram autem Veneta per Scotum 1549, et Gryphianae, numero plures. Nec quidquam innovatum vidi ante *Muretum:* cui doctissimo viro Tibullus non parum debet, plus etiam debere putaretur, nisi Scaliger eum debita laude fraudasset. Nam editus est a Paullo Manutio, aut verius ex ed. Aldina altera repetitus, a. 1558, Tibullus cum Catullo et Propertio a Mureto diligenter castigatus, libro utique uno et altero adhibito, uno saltem quem suum appellat; sed consuluerat, quantum comparatione diligenter facta intellexi, hinc illinc editiones veteres ex Veneta pr. ductas, quas tamen more istius saeculi et ipsas veterum codicum nomine declarat; saepe etiam, dum alios sic vel sic legere narrat,

non libros seu scriptos, seu prelo vulgatos, sed virorum doctorum emendationes protulisse putandus est. (*)

Achilles Statius, iam tum Catullo doctis commentariis instructo clarus, Venetiis 1567 Tibullum cum commentariis edidit. Sequutus ille est Aldinam secundam, Mureti, quod saepe miratus sum, vix verbo mentione facta: ut tamen nec eum convicio vel obtrectatione vellicare videri possit. Fertur tamen, quum Italiam adiisset, cum Mureto vixisse, neque adeo eius de Tibullo merita ignorare potuit. Is librorum bonam copiam habuit; non minus enim decem usus est; certe laudari videas duos Vaticanos, quorum alterum valde antiquum fuisse, ex nota ad I, 3, 34 colligas, veterem bonae notae librum Guidonis Ascanii Sfortiae Cardinalis, Angeli Colotii librum, e quo tamen, ut etiam ex Florentino bibliothecae S. Laurentii et alio vetere libro, cerpta tantum habuisse videtur; ait enim fere: *in libro Colotii, in Florentino, in veteri libro, sic fuisse affirmant, testantur;* et similem aliam collationem etiam Heinsio contigisse paullo post videbimus; porro librum Marcelli, Pontificis Maximi, Patavinum et duos veteres libros suos. Idem alios, qui codices contulerant, consulueral. Non paucae eius lectiones, id quod per se intelligitur, cum Vaticanis Heinsii conveniunt.

Ianus Dousa pater a Lipsio lectionum in Tibullum varietates acceperat, quas ille, dum Romae esset, *ex antiqua membranaceorum codicum fide* excerpserat, e quibus insigniores memoravit in Praecidaneis in Tibullum c. 15, 16. Sunt inter eas nonnullae, quae in nullis aliis libris reperiuntur, ut facile possit suspicio subnasci, libro nostris antiquiore Lipsium usum esse; verum sunt eae fere eiusmodi, ut e viri alicuius docti ingenio

(*) Ita v. c. factum in loco lib. I, El. 6, 3.

profectae esse videri possint. Nam quod hoc saltem loco a me monendum est, quum, literarum antiquarum studio reducto, ad poëticen romanam multorum ingenia saeculo XIV et XV se converterent, Tibullus inprimis fuit is, quem exprimerent certatim Itali. Laudavi iam supra Herculem Strozzam, Sannazarium, Pontanum; videbit alios is qui Italorum poëtarum delicias adierit. Hoc ingeniosissimorum hominum studio factum est, ut Tibulli exemplaria circumferrentur passim a viris doctis emendata, lacunis etiam suppletis, adeoque eiusmodi exemplaria, quae, vero nomine, interpolata erant. Multa igitur eliminanda fuere in primis Mureti recensionibus; de quibus singulis locis monuimus. Atque haec quum non fugissent *Ios. Scaligerum*, virum iudicii et ingenii vi praestantissimum, quum sibi videretur non pauca loca in Tibulli elegiis deprehendere, quae nullo sensus vinculo inter se comprehenderentur, quum in eo subsistere deberet, ut plurium elegiarum excerptis primam et secundam libri primi constare diceret, eo devenit, ut versus nonnullos ex minus commodo in commodiorem, ut ei videbatur, locum transferret; quod institutum idem in Propertio, etiam in Manilio, et in Sulpiciae satira, Dousa quidem et Barthio probante, servavit. Et nostri quidem poëtae elegiam primam, ut plerasque libri prioris, plane discerpsit, et, tanquam Absyrti alicuius lacera membra, partes eius dispersit. Enimvero, ut concedam, aliquot paginas, aliquot versus, quod interdum, v. c. in Luciano, factum vidimus, transpositos esse (*), ta-

(*) Scaliger in comment. p. 216: *Lege vitam huius poëtae apud L. Gyraldum; ibi videbis exemplar, ex quo omnia Tibulli, quae hodie exstant, propagata sunt, aliquot pagellis transpositis turbatum fuisse.* Vita ea legitur Dial. IV, p. 222, ed. Iens. Sed de eo, quod Scaliger inde memorat, ne vestigium quidem videre potui.

men illud incredibile est, in eodem carmine ita laxatos esse versus, ut modo ex extremis in principia, ex his in medium, ex hoc in utrumque locum alii et alii disiecti sint, et quidem ita, ut, quod nisi data opera et magna cum arte fieri vix potuisset, sensum qualemcumque constituant. Hoc si credere debemus, non iam plura de atomorum fortuito concursu cum Epicuri discipulis disputare licet. Non vero tantum ratione destituitur id consilium, sed etiam periculosum est et aleae plenum. Nam primum, in tanta ingeniorum, sensuum ac iudiciorum diversitate, unusquisque alio alioque modo has transpositiones instituit, pari tamen iure, quum semel ex arbitrio agere coeptum sit (*): tum si semel illud sequi coeperis, intra quos fines consistendum sit, quousque progredi liceat, in aliis quoque scriptoribus, vix definiri potest; et nullum, inprimis elegiacum, quod singulis fere distichis sententiam claudit, carmen erit, in quo non, discerptis et ad certam rationem compositis versibus, sensum satis commodum efficere me velle ausim recipere. Hoc tamen institutum probavere Broukhusius et alii (**). Sed viri docti genium elegiae non

(*) Pro exemplo sit quod ante paucos annos factum vidimus a viro elegantis ingenii, *Sam. Henley*, qui novae editionis specimine proposito Scaligeranas transpositiones iterum alio modo disposuit, in nonnullis etiam satis probabiliter idem ulterius progressus, etiam ordinem elegiarum aliter se constituere professus est. V. *Gotting. Gel. Anz.* 1792, p. 1631 seq. Ingenium et acumen viri docti facile probes, totum consilium vix admittas. Probabiliorem et tutiorem rationem iniisse mihi videor in eo, quod nos in multis poetae partibus tantum lacinias et fragmenta habere censui: seu quia exemplum illud, unde codices nostri ducti sunt, lacerum erat et mutilum, seu quia illud exemplum tantum excerpta alicuius viri docti opera ex pleniore codice facta continebat. Hinc illae lacunae, hinc hiantes sententiae, distichis comprehensae. Simile eclogarium versaverat Ios. Scaliger. Potuit etiam utrumque locum habere, ut et excerpta tantum comprehenderet codex iste, et multis locis vitium contraxisset; quia tot pentametri exciderunt: quae lacunae serius opportunitatem interpolandi lubidini fecerunt.

(**) Sed iam illud reprehendit praeter Vulpium Ayrmannus §. 69, §. 71.

satis perspectum habebant. Quid enim, quaeso, est, in quo maxime illa versatur? an in subtili aliqua et ad dialectices regulas exacta, severa et acerba rerum vel sententiarum positione et enarratione? an in eo, ut, quae diligenti consideratione et multo iudicio exegeris, diligenti et castigata oratione exponas? Immo vero in hoc eius ingenium et natura continetur, ut animi commoti ac perturbati sensus et affectiones seu molliores seu ex graviore impetu iam remissas et subsidentes exprimat (*). In hoc regnat; in hoc tota est; hoc praecipuum argumentum sibi tractandum sumit, neque temere ad alia avocari debet. Quare illud? quia, cum singulis distichis sententia finiatur, non nisi singulae et a se invicem seiunctae sententiae in ea poni possunt. Haec est, si eius indolem recte perspicio, vera causa, cur motibus animi exprimendis unice destinata est. Vti principio luctui et tristitiae inserviebat (**), ita successu

(*) Recte Boilavius in Arte sua: *Il faut, que le coeur seul parle dans l'Élégie.*

(**) *Principio* dixi, Horatium sequutus noto loco Art. 75 seq. non quasi elegi omnino a querimonia processerint. Antiquior eorum usus fuit in brevibus sententiis ethicis, gnomis et praeceptis vitae. Tales fuere elegi Theognidis, Solonis et aliorum. Translatus quoque ad sensus et affectus animi eorum usus multum a lamentis abfuit, si Tyrtaeum memineris. Ad molliores sensus reddendos adhibuit elegos Simonides, nondum tamen genere aliquo carminum constituto satis ac definito. Itaque inter sequiorum etiam aetatum poëtas videbis alios genere elegiaco usos esse, alios elegias scripsisse. Prioris generis poëtae narrationes, hymnos, et alia argumenta hoc carmine incluserunt, quod se commendabat sensibus per breves strophas facile expeditis; etsi nec de eo satis solliciti erant, ut sententiam stropha, seu binis versibus finirent. Verum arte poëtica magis expolita et carminis genere aliquo ex argumenti indole et tractationis natura accuratius constituto, intellectum est, animi affectus molliores tanquam materiem propriam subiectos elegiae esse, in qua illi versandum esset. Nec tamen intra eius fines omnino se continuerunt principes carminis auctores, Callinus, Mimnermus, Philetas, Callimachus, quantum ex fragmentis et aemulantium eos poëtarum romanorum studiis intelligitur; ita ut omnino *duo* inter se diversa *carminum genera* constituenda esse videantur, *aliud* genus elegiacum, externo habitu et stropharum brevitate ad diversa argumenta adhibita notabile, *alia* elegia proprie dicta.

temporis in amore et eius curis praecipuus elegiae usus fuit, mansitque etiam apud eos, qui lusus tantum ingenii, non veros amores, carmine persequerentur: id quod iam ab Ovidio factum. In curis vero amoris exprimendis omniane aequaliter procedere possunt, ut alia aliam sententiam, veluti in sermone cum ratione et multa deliberatione composito et diligenter elaborato, excipiat? Non credo; sed ut in amante alius alium animi motum trudit, urget, ita sententias, non satis sibi respondentes, neque arctiori vinculo iunctas, subiici necesse est. Amatorem modo supplicem esse, modo superbire, nunc precari, obsecrare, modo iurare, minari, tonare, interdum laudare, obiurgare, dolere, gaudere, irasci videmus. Nonne cum ratione insaniret, qui, ut in sedato orationis genere, nulla nisi apta et connexa inter se proferre vellet? Itaque mirari non debemus, si in elegia dissidere interdum aliquid et hiare, eaque se excipere videmus, quorum nexus non a subtili iudicio, sed ab animi districti curis et in contraria rapti impetu proficisci potuit. Scilicet amantis tum sensum quasi induere, eius statum et conditionem subire, et te in eius locum in animo tuo surrogare debes. Quae quum ita se habere, non levi iudicio adductus, arbitrarer, alieno semper fui animo a Scaligeranis traiectionibus, quas Broukhusius tam cupide est amplexus. Sed videamus nunc de eius recensione accuratius.

Quam infesto vir summus fuerit animo in Muretum, satis constat. Ab iisdem odiis proficisci debuit hoc, quod, Mureto plane deserto, iterum ad Aldinam primam reversus est, eamque iterum a se emendatam operis excudendam tradidit. Nam ex Ald. pr. Scaligeranam ductam esse, liquido mihi nunc constat; quo ipso factum est, ut plurima, quae in Ald. sec. et mox a Mureto egregie erant emendata, nunc iterum antiquis

sordibus coinquinata proferuntur. Quumque Scaligero sensus Tibulliani candoris ac simplicitatis deesset, doctrinae contra exquisitae copiae maximae, multa ille mutavit aut refinxit docte quidem, quis neget? interdum etiam ingeniose, sed a Tibulli genio abhorrenti more modoque. Cum tamen Brouckhusius eum religiose sequatur, Scaligerana recensio, quod nollem factum, pro praestantissima perperam haberi coepit.

Scaliger tres libros habuit: quorum unius copia ipsi facta erat a Iac. Cuiacio, ICtorum principe, recentis illius et paullo ante typographicam artem inventam scripti, quo tamen meliorem hodie exstare non putabat. Idem excerpta pervetusta, in Chrestomathiae Albianae speciem potissimos locos complexa, possedit, quibus plurimum se adiutum esse, testatur. De iis, quae monuerimus, vide ad II, 6, 19. Sed ei fragmentum quoque peroptimum et quam emendatissimum, a quarta libri tertii elegia ad finem usque libri quarti, commodatum erat ab eodem magno Cuiacio, quo emendatius ullum antiquum exemplar legere non meminerat. Liber is fere lectionem veram et genuinam exhibet; sed interdum plane a reliquorum omnium lectione discedit; ut tamen nec semper eorum fidem elevare videatur. Vide ad IV, 1, 175, 200; 5, 10; 6, 16.

Passeratius in pauculis, quas in Tibullum conscripsit, notis saepe e vetere libro lectiones memorat: quem peculiarem ipsius fuisse etiam Brouckhusio persuasum fuit. Ego tamen nondum induci possum, ut eum libro usum esse credam: sed potius de variantibus Statii aut alterius superiorum interpretum intelligo, quando veterem librum laudat. Certe, quotquot harum variantum comparavi, cum uno alterove Statii libro convenire vidi: nisi quod I, 2, 79 ex libro affert:

Num Veneris magno violavi numina verbo,

quod a nullo alio memoratum vidi; ut et I, 3, 2, *tuque* pro *ipse*.

Etiam *Ianus Dousa* filius libro vetere suo se uti profitetur in notis: sed nec inde nec omnino de suo multum ad Tibullum ornandum in medium attulit.

Ianus Gebhardus, quum animadversiones suas concinnaret, sex codices Palatinos, cum excerptis e membranis ab Hier. Commelino suppeditatis, usurpaverat; sed nec diligentia satis magna, nec sagacitate et ingenio ea in re versatum eum esse dicendum est.

Vir doctus, qui *Cantabrigiensem* editionem adornavit, uno Laudensi, e quo excerpta etiam habuit Broukhusius, Bodleiano, variantibus ex Aldina et libro Ferrarii usus, nihil tamen memorabile ex iis attulit.

Ianus Broukhusius, elegantis ingenii vir et multarum literarum, haud dubie is est, cui Tibullus plurimum debet: si non interpretatione, tamen subsidiorum criticorum apparatu. Nam quae boni interpretis munus postularet, parum exploratum habuisse videtur: pro more enim saeculi sui nihil videt, quod illustrandum sit, nisi ubi in exquisitiorem loquendi formam inciderit aut varietatem lectionis offenderit: tum vero exemplorum nube involvit et lectorem et poëtam; luce interdum, quam expectabat, subducta magis quam illata; sententias obscuras nec illustrat nec ipse perspicit. Intra singulorum vocabulorum aut enuntiationum cancellos ingenium et animum ille, ut solebant viri docti, continet. Scaligeri recensionem, studio et admiratione magni viri tanquam abreptus, religiose sequi, quam iudicio librorumque auctoritate uti maluit. Deseruit tamen vel sic Scaligerum in nonnullis locis. Nec vero quisquam alius maioribus librorum copiis fuit instructus. Nam et superiorum temporum editiones, et quae a doctis viris, inprimis Statio et Scaligero, e libris notata erant, diligen-

ter excussit, et ipse non contemnendas copias domo secum attulit; tres libros manu exaratos possidebat chartaceos et recentes; excerpta Lipsii e codicibus romanis a Dousa ad marginem editionis Plantinianae descripta; duo Wittianos membranaceos, quorum alterum *bonae notae librum* vocat; variantes lectiones ex Colbertino codice; alias variantes ex Codice MSto a docta manu in editionis Brixiensis marginem allitas; variantes lectiones e codice Guil. Laudi, Archiepiscopi Cantuariensis; variantes lectiones e libris scriptis excerptas a M. Ant. Poccho; Ant. Perreii Recognitiones adscriptas margini Ald. 1515. Idem ab Heinsio olim in Tibullum parata acceperat: librum chartaceum, variantes lectiones ad editionis Gryphianae, quae in Vaticana erat, marginem notatas, collationes Ang. Colotii Bassii (*), diligentiores illis, quae Statio contigerant; duo Vaticanos; unum Fulvii Vrsini etiam e bibliotheca Vaticana; librum recentem Scaligeri, cum eius excerptis et Cuiaciano; variantes lectiones ad marginem editionis Venetae 1475 scriptas; excerpta ex vetere libro Ge. Falcoburgii, e quibus tamen nihil allatum vidi (**). De toto hoc excerptarum variantium lectionum genere monendum, magna circumspectione et cautione earum usum indigere. Nam primum ex uno exemplari descriptae et translatae fere sunt in plura alia, addita iis passim a viris doctis alia, quae ii, qui describerent, et ipsa inter varietatem lectionis referrent. Ita in Pocchi, Colotii et Perreii excerptis lectionibus multae sunt virorum doctorum correctiones vel suspiciones, multa alia ex veteribus editionibus, etiam Aldinis, adscripta, quae perperam pro nova co-

(*) De cuius opera in codicibus emendandis V. Mehus in Vita Ambrosii p. 290.

(**) Eodem fere apparatu instructus fuit P. Burmann. in nova Propertii recensione. V. praef. Santenii, in qua cum de ceteris, tum praecipue de Perreii Excerptis accurate agitur.

dicum varietate habita sunt. Inspexerat etiam Heinsius duo codices bibliothecae Bodleianae ex dono Archiepiscopi Cantuariensis (quorum alter idem cum Laudensi esse debuit); tres codices Archiepiscopi Eboracensis, et inter hos unum, omnium, quos viderat, vetustissimum. Ex eiusdem Adversariis, posthac a Burmanno Secundo in lucem datis, caput, in quo multa nostri illustrantur (libri quarti 1 et 2), adiecit editioni suae Bronkhusius; item notas Heinsii, in quibus cum multae eius emendationes, fere tamen ingeniosae potius, quam verae, apponuntur, tum, praeter variantes Statii et Scaligeri, excerpta ex libro Schefferi laudantur. Inserta iis etiam ea, quae a Guyeto, sive ex ingenio, sive e libro Thuani, ex excerptis, nescio quibus, rudi stilo conscriptis et e codice Regio, in nostrum notata fuerant.

I. A. Vulpius, Professor Gymnasii Patavini, vir doctissimus, Scaligerana luxatorum carminum transpositione iterum eiecta, etiam in lectione multis in locis a Scaligero ac Bronkhusio recessit: ut eius adeo editionem fundum nostrae facere consultum videretur. Idem variantes lectiones ex Foroiuliensi MSto codice Guarneriano, bibliothecae S. Danielis, membranaceo saeculi XV elegantissime scripto, excerptas editionis suae primis paginis inseruit: quae tamen non sunt adeo magni momenti, sed ubique cum ceteris libris conveniunt.

Vulpii, ut modo dixi, vestigiis institeram in priore maxime recensione, nec ab ea recesseram nisi in locis in ipsa praefatione (p. 19) indicatis. Maiore nunc editorum librorum apparatu instructus, quum perspexissem, Scaligeri maxime in Muretum malevolentia factum esse, ut, emendatiore Aldinae secundae et Mureti lectione spreta, revocaretur minus emendata Aldinae prioris lectio, nolui in manifesta depravatione Scaligero et Bronkhusio inhaerere; sed passim reduxi lectionem anterio-

rem, inprimis veterum editionum classe altera ex Veneta principe ductarum, Regiensi et Vicentina maxime, eam firmante, aut codicibus adstipulantibus.

Versaveram olim, quum ad priorem recensionem accederem, et diligentius, quam opus forte erat, enotaveram librum scriptum in *bibliotheca* tum *Regia* (unde *lectiones* hae *Regii codicis* nomine designatae a me sunt), nunc Electorali Ducali, quae Dresdae est, servatum. Liber ille quaternionibus constat, nitide et non indiligenter saeculo XV exaratus: nam iam insititios Aurispae, qui circa eius saeculi initia vixit, versus exhibet. Catullum, Tibullum et Propertium continet, non raro, quod inprimis in novissimo poëta factum, docta manu emendatos. In calce haec leguntur: *Emtus per me Iasonem de Mayno ano doi septuagesimo nono super millenum quatercentenum. Decimo septimo Klas Octobres circiter decimam octavum horam.* Ab hoc de Mayno ad Fabricium Chemnitiensem, et cum huius supellectile libraria in bibliothecam Dresdensem codex is pervenit. Non quidem multa notabilia in poëtae lectione, aut a vulgata diversa, offerebat; nonnullas tamen lectiones unius vel paucorum librorum auctoritate subnixas suo suffragio confirmabat. Illud vero in eo inprimis memorabile, quod versus insititios interpolatorum nomine notaverat. Libro I, eleg. 2, post v. 24, vulgo inseritur distichon, quod ille cum duplici pentametro exhibebat:

En ego cum tenebris tota vagor anxius urbe,
Praesidio noctis sentio adesse deam.
Securum in tenebris me facit esse Venus.

Ad priorem pentametrum adscriptum erat: *Seneca sic supplevit;* et ad alterum: *Aurispa vero sic.* Porro Lib. II, eleg. 3, post v. 17, inseritur:

Ipse deus solitus stabulis expellere vaccas,
Creditur ad mulctram constituisse prius;

notatum ad huius oram: *Seneca*. Et eadem elegia post 74:

Ah pereant artes et mollia iura colendi,
O utinam veteri peragrantes more puellae:

priori versui appictum: *Seneca supplevit sic;* ad alterum: *Philelfus vero sic*. Iam de Philelpho et Aurispa omnia sunt satis nota (*): sed quis ille Seneca fuerit, nondum mihi liquido constat. Fuisse tamen aliquem veterum auctorum interpolatorem ex illo saeculo hoc nomine, ex Vossio ad Catull. p. 284 discere licet, qui librum msc. viderat Aeneidis, in quo Seneca priorum quatuor versuum, qui Aeneidi praemitti solent, auctor edebatur; et Lucani codices, in quibus septem primos versus addidisse dicebatur Seneca, sed cum his verbis: *ut quidam volunt, avunculus Lucani* (**). In Dresdensi porro libro prima omnium elegia reliquis quasi praefixa videbatur, cum hoc lemmate: *Albii Tibulli in libros elegiarum prooemium incipit: in quo despectis divitiis et militia Deliam amare et amari inserviendum dicit;* id quod et alii sibi persuaserunt, ut Tibullum tum, quum fasciculum elegiarum superiori tempore scriptarum

(*) De Aurispa egit diligenter Bronkhus. ad lib. I, 2, 24; et Mazzuchellius (*Scrittori d' Italia* tom. I, h. v.) Confer quoque Kyriaci Anconitani Itinerar. p. 7, et 43; ubi in praef. p. 40, disticon quoque ab eo suppositum Tibullo recitatur. Versio Hieroclis ab Aurispa facta recensetur simul cum aliis *a. Io. Bened. Mittarello* in Biblioth. Codd. S. Michaelis ad Marianum p. 82. Est in eum epigramma Iani Pannonii tom. I, p. 508:

Tam doctus scribat cur nil Aurispa, requiris?
Creatur multo doctus ut esse magis.

(**) Fuit sane nomen Senecae apud seriorum aetatum homines frequentatum indoctissime ad plura supposititia ei assignanda; ut suspicari liceat, ipsas notas Tironis et Senecae tali commento nomen suum debere: inprimis cum idem Seneca Magister appelletur in mss. de quo v. locum Io. Pistorii ap. Wernsdorf. P. L. M. tom. V, P. III, p. 1467.

emittere vellet, hanc elegiam praefixisse putarent, qua Messalae, quem in ea appellat, eum librum inscriberet. Fugerat me tum, quum priorem recensionem adornarem, Tibullus e Codice MSto Matthiae Corvini Regis Hungariae a Sam. Koeleserio a Keres-Eer Clandi poſi 1727, in octonis editus. Nactus sum eum paullo post, lectionemque in nova recensione comparavi. Pauca tamen in ea observare potui, quae non in ceteris quoque scriptis libris occurrerent; et omnino liber ille Corvinianus satis recens esse debuit, saeculo, puto, XV exaratus. Quantum ex praefatione intelligo, Propertium quoque et Catullum codex continet: promittit enim Koeleserius, se eos Tibullo comites daturum esse. Habet hoc singulare codex, quod Elegiarum numerus usque ad finem continuatur, desinitque in Elegia XXXVII, *Rumor ait crebro;* etsi sub libri cuiusque ex trinis initium adscriptum est, novum librum hic initium habere. Quarti libri notatio nulla est, sed praescriptum: *Laudes Corvini Messalae heroico carmine describit.*

Exposita est tanquam in stemmate *prosapia ac stirps lectionis Tibullianae* per tot editiones deducta; eadem opera simul enumerati sunt *libri*, quorum auctoritate nostri poëtae stat lectio; quibus addi possunt nonnulli, e quibus una vel altera lectio prolata est, qui tamen per totum librum cum vulgata comparati non sunt. Ita Fruterius in Verisimilibus I, 5; II, 1 et ult. passim MStum Danielis laudat. Corradus in Quaestura p. 325, edit. Lips. codicem memorat a Carolo, sacrato Equite Hierosolymano nobili, dono acceptum; lectiones, quas ex eo attulit, suis locis notavimus. Salmasius codices aliquot suos Tibulli memorat in Exercit. Plin. p. 492 B, ed. Trai. Doctus Batavus in Obss. Misc. Vol. II, p. 239 seqq. lectiones aliquot e codice suo profert, sed quae a vulgata nihil discedunt.

Verum praeter hos non pauci passim *in bibliothecis* extant *libri*, quos, quantum iudicari potest, magna saltem ex parte, eruditorum nemo adhuc excussit. Quos magno numero partim e bibliothecarum catalogis, partim aliunde notatos, quum in priore editione recensuissem, ut uno quasi conspectu intueri posset, qui vellet, quantum nobis in uno hoc tam exiguae molis neque adeo multorum hominum lectione frequentato poëta subsidiorum relictum sit, et quam exigua eorum pars nostris usibus inservierit; non prorsus alienum a re videbitur, si e priore praefatione illum locum huc transscripsero: additis nonnullis, quae se legenti sponte obtulerunt, etsi fatendum est, maximam horum librorum partem esse a manu tam recenti, et tam parum fructus et utilitatis ex comparatione instituenda promittere, ut nemini auctor sim otii in tali opera consumendi. Initium huius recensionis faciemus ab Italia, codicum quasi patria, unde in alias terras, tanquam e natali in peregrinum solum, abducti fuere. Et a Montefalconio quidem in bibliotheca MStorum tom. I, p. 4, inter bibliothecae Vaticanae codices memorantur:

n. 1609, *Tibulli codex antiquus in membrana.*

n. 1610, 1611, 2794, 3175, 3270, 3272, *omnes in membrana, sed recentes.* Ex his eos fuisse necesse est, quos Statius et Heinsius versarunt, et forte ille, qui primo loco memoratur, is ipse est, e quo Lipsii excerptae lectiones erant; eodem etiam Statius usus esse videtur.

In bibliotheca Cardinalis Ottoboni, ap. eund. tom. I, p. 188, A.

Tibullus, codex recens.

In bibliotheca Olivetanorum Neapoli apud eund. p. 230, C; et in Diar. Ital. c. 21, p. 305:

Propertius, Catullus, Tibullus, Statii sylvae; codex

ab Ant. Sinibaldo Florentiae descriptus anno 1484.

In bibliotheca Medicea Florentina, in pluteo XXXVIII, idem Montefalconius l. l. p. 238, Tibulli quatuor codices memorat, qui disertius describuntur p. 317, nimirum:

n. 36. *membranaceus Albii Tibulli, poëtae clarissimi, elegiae.*

P. Ovidii Nasonis
Fabula versibus elegiacis.
Propertii Aurelii monobiblos
Ovidii de pulice.

n. 38. *Tibulli Equitis Romani, ac poëtae clarissimi Elegiarum libri tres. Sapphus epistola ad Phaonem, multa alia in papyro* 1479.

n. 39. *membranaceus Albii Tibulli, poëtae illustris, elegiae. Ovidius de Tristibus et de Ponto.*

In Pluteo XXXIII, ib. p. 309:

n. 25. *Mst. membr. Propertii, Tibulli, Catulli carmina.*

n. 26. *papyr. Propertii atque Tibulli carmina.*

n. 27. *membr. nitidissimus. Catulli et Tibulli carmina, cum epigrammate Guarini in principio. Gherardus Ioannis Delciriago*, (f. del Cyriaco) *civis Florentinus, scripsit pro Io. Cosmo de Medicis, optimo cive. Flor. anno* 1457, *mense Iulio.*

n. 29. *pap. Propertii et Tibulli carmina, cum eiusdem vita et epigrammate in fine.*

Iste liber Propertii et Tibulli est mei Ant. Iuliani manu propria scriptus (*).

In bibliothecis Patavinis, et quidem in Museo Nic. Trivisani, ib. p. 488 A.

Catullus et Tibullus.

(*) Ex uno Florentino excerpta habuerat iam Statius: ex iisdem excerpta Perreii Heinsius.

apud Hieronymum de S. Sophia, ib. p. 489 E.

Tibullus.

In bibliotheca Ambrosiana Mediolani, ib. p. 511 C.

Catulli, Propertii, Tibulli, carmina, pergam. ter, bomb. bis.

et p. 524.

Tibullus pergam. quater, bomb. ter.

In bibliotheca Ducis Mutinensis, ib. p. 531 D, et in Diar. Ital. c. 3, p. 33:

Tibullus Sec. XV.

Item *Propertius, Tibullus, Catullus, Maximianus,* Codex membranaceus, fol. in bibliotheca Municipii S. Danielis asservatur, teste Fontanino Hist. litt. Aquilei. p. 48.

Iam apud Britannos sequentes codices recensentur in Catalogo librorum MS. Angliae et Hiberniae (Oxonii 1697 fol.) tom. I, P. I, (ex quo repetiit Montefalconius in Bibl. MSS. tom. I, p. 653).

In bibliotheca Bodleiana inter Laudenses n. 1190:

Tibulli opera, sed imperfecta.

Ovidii epistola Sapphus ad Phaonem.

1278. *Tibulli et Catulli opera.*

Videtur alter hic esse is, quo editor Cantabrigiensis usus est; de quo ille: *Codex MS. anno* 1440, *continens Catulli et Tibulli opera; quem bibliothecae Bodleianae Oxon. dono dedit Archiepiscopus Laud. Huic deest una vel altera pagina.*

In MSStis ecclesiae Westmonasteriensis Londini ib. tom. II, p. 27, et ap. Montefalc. p. 674:

1146. *Tibullus.*

1147. *alius* (*).

(*) Editor Cantabrig. in praef. *Quae Catalogus MSStorum Oxonii editus* 1697 *Regiae et Westmonasteriensi bibliothecis tribuit, summopere scrutanti nulla occurrebant.*

In aedibus Iacobaeis Catal. MSS. Angliae tom. II, p. 247:

8636. *Tibullus, Catullus MS.*

Apud Batavos et quidem in bibliotheca publica Leidensi inter MSSta bibliothecae quondam Vossianae asservantur, ut videre est in Catal. biblioth. publicae Vniversitatis Lugduno-Batavae, L. B. 1716, fol. p. 386.

n. 13. *Albii Tibulli, equitis regalis, Elegiae; item libri IV Propertii carminum, Bapt. Guarini carmina, item Ioviani Pontani; item Valerii Catulli in charta.*

n. 42, p. 387. *Tibulli elegiae, quae incipiunt ab tertia, scriptae anno 1473 in charta.*

n. 59, p. 388. *Tibullus sequuntur varia carmina. Catullus, scriptus liber 1453, a P. Antonide Presbytero, in membrana.*

n. 76, p. 389. *Valerii Catulli Veronensis poëtae Lyrica — Albii Tibulli liber, qui scribi finivit VII Kal. Octobr. anno 1441 in membrana.*

n. 81, p. ead. *Carmen anonymi — Catullus. Albii Tibulli liber. Sulpiciae carmina. Propertius. In membr. recen.*

Iidem libri Vossiani, sed parum accurate, recensentur in Catalogo MSS. Angl. tom. II, p. 68, et ex eo a Montefalc. tom. I, p. 680.

Memoratur etiam *Tibullus, Catullus, Propertius, codex*, inter MSS. *Dionysii Villerii*, Canonici et Cancellarii Tornacensis, nunc Ecclesiae Cathedralis, in Elenco MSS. Codicum Belgii, auctore Ant. Sandero. Insulis 1641, 4to. p. 219.

In Galliis, et quidem in bibliotheca Regia Catalogus bibl. Regiae P. III, tom. I, p. 418 recenset sequentes, plenius ac Montefalconius bibl. MSS. tom. II:

n. 7989. *Codex chartaceus, quo continentur: Albii Tibulli elegiarum libri IV, Sext. Aurelii Proper-*

tii elegiarum libri IV, Valerii Catulli Veronensis liber epigrammatum variorumque poëmatum. Epistola Sapphus ad Phaonem. Petronii Arbitri fragmenta, quae edita sunt. Moretum. Claudiani carmen de phoenice. Is codex XV seculo videtur exaratus.

De hoc libro, qui notum illud Petronii Fragmentum Tragurianum continet, vide Montefalc. Bibl. MSS. tom. II, p. 758, et Burmanni Praef. in Petron., Spon. Voyage tom. I, p. 95.

n. 7990. *Codex membranaceus, quo continentur: Albii Tibulli elegiarum libri IV subiecta Ovidii de illius morte elegia. Valerii Catulli Veronensis epigrammatum variorumque poëmatum liber. Sext. Aurelii Propertii elegiarum libri IV. Is codex XV seculo videtur exaratus.*

n. 8188. *Codex chart. olim Baluzianus. Ibi continentur: Byblidis fabula e libro IX metamorph. Ovidii. Anonymi liber de arte amandi. Albii Tibulli elegiarum libri IV passim inter lineas glossae. Is codex anno* 1464 *exaratus est.*

n. 8233. *Codex membranaceus, olim Memmianus. Ibi continentur: Catulli, Tibulli et Propertii carmina. Is codex* 1465 *exaratus est.*

n. 8234. *Codex membr. olim Colbertinus. Ibi continentur: Albii Tibulli elegiarum libri IV. Val. Catulli Veronensis carmina. Is codex XV seculo videtur exaratus* (*).

n. 8236. *Cod. chart. olim Favrianus. Ibi continentur: Sext. Aurelii Propertii elegiarum libri IV. Albii Tibulli elegiarum libri IV. Valerii Catulli Veronensis epigrammatum variorumque carminum liber. Priapeia,*

(*) Idem in bibliotheca Colbertina n. 4595, recensetur a Montefalc. p. 988, et videtur esse liber Colbertinus, ex quo variantes Broukhusio miserat Iac. Gallaeus.

quae Virgilio tribuuntur. Is codex XV seculo exaratus videtur.

n. 8458. *Codex membr. olim Baluzianus. Ibi continentur: Albii Tibulli, Equitis Romani, elegiarum libri IV, cum scholiis. Ad calcem subiiciuntur Tibulli vita, epitaphium, et nonnulla in eius laudem carmina. Sext. Propertii Aurelii elegiarum libri IV. Valerii Catulli Veronensis liber ad Cornelium Nepotem, sive poëmata etc. Is codex XV seculo exaratus videtur.*

n. 8459. *Codex chart. olim Colbertinus. Ibi continentur: Albii Tibulli elegiae. P. Ovidii Nasonis Epistola in mortem Tibulli. Sext. Aurelii Propertii elegiae. Is codex XV seculo exaratus videtur.* Eundem inter MSS. bibl. Colbertinae n. 6479 commemorat Montefalc. p. 1014.

In bibliotheca Card. Radulphi, quae nunc in Regia est, laudat idem p. 780:

n. 43. *Tibulli, Catulli et Propertii opera;* qui forte est in Regia n. 7990.

In bibliotheca Thuanea, quae nunc maximam partem in Regiam translata, in Catal. bibl. Thuan. inter MSS. p. 464:

Tibullus, Propertius in 16, qui videtur esse is, quem Guyetus, ingeniosus Gallus, versavit (*).

An in Germaniae bibliothecis Tibulli cum ceteris elegiographis carmina laterent, non satis otii erat, ut inquirerem. Catullum cum Tibullo in membrana Gudius habuit, Guelpherbytum ille forte translatus.

Ex his codicibus novam aberrationum et variantium lectionum farraginem congeri posse non dubito; vereor tamen, ut hoc magnum ad Tibulli lectionem fructum

(*) Erat in bibliotheca Ducis de la Valliere Codex, de quo v. *Catalogue* tom. II, p. 73. Alius in supellectile P. Ant. Bolongaro de Crevenna tom. III, p. 124.

habiturum sit. Itaque non aegre, maxima certe eorum parte, carebimus, cum omnes fere recentiores sint, neque quidquam praeclari polliceantur.

* * *

(Quum intelligerem, iure a me expectari posse, ut in hos codices diligentius inquirerem: vix compellatus a me doctissimus vir, Ernestus Theodorus Langer, bibliothecae Guelpherbytanae Ducalis praefectus, summa cum humanitate et facilitate codices Tibulli in ea servatos usibus meis concessit; cuius viri praestantissimi similes bibliothecis et archivis praefectos si superiores aetates habuissent multos, maiores haud dubie fructus literis ex copiis istis literariis accessuri fuissent. Quum semel eos codices in manibus haberem, quamvis expectare non liceret, ut lectiones multas novas reperirem, quum codices hi, ut fere omnes Tibulli, recentioris sint aetatis, non potui tamen acquiescere in una et altera elegia speciminis loco comparata, sed excussi tandem codices totos, nec sine fructu; reperi enim varietates nonnullas memorabiles, tum interpolationum partim vestigia nova, partim alia, quae suspiciones meas de interpolationibus et corruptelis certorum locorum aut lacunis et fragmentis susceptas firmarent; quod critices genus illa aetate, qua ad haec studia accedebam, tam parum adhuc erat frequentatum, ut, quum versus in Tibullo et Virgilio damnandos et eiiciendos notarem, vix hominis temerarii notam effugerem. Nunc quidem, ut fieri solet, postquam similibus iudiciis adsueverunt homines, non multum offendit viros doctos, ne in sacris quidem literis, genus hoc *critices*. Verum a me

nunc quidem postulari potest, ut codicum istorum recensum faciam diligentiorem.

Codices *Guelpherbytani* sunt quatuor:

I. n. 63, 5, octonis oblongis, pergamenus, nitide et diligenter scriptus. Sunt in eo: *Tibullus*, literis initialibus Elegiarum pictis, nulla tamen cum inscriptione; subiectum est libro quarto carmen: *Donec erunt ignes.* Virgilii Eclogae, et Georgica, etiam sine inscriptione carminum. In fine versibus: *Haec super arvorum* — subscriptum est: *Clemens Salernitanus feliciter scripsit.*

II. 82, 6, quaternis oblongis; pergamenus; nitide et a librario sedulo scriptus; inscriptos habet elegiarum numeros et breves titulos, etiam lemmata passim in margine, tum varias interdum lectiones, ab alia tamen manu, sed antiqua, viri quidem, ut apparet, ICti, Pontano, quem excitat aliquo loco, iunioris. Conringium aliquando hunc codicem manu versasse, ex nota sub finem libri tertii inserta intellexi. In fine una ex Heroidibus Ovidii sine inscriptione ac titulo est subiecta: Epistola Sapphus ad Phaonem: quae est XV. Sunt scilicet plures codices, qui hanc epistolam habent Tibullo subiectam, ut Bodleianus (sup. p. XLV) Parisinus (p. XLVI), quod casu suspicor factum, quum unus aliquis spatium codicis vacuum brevi hoc carmine explevisset.

III. 332. Gud. octonis; in charta pergamena tenuiore nitide exaratus; literis initialibus librorum et versuum colorum varietate ornatis; est tamen a recentissima, sed docta manu, literis cursivis, quas vocant, exaratus, cum lectionibus var. in margine, ab eadem, ut probabile fit, manu adiectis. Subiectus est Catullus; et in

extrema pagina carmen: « De ortu et obitu Hermaphroditi Pulex poëta » (carmen ineptum: quod in Catalectis, et ex iis in Anthologia Lat. Burmanni exstat tom. I, p. 620, lib. III, CLXXVII) tum, « Versus Augusti, ut aiunt: *Thrax puer* — ». (Est epigramma, quod alii Iulio Caesari, alii C. Caesari Germanico adscribunt; exstat cum in Catalectis tum in Anthol. Lat. tom. II, p. 62, Epigr. XCII).

IV. 65, 2, octonis oblongis; pergamenus tenuioribus paginis, pictis literis initialibus. Continentur Catullus (primo folio manum veterem aemulante suppletus), Tibullus; subiecta elegia Ovidii in Tibulli mortem, *Memnona si mater*, et altero carmine: *Iuvenis qui pauper erat:* omisso *Hic*. In fine subiecta est elegia viri docti, manu eiusdem fere aetatis et characteris perscripta, felicis illa venae, affectus magni, sensusque mollissimi, etsi in ipsis verbis sint quae non satis puri et romani sermonis sunt, quam si hoc loco adscriberem, haud ingratam me lectori rem facturum esse putabam (*).

(*) Delis feminei specimen venerabile sexus,
O desideriis Delia prima meis,
Quid prius aggrediar de te? quae exordia sumam?
Singula si referam: quis mihi finis erit?
O superis dilecta deis! cui Gratia servit
Et Venus, et Veneris, iam superatus, Amor!
O merito coeleste genus, divina propago,
Tu licet humanis conspiciare locis.
Ordine iuncta tribus quamvis postrema venires,
Prima tamen Phrygio iudice dicta fores.
Lumina siderea subter radiantia fronte
Qui vides!, longas marmoreasque manus,
Flaventemque comam, corpus, gressumque severum,
Dixerit: o summo digna puella Iove!
Tune humiles habitare potes, pulcerrima, terras,
Perpetuo aethereis conspicienda choris?
Tune potes cupidi contemnere furta Tonantis?
Forma quidem magnis convenit ista deis.
Ecce tibi volucrem timeo, niveumque iuvencum;
Ecce tibi aureolas in gremio pluvias;
Et quodcunque Iovem vertit; quodcunque refugit

Ex his codicibus *primus* et *quartus* in multis conveniunt, inprimis in priore libro et in aliis carminum partibus; possunt quoque in certis partibus ad fontem communem referri *secundus* et *tertius;* nec tamen sic, ut ex eodem uterque exemplari descripti esse videri possint. Scilicet, quod in codicibus comparandis saepe miratus sum, quum conveniant interdum in uno vel altero loco, vel libri parte, ut unius eiusdemque codicis apographa esse videantur, in aliis partibus adeo inter se discrepant, ut ad diversas stirpes eos revocare necesse sit. Quae res haud animadversa saepe iudicia prava de codicibus et lectionibus peperit; quod inprimis in Homero factum esse vidi. Scilicet inter primum exemplar, e quo apographa facta sunt, et apographum illud, quod manu forte teneas, multa alia facta erant apographa cum aliis forte comparata aut ex iis reficta, in singulis tantum

Innumerisque modis ingeniosus Amor.
Tu tamen immotum retinens fortissima pectus,
Praesidio sanctae tuta pudicitiae,
Divitias animi stabiles, mentisque recessus
Excolis, et veri gaudia summa boni.
Te minor est, quae certa mori; quae, fida marito,
Mors, ait, ipsa animi, mors, tibi testis erit;
Incluta seque tibi submittat Porcia Bruti;
Haec licet ardentes hauserit ore faces.
Iure Minerva suas igitur tibi contulit artes;
Iure suum tribuit Cypria victa decus;
Cynthia propositum, claram Saturnia sortem;
Pegasides linguae dulce dedere decus.
Rara pudicitiae viget et concordia formae:
Tu tamen amplexa es Delia utrumque decus.

In versu ab extremo quarto poëta prorsus sui dissimilis est; quid enim hoc esse dicas: *Cynthia propositum, claram Saturnia sortem* (scil. dedit). *propositum* forte voluit dicere *vitae*, quod aeternam Diana virginitatem servare voluit. At nec *sortem claram* Iunonis bene dixit. Voluit, ac debuit, laudare Dianae virginitatem, pudorem, aut formae habitusque simplicitatem, Iunonis autem formam augustam orisque dignitatem, incessum et sic porro. Scribere saltem poterat:

Cynthia inornatae, augustae Saturnia formae,
Pegasides linguae dulce dedere decus.

locis ac partibus; tum, quod saepe factum deprehendi, descriptos habebant viri docti in manibus non totum carmen vel librum, sed particulas libri, unam vel plures; quarum particularum exemplaria recentiorum aetatum grammatici vel librarii ita describserunt, ut codices totum carmen complexos inde exararent).

* *

*

Veniunt in codicum censum etiam *editiones*, *variis lectionibus e libris scriptis excerptis ad marginem notatae:* quibus tamen raro magna fides tribui potest, ut supra iam monitum est. Transcribi fere lectiones illae excerptae ex uno in alterum exemplar solent, non satis diligenter; admiscentur alia, aut rescinduntur nonnulla; tum fides et pretium, quod iis statui debet, a doctrina, cura ac fide eius pendet, qui primus e codice aliquo eas notavit. At libros scriptos docte ac rite conferre, quod vulgo unusquisque in se recipit, res est magnae doctrinae et ingenii multis variisque literis versati, sagacitatisque non vulgaris; inprimis autem artis diplomaticae, criticae ac literariae notitia imbutum esse opus est eum, qui id, quod e codice enotandum sit, videre et animadvertere vult. Alias colligit ac tollit sordes, aurum relinquit. Reperiuntur autem

In bibliotheca Barberina Romae, (v. Catal. huius biblioth. Romae 1681, fol. tom. II, p. 464).

Aldina 1502, *cum notis et variis lect. MSS.* quae forte M. Ant. Pocchi sunt: transcriptae eae a multis in exemplaria alia.

In Catal. MSS. Angl. et Hib. tom. II, inter libros MSS. Eduardi Bernardi memorantur

n. 7502. *Catullus, Tibullus, Propert.* 3, 4, 5 *iidem, cum MSS. collati.*

In bibliotheca Bodleiana, cuius Catalogus impressorum editus Oxonii 1738 locupletior antiquiori ab Th. Hyde concinnato Oxon. 1674, ibi tom. I, p. 206.

Catullus, Tibullus, Propertius, editionis 1502, 8 (*); 1515, 8; *Lugd.* 1542, 8; *Venetae* 1554, 8; *omnes hi libri cum MSS. collati. Lugdunensis* 1558 *cum MSS. collata.*

In bibliotheca Lugd. Batava inter Vossianam supellectilem; vide eius Catal. p. 262, qui diligentius exponit, ac Catal. MSS. Angl. et Hibern. p. 71.

Catullus, Tibullus, Propertius. Ald. 1502, *collati cum MSS. ab Is. Vossio.*

Iidem: multa hisce adscripta sunt.

Iidem Antwerp. 1560, 12, *plurimum collati cum MSS. a Iano Grutero* (**).

Editio Paris. 1577, 8, *multa adscripta ab Is. Casaubono.*

Antwerp. 1582 *multa sunt adscripta.*

Commelin. 1600 *passim collatus Propertius. Ceteri ab Is. Vossio conscripti.*

Eadem, plena annott. MSS. Is. Vossii.

(*) Ea usus editor Cantabrigiensis, qui eam ita describit: *Liber bibliothecae Bodleianae Oxoniensis continens Opera Catulli, Tibulli et Propertii, ex aedibus Aldi Ven.* 1502, *collatus cum MSS. In libri huius principio apparet manu Nic. Heinsii scriptum:* donum clarissimi viri Lucae Holstenii; *unde vero depromptae sint lectiones, non indicatur. In principio quidem Catulli scriptum est:* M. Ant. Pocchii. *Pars Libri II Propertii et totus tertius nullas habent collationes.* Videtur esse idem liber, qui in bibliotheca Barberina fuit; ab Holstenio vero ad Heinsium et hinc in Bodleianam pervenisse. Variantes ex ea descriptas etiam Broukhusius habuit a Io. Vlrico Meurero Oxonio missas. Idem editor Cantabr. librum alium eiusdem bibliothecae usurpavit cum MSS. collatum Octavii Ferrarii, ut videbatur, manu; eius enim nomen in principio et fine libri conspiciebatur.

(**) Fuere forte illi MSS. Palatini, e quorum duobus, altero membranaceo, papyraceo altero, variantes miserat Gruterus Gebhardo, quas huic per temporis angustias examinare non licuit.

Amst. 1619 *aliqua cum MSS. contulit Is. Vossius.*
Traiectina 1659 *aliqua contulit Is. Vossius* (*)

Accedant his editiones aliquot a viris doctis tum variantibus, tum emendationibus et observationibus conscriptae, nec dum ab Tibulli editoribus excussae.

In bibliotheca Regia Parisiis (v. Catalogue des Livres imprimés de la bibliothèque du Roi. Belles Lettres. Par. 1750, tom. I, p. 287).

n. 779. *Catullus, Tibullus, Propertius, edit. Brixianae* 1486, *exemplar manu notatum.*

n. 788. *Mureti Veneta* 1558, *exemplar manu notatum.*

n. 789. *Mureti Veneta* 1562, *exemplar manu notatum.*

n. 793. *edit. Antwerp.* 1582, *exemplar manu Tan. Fabri notatum.*

In bibliotheca Laurentiana Florentiae, teste Montefalconio in biblioth. MSS. tom. I, p. 309.

n. 24. *inpr. papyr.* conspicitur *anni* 1472, (quae est editio princeps) *cum emendationibus et glossis quibusdam, forte Politiani.*

In bibliotheca Lugdunensi apud Batavos, v. Catal. p. 333.

n. 200. *Catullus, Tibullus, Propertius, cum commentariis Ant. Mureti Venet.* 1558, *qui liber fuit Ger. Falcoburgii* 1564, *qui testatur, notas et coniecturas in margine adscriptas esse fere omnes Lucae Fruterii, quae quidem sunt multae.*

Has copiolas manu Iac. Tollii descriptas, oculis meis subiectas habui, dicamque de iis plura paullo post. Excussit iam ante nos easdem Nic. Heinsius; video enim

(*) In bibliotheca Duc. Vinariensi Catull. Tibull. Propert. cum manu Buchneri et Casp. Barthii: apud Villoison Epistolae Vinariens. p. 108.

in apparatu Heinsiano apud Broukhusium p. 410, Excerpta e vetere codice Gerardi Falcoburgi memorata: quem hunc eundem esse arbitror.

Asservatur etiam *editio Parisina* 1577, *cum coniecturis Cl. Salmasii ad oram scriptis* inter alios libros manu huius viri notatos in bibliotheca Bulierii in suprema Burgundiae curia praesidis; V. Abb. Papillonius in Bibliotheca Auctorum Burgundiae, gallice scripta, Divione 1745, tom. II, p. 280.

In bibliotheca Card. Valletae Gryphianam editionem memorari vidi cum notis MSS. Scioppii (V. *Neue Bücher-Saal V Jahr*. p. 812).

In bibliotheca P. Francii fuit *Catullus*, *Tibullus*, *Passeratii*, *edit. Paris.* 1608, *cum emendationibus mss.* V. Catalogum selectiss. libr. P. Francii Amst. 1705, 8, p. 148; *et edit. Scalig.* 1582, 8, *cum infinitis notis mss. P. F.* (P. Francii).

Fuit etiam in Gudiana bibliotheca editio Catulli, Tib. Prop. manu viri docti emendatt. (Catalog. p. 512, n. 51, 516, n. 101).

Laudat Barthius notas suas in Tibullum in Comment. ad Stat. III, Theb. 276. Crusius in epistola ad Gesnerum, inserta Probab. Crit.* p. 74, prope iustos et perpetuos Tibulli commentarios spondere se posse profitebatur.

Communicaverat mecum Brandes, Ill. Vir, literarum elegantiarum praeclarus arbiter, et cum in omni scientiae genere tum in antiquitate romana mirifice versatus, *editionem Mureti* 1558, *cum varia lectione* in margine *Iac. Tollii* manu notata, a. 1674, m. Decembri, ut in fronte praescriptum erat. Triplicis ea erat generis. Primo loco e Gerardi Falcoburgi Noviomagi codice transcripserat notas et coniecturas Lucae Fruterii, quem Parisiis 22 Martii 1566 obiisse subnotatum erat.

Leves eas et iuveniles fere esse cognovi; nec maioris momenti alia nonnulla ex eodem codice, seu vetere editione, quam in biblioth. Lugd. Bat. servari supra vidimus, translata, quae mera excerpta ex Statio, aut excitata a Falcoburgo Turnebi aliorumve loca erant. Adscriptae altero loco variae lectiones editionis Regiensis 1481, vulgatae iam sunt a Broukhusio. Tertio loco a Tollio subtextam videbam variam lectionem, quam ex editione vetustissima in 8, Biblioth. Lugd. se descripsisse ait, litera K signatam. Verum hanc nihil aliud continere vidi, quam ea, quae Broukhusius inter Heinsianum apparatum sub litera V ex exemplari scripto Scaligeri, recenti codice, in lucem edidit.

Ad *editiones Tibulli* perventum est. His recensendis operam forte nullam impenderem, nisi Fabricii aliorumque diligentia ea in re nimis angusta fuisset; quod deprehendet, qui cum eorum indicibus recensum sequentem comparabit.

Valerii Catulli Veronensis, poëtae clarissimi, carmina. Albii Tibulli Equitis Romani poëtae elegiae. Aurelii Propertii Vmbri Mevani carmina. P. Papinii Statii Surculi Sylvarum liber ad Stellam. fol. min. 1472.

Est haec *editio princeps*, Broukhusio nondum visa, sed Vulpio primum cognita. Exstat ea in bibliotheca Laurentiana Florentiae, v. Montefalc. Bibl. MSS. tom. I, p. 309, et in Museo Britann. e biblioth. Askew. Memoratur a Maittair. tom. I, P. I, (sive tom. IV), p. 320 (*). In ea Propertius primum excusus est. Nondum

(*) Notitias alias v. inprimis Audiffredi de edd. Rom. p. 123. Eas cum aliis nunc colligit doctiss. Panzer. Annal. typogr. tom. III, p. 87 inter libros Venetiis excusos, *Vindelini Spirensis*, ut probabile fit, opera: quibus adde Denis Supplem. Maitt. tom. I, p. 17, cuius exemplum Propertium et Tibullum complectebatur; Pinelli exemplar Catalog. tom. II, p. 367, 4920 solum Propertium, Audiffredi, Catullum, Tibullum, Propertium. At Harles Notitia Litt. Rom. p. 35 huius edit. exemplum se habere

editionem hanc critico acumine exploratam esse aegre fero. Ex iis tamen, quae Vulpius commemorat, tum aliis argumentis satis probabile fit, alteram, quam nunc subiiciam, ex ea esse descriptam, adeoque lectionem nos eius iam enotatam habere, dum huius varietatem Bronkhusius dederit (*).

Catulli, Tibulli, Propertii Aurelii nautae poëtae et Statii Papinii Sylvarum liber. Impressus opere et impensa Io. de Colonia et Io. Manthen de Gheretzen, qui una vivunt feliciter. Venetiis. *fol.* 1475.

Vid. Maittaire l. l. p. 350. Est haec editio, quam Bronkhusius principem esse putabat, et ex qua, ut modo diximus, lectionem apposuit sub lit. D (**).

Tibullus Romae 4, 1475, *in cuius calce: Praesens opus Tibulli Albici inprimi fecit G. Tibullus* (***) *de Amidanis de Cremona Romae anno Iubilei et a nativitate Domini MCCCCLXXV, die mercurii XVIII mensis Iulii. Sedente clementissimo Sixto Papa Quarto, anno eius felici quarto,*

professus, Catullum, Tibullum, Propertium laudat; in fine tamen Propertii adscriptum memorat annum 1475.

(*) Innotuit nunc alia Editio princeps eiusdem anni:

Alb. Tibulli carmina, absq. ulla nota 4. de quo videndus est doct. vir Morellius Catalogo Biblioth. Pinellii Veneti tom. II, p. 383, n. 5051, et ex eo Denis Supplem. p. 680, et Panzer. Annal. tom. IV, p. 6, n. 22. Characterem Morellius ait esse romanum ac perelegantem, planeque eundem, quo *Florentius de Argentina* Orationem Iacobi Romani pro populo Brixiensi ad Nic. Tronum Ducem Venet. 1472 excudit; ut adeo ista Tibulli editio ad eundem fere annum referenda esse videatur. Mihi probabile fit, editionem Tibulli 1475 ex ea esse expressam; nisi est eius ipsius exemplum, aut inde expressum apographum.

Memoratur alia editio trinorum poëtarum s. anno, loco et typographo *Catullus, Tibullus et Propertius* fol. apud Maittair. p. 752, ex quo et ex Rossi p. 64, iterum memoratur a Panzero Annal. tom. IV, p. 107, n. 298. Huic tamen notitiarum generi sine curatiore inspectione parum tribuo; potest enim esse antiqua editio, cuius ultima pagina interierat.

(**) V. Panzer. Annal. typogr. Vol. III, p. 108 n. 189.

(***) Erat id nomen illo tempore non infrequens. Apud Montefalc. Bi-

Tum subiicitur Bernardini Veronensis, vulgo Cyllenii, commentarius: in cuius calce eadem verba, quae ad Tibulli finem, repetuntur; nisi quod: *Sixto Papa Quarto*, *Anno eius felici Quinto*, legitur; minus recte; nam Sixtus IV ad Pontificatum pervenit IX Augusti 1471.

Nulli adhuc superiorum editorum Tibulli, nec ipsi Maittario, haec editio innotuisse videtur. Nobis eam videre contigit in bibliotheca Dresdensi Electorali. Exstat etiam in bibliotheca Regia Parisina n. 976. Nota quoque fuit Barthio. V. eius verba mox laudanda. Nonnullae in ea a vulgata diversitates, inprimis in libro IV erant: vitia vero scripturae eadem, quae in scriptis occurrunt. Poterat tamen in plerisque cum Italicis Heinsii, inprimis Colotiano, convenire videri. Primum in hac editione Cyllenii commentarii vulgati fuere, non in Veneta 1493, ut olim Fabricius tradebat. Neque tamen is ipse editionem adornasse videtur, vel verba Tibulli castigasse: ipsius enim lectio perpetuo ab ea abit, quae in textu servatur. Doctrinam vero illius viri, et ingenium tum in interpretatione, tum in critica, si tempora, in quibus vixit, consideres, satis admirari non possis; unde Barthius ad Stat. Theb. IV, 445, de eo loquens: — *cuius sane labor multis locis illustrat clarius optimum poëtam, quam ex eius aevo sperari poterat. Edidit enim sua commentaria Romae* 1475; et ad Stat. Theb. XII, 418: *Bernardinus Cyllenius, non contemnendus in multis Tibulli enarrator*; *sane talis*, *ut sublegisse sequentes ex eo non pauca notari possint.* Iterum ad Achill. I, 221, loco ex Tibullo I, 2 laudato: — *recte intellexit — vetus eius interpres non plane malus*

blioth. MSS. p. 106, inter Vaticanos n. 2794 referuntur epistolae tres Tibulli, I ad Io. Avenionensem, II ad Ge. Trapezuntium, III ad Porcellum.

pro sua aetate Bernardinus Cyllenius. Laudat eum passim etiam Broukhusius. Cf. *Memorab. bibl. reg. Dresd.* tom. I, p. 421, ubi de Cyllenio nonnulla docte disputantur (*).

Tibulli, Catulli, Propertii, cum eorum vita opera, Regii lepidi *accuratissime impressa auctoribus Prospero Odoardo et Alberto Mazali Regiensibus, anno salutis* 1481, 19 *Kal. Octobr. fol.* 1481.

Paullo frequentior haec est editio, quam superiores. Asservabatur etiam in bibliotheca Brühliana. Varietatem ex ea descriptam Nic. Heinsius habuerat, et Broukh. quoque in Variantium apparatu apposuit. Esse eam ex Veneta pr. expressam iam supra monui (Panzer. Vol. II, p. 392, n. 2).

Catulli, Tibulli, Prop. et Statii Silvae, MCCCCLXXXI. *Actum* Vincentiae *per magistrum Iohannem Renensem et Dionysium Berthochum.* Tum in trinis foliis subiicitur *Carmen Io. Calphurnii, poëtae clarissimi, ad Iohannem Inderbachium Pontificem Tridentinum de laudibus eius, et de Interitu beati Simonis infantis a Iudaeis mactati.* Vicentiae 1481.

Contigit nunc in nova hac recensione versare eam manibus, quum bibliothecae Georgiae Augustae ea nuper illata sit. Praefatur breviter Io. Calphurnius ad Hermolaum ICtum, et memorat se, ab adolescentibus studiosis rogatum, ut Propertium aut Statii Silvas iis interpretaretur, editionem Venetam percurrere coepisse, tot autem mendis refertam eam deprehendisse, ut longe plura essent vitiosa et depravata, quam quae

(*) De ead. edit. vide Maittair. tom. I, 348, et Denis Sup. Maittair. tom. I, p. 56, ubi alii sunt laudati, et post hunc Panzer. Annal. Typogr. Vol. II, p. 454, n. 184.

De editione Mediolanensi 1480, quam iactant, nondum aliquid exploratum quod sit constat. Est quoque suspecta Panzero Vol. II, p. 40, n. 174.

emendata; convenisse itaque se nonnullos impressores et tradidisse iis exemplar correctum; nec tamen eos partibus suis satis omnino fecisse conqueritur. Manifestum adeo cum ex his, tum ex ipsa exemplaris tractatione fit, esse illud ex Veneta pr. descriptum, sed paullo emendatius. Quum impressionis nota non sub extremam calcem, sed Statii Silvis subiecta sit, memorari aliquoties hanc editionem vidi sub titulo veteris editionis sine anno: v. c. in Catalogo Biblioth. Reg. Paris. n. 778 (add. Panzer. Vol. III, p. 515).

Catullus, Tibullus, Propertius, cum comment. ant. Venetiis, *fol.* 1485.

Memoratur a Maittario tom. I, P. I, p. 469, sed perperam, ut suspicor, quum de editione 1475 excusa agere vellet (*).

Catullus cum commentariis Parthenii (XI Kal. Maii), *Tibullus cum commentariis* (XVIII Febr.), *Propertius cum brevibus elucubrationibus* (XVII Kal. April.). Brixiae *per Bonium de Boninis de Ragusia*, *fol.* 1486.

Laudatur vulgo: *Cat. Tib. Prop. cum elucubrationibus Domitii et aliorum*; (v. Bibl. Reg. Paris. p. 287, n. 779. Meliora nunc v. in Panzer. Annal. tom. I, p. 248, n. 38). Sed Domitii Calderini tantum sunt in Propertium (**). Vidi exemplaria, in quibus diverso ordine se exciperent particulae; in aliis, quod et in ceteris antiquis edd. saepe factum, Propertius deerat. In Tibullum est Commentarius Bernardini Veronensis. Haec

(*) Est haec prorsus delenda et in eius locum subroganda: *Albii Tibulli Equitis Romani poëtae clarissimi Elegiarum libri cum Comm. Bernardini* (Cyllenii) Veronensis — Venetiis Antonius Battabos Alexandrinus impressit anno salutis M. CCCC. LXXXV, quinto nonas martias. Char. lat. fol. 1485; v. Denis Supplem. Maittar. tom. I, p. 205; Panzer Vol. III, p. 224, n. 887. Expressa est, quantum video, ex edit. Romana 1472, 4.

(**) Vulgatae illae erant iam antea libro singulari Romae 1475; v. Santen. praef. ad Propert. p. XI.

editio iam excussa fuit a Broukhusio. Convenit eius lectio fere cum Romana, ut tantum non ex ea descripta videri possit.

. *Tibullus, Catullus, Propertius. Impressi* Venetiis *per Magistrum Andream de Palthaschichis Catarensem, fol.* 1487.

De hac editione, quam ex superiore Brixiensi repetitam esse intellexi, repetitis quoque iisdem commentariis, Editor Cantabr., *Tibullus*, inquit, *anno* 1487, *in quo autem anno Catullus sit impressus, nulla fit mentio.* Sed Maittarius id definivit l. l. p. 484, et ipsa res docere poterat: *Ex signaturis (f. g.), quarum haec illam sequitur, constat, Catullum ab eodem typographo et anno eodem impressum fuisse; quamvis typographi et anni indicium ad Tibulli solius calcem apponatur;* quodque ipse nunc inspecto exemplari, quod in Guelpherb. Biblioth. Ducali servatur, didici. Andreas emiserat seorsum Tibullum adiuncto Catullo: etsi subscriptio Tibullo subiecta est: 1487. Tum aggressus Propertium edidit 1488. Ab operis tamen, qui volumen compegerunt, praemissus est Catullus etiam in isto exemplari, subiunctus Propertius, tum Tibullus. In aliis exemplaribus Propertium deesse, ex eodem Maittario patet, ubi, omisso Propertio, tantum Tibullum et Catullum memorat hunc in modum: *Tibullus cum commentariis per Andr. de Paraschiscis* (ita vitiose appellat, in indice vero de Paltaschiscis) *XVIII Kal. Ian. Et Catullus cum Commentariis Ant. Parthenii Lacisii Veronensis.* Sed Propertius cum Antonii Volsci interpretationibus ab eodem Andrea de Paltaschichis excusus et absolutus est anno sequente Kal. Februar. Erat etiam in bibliotheca Schwarziana, cuius Catalogus videri potest. Non mirum adeo, eum istis duobus plerumque comitem dari. Minus accurate in Append. Ca-

tal. Bibl. Lugd. p. 513: ***Catullus*, *Tibullus*, *Propertius*** *Beroaldi* huius anni memoratur; nam is ad an. 1491 spectat, ut statim videbimus. Andreae editio intelligenda est, quando Broukhusius *Cyllenianam* vel *Cyllenii commentarios in Tibullum Venet.* 1487 laudat; quamquam minus accurate Cylleniana vocatur; non enim, quod vir doctissimus credidisse videtur, a Cyllenio adornata fuit, neque eius Commentarii tum primum excusi, sed e superioribus repetiti fuere. (Add. Panzer. Vol. III, p. 240, n. 987. De Propertio v. Santen. praef. ad Propert. p. XIII, qui sane non 1487, sed 1488 prodiit, Tibullo tamen et Catullo comes. At Propertius cum commento Beroaldi primum prodiit Bononiae 1486 et 7; v. Panzer. Vol. I, p. 218, n. 105).

Tibullus, *Catullus*, *Propertius cum Commento*. (Bernardini Veronensis in Tibullum, Antonii Parthenii in Catullum, et Phil. Beroaldi in Propertium). In fine: *Commentarii in Propertium a Phil. Beroaldo editi anno salutis* 1487, *impressi vero* Venetiis *a Boneto Locatello Bergomensi, cui necessaria exhibuit nobilis vir Octavianus Scotus Modoetensis: anno nonagesimo primo supra millesimum ac quadringentesimum, V Idus Decembris*, Venetiis, *fol.* 1491.

Mera est repetitio superioris editionis Venetae: repetita eadem a. 1497 (Panzer. Annal. tom. III, p. 297, n. 1368, et de repetita editione 1497, v. tom. III, p. 409, n. 2178).

Nova repetitio sequens est, nihil amplius: ***Tibullus*, *Catullus*, *Propertius cum commentariis Bernardini Veronensis*, *Ant. Parthenii*, *Phil. Beroaldi*. *Impressum per Symonem Bevilaqua Papiniensem***, Venetiis, *fol.* 1493.

(Add. nunc Panzer. Annal. tom. III, p. 339, n. 1674).

Tibullus cum commentariis Cyllenii Veronensis. Ca-

tullus cum commentariis Parthenii Veronensis, et Palladii Patavini. Emendationes Catullianae per Hieron. Avancium Veronensem, et eiusdem in Priapeias Castigationes. Propertius cum commentariis Philippi Berouldi. Annotationes in Propertium tum per Domitium Calderinum, tum per Ioannem Cottam Veronensem. Haec omnia sunt ex exemplaribus emendatis Domini Hieronymi Avancii. (Haec in ipsa libri fronte praescripta sunt). Sub finem: *Impressum* Venetiis *per Io. de Tridino de Cereto alias Tacuinum*, CIϽIϽ. *die vero XIX Maii, Regnante inclito principe Augustino Barbadico, fol.* 1500.

Non infrequens est haec editio (cf. Panzer. Annal. tom. III, p. 473, n. 2621); sed plura etsi exemplaria inspexerim (habeo nunc aliud a Brandesio communicatum), tamen Domitii Calderini et Ioannis Cottae in Propertium annotationes, in titulo promissas, nusquam reperire potui, quanquam opus absolutum est. Etiam haec editio ex superioribus Venetis repetita est, exemplar tamen ab Avantio mendis typographicis purgatum esse debuit, antequam operis librariis excudendum traderetur. Conf. inf. a. 1520.

Albii Tibulli, Elegiographorum optimi, elegia de amore et laudibus Messalae per Iac. Thanner. Lipsiae 4, 1500.

Exstat in bibliotheca Electorali Dresdensi, sed sine anni et typographi ulla mentione, quam ex Maittario supplevi (Nunc Panzer quoque memorat tom. I, p. 497, n. 249). Literarum typi sunt neogothici. Curatam esse editionem a Gregorio Conicensi, ex Leichii Annal. Typogr. Lips. p. 76, didici. Referendam eam esse ad classem alteram ex Veneta 1475 deductam, iam supra significavi.

(Alia Tibulli editio Lipsiensis s. a. expressa per Con-

radum Kacheloven memoratur in Panzeri Annal. typograph. tom. I, p. 499, n. 274).

Catullus, Tibullus, Propertius, in aedibus Aldi. Venetiis 8, 1502.

Haec eadem editio, ut in aliis Aldinis factum, sine anni et loci nota prostat. Est autem haec inter classicas editiones habenda, quandoquidem multarum illa sequentium quasi parens, atque earum quoque, quae emendatiores prodiere, fundus fuit. Expressam eam esse ex superiore Veneta 1500, liquido mihi constat, pluribus lectionibus comparatis, correctiones tamen viri docti seu Avantii seu Aldi experta est, in Catullo utique Avantii, id quod in praefatione ipse Aldus testatur. Idem ait nonnulla asterisco notata *in fine operis aliter atque aliter legi excudenda curasse:* quod tamen praestitum ab Aldo non vidi; etsi plura inspexerim exemplaria; habeo enim etiamnum in manibus exemplum Brandesii benevolentia communicatum, aliud a Collega coniunctissimo, Kulenkampio, commodatum. Nam quae sub Catulli calcem subiectae sunt Avantii emendationes, Lucretium respiciunt (*). Exierant prelo Aldi ad tria millia exemplarium huius libri, ut mirer, eum non frequentius reperiri.

Catullus, Tibullus, Propertius, impressi opera et impensa Philippi bibliopolae Giuntae T. Florentini anno MDIII, Nonis August. Petro Sotenno Vexillifero felicissimo, 8, 1503.

Etiam haec Aldinae repetitio est; ut tot alia exempla Aldina a Iunta repetita sunt. Sed Aldinae primae successit tredecim annos post altera:

Catullus, Tibullus, Propertius in aedibus Aldi et Andreae soceri, Venetiis 8, 1515.

(*) At exstant illae cum aliis in Priapeia et Statii Silvas in ed. 1500, ubi contra omissae sunt istae in Lucretium scriptae.

Primo intuitu nihil habet haec editio, quo a priore magnopere discrepet. Quum tamen accuratius eam compararem, pro nova prorsus recensione habendam esse intellexi; adeo correcta et emendata illa est, in Tibullo utique, a viro docto, etsi eius nomen proditum non est. Sequutus ille videtur inprimis rationem criticam, tum vero veteres editiones alterius sectae passim inspexisse, Italicos quoque codices aut excerpta ex iis ante oculos habuisse. Merito itaque illa facta est plerarumque, quae sequutae sunt, editionum fons et fundus, inprimis autem Muretinae 1558, quam vide.

Catullus, Tibullus, Propertius Lugduni *sumptu Barthol. Trot. millesimo quinquagentesimo XVIII, die XXII Sept.* 8, 1518.

A Maittario in Ind. p. 242, ea memoratur.

Albii Tibulli elegiarum libri IV, una cum Val. Catulli epigrammatis, nec non Sext. Propertii libri IV elegiaci cum suis commentariis, videlicet Cyllaenii Veronensis in Tibullum, Parthenii et Palladii in Catullum, et Phil. Beroaldi in Propertium. Habes insuper emendationes in ipsum Catullum per Hier. Avancium Veronensem. Nec non et castigatissimam tabulam omnium rerum, quae in margine sunt positae, nuper additam et nunquam alias impressam. Venetiis *in aedibus Guilielmi de Fontaneto Montisferrati anno Domini MDXX, die XII Iulii. Inclito Leonardo Lauretano Principe, fol.* 1520.

In hac editione ultima vice Cyllenii commentarii, toties repetiti, excusi fuere; ex quibus, uti comparando editiones Venetas 1487, 91, 93, 97, 1500, 1520 comperi, plerasque lectiones, quas ille in suo habuerat, in ipsa Tibulli verba intulere editores, qui illas cum verbis poëtae recudi curarunt, et quidem sequiores semper maiori cum licentia, quam superiores, ita ut in no-

vissimis lectio contextus plane immutata sit. Sic I, eleg. 4, 34 in edit. Rom. legitur *tardos dies*, at Cyllenius in comment. interpretatur alteram lectionem *stultos dies*. In Veneta 1487 et sequentibus adhuc *tardos* erat, non quod Cyllenius ita ediderat, et aliud explicuerat, ut Broukh. ait, sed quia is in suo aliter legerat, quam vulgatae tum editiones. At in edit. 1500 et 1520 etiam in textu *stultos* legitur. Novissimae hae duae editiones parum a se invicem abeunt.

Catullus, Tibullus, Propertius apud Sim. Colinaeum Paris. 8, 1529.

Novo characteris literarum genere, quod ad calligraphiae elegantiam propius accedit, exarata est haec editio: ex prima Aldina expressa, ut ipsi comparatione facta cognovimus. Repetita eadem a Simone Colinaeo 1533, aut, quem annum aliae praeferunt, 1534, et minima forma 1543. Emendata in his sunt vitia nonnulla graviora, v. c. I, 9, 9: *per freta parentia*, hic est *parentia per freta*.

C. Val. Catulli Veronensis liber I; Alb. Tibulli Equitis Rom. Libri IV; Sex. Aurelii Propertii Vmbri Libri IV; Cn. Cornelii Galli fragmenta. Basileae *excudebat Henricus Petrus mense Martio*, 8, 1530.

Repetita est ex Aldina prima ad secundam passim correcta, sed parum diligenter; una cum altera 1539 repetita; multo autem indiligentius triginta annis post 1569 recusa, quae vitiosissima est, cum Horatius Tuscanella, qui eam curavit, ineptus homo, ad rhetorices praecepta poëtas hos exegit et indice singulorum verborum ad Erythraei exemplum in Virgilio stulte instruxit. Repetita etiam haec est 1592, etsi ex Scaligeranis hinc illinc correcta, tamen vel sic nullo loco habenda.

Catullus, Tibullus, Propertius, per Melch. Sessam MDXXXI, XX Sept. Venetiis, 8, 1531.

Sequitur nunc editionum genus non contemnendum, Gryphianum, quod tamen totum ex Aldina priore, seu ex Basileensi, quae inde descripta erat, ductum est, etsi passim ex secunda, in sequioribus etiam ex Muretina interpolatum.

Catullus, Tibullus, Propertius cum Gallo apud Sebast. Gryphium. Lugduni, 8, 1534.

Repetita ea est aliquoties simili forma 1537, 1542, 1544, 1546, 1548, 1551 (forte et 1555), 1561, 1571, et 1573.

Catullus, Tibullus, Propertius. His accesserunt Corn. Galli fragmenta. Post omnes omnium editiones summa denuo vigilantia recogniti. Venetiis, *apud Hieronymum Scotum*, 8, 1549.

Splendida sed vana professio. E Gryphiana repetita est ad Aldinam secundam correcta.

Excipit has Mureti recensio doctissime facta, sed Aldina secunda pro fundo substrata. Multa a viro hoc sagaciter partim e critica ratione, partim ex veteribus scriptis et editis emendata, ut supra iam dictum est. Prodierat primum:

Catullus et in eum commentarius M. Ant. Mureti. Venetiis, *Paullus Manutius Aldi fil.* 8, 1554.
isque solus, sine ceteris, nam verum non est, iam tum duos reliquos poëtas coniunctos exiisse. Sed insequuta est quarto anno editio, in qua Tibullus et Propertius accessere:

Catullus et in eum Commentarius M. Ant. Mureti. Ab eodem correcti, et scholiis illustrati Tibullus et Propertius. Venetiis, *apud Paullum Manutium*, 8, 1558.

Recusa est eadem editio Venetiis cum signo Aldi 1562, et Lugduni *apud Guliel. Rovillium*, 8, 1559.

Multo plura in poëtae verbis mutavit Muretus, quam

in scholiis indicavit, quae interpretationi aliquot locorum destinata erant. Voluit ille iustos commentarios in hos poëtas edere, ut in calce scholiorum Propertii pollicetur. In librum IV Tibulli nihil ab eo annotatum est.

Memorabilis sed valde infrequens est editio quae sequitur Statii, de qua supra accurate expositum est.

Catullus cum commentariis Achillis Statii. Venetiis, *in aedibus Manutianis*, 1566, 8. *Tibullus cum commentariis Achillis Statii.* Venetiis, *in iisdem Manutianis aedibus*, 8, 1567.

Aldinam secundam ille secutus est, Muretina correctione posthabita, scriptorum autem librorum varietate apposita et erudita annotatione magnam laudem meruit. Recusus est eius Commentarius in edit. Morell. 1604, et Traiecti 1680. Miror idem non saepius factum.

Catullus, Tibullus, Propertius, Antwerpiae, *ex offic. Christoph. Plant.* 12, 1569.

Non ex infimo censu haec est editio; immo vero inter praestantiores superiorum temporum referenda. E Canteri recensione eam esse profectam narrat Fabricius, quod verum non est; nam Propertius tantum Guil. Canteri scholiis est illustratus. At Catullus et Tibullus a Victore Gisselio et Theod. Pulmanno varia lectione instructi sunt, quae potissimum e Statio descripta est, ex quo etiam, adeoque ex Aldina secunda, quem Statianae lectionis fundum esse ignorabant viri docti, saepe correxerunt, saltem mutarunt lectionem Mureti, quam in ceteris sequuntur. Subiecta Tibullo sunt Galli fragmenta cum praefatione Pulmanni. Quam ab aliis memoratam vidi, editionem Plantin. 1560, vitio numeri nata videtur. (Memoratur tamen etiam in Catalogo Crevennae).

Catulli, Tibulli, Propertii et Cornelii Galli opera cum indice Horatii Tuscanellae. Basileae *ex offic. Hen-*

ricopetrina anno Salutis MDLXIX, mense Martio; 8, 1569.

De hac v. sup. ad a. 1530.

Catullus, Tibullus, Propertius ex recensione Scaligeri. Accedit eiusdem castigationum liber. Lutetiae Paris. *ap. Mam. Patisson.* 8, 1577.

Nova sequitur lectionis Tibullianae concinnatio a Ios. Scaligero instituta; cuius classis prima haec est. Spreverat ille, Mureti obtrectatione adductus, lectionem ab hoc emendatam, et una cum illa Aldinam sec. rediitque ad Aldinam primam, ut supra monuimus, ex qua reduxit magnum numerum vitiosarum et importunarum lectionum, quas partim suo more correxit, partim in contextu reliquit, quum dudum sublatae essent in Ald. sec. et Muretina. Sequutus tamen eum est cum aliis Broukhusius. De codicibus, quos adhibuit Scaliger, supra dictum est. Habuit etiam praeter Aldinam primam, vel Gryphianam inde expressam, edd. Statii et Plantin. ut intelligas de hac v. c. III, 4, 28, ubi sola Plantin. *spirabat* exhibet. Quae sequitur

Catulli, Tibulli, Propertii, nova editio; Ios. Scaliger recensuit. Accedit eiusdem in eosdem castigationum liber. Antw. *apud Aegidium Radaeum*, 8, 1582 est repetitio, sed retractata a Scaligero (v. p. 66). Ad calcem adiectus est: Mureti Commentarius in Catullum, cum eiusdem scholiis in Tibullum et Propertium. At alia auctior editio a. 1600 prodiit, recusa 1607.

Eodem anno Antwerpiae excusa sunt Iani Dousae patris Praecidanea pro Albio Tibullo, cum Praecidaneis pro Catullo; sequutum est paullo post Succidaneum nuperis ad Tibullum Praecidaneis addendum; in quibus vir doctissimus, sed difficilis ingenii et affectati studii antiquatae latinitatis, Scaligeri vestigiis insistens loca nonnulla retractavit. Prodiere libelli ex officina Chph.

Plantini: in qua eadem aliquot annis post excusi sunt poëtae ipsi ad Scaligeranam recensionem, quod expectari poterat, concinnati.

Cat. Tib. Prop. serio castigati. Antwerpiae *ex officina Chph. Plantini, min. form.* 1587.

Nec alia esse videtur Lugdunensis in Batavis editio huius vel sequentis anni, quam memorant viri docti. Sed memoratu dignior est alia Plantiniana.

Catullus, Tibullus, Propertius, denuo recogniti ac variis lectionibus et notis illustrati a Iano Dousa filio. Accessere Pervigilium Veneris et carmina graeca, quae aut e latino Catulli expressa sunt, aut a Catullo ipso latine translata. Item Ios. Scaligeri et Henr. Stephani e Tibullo et Propertio versiones graecae. Iani Dousae filii in Cat. Tib. Propert. coniectanea et notae. Lugd. Bat. *ex offic. Plant. Fr. Raphelengius.* 12, 1592.

Hanc omnium emendatissimam editionem appellat Nic. Heinsius ad Virgil. Aen. VII, 110. Repetita est a. 1603, fundus autem editio superior 1569.

Catulli, Tibulli, Propertii et Cornelii Galli opera, Horatii Tuscanellae scholiis et indice illustrata per Seb. Henricopetrum. 8, 1592.

V. supra ad a. 1530.

Catullus, Tibullus, Propert. Lugduni, 12, 1594.

Fabricius l. l. Nec videtur esse aliud quam Gryphianarum repetitio.

Tibulli Elegia de bello et pace a Fed. Morello graeco carmine reddita et pacis commoda ex Euripide et Philemone ab eodem Morello latinis versibus expressa, apud Morellum Lutetiae. 8, 1598.

Pauca sunt folia; graece est reddita lib. I El. 10.

Catulli, Tibulli, Propertii nova editio. Ios. Scaliger Iul. Caes. fil. recensuit. Eiusd. in eosdem Castigatio-

num Liber auctus et recognitus ab ipso auctore. In bibliopolio Commeliniano, 8, 1600.

Multa in Commentariis mutata sunt; cf. sup. ad 1577.

Catullus, Tibullus, Propertius. Lugduni, 8, 1603.

Catal. bibl. Bodlei. p. 162. Conf. 1607.

Catullus, Tibullus, Propertius, serio castigati. Antwerp. *Raphelengius*, 24, 1603.

V. ad 1592.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum variorum doctorum commentariis, notis et observationibus in unum congestis: ex typogr. Marci Orry, Lutetiae, 3 *Voll. fol.* 1604.

Singulis elegiis praemisso contextu subiiciuntur notae Cyllenii, Achillis Statii, Mureti, Iani Dousae, Scaligeri: cuius recensio ad calcem repetita est, in nostro saltem exemplari.

Cat. Tib. Propert. nova editio. Ios. Scaliger recensuit. Eiusdem in eosdem Castigationum liber auctus et recognitus ab ipso auctore. Excudebat Iac. Stoer, 12, 1607.

Mera est repetitio editionis 1600, in sordida charta, qua Lugdunenses eo tempore utebantur.

Cat. Tib. Propertii opera — ad vetustiss. cod. bibliothecae Iac. Grasseri fideliter edita: quibus acc. Cornelii Galli fragmenta, Lugd. 1607, 12 (*).

Io. Passeratii Commentarii in Catullum, Tibullum et Propertium. Parisiis, *ap. Cl. Morellum, fol.* 1608.

Praemittuntur ipsa poëtarum verba, ex Scaligerana recensione. Sequuntur Passeratii praelectiones seu notae. In Tibullum non nisi breves sunt, copiosiores tamen in librum quartum.

Opera Catulli, Tibulli, Propertii et Corn. Galli, sive

(*) Biblioth. crit. P. III, p. 58.

Maximiani potius. Cum indice Horatii Tuscanellae. Editio auctior insuper poëmatis aliquot, quae vere Corn. Galli. Hanoviae, *typis Wechel. apud Cl. Marnium et her. Io. Aubrii*, 8, 1608.

Est repetitio, quantum intelligo, pessimae Basileensis cum Tuscanellae indice, v. sup. ad 1530. (Hoc ita se non habere, affirmant alii. Videant quibus facultas inspiciendi et otium est). Ex ea repetita editio 1620.

Ex Tibullo et Propertio Elegiae, ex Catullo, Martiale, Ausonio aliisque scriptoribus tum antiquis tum recentibus Epigrammata selecta et commentario brevissime illustrata. Cadomi, 16, 1610.

Non magis in censum venit, quam quae sequitur, impressionis tantum loco notabilis:

Cat. Tib. Propertii nova editio ad Ios. Scaligeri emendationem accurate conformata — tituli suppleti — Add. Elegiarum libellus, qui Cornelio Gallo vulgo adscribitur. Brageraci, 8, 1611.

Mosella Ausonii cum selectissimis Tibulli, Propertii Elegiis, illustrata a Paullo Duizio. Mussiponti, 8, 1615.

Poëmatia quaedam Catulli, Tibulli, Propertii selecta graece reddita per Ios. Scaligerum. 8, 1615.

Iani Gebhardi in Catullum, Tibullum et Propertium animadversiones cum I. Meleagri in Val. Catullum Spicilegio. Hanov. 8, 1618.

V. paullo post ad 1621.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum Galli fragmentis per Guil. Ianson. tum per Elzevirios. Amstelodami, 24, 1619, 1630, 1651, 1664, 1670, 1686.

Quas in manibus habui, ad Scaligeranam recensionem expressae sunt.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum I. Livineii notis antehac ineditis, — nec non uberioribus Iani Gebhardi

animadverss. cum I. Meleagri Spicilegio. It. poëmata Galli et index Horatii Tuscanellae. Frcf. *ex offic. Wechel.* 8, 1621.

Librarii industriae debetur haec editio, non viri docti curae, etsi Gebhardus praefatus est. Poëtarum verba ex pessima Basileensi (v. ad 1530), aut ex Wecheliana superiore 1608 expressa sunt. Io. Livineii notas eodem anno, et Iani Gebhardi animadverss. quarto ante anno seorsum editas nunc in unum volumen redegit librarius redemtor.

Catullus, Tibullus, Propertius. Aureliae Allobrogum, 4, 1640.

Catal. bibl. Bodlei. p. 260, nisi forte Catullus solus est.

Catullus, Tibullus et Propertius, et quae sub Galli nomine circumferuntur, cum selectis variorum Commentariis, accurante Simone Abbes Gabbema. Trai. ad Rh. 8, 1659.

Vitiis typographicis scatet et farraginem notarum apponit, quibus verba et phrases illustrantur, non sententiae.

Quae Parisiis 1662 et 1668 memorari solent editiones, numerorum vitio natas esse arbitror, nec vere exstare.

Poëmata selecta e Catullo, Tibullo et Propertio cum notis Vorstii. Lipsiae, 8, 1675.

Catullus, Tibullus, Propertius, e recensione I. G. Graevii, cum notis integris Ios. Scaligeri, M. Ant. Mureti, Ach. Statii, Rob. Titii, Hier. Avantii; Iani Dousae patris et filii, Theod. Marcilii, nec non selectis aliorum. Trai. ad Rhenum, 8, 1680.

Graevii nomen mutuasse tantum videtur astutus librarius ad fraudem faciendam, quanquam eius praefatio in capite legitur. Omnia indiligenter disposita et parum concinne; nec cum cura expressa.

Catulli, Tibulli, Propertii, opera, interpretatione et notis illustrata a Phil. Silvio in usum Delphini. Paris. 4, 1685.

Vide de ea iudicium Fabricii p. 56, (94 ed. nov.).

Catulli, Tibulli et Propertii opera ad optimorum exemplarium fidem recensita. Acc. variantes lectiones e MSS. Cantabrigiae, 4, 1702.

Splendida et inter ceteras conspicua editio ipsos poëtas emendatissimos exhibet. Editor var. Lect. adiecit cum ex aliorum annotationibus excerptas, tum ex Cod. Laudensi, Collationibus in margine Aldinae adscriptis, aliis collationibus Octav. Ferrarii, item ex antiquis edit. Reg. Lep. Brix. Ven. Ald. Colin. Conf. quae supra de ea dicta sunt.

Albii Tibulli, Equitis Romani, quae exstant, ad fidem veterum membranarum sedulo castigata. Accedunt notae cum var. lect. libello, (studio Iani Broukh.) Amst. 4, 1708.

Satis de ea supra dictum est.

C. Valer. Catullus, A. Tibullus, Sex. Aurel. Propertius ex recensione Io. Ant. Vulpii Bergomensis, cum eiusdem observationibus. Patavii, *ap. Ios. Corona,* 4, 1710.

Et adolescens, et nondum visa Broukhusiana, hanc emiserat vir doctissimus. Multa retractavit in editione posteriore.

In Edd. recentioribus quae sequuntur, obtinere hoc a me ipse non potui, ut eadem, qua superiores, maxime veteres, diligentia recenserem aut iterum singulas excuterem. Nec id facere operae pretium erat.

Catulli, Tibulli, Propertii opera. Accedunt quaedam eorumdem Poëtarum carmina graece versa, cum oda Sapphus a Catullo latine reddita, et cum indice copioso. Londini, *Iac. Tonson.* 12, 1715.

Michaelis Maittarii cura prodiit, qui plures alios auctores hac forma excudendos curavit; Corpore quoque Poëtarum edito, quo, ut in ceteris Poëtarum Corporibus, Tibullum quoque comprehensum esse, monere opus non est. Ex Cantabrigiensi repetita est, una cum Var. Lect. Adiecta tabula, qua Scaligeranas transpositiones comparatae sunt, item graeca versio nonnullorum carminum a Scaligero et Florente Christiano facta.

Catullus, Tibullus, Propertius, ad fidem optimorum exemplarium recensiti, cum MSS. var. lect. margini appositis ad celsissimum Aurelianensium Ducem, (studio et opera Mich. Brochard) .Paris. *Coustelier*, 4, 1723.

Multa praeclara minatur Editor; nil tamen aliud egit, quam ut Scaligeranam recudendam traderet. Tam levis horum hominum fides est, si verborum ostentationem ad rerum argumenta referas. Ad temporum rationes porro hic commemoranda est editio, de qua supra iam actum est:

Tibullus Corvinianus, seu Albii Tibulli, Triumviri Poëtices, quae supersunt. E codice MSSto Matthiae Corvini Regis Hungariae recensuit Samuel Koleserius a Keres-Eer. Claudiopoli, 8, 1727.

Catullus, Tibullus, Propertius, ad fidem optimorum librorum accurate recensiti, quibus adiectum est Pervigilium Veneris. Göttingae *ex offic. Acad. A. van den Hoeck.* 12, 1742 *et* 1762.

Catullus, Tibullus, Propertius, pristino nitori restituti et ad optima exemplaria emendati. Acc. fragmenta Corn. Gallo inscripta. Lugd. Batav. (Paris. Coustelier) 12, 1743.

Ad Scaligeranam recensionem excusa est; etsi sollenni iactantiae more ad optima exemplaria emendati poëtae in fronte praedicantur.

Albius Tibullus, Eques Romanus, et in eum Io. Ant. Vulpii, Philologi ac Rhetoris in Gymnasio Patavino, novus commentarius diligentissimus. Excudebat Ios. Cominus Patavii, 4, 1749.

Etiam de hac editione inter potiores merito habenda supra dictum est. Non commemorabo alias recentiores ex superioribus repetitas, etsi nitore forte et cura typographica notabiles, qualis Londinensis est 1749, apud Io. Brindley, Parisiensis 1754, apud Barbou, Glasguensis Tibulli et Propertii 1753, 8, ex Broukhusiana expressa, Birminghamiensis typis elegantissimis Io. Baskerville, 1772. Accessit iis nuper editio splendore, elegantia et diligentia atque arte omnes quas vidimus similes conatus superante, *Parmae* curata a Bodonio: *Catulli, Tibulli, Propertii Opera* 1794, fol. mai. Praefuit ei vir doctus, in Tibullo maxime nostram recensionem sequutus. (Cf. *Gott. Gel. Anz.* 1795, p. 1799). Inserta quoque passim est una et altera elegia Chrestomathiis; e quo genere paullo serius inspexi Eclogas vet. poëtar. a doctissimo viro, Doëring, curatas et bonis notis instructas.

Multo minus ad consilium nostrum spectat, ut versiones annumerem, etsi superioribus annis nonnullae prodierint elegantes et Tibulli gustum aliquem iis propinantes forte, qui iis uti volent. Inspexi inter alias versionem anglice exaratam cum notis a Iac. Grainger M. D. Lond. 1758, ut alias taceam; de quibus nunc eo minus necesse est dicere, quod his diebus prodiit liber praeclarus *Lud. Guil. Brüggemanni* Stettini 1797. *A View of the English Editions, Translations and Illustrations of the ancient Greek and Latin Authors with Remarks:* ubi p. 575 seqq. diligentissime factum videbis conatuum in Tibullo recensum. De Sam. Henleii Viri doct. specimine iam ante dictum est: Italicam se-

lectarum elegiarum Io. Hieronymi Carli, Ven. 1756; Gallicam auctore de Pezay 1771, aliam Gallicam 1771, multo cum ornatu typographico vulgatam vidi; nolo tamen mihi sumere hoc, ut de iis arbitrium feram. (Multo minus de popularium meorum studiis et conatibus quidquam memorare ausim, quum praesens periculum sit ab iis, quos non a primo statim tentamine inter principes retuleris viros. Raro est qui meliora doceri se aut cupiat aut sustineat: quod tamen vidi factum a viro politi ingenii, qui Tibullum teutonice redditum Turici 1783 ediderat. *V. Gott. Gel. Anz.* 1783, *p.* 1951).

Tantum de Tibulli editionibus. Subiici his iussi vitam eiusdem, etsi non satis eleganter scriptam, ex editione Vulpii, sed resectis nonnullis nimis otiose disputatis.

DE

VITA TIBVLLI

A VVLPIO CONFECTA.

Quod ALBIO TIBVLLO praenomen fuerit, minus compertum habemus; sive id librariorum incuria seu casu exciderit (a). Honesto et equestri loco natus est (b), Romaene an in municipio aliquo Italiae, non constat. Petrus Crinitus et Lilius Gregorius Gyraldus, qui ante duo saecula poëtarum historiam persecuti sunt, annum V. C. DCCXI, quo A. Hirtius et C. Vibius Pansa Coss. proelio Mutinensi adversus Antonium pro patria occubuerunt, Tibullo simul atque Ovidio natalem fuisse, monumentis literarum tradiderunt. Id illis persuasit versus quidam pentameter, quem utriusque poëtae codices praeferunt, ubi ambo de sui ortus tempore verba faciunt:

Quum cecidit fato Consul uterque pari (c).

(a) Ingeniose Broukhusins p. 1: *Amisit autem hic noster eques suum sibi praenomen, nulla, ut arbitror, perquisitione iterum reperiundum. Est enim verosimile, in libro illo unico, unde ceteri in Italia traduces prodierunt, literam singularem, quae praenomen signaret, aut vetustate fuisse exesam, aut librarios harum rerum incuriosos, tanquam minime necessariam, neglexisse. Nisi quis coniiciat, A. hoc est Auli praenomen habuisse: atque hoc elementum ab insequente comparis naturae vel fuisse absorptum, vel potius e binis coaluisse in unum.*

(b) Ortum ducit noster e gente Albia equestri. Fuit alia consularis, e qua, contra Broukhusii monitum, eius genus ducunt Dacerius et Sanadonius ad Horat. I, epist. 4. Ex eo, quod in inscriptione libri, quae fere est: *Tibulli Equitis Romani*, tum in vita incerti auctoris, infra exhibenda, Eques Romanus appellatur, perperam contenditur, eum Romae natum esse.

(c) Tibulli III, 5, 18, Ovid. IV, Trist. 10, 6.

At Iosephus Scaliger, qua erat sagacitate, primum subodoratus est, hunc versiculum ex Tibulli carminibus, tanquam spurium, expungi oportere; quod ni fiat, magnam temporum confusionem oriri. Calculum adiecit Ianus Dousa, qui Schediasmate succidaneo ad Tibullum (*d*), manifesto admodum osteudit, de arca Sulmonensis Equitis a quodam in re aliena nimis officioso Tibulli supellectilem auctam. Quod utinam humaniore stilo et minus obsoleto praestitisset bonus ille Dousa, ut, quae scribebat, et legi libentius et intelligi facilius possent. Ego vero argumenta, quibus utitur, summatim proferre non gravabor. Primum igitur nullo modo Tibullus potuisset Messalam sequi ad bellum Aquitanicum, stipendia merere, gnavi denique militis vicem fungi, (quod ipse de se narrat) (*e*), quindecim annos natus, vel etiam aliquanto minor: tot enim fere intercedunt ab Hirtii et Pansae consulatu ad Messalae victoriam ac triumphum de Gallis, quem egit anno V. C. DCCXXVI, ut ex vetustissimo lapide satis constat (*f*). Deinde Ovidius (*g*) libro IV Tristium, Elegia X, ubi, aetatis ordine servato, Elegiae latinae scriptores enumerat, Gallo principem locum tribuit, alterum Tibullo, tertium Propertio, sibi ipse postremum: ex quo colligimus, Tibullum Propertio atque Ovidio natu maiorem fuisse. Nisi quis inepte cavilletur, Nasonem se-

(*d*) ***Schediasmate succidaneo ad Tibullum***, quod Praecidaneis suis pro Tibullo adiecit, quodque post Morellum in edit. Paris. 1604, ad calcem editionis suae recudi curavit Broukhusius, qui in Dousae sententiam pedibus transit. Eandem ornate persecutus est Sanadonius ad Hor. I, epist. 4, cf. etiam Masson. vita Horatii ad a. 723.

(*e*) lib. I, eleg. 7, 9, seqq.

(*f*) M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALA. A. DCCXXVI. CORVINVS. PRO COS. EX. GALLIA. VII. K. OCT. Est is annus V. C. 727 Varronianus.

(*g*) IV Trist. 10, 51:

Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
Tempus amicitiae fata dedere meae.
Successor fuit hic tibi, Galle: Propertius illi:
Quartus ab his serie temporis ipse fui.

rius ad scribendum appulisse animum; quod in poëtam ingeniosissimum, et versus plurimos nullo negotio fundere solitum minus convenit. Huc pertinet Ode Horatii ad Albium inscripta (*h*), in qua Venusinus poëta, sui exemplo proposito, Tibullum ob *Glycerae* saevitiam *Elegos miserabiles decantantem* et *sibi iuniorem praeferri dolentem* in amore, ab animi aegritudine revocat, et solatur. Quod poëma si, ut ordo carminum ostendit, compositum fuit ante aliud de Augusti Actiaca victoria adversus Antonium et Cleopatram (*i*), quam in annum V. C. DCCXXIII incidisse liquet, inveniemus, si communi opinioni assentire velimus, Tibullum annorum vix duodecim elegiacum poëtam, Glycerae amatorem, et, quod magis mirabile, tanquam aetate provectiore, a puella domo exclusum (*k*). Omnibus igitur fucum fecit Ovidianus ille versiculus, Tibullo, ut ait memoratus Dousa, a mala manu adsutus. His docti viri gravibus argumentis liceat mihi levius quoddam, neque tamen omnino contemnendum, addere de mea penu; ne scilicet ad has epulas, quod aiunt, veniam asymbolus. Vix est, ut credere possim, Ovidium Tibulli memoriae studiosissimum, quum animadvertisset, se natalem diem, vel saltem annum cum illo habere communem, qua erat praecipue diligentia in rebus vel minimis, eiusmodi eventum silentio praetermissurum fuisse (*l*). Verisimilius itaque est, aequalem Horatii Tibullum fuisse (*m*), id suadente ipsius Flacci testimonio,

(*h*) libri I, oda 33.

(*i*) libri I, oda 37.

(*k*) Vrget haec etiam Broukhusius ad Tib. II, 4, 13. Esse tamen hoc argumentum adeo validum non videtur, quum odas Horatii non secundum tempus, quo quaeque scripta est, collocatas esse constet.

(*l*) Est utique argumentum hoc levissimum, ut fere omnia eiusmodi argumenta a silentio desumta, ubi memorationis causa idonea nec necessaria erat.

(*m*) In annum itaque V. C. 690, vel proximos Tibulli natales ponit Dousa, quem sequuntur Broukhusius, Fabricius, Sanadonius, Vulpius.

qui Epistola 4, Libri I, *candidum iudicem sermonum suorum* eum appellare non dedignatur. Emunctae vero naris hominem, qualis erat Horatius, iam octo lustris vivendo exactis, scripta sua accuratissime elucubrata, homini adolescenti, viginti duobus annis ipso iuniori, castiganda committere, iure ac merito puduisset. Quibus iactis fundamentis, alius error convellitur, qui iam invaluit, Tibullum videlicet in ipso aetatis flore vita defunctum esse; idque propter auctoritatem Domitii Marsi, qui romanum hunc Equitem *iuvenem ad Elysios migravisse*, in Epitaphio testatur. Huius enim testimonii pondus elevari facile potest: quum sciamus, eos, qui XLVI aetatis annum praetergressi nondum forent, ex instituto Servii Tullii iuniores appellatos (*n*): qui vero excessissent, seniores. Quapropter Sallustius C. Caesarem triginta sex annos natum, quum summi pontificatus apicem peteret, *adolescentem* vocare non dubitavit (*o*). Quum igitur ex eodem Marsi Epigrammate intelligamus, paullo post Virgilii mortem Tibullum vivere desiisse (*p*), Donatus vero scripserit, Virgilium denatum C. Sentio Saturnino, Q. Lucretio Vespillone Coss. anno V. C. DCCXXXV: sequitur necessario, si Tibullum, ut ratio postulat, Horatio supparem facimus, cuius natalis contigit anno DCLXXXIX, L. Aurelio Cotta, L. Manlio Torquato Coss., eum ultra quadraginta annos vitam produxisse (*q*). At de istis fortasse plus nimio: ad reliqua pergamus.

(*n*) Gellius N. A. X, 28. Sed an ex Servii instituto, quod dudum obsoleverat, usus iste vocabuli *iuvenis*, etiam de tricenario venerit, valde dubito; quanquam observatio ipsa vera est, et a multis viris doctis proposita.

(*o*) Ca il. c. 49.

(*p*) Conf. Masson. Vita Ovidii an. 735.

(*q*) Contra hanc Dousae sententiam Ayrman. §. 94 seqq. disputat, argumentis tamen, quibus non magis commoveare, quam iis ipsis, quibus Dousa utitur ad suam opinionem confirmandam. Difficultas alicuius momenti proferri potuisset haec: quod ex Dousae rationibus anno demum trigesimo tertio prima stipendia fecisse in

Patrimonium, quod peramplum habuerat, repente imminutum deflevit (r): sive illud luxuria sua ipse prodegerit (s), sive militum Caesarianorum vi et latrocinio, quibus tum omnia vastabantur, pessumdatum fuerit (t). Hoc alterum verum existimo: Horatius enim, Epistola superius memorata, eum laudat a frugalitate,

Messalae contubernio videtur. Ipse Ayrmannus in laudata Tibulli vita, inprimis §. 90 seqq. annum 705 eius natalibus assignat; in quam sententiam propterea maxime concessisse videtur, quod in lib. III, eleg. 5, versum, quem supposititium interpretes delent, ipse, corruptum tantum esse arbitratus, commode emendasse sibi visus erat:

Cum cessit fato Consul uterque pari.

ut annus V. C. 705 significaretur, quo Claudius Marcellus et L. Cornelius Lentulus Coss. cum Pompeio Vrbe Italiaque, Caesaris adventu, cedere coacti sunt. Vt de emendatione parum felici nihil dicam, possunt duo inprimis contra haec moveri: primum illud, constare ex Ovid. IV Trist. 10, Propertium fuisse natu minorem Tibullo: eum autem vulgo ferri natum anno 697, ut adeo Tibullus post hunc annum nasci non potuerit; quamquam responderi ad hanc dubitationem potest, Propertii natales non nisi e Dousae coniectura ex eius IV, eleg. 1, 127 seqq. ducta in illum annum coniectos, adeoque non omnino certos esse; deinde observari potest, ipsum Tibullum IV, 1, 183 significare, sibi lautam fortunam fuisse, nunc *desiderium superesse, curamque novari*; iam, quod desideramus, eius sensus nobis fuerit, necesse esse; quem vero fortunae sive melioris sive deterioris sensum habere potuisse sex annorum puerum? tot enim annos, ex illa quidem sententia, natus esse debuit Tibullus proscriptionis tempore. Nos, relictis quae parum verisimilia sunt, haec duo pro veris et certis ponemus; primum, versum illum III, eleg. 5, 18 adeoque annum natalem ab V. C. 711 videri esse supposititios; deinde, videri Tibullum aliquanto maiorem eo anno esse: sed de vero natali anno pronuntiari temere non posse.

(r) Vide I, 1, 19 seqq. IV, 1, 182 seq.

(s) Contra hanc sententiam, quae fontem et originem habet veterem Commentatorem Horatii ad I, epist. 4, (nisi versum Tibulli II, 4, 53:

Quin etiam sedes iubeat si vendere avitas,
Ite sub imperium, sub titulumque, Lares.

eo deflexere viri docti) quamque post Scaligerum verbis exornavit Dacerius ad e. l. Horatii, Dousa primum Praecid. c. 20, et post hunc Broukhusius ad IV, 1, 182 declamavit; tanta quidem hic contentione, ut ipsius viri optimi famam et fortunas agi putares.

(t) Sive, quod probabile est, communem illorum temporum calamitatem expertus, agros suos ab Triumviris assignari vidit militibus; v. Ayrman. §. 7; Broukh. ad IV, 1, 182; Dousa Praecid. c. 20. Recte Cyllenius in nostri poëtae vita: *bellorum civilium perturbatione egens factus.*

quod opibus recte ac moderate frui sciret: *Non tu*, inquit, *corpus eras sine pectore. Dii tibi formam, Dii tibi divitias dederant, artemque fruendi.* Vnde etiam planum fit, Tibullum non esse decoctorem illum et gurgitem, de quo idem Flaccus Satyra 4, libri I: *Nonne vides, Albi ut male vivat filius? — magnum documentum, ne patriam rem Perdere quis velit.* Aliud quoque argumentum affertur verae caussae paupertatis Tibulli; nempe Octavianum Caesarem, tanti nominis principem, et de literatorum laboribus optime meritum, ad quem laudibus ornandum reliqui poëtae undique certatim accurrebant, a Tibullo, tanquam indignum, prorsus omissum, et, quantum in ipso erat, oblivioni traditum (*v*): ob odium, credo, Equitis nostri, et moerorem, quo, direptis bonis, conficiebatur. Non ideo tamen ad summam inopiam redactus est: sed illi benigno semper Copia cornu suppeditavit, unde *famem despicere* posset (*x*).

(*v*) His argumentis a silentio et omissione petitis nunquam, ut magnam fidem tribuerem, induci potui. Quis enim definiat, quis status, quae conditio rerum Tibulli fuerit, ut nihil ipsi magnopere negotii cum Octaviano intercederet? Et, si intercessit, cur propterea carminibus statim eum celebrare debuit? Ita etiam mirabimur, cur Maecenatem non memoraverit? Otiosa et inanis quaestio! Et tamen in his sibi placent viri docti et nimium quantum argutantur. Sic, cur noster Horatium, a quo tamen et oden et epistolam ad ipsum missam legimus, nullo carmine ornaverit, curiose quaerunt, et tandem eo deveniunt, ut multa haud dubie Tibulli periisse tragice declament. Idem in aliis fecerunt alii. Virgilium de Horatio, a quo ipse aliquoties honorifice appellatur, plane nihil memorare, mirantur nonnulli et fere indignantur: fieri omnino non posse, dicunt, ut amicum suum silentio praetermiserit. Quid multa? Invenit ecce tibi nuper ingeniosissimus Britannus, Orrerius, illustrissimus Comes, in epistolis ad filium suum et quidem earum XXIII, Horatium in Cretheo, Aen. IX, 774 seqq. de quo ea fere dici putabat, quae Horatii ingenium et indolem exprimerent.

(*x*) V. I, eleg. 1 extr. Notum *paupertatem*, quam noster I, 1, 5 non diffitetur, de fortuna, si non lauta, at nec tenui et despecta, dici solere; cf. Broukh. ad e. l. Et praedium sibi fuisse, noster ipse testatur eadem elegia, (erat vero illud in regione Pedana, hoc est, in eo loco situm, ubi olim Pedum, Latinorum oppidum, fuerat, medium inter Praeneste et Tibur; v. Horat. I, epist. 4, 2, cf. Ayrman. §. 9, 10) et quidem paternum,

Ruri certe vitam agere decrevit (*y*), ubi remotus a strepitu rerum urbanarum *salubres inter silvas* (*z*) *Epicuri reptaret, curaretque per otium quidquid sapiente bonoque* maxime *dignum* foret. M. Valerii Messalae Corvini summi viri, triumpho Aquitanico notissimi, cliens et comes perpetuus fuit (*a*); quem quum in Asiam (*b*) proficiscentem itinere maritimo secutus esset, Corcyrae gravi morbo correptus decubuit. Quum esset in amores paullo proclivior, quibus etiam colendis et agitandis propter oris elegantiam (*c*) factus videbatur, inprimis Deliam puellam (*d*), vero nomine Plantiam, uti Apuleius (*e*) testis est, dilexit. Nemesin dein-

sive avitum; nam I, 3, 4, *antiquum Larem*, et I, 10, 15, *patrios Lares* memorat. Ea res in novas difficultates induebat Ayrmannum §. 18, qui omnia ipsi bona proscriptionis tempore erepta fuisse pronuntiaverat. Eae tamen nullae sunt, si illud cogites, partem ei tantum bonorum fuisse ademtam, parte relicta; vid. I, eleg. 1, 19. Itaque etiam *accisos agros* legere malim IV, 1, 189.

(*y*) Amore vitae rusticae, tranquillae illius et securae, ab omni cupiditate et ambitione alienae, eum praecipue ductum fuisse, ex nullo non eius carmine apparet. Huic amori nos aequabilitatem illam et simplicitatem elegiarum harum debere puto.

(*z*) Habet hoc Vulpius ex interpretatione Broukhusii et aliorum versus Horatii I, epist. 4, 4:

An tacitum silvas inter reptare salubres
Curantem, quidquid dignum sapiente bonoque est.

Sed has silvas cur Epicuri faciant viri docti, causam non video.

(*a*) In eius contubernio fuit noster, ut auctor vitae eius testatur, et ipse Tibullus I, 3, 2, eumque in Gallias sequutus est, ut ex I, eleg. 7 constat. Si Messala ab Actio protinus in Aquitaniam missus est, ut ad I, eleg. 3 probabimus, et ipsum Tibullum in classe fuisse probabile est. Nisi Messalam, antequam in Aquitaniam pergeret, Romam adiisse dicas. Huic noster librum primum et alterum inscripsisse videtur; non vero totum opus, ut Cyllenius in eius vita: *Ad Messalam hoc opus misit in IV libros digestum.*

(*b*) Ex Galliis in Asiam contendisse Messalam, satis constat. Vide ad I, 3 pr.

(*c*) Hanc ipsi tribuit auctor vitae eius.

(*d*) Libertinam, vide I, 6, 67 temere contra id pugnante Ayrmanno §. 65. Hanc primum innuptam (I, 1; I, 3), mox alterius coniugem (I, 2; I, 5; I, 6) amasse videtur. Cf. eund. §. 66 seqq.

(*e*) Apolog. I, ubi alii Planciam, vel Planiam, vel Flaviam legunt. Planiam post alios defendit Broukhusius ad Tib. I, 1, 57. Planeam Ayrmann. §. 73.

ceps (*f*) libertinae conditionis mulierem, ut videtur. Neaeram, puerumque Marathum, Sulpiciam quoque ac Cerinthum, amatorum par, carminibus celebravit (*g*). Miror autem, cur ab Ovidio duae tantum eius amicae nominentur, Delia et Nemesis; quarum alteram lecto morientis adstitisse, manuque illius deficiente pressam testetur. Fortasse (*h*) (nihil enim commodius in mentem venit) sub Lygdami et Neaerae nominibus cuipiam amicorum gratificatus; non suis, at alienis amoribus, castis tamen et coniugalibus, inserviens. Parum libenter se militasse ipse non semel significat: nam et Pacis cultorem se profitetur, diramque sitim humani sanguinis identidem abominatur. Macrum et Horatium (*i*) poëtas in familiaribus habuit: etiam T. Valgii, heroico versu excellentis, honorificam mentionem facit (*k*). Eius

(*f*) Nemesin esse eandem cum Horatii *Glycera* lib. 1, od. 33, vulgo existimant. Potuit tamen etiam alia esse, quam post ceteras, adeoque tum amasse videtur, cum *iuniorem* amatorem ei *praeferri* mirum non esset. Pro eadem puella cum Nemesi Glycera vix haberi potest, nam de Nemesis avaritia, non fastidio, quod senem se sperneret, conqueritur. De Neaera dictum est ad lib. III, 1 pr.

(*g*) Sunt ea in librum IV reiecta, eque viri doctissimi indicio adeo ad Tibullum auctorem referenda. De qua re tamen tum alii dubitarunt, tum ipse Tibullum auctorem habere ea nego. Verum de hac controversia actum est diligentius ad lib. IV, 2, pr. De Maratho v. ad I, 4, 81 Obss. et I, 8.

(*h*) Modestius quidem haec, nec minus tamen otiose, quam Ayrmannus §. 64, qui *nullum dubium esse* contendit, *quin per Sulpiciam et Neaeram aut eaedem illae* (Delia et Nemesis) *aut plane a nostri amore alienae puellae intelligantur; quoniam, si diversae fuissent, eas una cum reliquis Ovidius commemoraturus fuisse videtur.* At eodem argumento affirmabo, non modo Sulpiciam et Neaeram, sed etiam Nemesin fuisse eandem cum Delia, quia hanc unam Apuleius loco laudato memorat, et Martialis ea, quae Tibullus de Delia pronuntiavit,

Et iuvet in tota me nihil esse domo,

ad Nemesin retulit. Quid, quaeso, ea definire refert, quae affirmare et defendere nec licet, nec quidquam interest? Potuit Ovidius e pluribus Tibulli amicis nominare duas, forte potiore loco habitas aut aliis de causis inter ceteras insignes.

(*i*) Quem ad nostrum oden 33 libri I, et epist. 4 libri I scripsisse doctissimi interpretes existimant: quanquam nondum ab omni dubitatione exemta illa opinio, mihi quidem, esse videtur. De Macro Tibull. II, 6, 1.

(*k*) IV, 1, 180. Si modo illud carmen Tibulli est. Etiam Catulli III, 6, 41.

autem immaturus obitus Nasonis illustri Epicedio defletus est (*l*), qui matrem et sororem suprema illi pietatis officia persolvisse scribit. Quanti autem Elegiae Tibulli aestimandae sint, vel ex uno Fabio Quinctiliano (*m*) colligere possumus; qui quum tersum iudicet atque elegantem maxime, simul ei principatum in hoc genere carminis facile tribuit. Horatius Cassio Parmensi praeponit (*n*). Ovidius *cultum* (*o*) appellat, eiusque carmina nunquam intermoritura vaticinatur. Equidem Tibullo suaviorem poëtam, planiorem, aut magis aptum ad motus animi pingendos non invenio (*p*). Sunt, quibus Panegyricus ad Messalam minus arrideat; nec iniuria: voluit enim Auctor in illo poëmate egredi gyrum ingenii sui; adeoque nil mirum, si ei non successerit (*q*).

Ex vetustis codicibus et editionibus (*r*)

Albius Tibullus, eques romanus, insignis forma cultuque corporis observabilis, ante alios Corvinum Mes-

(*l*) III Amor. eleg. 9, subiecta etiam hic inter testimonia.

(*m*) Lib. X Inst. c. 1: *Elegia Graecos quoque provocamus: cuius mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor Tibullus.* Quintiliani hoc indicium explicat ac defendit Ayrmann. §. 99, 100. Ingenium et characterem elegorum Tibulli nuper vir doctus bene exposuit in diss. de poëtis Eleg. Rom. (*in Nachtragen zu Sulzer* H. B. I. St.)

(*n*) Composuerat Cassius ille tragoedias, elegias et epigrammata, quae non magni habebantur. Itaque, cum Horatius dixit, Tibullum

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat

non iam eum laudare, quam hunc sugillare voluisse dicendus est.

(*o*) I Amor. 15, 28.

(*p*) Voluit, puto, Vulpius suavitatem et facilitatem cum sententiarum tum numerorum, cum felicitate mira in reddendis affectibus mollioribus animi praedicare.

(*q*) Vide, quae ad eum dicentur infra. Verbo: Tibulli carmen illud vix esse videtur.

(*r*) Scaliger hanc vitam ex libris scriptis protulerat, sed iam in edit. Ven. 1475, et Reg. Lepid. excusam esse Broukhusius p. 2 monuit. Idem eam in quatuor libris invenerat, unde correctiorem, ita ut nunc est, exhibuit. Depravatior erat in Codice Re-

salam oratorem dilexit: cuius et contubernalis fuit, et Aquitanico bello militaribus donis ornatus est (*s*). Hic multorum iudicio, et maxime Quinctiliani, viri in studio literarum acerrimae licentiae (*t*), inter elegiographos principem obtinet locum. Epistolae quoque eius amatoriae (*v*), quanquam breves, omnino non inutiles sunt. Obiit adolescens, tempore Virgilii, ut indicat epigramma infra scriptum:

Te quoque Virgilio comitem etc.

gio: mendosam etiam ex editione principe 1472 Vulpius proposuit. Mendosa quoque est in ed. romana et aliis, etiam in Corvin. Subiecta fere esse solet Carmini XIV libri IV. In Corvin. *Eques Regalis* legitur, et *Corvinum Messalam* origine *dilexit;* utrumque compendiosae scripturae ignoratione.

(*s*) Hoc ex Tibulli scriptis, vel aliunde, non constat. Elici tamen potest ex I, 7, 9: *Non sine me est tibi partus honos.*

(*t*) *Acerrimae licentiae.* Scil. in diiudicandis et reprehendendis veterum scriptis. Male Ayrmannus §. 98, emendabat *diligentiae.* Mox scr. *elegographos.*

(*v*) Epistolas has amatorias nullas alias fuisse, quam carmina libri IV, vel a Sulpicia ad Cerinthum, vel ab hoc ad Sulpiciam missa putabat Ayrman. §. 105.

TIBVLLI

SIMVLQVE

M. VALERII MESSALAE

VITAE

Synopsis chronologica, confecta primum a Chr. Fr. Ayrmanno, nunc recisis iis, quae vel levi vel nulla fide tradebantur, aliis, quae certiora erant, adiectis, recognita et emendata.

Anni V. C. Varron.	A. aet. Albianae ineuntes.	
695		Hoc anno secundum Eusebium, aut saltem duobus vel tribus ante, natus est praecipuus Tibulli patronus, M. Valerius Messala Corvinus.
705	1	Natus est anno hoc exeunte, ut Ayrmannus putabat, aut, quod contendebat, non ante annum V. C. ɪↄcc Albius Tibullus. At vulgo viri docti natales Tibulli in annum V. C. 690 coniiciunt. Neutrum certa et explorata fide.
711	7	Hirtius et Pansa Coss. in proelio ad Mutinam occiderunt. Sed anni exitum adversarum partium proscriptio Romae a Triumviris facta, per quam Tibullus quoque maxima paternarum avitarumque possessionum parte, praeter unam forte villam in agro Pedano, exutus esse videtur, patre iam ante id tempus amisso.

Tunc proscriptus est Messala, ideoque ad Brutum et Cassium se recepit.

Eodem anno natus est Ovidius, neque multo ante Propertius. At Catullus post a. 705 obierat.

712 | 8 | Devicto Bruto et Cassio, Messala ad Antonium, atque inde ad Caesarem transiit.

718 | 14 | Messala in bello Siculo, a Caesare cum Sex. Pompeio gesto, Caesari affuit, et in mercedem fortitudinis ac fidei Augur extra ordinem creatus est.

719 | 15 | Salassi, Taurisci, Iapydes, aliique rebellantes populi, Pannonii item, a Caesare debellati sunt, cui militiae Messalam quoque interfuisse probabile est. V. Dio XLIX, 34-37.

720 | 16 | Hoc aut sequente anno Messala, Legatus Caesaris missus, Salassos aliosque cum iis iterum rebellantes populos devicit. V. Dio XLIX, 38, inter quos Iapydas, Pannonios, et Arupinos fuisse e lib. IV, 1, 107 seqq. discimus. V. ibi not.

Ad hunc annum Sanadonius Horatii Epist. 4 lib. I, *Albi nostrorum* scil., refert.

723 | 19 | Consul una cum Caesare factus est Messala, et eundem, quum adversus Antonium iret, sequutus, pugnae Actiacae interfuit; a qua nec Tibullum abfuisse contendebat Sanadonius, nulla cum fide.

Hoc anno aut proxime antecedentium aliquo in patrocinium Messalae receptus esse creditur Tibullus. Ei certe se commendare studuisse putatur primo libri IV carmine in

laudes Messalae per eius consulatum, et quidem ante aestatem, scripto; si quidem is a Tibullo scriptus videri potest. Verum etiamsi Scholastici alicuius fetus ille est, potuit tamen ille rerum gestarum fidem ad tempora sequi.

Amasse videtur Tibullus iam tum Deliam suam, nondum eo tempore viro nuptam.

724 | 20 Statim a pugna Actiaca Messala contra rebellantes Aquitanos missus, eos debellavit, et Aquitaniam in provinciae formam redegit. V. ad lib. I, El. 7.

Eum in Gallias sequutus noster Albius, ipsius contubernalis, bello Aquitanico interfuit. V. ibid. Roma proficiscens scripsisse creditur libri I eleg. 10.

Per Tibulli absentiam Delia alteri nupsisse videtur.

725 | 21 Hoc anno ineunte Messala, cumque eo Tibullus, ex Gallia in Asiam navigasse videtur; sed hic, quum ad insulam Corcyram perventum esset, in gravem morbum incidit, ibique a Messala relictus est. Inde mox, valetudine pristina recuperata, Romam reversus esse videtur. Scripsit in Corcyra libri I eleg. 3.

Eodem et proxime sequentibus annis Messala, Caesaris exercitui praefectus, ipso absente, res in Asia, Cilicia, Syria, Phoenicia et Aegypto constituit.

Interea Romam reversus Tibullus ad amorem Deliae, tunc coniugis et alii nuptae, re-

diit, in eoque per hunc et sequentes annos perduravit. Quo temporis spatio scripsit libri I eleg. 1, 6 et 2.

727 | 23 A. d. VII Kal. Octobr. Messala, ex Asia Romam reversus, de Aquitanis triumphum egit, atque Augusti iussu, inter alios triumphales viros, partem viae Latinae muniendam suscepit. V. lib. I, eleg. 7.

Brevi post triumphum Messalae scripta est in eius natalem libri I elegia 7, porro lib. II eleg. 1, ubi cf. v. 32, 33.

Intra idem tempus, si elegiarum ordinem sequi licet, quod tamen admodum lubricum esse fatendum est, amavit noster puerum Marathum. Huc refer libri I eleg. 4. Is infelici in Pholoën amore urebatur, quam ei conciliare studet Tibullus libri I eleg. 8. Idem puer mox Tibullo relicto, alii se dedit; in quam perfidiam scripta libri I eleg. 9.

Edidisse tum librum elegiarum primum, prima ei elegia praemissa, videtur, in qua Messalam alloquitur, exemplo aliorum ex illo tempore. V. Bentleii praef. in Horat.

728 | 24 Messala primus urbis Praefectus creatus est; quo tamen magistratu se post paucos dies abdicavit.

Eodem anno Cornelius Gallus, primus Aegypti praefectus Augustalis, in invidiam Augusti adductus, ad necem sibi inferendam compulsus est. Sueton. c. 66.

730 | 26 Hoc circiter anno, aut certe non longo post tempore, Messalinus, alter Messalae fi-

liorum, in Quindecimvirum collegium cooptatus est. In cuius Sacerdotii auspiciis scripsit Tibullus libri II eleg. 5.

Circa idem tempus Nemesin amavit, avaram puellam; de cuius moribus conqueritur libri II elegia 4. Ipsa, eo spreto, cum ditiori amatore rus abierat. Tunc scripta libri II elegia 3 et 4, et Macro, militatum profecto, elegia 6. Parabatur tunc expeditio Aelii Galli in Arabiam, ex qua etiam Iccius apud Horatium ditescere volebat.

Per idem tempus in Cerinthi, cui puella, quam is amabat, pacta erat, natalem libri II eleg. 2 (*) scripta esse potest.

Praemissa elegia prima, qua Messalam honorifice appellat, vulgasse tum librum II videtur.

Neaeram post illam amavit, quam etiam in matrimonium ducere voluisse videtur. Vide III, 1 extr., 4 passim. At illa peregre profecta, summa aegritudine confectus amator scripsit libri III eleg. 2, 3. Quumque, eam alteri nupsisse, incerta fama perlatum fuisset, elegiam 4, re vero plane comperta, eleg. 6.

Intra hoc tempus gravi morbo laborans,

(*) Paullo ante et per idem partim tempus carmina libri IV ad Sulpiciam, huiusque ad Cerinthum, scripta fuisse necesse est. Et ad Sulpiciam quidem Kal. Martiis Carm. 2, eaque aegrotante c. 4, atque in eius natali c. 6. Ab ipsa vero Sulpicia ad Cerinthum venatum profectum carmen 3, in pueri natalem 5, quum potita esset puero 7, quum timeret, ne a Messala rus abduceretur, 8; metu ademto 9. Conqueritur de tempore Cerinthi 10, aegrotans scripsit ad eum 11, et cum poeniteret pudoris sui, 12.

ad amicos, qui thermas Etruscas adierant, misit libri III eleg. 5.

Kalendis Martiis nescio cuius anni libellum III elegiarum conscriptum Neaerae dono misit, elegia prima praemissa.

Inter hos Neaerae amores, sive inter illos Nemesios, sive alterius alicuius, scripta est Horatii oda 33 libri I, qua Glycerae amore excruciatum Tibullum narrat.

Extremos vitae annos in suae villae secessu exegisse videtur Tibullus, gravioribus exinde studiis daturus operam. Quo tempore ad eum Horatius scripsit epist. libri I quartam. Cf. Masson. Vita Horat. p. 155.

735 31 A. d. x. Kal. Octobr. Virgilius obiit. Quem insequutus mox est Tibullus.

751 M. Valerius Messalinus, Messalae filius, Consul fuit.

760 Circa hunc annum idem Messalinus, Dalmatiae Pannoniaeque praefectus, parva manu magnum hostium fudit fugavitque numerum, et ornamentis propterea triumphalibus honoratus est.

764 M. Valerius Messala Corvinus obiit.

CLARORVM ALIQVOT VIRORVM

DE

ALBIO TIBVLLO

Testimonia et Iudicia, ex ceteris, quae passim vulgata sunt, selecta.

Q. Horatius Flaccus Ode 33 *Lib. I.*

ALBI, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.

Idem Epist. 4 *Lib. I.*

ALBI, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat? etc.

Paullo post:

Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederant, artemque fruendi.

P. Ovidius Naso Lib. 3 *Amorum Eleg.* 9.

Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas tristia fata deas;
Flebilis indignos, Elegeïa, solve capillos.
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit!

Ille tui vates operis, tua fama TIBVLLVS
  Ardet in exstructo, corpus inane, rogo.
Ecce, puer Veneris fert eversamque pharetram,
  Et fractos arcus, et sine luce facem.
Aspice, demissis ut eat miserabilis alis;
  Pectoraque infesta tundat aperta manu.
Excipiunt sparsi lacrimas per colla capilli,
  Oraque singultu concutiente sonant.
Fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
  Egressum tectis, pulcer Iule, tuis.
Nec minus est confusa Venus, moriente TIBVLLO,
  Quam iuveni rupit quum ferus inguen aper.
At sacri vates, et Divum cura vocamur:
  Sunt etiam, qui nos numen habere putent.
Scilicet omne sacrum mors importuna profanat:
  Omnibus obscuras iniicit illa manus.
Quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?
  Carmine quid victas obstupuisse feras?
Aelinon in silvis idem pater, Aelinon, altis
  Dicitur invita concinuisse lyra.
Adiice Maeoniden, a quo, ceu fonte perenni,
  Vatum Pieriis ora rigantur aquis.
Hunc quoque summa dies nigro submersit Averno;
  Diffugiunt avidos carmina sola rogos.
Durat opus vatum, Troiani fama laboris,
  Tardaque nocturno tela retexta dolo.
Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt;
  Altera, cura recens; altera, primus amor.
Quid vos sacra iuvant? quid nunc Aegyptia prosunt
  Sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
Quum rapiant mala fata bonos (ignoscite fasso)
  Sollicitor nullos esse putare Deos.
Vive pius; moriere pius: cole sacra; colentem
  Mors tamen a templis in cava busta trahet.

Carminibus confide bonis: iacet ecce TIBVLLVS.
Vix manet e tanto parva quod urna capit.
Tene, sacer vates, flammae rapuere rogales,
Pectoribus pasci nec timuere tuis?
Aurea sanctorum potuissent templa Deorum
Vrere, quae tantum sustinuere nefas.
Avertit vultus, Erycis quae possidet arces.
Sunt quoque, qui lacrimas continuisse negent.
Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
Mater; et in cineres ultima dona tulit.
Hinc soror in partem misera cum matre doloris
Venit, inornatas dilaniata comas.
Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
Oscula: nec solos destituere rogos.
Delia discedens: Felicius, inquit, amata
Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram.
Cui Nemesis, quid ais? tibi sint mea damna dolori?
Me tenuit moriens deficiente manu.
Si tamen e nobis aliquid, nisi nomen et umbra,
Restat, in Elysia valle TIBVLLVS erit.
Obvius huic venias, hedera iuvenilia cinctus
Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
Tu quoque (si falsum est temerati crimen amici)
Sanguinis atque animae prodige Galle tuae.
His comes umbra tua est; si quid modo corporis umbra est.
Auxisti numeros, culte TIBVLLE, pios.
Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna:
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Idem Lib. I Amor. Eleg. 15, 27.

Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
Discentur numeri, culte TIBVLLE, tui.

Idem Lib. III Artis v. 333.

Et teneri possis carmen legisse Properti;
Sive aliquid Galli, sive, TIBVLLE, tuum.

Idem Remed. Amor. v. 763.

Carmina quis potuit tuto legisse TIBVLLI,
Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?

Idem Lib. II Trist. v. 447.

Credere iuranti durum putat esse TIBVLLVS; (*)
Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
Seque sua miserum nunc, ait, arte premi.
Saepe, velut gemmam dominae signumve probaret,
Per caussam meminit se tetigisse manum.
Vtque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
Et tacitam mensae duxit in orbe notam.
Et quibus e succis abeat de corpore livor,
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit, cui latretur, quum solus obambulat ille:
Cur toties clausas exscreet ante fores.
Multaque dat talis furti praecepta: docetque,
Qua nuptae possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque TIBVLLVS,
Et placet, et iam te Principe notus erat.

Idem Trist. IV, 10, 51.

Virgilium vidi tantum: nec avara TIBVLLO

(*) Haec omnia, paullo tantum inflexa, leguntur apud ipsum Tibullum Eleg. 6 Lib. I

Tempus amicitiae fata dedere meae.
Successor fuit hic tibi, Galle: Propertius illi;
Quartus ab his serie temporis ipse fui.

Ibid. Lib. V, 1, 18.

Delicias si quis lascivaque carmina quaerit:
Praemoneo, nunquam scripta quod illa legat:
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Aptior, ingenium come, TIBVLLVS erit.

C. Velleius Paterculus Lib. II Hist. cap. 36.

Paene stulta est inhaerentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quae maxime nostri aevi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, TIBVLLVSque et Naso, perfectissimi in forma operis sui.

M. Fabius Quinctilianus Lib. X Instit. Orat. cap. 1.

Elegia Graecos quoque provocamus, cuius mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor TIBVLLVS.

P. Papinius Statius Lib. I Silv. 2, *v.* 252.

— Hunc ipse choro plaudente Philetas,
Callimachusque senex, Vmbroque Propertius antro,
Ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis, divesque foco lucente TIBVLLVS.

M. Valerius Martialis Lib. IV, Epigr. 6, 3, 4.

— Qui compositos metro TIBVLLI
In Stellae recitat domo libellos.

Idem Lib. VIII, Epigr. 73, 7, 8.

Fama est arguti Nemesis formosa TIBVLLI:
Lesbia dictavit, docte Catulle, tibi.

Idem Lib. XIV, Epigr. 193.

Vssit amatorem Nemesis lasciva TIBVLLVM,
In tota iuvit quem nihil esse domo (*).

L. Appuleius Apologia.

Accusent — et TIBVLLVM, quod ei sit Plautia in animo, Delia in versu.

C. Sollius Sidonius Apollinaris Carm. 9.

Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, TIBVLLVS.

Idem ad Hesperium.

Memineris, quod saepe versum complevit Delia cum TIBVLLO.

Diomedes Grammaticus Lib. III, cap. 6.

Quod genus carminis (Elegiam) praecipue scripserunt apud Romanos Propertius et TIBVLLVS, imitati Graecos, Callimachum et Euphorionem.

Ioannes Baptista Pius Annot. poster. cap. 115.

Princeps Elegorum poëtarum est dubio procul ALBIVS TIBVLLVS, quia vere, non dissimulanter aut obnoxie, amantem agit; modo superbit, modo supplicat, annuit, renuit, minatur, intercedit, dedignatur, devovet, orat, inconstans est, quod voluit, non vult, quod optavit, refugit, secum dissidens, ut in vera cupidinis rota illum circumagi credas. Non deest tamen in tanto lepore verborum suus nitor et reconditarum rerum cognitio.

(*) Vide Tibullum Eleg. 5, Lib. I, v. 30.

Angelus Politianus Nutric. v. 539.

— Vt tersi memorat pia Musa TIBVLLI,
Musa sibi primos quae iure adsciscit honores
Imparibus numeris, ni blanda Propertius ora
Solvat, et ambiguam faciat certamine palmam.

Iulius Caesar Scaliger Lib. VI Poëtices cap. 7.

Facilius e TIBVLLI locis expediemus censuram nostram. Vniformis ille paene totus est, vixque discedens ab se ipso eodem paene gyro concluditur. Audis enim casas, focos, rura, nemora, praela, spicas, sacra tum saepe, tum multum. Omnium vero cultissimus, nec redundans in Elegia.

Ioachimus Camerarius in Elementis Rhetoricae.

Ego vero quoties TIBVLLI carmina lego, nihil amplius requiro neque venustatis, neque elegantiae: doctrinam autem et eruditionem admiror. Omnia arte studioque summo elimata mihi videntur: itaque in maxima facilitate illa tamen cura elaborationis conspicitur. Verba optima, sententiae exquisitae, compositio omnibus, ut aiunt, numeris perfecta. Ex quo necesse est hoc consequatur, carmina ut sint et canora et splendida et concinna.

Hadrianus Turnebus Lib. XVI Advers. cap. 19.

TIBVLLVS, ille politus suavisque poëta, et quidam Phoebeus olor, in quo sincerus esse videtur et ingenuus latini sermonis sapor, nullo peregrino vitiatus succo.

Iacobus Sannazarius Eleg. 1 *Lib. II.*

Battiaden docti sectatur Musa Properti:
Flaccus Pindaricos dividit aure modos.

Passeris exsequias fracto canit ore Catullus:
Tu Nemesin laudas, culte TIBVLLE, tuam.

Iustus Lipsius Lib. I Var. Lect. cap. 21.

TIBVLLVS elegans cumprimis poëta, et in cuius purissimis scriptis nativa quaedam et vernacula latinae linguae munditia relucet.

Isaacus Casaubonus Lection. Theocrit. cap. 17.

Conferant tamen studiosi poëticarum amoenitatum Idyllium hoc cum poëtae cultissimi TIBVLLI Elegia quarta, libro primo. Nam illa videntur ad Theocriti imitationem dicta:

Carmine purpurea est Nisi coma: carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.

Franciscus Modius Silv. Carm. 15 *ex persona Tibulli.*

Vt Cidnus nullas sordes, nitidissimus amnis,
Volvit, et a limo purus ubique fluit:
Sic mea, Romanas inter castissima Musas;
Vndique nativo culta decore nitet.
Ergo aliae placeant ornatu trans mare sumto:
Nostra suo, et patrio si placet una, sat est.

Andreas Schottus Lib. I Nodor. Ciceron. c. 7.

TIBVLLVS autem elegans latini sermonis poëta.

Idem ibidem cap. 8.

Est purus et elegans, bonusque latinitatis auctor TIBVLLVS, Eques et ipse Romanus, qua tempestate, ut hodieque, nobilium quam plebeiorum cultior ac politior sermo fuit.

Idem Observat. Human. Lib. II cap. 13.

Scitus et elegans tum in verbis, tum in numeris TIBVLLVS: sed qui e graecis fontibus pleraque expresserit.

Casp. Barthius Lib. IV Advers. cap. 11.

Et quis melior TIBVLLI expositor, quam TIBVLLVS, qui tot saeculis parem non habuit, ac ne imitatorem quidem, quem sane nostra saecula legant? Et saepissime miratus sum hoc fatum Romanae Ecclesiae; et floruisse et defloruisse una aetate Amatoriam eius Venerem, quantum quidem ad nos pertinet: nam Martialis et Papinii aetate, quod ex ipsis et Plinio etiam Iuniore constat, talia non pauci scripserunt. Verum cum ipsis fere nominibus et hi et sequentis aevi interierunt.

Vincenzo Gravina nel Discorso delle Favole antiche.

TIBVLLO è pieno di soavità, di grazia, di tenerezza, di passione, di purità, e d'eleganza, tanto nel numero quanto nelle parole, maravigliosa e perfetta.

Petrus Lotichius Secundus.

Talis in Aonidum patria, silvisque beatis
  Perfluit aeternus sancta vireta liquor.
Illic largifluas vatum chorus omnis ad undas
  Inter odoratum ludit amatque nemus.
At myrti vacua solus gemit unus in umbra,
  Quem circum lacrimis omnia plena madent.
Hunc quondam facilem pharetrato semper Amori
  Ipsa Venus campos duxit in Elysios.
Hoc duce carpe viam. Sed enim tu mente pudica,

Caste puer, castis carmina finge modis.
Ipse quidem, nec vera nego, Sulmonis aquosi
Ad Musas propius monstrat Alumnus iter:
Sed tantum superat facundi Musa TIBVLLI,
Quantum voce alias Daulias ales aves.

A. TIBVLLI

CARMINA

LIBER I

ELEGIA I

Divitias alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti iugera multa soli,

Elegia I.

A Messala anno 723 invitatus, ut in cohorte eius ad bellum contra Antonium proficisceretur, et studium otii vitaeque rusticae, quo animus paucis contentus teneretur, et amorem tenerrimum, quo Deliam quandam, libertinam forma insigni, amplecteretur, patrono excusavit. Cf. Vitam Tibulli. A defensione inertiae suae postremo in affectum subtristem ac mollem desinit, mira cum sensus veritate et orationis elegantia expressum.

1. *Divitias — auro.* Ornate statim hoc. Simplex erat: alius sibi divitias paret. Addi poterat: auro congesto. Inde doctius dictum: congerere divitias auro. Similis fere locus inf. III, 3, 11, 12: *Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri, Arvaque si findant pinguia mille boves?* Ponit autem, quod Salmasius de M. V. p. 89, tum Heins. ac Vulpius notarunt, duo modos copiarum ac facultatum, quas quis aut in numis aut in fundis habet; respectu tamen, ut iam olim arbitrabar, ad duplex ex militia commodum, praedae et assignandorum agrorum. Etenim inter modos sollemnes, quibus opes et facultates sibi pararent homines, retulerat hoc temporum calamitas bellorumque civilium furor, ut militiae nomen darent non modo stipendiis auctis, sed et certis post militiam praemiis constitutis, certoque agri modo praefinito, quem accepturi erant. Hinc natae illae inter bella civilia agrorum assignationes, utque eos nanciscendi copia adesset Triumviris, proscribendi dominos mos immanissimus. Nec tamen aliter conscribi aut compleri et instrui legiones ad tantum numerum auctae poterant. Accedebat licentia praedandi,

Quem labor assiduus vicino terreat hoste,
  Martia cui somnos classica pulsa fugent:

inprimis in bellis cum barbaris gestis, ita ut inter artes se ditandi haberetur vulgo ea aetate praeda inter militiam facta. Hinc poetae toties praedam et divitias iungunt; et Tibullus I, El. 2, 68: *praedas et arma sequi*; et lib. II, 3, 35 seqq. *Ferrea non Venerem, sed praedam saecula laudant* etc. Confer inprimis Propert. III, 4, 1 (III, 3, 1): *Arma deus Caesar dites meditatur ad Indos* etc. ibique v. 21 et III, 5, 3, 11 (III, 3, 25, 33) seq. ubi multa sunt, quae cum Tibullo possint comparari. Eodem spectant inf. v. 52 *viae*, ob quas puellam flentem ferre nequit. Heyn. Cave ne verbo *tenere*, quod nonnulli in latinitate parum curiosi posuerunt, significationem verbi *parare* tribuas, quam priora postulare videntur. Variavit Tibullus, et quibus modo, ut quaererent bona, apprecatus est, eosdem hoc versu possidentes fecit; ut infra 49: *sit dives iure*, pro divitias sibi paret. Itaque *teneat* est accepta possideat. Wund.

3. 4. Verba impedita et ne satis quidem propria. Sed de hoc v. Obss. Sensus omnino hic est: Paret alius sibi aurum et agros per militiae praemia et praedam; id quod fit, dum in molesta militia versatur, et modo, assidente castris hoste, perpetuo terrore agitatur, modo, ubi tranquille obdormiit, signis militaribus excitatur. Ergo *labor* h. l. pro periculo dictus accipiendus est. Exempla tamen huius usus desidero; neque ea attulit vir doctus in Bibliotheca critica P. III, p. 66. Heyn. *labor assiduus — terreat* h. e. exerceat, coniunctus cum terrore, hoste vicino. Si cogitabis milites frumentatum, aquatum, lignatum missos ab hostibus assidentibus plerumque vexari et turbari, quo modo *labor terrere* possit, non amplius quaeres. Similia Graeci dixerunt, velut Sophocles Philoct. 864: *πόνος ὁ μὴ φοβῶν κράτιστος*. Verba *quem — terreat* cum pars voti sint, atque a voto pendeant hoc sensu: ea lege, ut eum terreat, coniunctivi rationem eandem atque optativi apud Homerum Od. α, 47, ϑ, 239, esse perspicies. Adde inf. 15, 16. Wund.

4. *classica pulsa.* Proprium ac sollemne est *canere classicum* aut *flare, inflare*, quandoquidem vel cornu vel tuba seu buccina illud canitur. Et sic Propert. III, 3, 41 (III, 2, 41): *Nil tibi sit rauco praetoria classica cornu Flare*; et Virgil. G. II, 539: *Necdum etiam audierant inflari classica.* Facile tamen intelligas, classica *flata, canta*, dicere poëtam non potuisse; incidisse itaque in *pulsa*, tanquam flata, spiritus vi impulsa, ad sonos edendos concitata, ut translatum sit a pulsis tympanis, cymbalis, crotalis. Ita fere Graeci tubarum strepitum per *κτύπον* exprimere possunt, et exprimunt, v. c. Plutarch. in Numa p. 73 C. Sed v. Obss. Nec vero classica h. l. esse possunt alia, quam quae repentino hostis incursu aut alio periculo ac casu milites ad arma vocant. Nam, quod olim, Broukhusio obsequutus, putabam, de cantu buccinae, ad quem singulae nocturnae vigiliae ordinabantur, vix bene haec accipiuntur, quum, quod apposuit poeta, *vicino hoste*, satis declaret, ad periculosa tempora et terrores repentinos ex hostium accessu haec spectare. Interpellatur his somnus aut nox insomnis exigitur. Solent porro poëtae belli aut militiae aerumnas aut terrores per

Me mea paupertas vitae traducat inerti,

somnos classico interruptos declarare; ut in noto illo Horatii V, Carm. 2, 5: *Neque excitatur classico miles truci.* Lucan IV, 394: *Non praelia fessos Vlla vocant, certos non rumpunt classica somnos.* Silius Ital. XV, 48: *Haud unquam trepidos abrumpet buccina somnos.* Quod adiectum hic *trepidos* vides, id ipsum eo ducit, ut ad terrores hostiles referendum censeas. Auctor Astronomicorum in Catalect. Scalig. p. 239 (Anthol. Lat. tom. II, p. 326) *classica turbant*; et apud Calpurn. IV, 131, sunt *classica turbida.* Eundem terrorem ex classico seu tuba repente audita intelligo apud Auctorem Paneg. in Pison. v. 129:

— nec semper in armis
Bellica turba manet, nec tota
classicus horror
Nocte dieque gemit.

Dixit horrorem classicum pro sono classici, qui horrorem incutit. Ceterum, ut obiter moneam, apparet in voce *classicum* proprie intelligi *signum* primitus, quod classibus populi datum esset.

Statius comparat illa fragmenti Bacchylidis, apud Stobae in LIII, de Pace (unde Stephanus in Fragm. Lyric. p. 252; Vrsin. p. 200; Brunck. Analect. tom. I, p. 150 retulerunt):

Χαλκέων δ' οὐκέτι σαλπίγγων
κτύπος,
Οὐδὲ συλᾶται μελίφρων ὕπνος
ἀπὸ βλεφάρων,
Ἀμὸν ὃς θάλπει κέαρ·
Συμποσίων δ' ἐρατῶν βρίθοντ'
ἀγυιαί,
Παιδικοί θ' ὕμνοι φλέγονται.

Ita enim isti versus videntur posse constitui.

5. *vitae traducat inerti.* H. e. ad vitam. *Traducere* h. l. aut dictum, ut *tradere, reddere, dare se, otio, literis*, uti etiam παραδοῦναι et δοῦναι. Sic Homer. δοῦναι ὀδύνῃσιν Il. ι, 397: γήραϊ, ἀχέεσσιν Od. τ', 167, ο, 356. Hesiod. Ἐργ. 705, ubi tamen variat lectio θῆκε pro δῶκε, aut ad otium traducitur poëta, sc. a vita laboriosa; uti v. c. ab una vitae ratione ad alteram traducimur. Sensus: Ego pauper, contentus divitiis, vitam desidiosam, nullo labore et molestia vexatam, vivam, dummodo rebus ad vitam necessariis haud indigeam. Pro his posuit unum genus, focum ardentem. Heyn. *Paupertas* est studium paupertatis, ut *gloria* pro studio gloriae apud Horat. Ep. I, 18, 22:

Gloria quem supra vires et vestit
et unguit.

Adde Tacit. Ann. I, 8: *Tertio gradu proceres civitatis scripserat, plerosque invisos sibi — iactantia gloriaque ad posteros*, h. e. gloriae studio ad posteros. — *Vitae inerti.* Vita iners est libera a belli laboribus, otiosa, qua significatione *otium* II, 6, 5, usurpatum legitur. Adde Germ. Tac. 14. Neque haec explicatio mira videbitur et contextum expendenti et Romanos ad rem publicam, in primis ad bellum omnia revocasse, quod vel significatione formulae loquendi *res gerere*, aliarumque comprobatur. — *Traducat* ad militiae labores iam toleratos 25, spectat. Ceterum ex variis generibus vitae otiosae rusticam vitam, quam toto Albium amplecti animo tot carminum eius loca, ut I, 2, 73 seqq. 5, 21 seqq. 10, 39 seqq. testantur, illi placere, versibus sequentibus declaratur. Wund.

Dum meus exiguo luceat igne focus.
Ipse seram teneras maturo tempore vites
  Rusticus, et facili grandia poma manu.
Nec Spes destituat, sed frugum semper acervos
  Praebeat, et pleno pinguia musta lacu.
Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
  Seu vetus in trivio florea serta lapis;
Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,
  Libatum agricolae ponitur ante deo.

8. *facili — manu*, h. e. habili, apta; v. Burm. ad Ovid. I, Art. 160. HEYN. sollerti industria, explicante Forcellinio. *Ipse*, aliorum vel servorum opera non usurus. Vid. I, 2, 73; 3, 58; 5, 11; II, 6, 8. Res nota. WVND.

9. *Spes*, h. l. Dea, v. Broukh. quam, ut poëta, pro ipsa spe bonae messis et vindemiae, quae non fallat, ponit. Notandum vero illud, non tantum deam promittere vel spondere aliquid, v. II, 6, 27; sed esse eam hic inter deos δωτῆρας ἐάων.

11. *Nam veneror*. Nisi fragmenta haec tantum sunt elegiae sive unius seu plurium, sententiarum iunctura fortasse haec est: felicem frugum ex agris et vineis proventum fore, sperare licet, cum pietas mea diis cordi non esse nequeat: nam veneror etc. Intelligendus autem Hermes, vel Hermae, quales Silvani, Panis, Bacchi, Priapi ex ligno vel lapide frequentes in viis agrisque reperiebantur. Ad idem genus spectant Termini. Ovid. II, Fast. 641: *Termine, sive lapis, sive es defossus in agris Stipes.* Hos Terminos seu rudia deorum agrestium signa ait poëta se *venerari*, debito honore afficere. Fiebat autem hoc, corollis signo imponendis, infulis iniiciendis, inprimisque ut unguento hermas delibuerent: qua de re v. Apulei. Florid. I, pr. et ibi Colv. p. 164; Clement. Alex. Strom. VI, p. 843; Pott. et ibi Intpp. Add. Cic. Verr. IV, 35, s. 76 extr. Exstat etiam inter tabulas Herculanenses depicta talis religio tom. IV, ubi v. p. 216, n. 12. — *Desertus*, h. e. defixus, defossus, uti *inserere* est infigere; v. Broukh. et Vulp. HEYN. Sed vide Obss. WVND.

12. *lapis*. Signum dei agrestis e lapide, ut ante *stipes* signum e ligno. Interpretibus est lapis compitalis. Cf. ad Minuc. Fel. Octav. c. 3. Ad solum Terminum res revocari nequit.

13. *novus educat annus*, h. e. novum anni tempus, sc. sive auctumnale, sive aestivum, quod poma nascentia temperie sua fovet. Hoc enim est *educat*, vel simpliciter profert, gignit: ut in Lusibus 51:

Betasve, quantas hortus educat nullus.

Cf. Vulp. *Annum* vocabant quamlibet anni partem, ut notum; v. Broukh. Vulp. Declarat autem poëta se omnium fructuum *primitias* apponere. Hinc *libatum*, praecerptum, et *ante*. HEYN. De verbis *ponitur ante* vide Obss. WVND.

14. *agricolae — deo*. Absolute ita dictum *deum agricolam* vix alium putes esse, quam Priapum. Sic et inf. El. 5, 27:

Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona
  Spicea, quae templi pendeat ante fores;
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
  Terreat ut saeva falce Priapus aves.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri
  Custodes, fertis munera vestra, Lares.

Illa deo sciet agricolae pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.

Videtur tamen h. l. obstare, quod paullo post memoratur iterum Priapus. Broukh. et Heins. Adv. 1, 2, Vertumnum intelligunt; Vulpius deum quemcunque agriculturae praesidem. Nihil sane est, quod definiri posse putem. Nam et Silvanus et Pan esse potest *deus agricola.* Dicemus igitur esse absolute positum pro vulgari: *agricolis diis ponitur.* HEYN. Hoc quidem cum Guyeto verum puto, et V, 27, v. Obss. Ceterum pietate sua in deos agricolas memorata, qua mereretur, ut uber agrorum et vinearum proventus sibi daretur, ad vota 15 commode transiit, quae conditionaliter concepta esse apparet: *Si Spes me non destituat, tibi sit.* WYND.

16. *corona spicea, quae templi pendeat ante fores*, ex more. Prop. IV, 3, 17:

Omnibus heu! portis pendent mea noxia vota,

quae de templorum, non urbis, portis accipienda sunt; paullo infr. v. 57:

Flore sacella tego.

Cf. Passerat. ad Prop. IV, 9, 29. *Templum* autem intellige sacellum, quale est, quod infr. memorat lib. I, El. 10, 20. Vt, quantum lyrica oratio ab elegis distet, intelligatur hoc exemplo, apponam, quomodo Horat. Carm. Sec. 29, 30, hanc eandem sententiam, quae in Tibullo est, efferat:

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona.

17. *ruber custos*, quia minio pictus. Notum ex *Lusibus.*

18. *saeva falce*, ut Virg. *saeva arma, saevus ensis* etc. quo quis saeva facit. HEYN. Forcellinius interpretatur potens, terribilis, collato Virgiliano Aen. I, 138: *saevumque tridentem.* WYND.

19. *felicis quondam, nunc pauperis agri. Felix* ager, qui proprie ferax, bonus est, ex oppositionis lege h. l. est dives, copiosus, bene instructus, villa opulenta. Compara vss. 21, 22. Sic Virgil. VII Ecl. 34: *custos es pauperis horti*, eodem sensu, ut h. l. Respicit autem belli civilis tempora, quibus patrimonii partem per proscriptiones amiserat. HEYN. *Ager felix* est is, qui largo proventu horrea ditat, ut in carmine ad Messalam dicitur, ubi 183—9, illa agri deminutio deploratur, de qua vide Vitam Tibulli. De hostiis pro modo agelli caesis cf. H. Vossium ad Ecl. Virgil. I, 8, p. 18, 19. — Carmine I, 10, 26, Laribus viliorem hostiam, *porcum*, pro incolumitate sua vovet, quem et agro lustrando satis conveuire verbis *hostia magna* non obscure declaratur. WYND.

20. *Lares.* Vulpius, sequutus Sta-

Tunc vitula innumeros lustrabat caesa iuvencos;
Nunc agna exigui est hostia magna soli.
Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet: io messes et bona vina date.
Iam modo, iam possum contentus vivere parvo,
Nec semper longae deditus esse viae:
Sed Canis aestivos ortus vitare sub umbra

tium, compitales intelligit. Melius Broukh. agrestes sivê rurales. Nempe Dii istius agri, sive villae, praesides; cf. Cato de R. R. 143. Suaviter autem agri fines lati vel angusti declarantur ex lustratione in ambarvalibus, aliove festo.

23. *Agna cadet vobis.* Ergo Laribus sacrum h. l. factum intelligeod m. Agit autem de sacro, quo lustrantur greges et agri. Tale *ambarvale sacrum* facit argumeotum Eleg. I, lib. II. Ibi Bacchus et Ceres vocaotur, et preces fiunt ad deos patrios v. 17, et sic etiam aoouum sacrum Cereri et Baccho factum ad gregis lustrationem extrema hieme, ineunte iam vere, Virgil. memorat Georg. I, 338 seqq. ad 347. *Suovetaurilia* vero Cato de R. R. c. 141, io quibus Marti patri preces faciendas praescribit. Ferias *Sementivas* Ovid. Fast. I, 658 seqq. Haec et alia adducunt me, ut sacra eiusmodi lustralia plura ioter rusticos viguisse existimem; alia fortasse magis, alia mious sollemnia. Ad haec minus sollemnia et privata cuiusque religione concipi instituique solita refero sacrum lustrale, de quo h. l. agitur. Aliud est, quod paullo post v. 35 memoratur, quod ad lustratioorm in Palilibus XI kal. Maii fieri solitam refereodum est. Ab omuibus his diversa sunt Suovetaurilia, publicum festum in lustro condendo celebrari solitum. Vulgo a viris doctis omnia uno eodemque loco et nomioe habentur.

25. 26. Nunc taodem sibi contigisse ait, quod diu in votis habuerat, ut medioeri fortuna, quam paupertatem vocat, contentus io villa sua otietur. Sed de verss. his seu corruptis seu spuriis v. Obss. — *parvo vivere; parvum* de re modica, paupere, non lautissima, ut saepe alibi. Notum illud Horatii II, C. 16, 13 *vivitur parvo bene*; et Virgil. G. II, 472: *exiguo adsueta iuventus*; cf. h. l. Broukh. (Apud Iuv. Sat. IX, v. 9. *modico contentus agebas* Wund.) Mox *Canis aestivos ortus* pro aestu sub ortum illum ingrueote posuit ex poëtarum more. *Viam* autem de militia in longinquis terris accipe: cf. v. 52. Heyn. *Longae viae*, et terrestria et maritima itioera iotelligenda sunt: hinc explica inf. 49:

sit dives iure, furorem
Qui maris et tristes ferre potest pluvias.

Eodem sensu *viae* accipiendae sunt I, 1, 52: 3, 14. De terrestri itioere solo cogitandum I, 4, 41: 9, 16, ubi *via longa* memoratur: de maritimo II, 5, 62. Vide etiam Mitsch. ad Hor. Od. II, 6, 7. Ad verba *deditus viae* illustranda bene H. Vossius Ovid. Met. XIII, 921: *deditus aequoribus*; et Lucret. IV, 993: *fugae deditus* comparavit. Ad versum 30, cf. Stat. Theb. III, 431, *hasta increpare*. Wund.

Arboris, ad rivos praetereuntis aquae.
Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boves;
Non agnamve sinu pigeat fetumve capellae
Desertum, oblita matre, referre domum.
At vos exiguo pecori, furesque lupique,
Parcite; de magno est praeda petenda grege.
Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis
Et placidam soleo spargere lacte Palen.
Assitis, divi, neu vos de paupere mensa
Dona, nec e puris spernite fictilibus.

31. 32. Ad sensum humanitatis hoc iucundum est; inde delectant versus. Calpurnii imitationem V, 39 seqq. iam alii notarunt. Nec abludit Statii locus VII, Theb. 396, de pastore mane gregem e caula educente:

Ipse levat gravidas, et humum tactura parentum
Vbera, succiduasque adportat matribus agnas.

33. *exiguo pecori.* H. l. ad numerum spectat vox *exiguo*; pro exiguo grege dixit. HEYN. *pecus* nimirum et numerum pecudum significat. Hinc Livius XXVII, 32: *Fuerunt — pecoris omnis generis ad millia viginti.* In verbis *de grege*, praepositione *de* partem totius sumi significatur. Liv. XXVII, 1: *Maroneam et Meles de Samnitibus vi cepit*; cf. I, 6, 80. Hinc apud Ciceronem *excipere de.* Vide et infr. 40. WVND.

35. *pastoremque meum lustrare.* V. II, El. 5, 87; cf. Ovid. Fast. IV, 727 seqq. unde apparebit, ad Palilia haec esse referenda. Conf. modo dicta ad v. 23. Ad religionem poëtae hoc quoque fragmentum spectat. HEYN. Non transiliendo solum ardentes stipulae acervos, Ovid. Fast. IV, 781, sed sacris etiam factis Palilibus (d. XXI Apr.) pastorem lustrari creditum esse, docet idem Fast. IV, 747. — Copulae *que — Et* duo ad unam rem describendam pertinentia iungunt, ut I, 3, 25; 5, 54; 9, 69. De copulis *que — quo* vid. Obss. ad I, 2, 29. WVND.

36. *spargere lacte.* Videntur adeo non modo vasa lacte plena apposita fuisse, sed et lacte adspersum deae signum. Nisi poëta libationem in ara factam declarat; quod verum arbitror.

38. *e puris — fictilibus.* Intelligit patellas, quibus impositae fruges offerebantur diis. Trahit autem ad simplicitatem vitae h. l. et paupertatem id, quod in sacris omnino mos retinuerat, etiam postquam luxus remp. perdiderat. Qua de re passim viri docti egere; cf. ad h. l. Stalius et Broukh. Locus classicus erat Plinii XXXV, s. 46, ubi inter alia: *In sacris quidem etiam inter has opes hodie — fictilibus praelibatur simpuviis.* (Et Iuvenalis temporibus fictilia in sacris retenta esse, ostendit Sat. VI, 342-5. WVND.) De simplicitatis vetusto ritu in sacris omnino servato v. Porphyr. de Abstinent. lib. II, 17, 18. *Pura* ornans est epitheton, tamen h. l. a religione

Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis
Pocula, de facili composuitque luto.
Non ego divitias patrum fructusque requiro,
Quos tulit antiquo condita messis avo:
Parva seges satis est; satis est, requiescere lecto
Si licet, et solito membra referre toro.
Quam iuvat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero detinuisse sinu;
Aut gelidas hibernus aquas quum fuderit Auster,
Securum somnos, imbre iuvante, sequi!

ductum, quae pura et casta requirit. Heyn. Similem locum Tibulli, ubi Lares, ut se incolumem praestent, obtestatur; vide I, 10, 17:

Neu pudeat prisco vos esse e stipite factos;

Sic veteris sedes incoluistis avi.

De fictili eius supellectili vide II, 3, 47. Wund.

39. 40. Causam, cur fictilia dii respuere non debeant, addit: maiorum morem et usum. *De facili — luto*, est argilla, quae tractari et fingi potest, non quia vilis et parabilis est. Ovid. Met. XV, 169:

Vtque novis facilis signatur cera figuris.

ita enim malim legi, quam *fragilis*, quod ab Heinsio repositum fuit (et invito Burmanno. Wund.) Hinc translatum est, ut *facilem* dicamus hominem commodum, non morosum aut pertinacem. Heyn. Ad constructionem compara Iuv. VI, 344:

Et Vaticano fragiles de monte patellas.

et infr. II, 1, 59:

Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit.

cf. Not. ad 33. Wund.

41. Locus dulcissimns propter animi simplicitatem contenti modico, dummodo otiari et amare liceat.

44. *Membra ref. toro*, h. e. in torum, qualem constructionem apud Propertium II, 33, 41 (24, 41):

Nulla tamen lecto recipit se sola libenter

in verbis *se recipere lecto* animadvertis. *Torum* ad lectum discubitorium, in quo epulis accumbebant, *lectum* ad quietem fruendam (compara Propert. I, 8, 33, *requiescere lecto*) referunt Vulpius et H. Vossius. Wund.

45. *Quam iuvat.* Haec commemorat respectu itinerum militarium terra marique, quae paullo post v. 50, 52, comparaturus est cum hoc otio. Heyn. *Detinuisse* pro detinere, de qua ratione perfecti ad morem Graecorum vide Obss. ad I, 7, 40. — Ad verba *gelidas — Auster*, quorum sensus est: cum pluvia decidit, penitus intelligenda imaginem Noti pluviam concitantis apud Ovid. Met. I, 268, 269, compares. Wund.

48. *somnos, imbre iuvante, sequi.* H. e. somno indulgere; cf. Vulp. h. l. Laudant illa Sophoclis ex Cic. II, ad Att. 7.

— — — — — κἂν ὑπὸ στέγῃ

Hoc mihi contingat; sit dives iure, furorem
Qui maris et tristes ferre potest pluvias.
O quantum est auri potius pereatque zmaragdi,
Quam fleat ob nostras ulla puella vias!
Te bellare decet terra, Messala, marique,
Vt domus hostiles praeferat exuvias:
Me retinent vinctum formosae vincla puellae,
Et sedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia; tecum

πυκνῆς ἀκούειν ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

h. e. secura mente, ut h. l. Appositum non minus dictum illud veteris Comici:

Ἐξὸν καθεύδειν τὴν ἐρωμένην ἔχων,

quod laudat inter alios Schol. Eur. Phoen. 481, ubi v. Valk. p. 176.

49. De verbis *sit dives* v. Not. ad 2, de sequentibus ad 26. Wynd.

52. *ob nostras — vias.* Itinera negotiationis, vel militiae lucrosae causa suscepta, ex more Equitum romanorum. Itaque dixerat: *sit dives iure, f.* v. 49, 50; cf. El. 2, 68; Propert. II, 9, 29, 30 (7, 67, 68). Ait autem, malle se omnibus divitiis carere, quam parare eas, dolente de discidio puella. Heyn. Compara Propertium III, 20, 4 (18, 4). Cynthiam in amatorem, ea relicta in terras exteras profectum, exacerbantem:

Tantine, ut lacrimes, Africa tota fuit?

Ceterum de itineribus militiae causa subeundis unice cogita. Vid. 26. *Zmaragdi.* Gemmas bello petiisse Romanos, docet Virg. Georg. II, 505:

Hic petit excidiis urbem miserosque Penates,
Vt gemma bibat. Wynd.

54. *Vt domus hostiles.* Mos fuit iste Romanorum, ut foribus spolia hostium praefixa haberent. Propert. III, 9, 26 (III, 7, 26); Virgil. Aen. VII, 183 seqq. Liv. X, 7; cf. Broukh. et Vulp. ad h. l. et iam ante eos Statius, item Casp. Sagittar. de Ianuis Veterum c. 29, in Thes. Graev. tom. VI, p. 509. Similiter in Culice 82:

Non, spoliis dum sancta deúm fulgentibus ornet
Templa, ...
Adversum saevis ultro caput hostibus offert.

56. *Et sedeo.* Vt perspicias, quam commode hic versus subiiciatur, reminiscendum est, ianitores servos catenis fuisse foribus alligatos. Sic Ovidius Am. I, 6, 1:

Ianitor, indignum, dura religate catena.

Cum hoc igitur comparat se puellae servientem.

57. *Non ego laudari curo.* Livineius et alii de laudatione mortuorum pro rostris, Broukh. de laudatione castrensi pro concione intelligit, cuius iudicium etiam Vulpius sequitur. Non video, cur tam arctis finibus huius vocis significatos circumscribendus sit. Cur non potius est, omnino laudem

Dummodo sim, quaeso, segnis inersque vocer.
Te spectem, suprema mihi quum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto,
Tristibus et lacrimis oscula mixta dabis;
Flebis; non tua sunt duro praecordia ferro

et gloriam virtute in bello parare? Ita etiam *laus* pro virtute et certamine saepissime; cf. inf. IV, 1, 88. Vt ad suavitatem sequentium versuum, ad quos deducitur ea cogitatione, quod usque ad mortem cum ea vivere cupit, percipiendam animos iuvenum excitemus, necesse vix est. Heyn. *Laudari curo*, graece αἰνεῖσθαι σπεύδω apud Theocr. XVI, 15. Wund.

63. *Flebis*. Repetitionis figura usus est Tibullus non magis ad animum commovendum quam ad sententias eleganter inter se connectendas, ita ut particula *nam* evitaretur. Vide simillimum exemplum I, 3, 5: item de positura verborum *non tua* etc. Obss. ad I, 2, 30. Wund.

63 seq. *ferro vincta*. Ferrea praecordia designari, nemo dubitet. Notus is loquendi mos, illustratus quoque copiose, ut solet, a Broukhusio et aliis. Sed id quaeritur, quid sit *ferro vincta*, et quam commode id dicatur. Proprie sunt praecordia, quae ferrum ambit et includit, σιδηρόδετα; ut est ξίφος σιδηρόδετον capulo ferreo iuncto. Hoc praeclare se habet, si de corde munito ac tuto agitur, ut apud Horat. illud Od. I, 3, 9: *aes triplex circa pectus et robur*, h. e. ilex, de homine audaci. Nunc tamen alio modo cor inclusum est ferro, scilicet ut nullum externarum rerum sensum habeat. Nam videtur subtilius factum, si dicere velis, notionem simplicem *ferrei pectoris* (τοῦ σιδηρόφρονος) ita ornari, ut ferri natura solida et adstricta declaretur, quia omnino ea, quae ex partibus constant coniunctis et contextis, habent eas inter se vinctas, adeoque ipsa vincta sunt. *Praecordia ferrea* adeo necesse est esse ferro adstricta, *vincta*, quasi compacta, dura. Sic *ferro corda rigent* Claudian. de B. Get. 303. Nemesian. autem Ecl. IV, 56, *ferro praecordia duret*, h. e. induret. Ita et alterum ornavit vs. seq. pro vulgari: non habes cor saxeum: *nec in tenero stat tibi corde silex*, h. e. *inest*; ut Ovid. I, Am. 11, 9. (Immobilem esse silicem, verbo *stare* exprimi putat H. Vossius, collatis Virg. Ecl. II, 26; Senec. H. F. 861. Ex ipso Tibullo I, 4, 28; II, 4, 9 afferre poterat. Wund.) Ornatum adhibuere alii quoque poëtae; et convenientissimum quidem Apollon. II, 231:

Οὐδ' εἴ οἱ ἀδάμαντος ἐληλαμένον κέαρ εἴη.

Cor ex ferro ductum seu procusum proprie diceres. Alii extulere hoc: *habere* vel *gestare silices et scopulos et ferrum in pectore: pectus habet silices et ferrum*, ut Ovid. I, Trist. 8, 41, de homine duro proxime ad hunc nostri poëtae locum:

Et tua sunt silicis circum praecordia venae,
Et rigidum ferri semina pectus habent.

Primitiva ratio apud Hesiodum extat de aerea aetate Ἐργ. 147: ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχον κρατερόφρονα θυμόν. Orna-

Vincta, nec in tenero stat tibi corde silex.
Illo non iuvenis poterit de funere quisquam
Lumina, non virgo, sicca referre domum.
Tu Manes ne laede meos, sed parce solutis
Crinibus, et teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata sinunt, iungamus amores;
Iam veniet tenebris Mors adoperta caput;

te Pindarus in fragmento, quod Athenaeus et Plutarchus servarunt: qui Theoxeni forma non percussus stupet,

Ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδάρου κεχάλκευται μέλαιναν
Καρδίαν ψυχρᾷ φλογί.

de quo cf. Wyttenbach. in praeclaro doctrinae specimine, Plutarch. de sera Num. Vind. p. 69; vide nunc Pindari fragm. p. 22. Tibulli locum ante oculos habuit et expressit Sannazar. I, El. 9, 7:

Non mihi circumstat solidum praecordia ferrum,
Nec riget in nostro pectore dura silex.

64. *stat — silex*, pro est, ut sollemne poëtis. Quinctil. Declam. VI, a Gebhardo laudatus: *Non erat illi ferreum pectus, nec cor silice concretum, ut haec pati posset aequo animo.* Adde Ovid. XIV, Met. 757:

. . paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro iam pridem pectore, saxum.

Ornate autem et hoc poëta dixit, ut modo monui: *stat*, vel est, *tibi silex in corde*, pro cor ex silice habes; ut Ovidius in loco modo laudato: *saxum in pectore fuisse.* Variavit hoc Statius Theb. III, 693: *Non si — Aequoreaeque super rigeant praecordia cautes, Ferre queam;* nam si cor pro caute est, infixa sane illa et imposita est praecordiis, quae cor ambiunt.

67. *Tu Manes ne laede meos.* Immodico luctu carorum Manes offendi aut putabant aut poëtae saltem eleganter pronuntiant; v. Propert. IV, El. ult. 1; cf. Broukh. et Scal. ad h. l. Kirchmann. de Fun. Rom. IV, 10, adde Burmann. Sec. Anthol. tom. II, p. 9, 10.

69. *dum fata sinunt, iungamus amores.* Propert. II, 15 (12) 23:

Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore;
Nox tibi longa venit, nec reditura dies.

coniungere amores etiam Catullus dixit Carm. 64, 373; infr. I, 9, 76, *iungere Venerem.* Adde IV, 13, 2. Ceterum compara cum his Sannazar. I, El. 3, 49 seqq.

70. *tenebris Mors adoperta caput.* Praeclarum phantasma. Mors incedit nube operta, uti alias dii incedunt caput nimbo vel aëre cincti; cf. ad Virgil. Aen. I, Exc. XIII. Convenit nota illa *Orci galea*, Ἄϊδος κυνῆ, qua qui indutus erat, spectantium oculis subducebatur, ut Perseus; cf. Hesiod. Scut. 227. Convenit hoc Morti, furtim subrepenti. Vide carmen, quod a Neoptolemo in Philippum Macedonem compositum apud Diod. XVI, 92, exstat, in Observationibus tractatum. Non male imminentem ex

Iam subrepet iners aetas, nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capite.
Nunc levis est tractanda Venus, dum frangere postes
Non pudet, et rixas inseruisse iuvat.
Hic ego dux milesque bonus; vos, signa tubaeque,
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris;
Ferte et opes: ego composito securus acervo
Despiciam dites, despiciamque famem.

occulto Mortem per volatum tenebris tectum declararunt alii, ut Gratius Cyneg. 347:

Stat Fatum supra; totumque avidissimus Orcus

Pascitur et nigris orbem circumsonat alis.

Lepide ad noctem transtulit Io. Iov. Pontanus Amor. II, 1:

Tuque nigram tenebris Nox adoperta comam. Heyn.

Et mortis imagine, ut hortetur ad gaudia vitae capienda, utitur et senectutis; quod Anacreontem Horatiumque saepius facere vix opus est ut moneam. Causam huius rei pete sis ex Not. ad I, 4, 27. Wund.

73. *levis — Venus.* Quae levem decet aetatem, ut senectutem decent gravia; ita Horat. *iocosam Venerem* dixit, et infr. El. 7, 44, *levis amor.*

74. *et rixas inseruisse iuvat*, h. e. inferre, ingerere; dictum est pro simplici: *serere rixas.* Rixari cum puella aut omnino, aut, si cum antecedente iunxeris, ante fores. Ovid. III, Art. 71:

Nec tua nocturna frangetur ianua rixa.

Et Propert. II, 19 (15) 5:

Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras. Heyn.

Inseruisse, inchoasse, fecisse. Similiter fere apud Tac. Hist. I, 23: *inserendo saepius querelas et ambiguos de Galba sermones* illud verbum usurpatum vides. Wund.

76. *cupidis — viris*, qui divitiis inhiant; v. Broukh. h. l. et Dousa pater Praecidan. I. Heyn. *Ite — ferte.* Asyndeton amant Latini post *i*, *ite*, III, 6, 6. Hor. Od. III, 14, 17, ut Graeci post ἴθι, Hom. Il. α, 32, β, 163, et βάσκ' ἴθι, Hom. Il. θ, 399, λ, 186. Sed et copula interponitur apud utrosque. Od. σ, 170: ἀλλ' ἴθι καὶ — φάο. Plaut. Capt. III, 4, 103: *I ac suspende te.* Wund.

ELEGIA II

Adde merum, vinoque novos compesce dolores,
Occupet ut fessi lumina victa sopor;
Neu quisquam multo perfusum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requiescit amor.
Nam posita est nostrae custodia saeva puellae,

ELEGIA II.

Exclusos a Deliae suae marito cum frustra amorem vino obruere voluisset, ianuae modo minas iacit, modo preces facit; Deliam autem hortatur, ut audacia animum muniat, seque clam in domum admittere ne dubitet. Etiam magae ministerio se providisse ut maritus ne adspiciens quidem furta coram oculis suis credat. Hactenus a v. 1—66. HEYN. Inde constantiam suam in amore Deliae affirmat et dolores gravissimos, qui a deorum ultione haud scit an repetendi sint. De qua fortuna sua iuvenes risum teneant, monens, Venerem, ut propitia sibi succurrat, implorat, 67—100. WUND.

1. *Adde merum.* βάλ' οἶνον ait Anacr. XXXVI, 10, adfunde, ad puerum; infr. III, 6, 63:

> *Tu, puer, i, liquidum fortius adde merum.*

Vulpius operose docet, esse pro simplici *dare.* HEYN. Quae observatio et falsa, et, si vera esset, ab hoc loco aliena. Quid verba *Adde merum* significent, satis docetur vel uno Ovidii loco Am. II, 4, 50:

> *Dumque bibit, furtim, si potes, adde merum.*

Lumina victa, sc. vino, ut IV, 1, 57: *victa — lumina Baccho.* Non comparaverim Senec. Herc. F. 1078: *Preme devictum torpore gravi.* — *fessi*, sc. doloribus; alio sensu Virg. Georg. IV, 190: *fessosque sopor suus occupat artus.* WUND.

3. *Neu quisquam multo.* Seneca Herc. fur. 1051:

> *Detur quieti tempus, ut somno gravi*
> *Vis victa morbi pectus oppressum levet.*

Sed hoc in furore; propius ad nostrum illud est apud Theognid. 461:

> Μήδ' εὕδοντ' ἐπέγειρε, Σιμωνίδη, ὅντιν' ἂν ἡμῶν
> Θωρηχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἕλῃ.

Mox *multo perfusum tempora Baccho*, βεβρεγμένον, h. e. ebrium. Nam didito per corpus ac venas subeunte vini calore, moxque altius se in caput insinuante, caput adeoque tempora perfundi vino videri possunt; cf. Obss. HEYN. *multo Baccho.* Virg. Aen. IX, 336: *multoque iacebat Membra deo victus reg. am.*, h. e. curae et dolores amoris. Anacr. 25 f.

> σὺν τῷ δὲ πίνειν ἡμᾶς
> εὕδουσιν αἱ μέριμναι.

Catull. II, 8: *gravis acquiescat ardor*, quem Statium iam comparasse video. WUND.

Clauditur et dura ianua fulta sera.
Ianua difficilis dominae, te verberet imber,
Te Iovis imperio fulmina missa petant.
Ianua, iam pateas uni mihi, victa querelis,
Neu furtim verso cardine aperta sones;
Et mala si qua tibi dixit dementia nostra,
Ignoscas; capiti sint, precor, illa meo.
Te meminisse decet, quae plurima voce peregi
Supplice, quum posti florea serta darem.

6. *dura ianua fulta sera.* Obice seu vecte munita ianua, ne de nostro more cogites.

7. *te verberet imber.* Pulset. Virg. Aen. IX, 669:

Verberat imber humum.

Vid. Broukh. et Vulp. ad h. l. Ita *percuti imbre.* Vid. Burm. ad Valer. Flacc. IV, 48. Ceterum de his amantium ineptis querelis et conviciis, quae foribus exclusi faciunt, multa collecta attulerunt Broukh. ad Propert. I, 9, et Casp. Sagittar. de Ianuis veterum toto cap. 37; cf. Plaut. Curcul. I, Sc. 1, et Ovid. Met. XIV, 710. Heyn. Recordatio custodiae saevae et ianuae clausae animum ita accendit amantis, ut ianuam ipsam alloquatur, seque ante eam stare fingat. Moris absentes, ut praesentes, alloquendi plura apud Tibullum comparent exempla. Ceterum *ianua difficilis* et *ianua dominae*, h. e. amatae, iungenda esse in Obss. docui. Wund.

8. *Iovis imperio — missa.* Iovis imperium est coelum. De constructione *coelo mitti*, quae I, 3, 90, occurrit, vide Not. ad I, 6, 53. De H. Vossii interpretatione cf. Obss. Wund.

9. *Ianua, iam pateas.* Subitae mutationis mentis exemplum simillimum III, 6, 27; I, 5, 7, exstat. — *vict. quer.* I, 5, 67: *verbis victa.* Wund.

11. *dementia nostra.* Ego demens, ut illa: *virtus Catonis, sapientia Laeli* etc. Mox: *capiti — meo* pro mihi, ex more. Vid. Heins. ad Ovid. Ep. XX, 127. Heyn. Vide et Statium atque Muretum h. l. et Var. Lect. XII, 4, p. 277, de consuetudine satisfaciendi iis, quibus male precati erant. Liv. XXVII, 23: *In capita consulum, re publica incolumi, exitiabilis prodigiorum eventus vertit.* Wund.

13. *voce peregi Supplice*, h. e. dixi, precatus sum. Proprie est *ausreden.* Liv. I, 28: *rex cetera, ut orsus erat, peragit*; c. 37: *peragit deinde postulata.* V. Ovid. Fast. V, 680. Heyn. *Quae plurima.* Apud Virg. Aen. IV, 333: *quae plurima fando Enumerare vales.* Adde eiusdem II, 277; XI, 352, et Thucyd. I, 40 f. ἃ οὐκ ἐδεῖσθε. Wund.

14. *posti florea serta darem.* Scilicet capiti detracta, cum commissabundus erraret; vid. Propert. I, 16, 7, et passim in Anthologia, ubi aliquo loco στέφανοι λεῖται eleganter vocantur, non aliter ac si de aedibus sacris ageretur. Facit inprimis ad h. l. Lucret. IV, 1170:

At lacrimans exclusus amator limina saepe
Floribus et sertis operit, postesque superbos

Tu quoque ne timide custodes, Delia, falle:
  Audendum est; fortes adiuvat ipsa Venus.
Illa favet, seu quis iuvenis nova limina tentat,
  Seu reserat fixo dente puella fores.
Illa docet furtim molli descendere lecto,
  Illa pedem nullo ponere posse sono,
Illa viro coram nutus conferre loquaces,
  Blandaque compositis abdere verba notis.
Nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat,
  Nec vetat obscura surgere nocte timor.
En ego quum tenebris tota vagor anxius urbe
* * * * * * * *
Nec sinit, occurrat quisquam, qui corpora ferro

Vnguit amaracino, et foribus miser oscula figit.

15. *Tu quoque.* Neminem ad fallendum hortatus erat. Explica igitur haec verba: Te quoque obtestor, ut fortiter me adiuves, neu — *fallas.* Ita II, 1, 11: *Vos quoque*, et Tac. Ann. I, 43: *Vns quoque* accipies. Wund.

17. *nova limina t.* H. e. adit, notione adiecta periclitandi, quo pacto res procedat. Ita apud Virg. Eclog. IV, 32: *tentare Thetin ratibus.* Catull. XI, 13:

Omnia haec, quaecunque feret voluntas
Coelitum, tentare simul parati.

ubi *omnia* pro omnia loca. Liv. XXVI, 20: *Scipio, omnibus, quae adeunda agendaque erant, mature aditis peractisque Tarraconem concessit.* Sic nec *quidquam* de loco Liv. XXI, 7. — Verbum *tentat* cum adiecto *nova*, quod limina primum adiri significat (Virg. Aen. I, 306: *novos locos*), amice conspirat. Wund.

18. *fixo dente.* Clavi dentata serae (h. e. vecti ligneo) inserta. Salmas. Exerc. Plin. p. 928. Broukh.

19 — 22. Non temere, cum id agat, ut Deliae animus muniatur audacia, *feminam* a Venere iuvari, quatuor his versibus monet. Veneri (hoc loco et I, 8, 35) atque Amori (II, 1, 75; IV, 6, 11, 12) idem beneficium acceptum refertur. De *que* in *blandaque* pro *illa* vide Obss. ad 48. Wund.

22. *compositis — notis.* Signis, de quibus ante convenere inter se. Ovid. III, Am. II, 23, imitatus nostrum:

Quid iuvenum tacitos inter convivia nutus,
Verbaque compositis dissimulata notis?

26. Sensum deperditi pentametri hunc fuisse: *Venus tutum me praestat*, contextus docet. De ceteris vid. Obss. Wund.

27. *Nec sinit.* Eleg. in Maecenat. obitum, Albinovano vulgo tributa, hinc petiit illud v. 29, 30, de Maecenate praefecto urbis:

Nocte sub obscura quis te spoliavit amantem?
Quis tetigit ferro, durior ipse, latus?

Vulneret, aut rapta praemia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusque sacerque
Qualibet; insidias non timuisse decet.
Non mihi pigra nocent hibernae frigora noctis,
Non mihi, quum multa decidit imber aqua.
Non labor hic laedit, reseret modo Delia postes,
Et vocet ad digiti me taciturna sonum.
Parcite luminibus, seu vir, seu femina fias
Obvia; celari vult sua furta Venus.
Neu strepitu terrete pedum, neu quaerite nomen,
Neu prope fulgenti lumina ferte face.

Epigramma a Reiskio olim editum in Miscell. Lips. Nov. Vol. 9, p. 472, n. 364:

— μεθύων ὅτι καὶ διὰ κλωπῶν
ἦλθον, Ἔρωτι θρασεῖ χρώμενος ἡγεμόνι.

quod nunc mutatum est a Brunckio Vol. II, Analect. p. 47, Posidippi V. *διακλωπῶν*, h. e. *λάθρα καὶ ἀψόφως πορειῶν*. Heyn. *occurrat* sc. mihi. Wund.

28. *praemia*, h. e. praedam. Horat. Carm. V, 2, 36:

Iucunda captat praemia.

Res nota. Vid. Broukh. Loquitur vero de praedonibus nocturnis. Adde Ovid. Am. I, 6, 13, 14.

29. Cf. cum his Propert. III, 16, (14) 11 seqq. Mox *pigra frigora* proprio ac perpetuo epitheto ab effectu, rigentibus gelu membris et aegre se moventibus. Heyn. Ita iam Statius; *decet*. Phil. Soph. III:

ὅταν τι δρᾷς ἐς κέρδος, οὐκ ὀκνεῖν πρέπει. Wund.

32. *Non mihi*, sc. nocet imber magnus; qui sensus inest verbis *quum — aqua*, de quorum iunctura vide Obss. Wund.

33. *Non — postes. Labor hic* ad frigora et imbrem refer: *postes* h. e. fores. Sen. Hippol. 863: *Reserate clusos regii postes Lares.* Verba *res. m. D. p.* fecerunt, ut sententiam versibus sequentibus expressam annecteret, Deliaeque metum a marito levare tentaret. Wund.

35. *Parcite luminibus.* Avertite oculos, quasi metuenda foret eorum orbitas, ut El. 6, 24. Propert. IV, 9,53:

Parce oculis, hospes, lucoque abscede verendo.

Ita Brouk. Recte quidem *parcere oculis* iubentur, quibus metuendum est, ne excaecentur; sic Ovid. Met. V, 248:

Parcite luminibus, Perseus ait.

Accedit tamen is significatus ex ceteris adiunctis, quae hic nulla sunt. Sed *parcere oculis* simpliciter est: oculis non uti, non adspicere. Ita parcimus verbis, dextrae, ferro. Virg. Georg. II, 339: *hibernis parcebant flatibus Euri.* Heyn. Adde Ovid. Met. II, 127: *Parce, puer, stimulis.* Virg. Aen. I, 257: *Parce metu.* Wund.

38. Nunc *lumina* alio modo dicta, ac paullo ante v. 33; hic erat: *nolite me propius adspicere*; nunc, *ne facem propius admovete.*

Si quis et imprudens asspexerit, occulat ille,
Perque deos omnes se meminisse neget.
Nam fuerit quicumque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem e rabido sentiet esse mari.
Nec tamen huic credet coniux tuus, ut mihi verax
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de coelo ducentem sidera vidi;

40. *Perque deos omnes — neget.* H. l. iuret per deos omnes, se non meminisse.

41. *is sanguine natam.* Is Venerem iratam habebit. Ovid. Met. I, 162:

— scires e sanguine natos.

propter truculentiam et crudelitatem. Orta vero Venus ex abscissis Coeli genitalibus et in mare proiectis, ut notum. Heyn. De positura verborum v. 42. Vid. Obss. ad I, 9, 29, 30. Wund.

42. *e rabido sentiet esse mari.* Ductum inde, quod ferocissimos olim, tanquam e mari genitos, Neptuni filios dixere, v. c. Cyclopas. Vid. Gell. XV, 21; cf. Stat. et Broukh. ad h. l. Wolfius ad Anytan, Epigr. 2.

43. Nec tamen, si vel maxime aliquis loquax fuerit, et marito furta nostra indicaverit, ei credet maritus; eam ait vim fore carminis magici, quod a maga valde docta acceperit; quod si Delia pronuntiaverit, simulque in sinum despuerit, quasi excaecatum iri maritum adeo, ut nihil videat. Carmen hoc interiisse, valde dolendum esse dixeris. Est autem Tibullus, ut ceteri huius saeculi poëtae, adeo multus in hac superstitione, ut legentibus nobis taedium faciat. Quod fortasse eo, quo vivebat, tempore aliter se habuit. Sunt quoque prodigiosae hac narrationes hactenus poëticae tractationi accommodatae, quod et miratione portentorum animum tenent, et poëticum ornatum admittunt. Vnde etiam poëtae argumentum hoc arripuere cupide, et pro episodio fere tractavere. In re tamen amatoria, ut proclivis ad superstitionem est animus misere aut infeliciter amantis, probabile fit, a captis superstitione mentibus, quas aegritudo et imbecillitas fregerat, vere haec fuisse credita, quae de veneficarum harum artibus, ad veteris necyomantiae aemulationem (inde enim pleraque petita videntur) vulgo commemorabantur. Adeoque nec Tibullum ab huius stultitiae opprobrio liberari posse arbitror. Quod si ea quae hic intexuit, ex animi sensu et affectu apposuit, saltem ut poëta nihil peccavit, nec quicquam in eo est, quod in tali carmine, quod sensus animi exponit, non vero ingeniose imitatur, reprehendi possit.

44. *magico — ministerio.* Ritu, sacro, opera eius parato. Heyn. Constructionis *pollicita est ministerio magico* simillimum exemplum exstat apud Tacit. Hist. I, 22: *urgentibus etiam mathematicis, dum novos motus et clarum Othoni annum observatione siderum affirmant. Polliceri* autem et *promittere* sunt verba legitima de vatibus, qui deorum voluntate arte sua explorata, aliquid futurum esse spondent. Ann. Tacit. II, 27; Iuv. III, 43. Wund.

45. *de coelo — sidera.* Ductum videtur a meteoro stellarum caducarum, quas dicunt.

Fulminis haec rapidi carmine sistit iter;
Haec cantu finditque solum Manesque sepulcris
Elicit, et tepido devocat ossa rogo.
Iam tenet iufernas magico stridore catervas,
Iam iubet asspersas lacte referre pedem.
Quum libet, haec tristi depellit nubila coelo:
Quum libet, aestivo convocat orbe nives.
Sola tenere malas Medeae dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

46. *Fulm. haec.* Non sine arte eiusmodi voculae vel in repetitione postponuntur, ut I, 4, 53; 3, 9; 7, 46. Wvnd.

47. 48. Evocare sagam animas sepultorum, et cadavera rogo imposita in vitam revocare ait. Cf. Obss.

49. *magico stridore.* Sollenne vocabulum de murmure illo sagae magico. Vid. Bronkh. ad h. l.

50. *asspersas lacte.* Sive is ritus fuit in sacris magicis, sive lacte effuso in aram. Vid. Obss.

52. *aestivo — orbe*, h. e. aestatis tempore. *Orbis* est annus, qui in orbem agitur. Tum et tempus anni, ut h. l. Aliter dixit infr. IV, 1, 159:

Seu propior terris aestivum fertur in orbem;

cf. Passerat. ad hunc locum. Heyn. Heynium H. Vossius secutus est, quibus usus vocis *annus* favet: cf. I, 1, 13. Sed huic interpretationi vel Ovidii locus obstat Am. I, 8, 9:

Quum voluit, toto glomerantur nubila coelo;
Quum voluit, puro fulget in orbe dies.

Orbis aestivus est coelum, quale aestate esse solet, serenum. *Orbis* pro coelo dici, quod Forcellinium fugit, praeter Ovidium ostendit Horat. Od. III, 3, 7: *Si fractus illabatur orbis.* Non id tantum significare voluit poëta, coelum serenum nubibus a saga obduci, sed rem prodigii loco vulgo habitam, nivem aestate cadere, illius arti tribuit. Vid. Iacobs. ad Anthol. T. 1, P. 2, p. 168. — *Quum libet — Quum libet.* Horatius I, 6, 53; 54, variat *Cui libet — Cui volet.* Wvnd.

53. *Sola tenere malas Medeae dicitur herbas.* *Malas* h. e. noxias; *Medeae herbas*, ut Horat. Carm. V, 5, 62: *venena Medeae.* Eas *tenere dicitur* h. l. *novisse.* Heyn. De verbo *dicitur* vide Not. ad I, 5, 10. Wvnd.

54. *Hecates perdomuisse canes.* Canes, quae Hecatam ululantes comitantur. Notum Virgilii Aen. VI, 257:

— visaeque canes ululare per umbram,
Adventante dea.

Has *perdomuit* anus, quum eas excivit ex inferis, et, prodeunte dea, prodire cum ea in superas auras coëgit; aut simpliciter, quatenus eorum rabiem placentis mellitis, μελιτούτταις, et carminibus placavit. Solet autem dea exorata sacris his magicis in praesentiam sacrificantium prodire, eiusque incessum canum, qui eam comitantur, ululatus praenuntiat. Cf. Seneca Oedip. 569.

Haec mihi composuit cantus, quîs fallere posses;
  Ter cane, ter dictis despue carminibus;
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
  Non sibi, si in molli viderit ipse toro.
Tu tamen abstineas aliis; nam cetera cernet
  Omnia, de me uno sentiet ille nihil.
Quid credam! Nempe haec eadem se dixit amores
  Cantibus aut herbis solvere posse meos.
Et me lustravit taedis, et nocte serena
  Concidit ad magicos hostia pulla deos.

55. *fallere.* Maritum int. Ait autem vs. seq. formulam magicam a puella ter esse recitandam, terque despuendum, hoc quidem ad mala averruncanda, quae mariti interventus afferre poterat. Disces v. c. ex Theocr. VII, 127. HEYN. Verbum *fallere* absolute usurpatum est, ut I, 8, 56:

Ipse dedit cupidis fallere posse deus.

IV, 6, 12; I, 9, 37. Adde Horat. Ep. I, 16, 54, 61. Nec pedestres scriptores hunc usum aspernati sunt. Liv. XXIV, 46: *quod impedimentum agentibus fore videbatur, id maxime ad fallendum adiuvit.* — *despue.* Morem in sinum exspuendi Plinius XXVIII, 4, bene illustrat; cf. infr. 98 et Theocr. VI, 39. WVND.

57. Suaviter! Etiam Ovid. II, Am. 2, 51, 57, 58, suaviter:

Crede mihi, nulli sunt crimina grata marito —
Viderit ipse licet, credet tamen ipse neganti,
Damnabitque oculos, et sibi verba dabit.

Nec dissimilia sunt III, Am. 14, 43 sqq.

61 — 66. Ad amoris sui magnitudinem et firmitatem declarandam commode utitur sagae illius mentione, quae ipsum doloribus amoris liberare frustra conata erat. Naturae conveniens est, poëtam, qui ingentis, quo flagrat, ignis restinctioni obnisus est, quique hac amoris testificatione Deliam capere studet, ad id commemorandum transitu uti, animum vehementer commotum ostendente: *Quid credam!* cuius exemplum vide in Obss. WVND.

63. *lustravit taedis*, h. e. circumferendo taedas circum me. Vid. Scalig. ad Sever. Actn. 350. Profecit autem ex Nostro Nemesian. Ecl. IV, 63 sqq. HEYN. *Et lustravit*, h. e. et vere lustravit. Est ubi coniunctiones *et*, *que*, rem, quam quis effecturum se esse promittit vel efficere tentat, saltemve partem illius factam esse significant. Tacit. Hist. IV, 72: *Cerialis autem metu infamiae, si licentia saevitiaque imbuere militem crederetur, pressit iras; et paruere, posito civium bello, ad externa modestiores.* Adde Ann. Tac. II, 59: *levavitque.* WVND.

64. *ad magicos — deos.* Deos inferos, quos in sacris magicis invocant. Vid. Ovid. Met. VII, 192 — 198. (Et apud Virg. Aen. IV, 510, et apud Lucan. VI, 577, *magici dei* occurrunt. WVND.) Proprie dicendum erat *Concidit diis* (vid. Not. ad 85. WVND.)

Non ego, totus abesset amor, sed mutuus esset,
  Orabam; nec te posse carere velim.
Ferreus ille fuit, qui, te quum posset habere,
  Maluerit praedas stultus et arma sequi,
Ille licet Cilicum victas agat ante catervas,
  Ponat et in capto Martia castra solo;
Totus et argento contextus, totus et auro,

inde *ad aras deorum*. *Hostia pulla*, nigra ovis, ex more sacri magici.

65. *Non ego, t.* Placet haec amatoris Tibulli constantia. Cf. inf. IV, 5, 15, 16. Apud Ovid. Met. XIV, 23, 24, Glaucus ad Circen:

> *Nec medeare mihi, sanesque haec vulnera, mando,*
> *Fineque nil opus est; partem ferat illa caloris.*

67 — 69. Non tam de certo aliquo homine haec accipienda sunt, etsi cum respectu ad Messalae expeditionem in Cilicas dicta esse possunt, (vid. Obss. ad 65) nec de triumpho e Cilicia, uti accipi solet, et a me ipso olim acceptum erat. Geritur enim res in ipsa expeditione in hostem; fugati hostes sunt et castra in solo hostili posita. Tum de milite, non de duce, agitur, et de praeda, quae pugna facta agitur. Cilicas autem vel sine respectu ad Messalae acta nominare poterat, quoniam is populus semper bellicosus et domitu difficilis (δυσάλωτος) habitus fuit. Igitur sensus poëtae est: Nullum sensum habet, qui, te relicta, militiam sequi velit, ut inde rem augeat, licet illi fortuna quam maxime propitia favensque sit. HEYN. Versus inde a 67, quo modo cum superioribus cohaereant, demonstraut Observationes; quas item I, 1, 14, velim adeas de verbis *agat ante*. WVND.

71. *Totus et argento contextus, totus et auro*. H. e. indutus veste contexta ex auro et argento. Broukhusius paludamentum intelligit; sed hoc erat purpureum. Vid. Ferrar. de Re Vest. P. II, L. 3, c. 15; nec nisi demum sub Impp. auream, ib. c. 13; neque eo triumphantes utebantur, sed toga picta et tunica palmata. Ovationem respici putat Vulpius. Ovantes sane illo tempore equo Romam intrabant, vid. Dio LIV, c. 33, neque praetexta, ut ante, rep. libera, sed veste triumphali utebantur. Vid. Dio XLVIII, 31. Aliena tamen omnia haec, et triumphum et ovationem, esse, docet ipse locus, qui *tempus victoriae et reditus ex acie* memorat. Itaque aut ad praemia et munera inter milites ex praeda dividenda haec spectant (cf. Henley p. 28), aut sunt ad eam pompam referenda, qua victor ex acie castra ingreditur, vid. Obs. ad v. 69. Omnino, ut dixi, totus locus non ad ducem exercitus, sed ad militem, puta equestris ordinis, cui Tibullus adscriptus erat, spectare dicendus: is trabea erat indutus: quam tamen auro textam fuisse non constat. Fortasse res ita constituenda est: Ex praeda ut ditaret se, militatum aliquis abierat. Succedit res ex voto; legiones victrices hostem persequuntur, fines hostiles ingressi sunt, et agros populantur. Praeda oneratus, equo veste aurea ex praeda instrato, aureis insignibus, armis, ornamentis, tectus eques in castra redit. Ceterum verba

Insideat celeri conspiciendus equo:
Ipse boves, mea, sim tecum modo, Delia, possim
Iungere, et in solo pascere monte pecus;
Et te dum liceat teneris retinere lacertis,
Mollis et inculta sit mihi somnus humo.
Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
Prodest, quum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tum plumae, nec stragula picta soporem,
Nec sonitus placidae ducere posset aquae.
Num Veneris magnae violavi numina verbo,

et auro refero ad *contextus*, non ad *conspiciendus*; et ita distinxi. HEYN. Ita Muretus et Statius; et secutus est H. Vossius, qui versus 71, 72, ad triumphum retulit. Ad repetitionem et iuncturam verborum *totus et* compara exemplum simillimum verborum *nudus et* I, 4, 6; ad *totus context.* Aen. Virg. X, 539:

Totus conlucens veste atque insignibus armis. WYND.

72. *conspiciendus.* Eleganter, περίβλεπτος. HEYN. Vide Not. ad II, 3, 52. WYND.

75. *ret. lac.* Anacr. 39, 18, ἀγκάλαις κούρην κατέχειν.

77. *Tyrio — toro.* H. e. vestibus stragulis, Tyria purpura infectis, cooperto. Frequens loquendi mos: *sine amore secundo*; sine amata redamante, qua si potitur amans, Venerem habet propitiam, amorem faustum. Heul. ad nuptias cum puella divite refert, et de triclinio cogitabat.

78. *nox vigilanda venit*, pro vigilanda est. Propertius saepe ita, v. c. I, 5 ult.; ubi vid. Passerat. HEYN. Proprie dixit Tibullus. Liv. III, 2: *His vocibus irritatus miles in posterum diem in castra reducitur, longam venire noctem ratus, quae moram certamini faceret.* De nocte sine Venere transigenda accipe Propert. III, 20, 22 (19, 12):

Non habet ultores nox vigilanda deos,

h. e. perfidia in amore non punitur; ubi cave credas Kuinoelio, qui *vigilanda* per *vigilata* exponit. Quod Propertius per adiecta *ultores deos* significavit, *noctem vigilandam* esse noctem inter curas et dolores transigendam, id Tibullus per *fletu vigilanda* clarius expressit, de qua constructione compares Virg. Aen. I, 324: *aprum clamore premere*, et 539. WYND.

79. *soporem — ducere.* H. e. adducere somnum, conciliare. Horat. V Carm. 14, 3:

Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim.

Vid. Ovid. II, Met. 735; cf. Gronov. Obss. II, 1. HEYN. *sonitus aquae.* Cf. Celsum III, 18: *Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens*, Vulpio laudatum, et H. Vossium. *Reducere somnum*, qui curis fugatus abiit, dixit Horatius Od. III, 1, 20. WYND.

81. In iis, quae interciderunt, ma-

Et mea nunc poenas impia lingua luit?
Num feror incestus sedes adiisse deorum,
Sertaque de sanctis deripuisse focis?
Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus;
Non ego tellurem genibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput.
At tu, qui laetus rides mala nostra, caveto

gnum malum, quod in amore expertus esset, exposuerat. Heyn. Sed vid. Obss. Wvnd.

81. Cf. inf. III, 5, 13, et notam. H. Non tamen blasphemiae intelligendae sunt h. l., quales III, 5, 13, 14. Nam *verbo* est verbo aliquo temerario; hinc singularis, qui non temere ponitur. Et imagine sequenti 83, scelus parvum in deos repraesentatur, diversum a III, 5, 11, 12. — *incestus* tantum ad ea, quae sequuntur, *sertaque — focis* retulerim, pro improbus, scelestus. Wvnd.

83. *sedes — deorum.* Templa; vid. Broukh. ἕδη θεῶν. *incestus*, οὐ καθαρὸς τὰς χεῖρας, sanguine ac caede contaminatus, adeoque execrabilis, κατάρατος.

84. *Sertaque de s.* Hoc ad violationem sacrorum et sacrilegorum pertinet: et de aris floreis sertis coronatis cogitandum est.

85. *procumbere templis.* Sulpic. Sat. v. 17:

.... *purae rursus procumbere lymphae.*

pro *ad lympham.* Ovid. II, Met. 347:

Maxima quum vellet terrae procumbere. Heyn.

Qui locus Ovidii ad illud genus dicendi pertinet, quod Burmannus ad Am. III, 2, 25, illustravit, *iacere terrae*, *deponere terrae*, alia, quibus adde Lucan. IV, 647: *sternique vetabere terrae*, et V, 360: *Procumbite terrae.* Melius ad rem facit descriptio Iovem venerantis Aurorae apud Ovid. Met. XIII, 585: *Magni genibus non est Dedignata Iovis.* Adde Propert. III, 17 (15) 1: *advolvimur aris.* Ceterum verba *concidere*, *procidere*, *procumbere* proprie cum praepositione *ad*, apud poëtas fere tantum cum dativo iunguntur. Excipias tamen verbum *advolvi.* Iam expende Notam ad 64. Wvnd.

Ib. *dubitem*, h. e. cuncter. Vid. Gronov. ad Senec. Thyest. 715. Broukhusius in his vss. 85 — 88 certi alicuius sacri expiatorii caerimonias respici contendit. Tam longe haec petere opus non est. Respicit omnino ritus religiosos pusillanimorum hominum in placandis diis, aut in magna calamitate aut in reatu atrocis flagitii. Et hactenus hic locus est in praecipuis.

87. *tellur. g. perr.* Hodieque apud Catholicos hic mos. Alexandre de la Borde voyag. pittor. et hist. en Espagn. exhibuit feminam, quae cum genibus tellurem usque ad monasterium Mont-Serrat perrepere ex voto incepisset, viribus deficiens a quatuor viris pertrahitur. Vide Iuv. VI, 524: quem cum aliis locis iam advocavit Scaliger. Wvnd.

Mox tibi; non uni saeviet usque deus.
Vidi ego, qui iuvenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem,
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caraeve puellae
Ancillam medio detinuisse foro.
Hunc puer, hunc iuvenis turba circumterit arta;
Despuit in molles et sibi quisque sinus.
At mihi parce, Venus; semper tibi dedita servît
Mens mea; quid messes uris acerba tuas?

90. *non unus saeviet usque deus.* H. e. non idem, non eodem modo ac tenore iras exercebit Amor seu Fortuna in me. Conf. Obss.

91. *Vidi ego.* Meleagri epigramma XXXVI, Anthol. Gr. T. 1, p. 13, ed. Iacobs.

> Ἠγρεύθην, καὶ πρόσθεν ἐγώ ποτε τοῖς δυσέρωσι
> κώμοις ἠϊθέων πολλάκις ἐγγελάσας,
> καὶ μ' ἐπὶ σοῖς ὁ πτανὸς Ἔρως προθύροισι, Μυΐσκε,
> στῆσεν ἐπιγράψας· Σκῦλ' ἀπὸ σωφροσύνης.

ob oculos habuisse Tibullus visus est Huschkio Ep. Crit. in Prop. p. 106. De *vinclis Ven.* vid. IV, 5, 14. Wund.

93. *sibi blanditias tremula componere voce.* Secum praemeditari sermones amatorios, quibus animum puellae aggrederetur. Ita quoque Vulp. Non bene Broukh. de elegis amatoriis accipit.

94. *fingere velle. Velle* abundat, ut saepe, v. c. III, 4, 4. V. Broukh. quanquam hic potest esse *tentare*, *conari.* Heyn. Recte hoc. Neque enim illud commode facere poterat. Itaque *velle* non magis h. l. quam III, 4, 4; IV, 2, 11, ubi vide Obss., et IV, 3, 8, abundare mihi videtur, quod sine causa censuit Broukh. Et suavis elegantia, viris doctis non percepta, inest huic verbo apud Catull. 64, 137:

> *Tibi nulla fuit clementia praesto,*
> *Immite ut nostri* vellet *mitescere pectus?* Wund.

96. *Ancillam — detinuisse.* Detinere, ut exorata ea puellam sibi propitiam redderet et ad amorem adduceret.

98. *Despuit.* Ad avertendum portentum, senem ineptum. Heyn. Similia I, 6, 81. Particulam *et* in initium alterius partis pentametri similiter IV, 4, 26, et I, 3, 82, translatam notavit H. Vossius. Adde *dum* I, 3, 36. Wund.

100. *quid messes uris acerba tuas.* Aen. V, 672: *Vestras spes uritis.* O Venus, inquit, quid in tuum clientem saevis?

ELEGIA III

Ibitis Aegeas sine me, Messala, per undas;
  O utinam memores, ipse cohorsque, mei!
Me tenet ignotis aegrum Phaeacia terris;
  Abstineas avidas, Mors, precor, atra, manus,
Abstineas, Mors atra, precor; non hic mihi mater,
  Quae legat in moestos ossa perusta sinus;
Non soror, Assyrios cineri quae dedat odores,
  Et fleat effusis ante sepulcra comis;
Delia non usquam est, quae me quam mitteret urbe,

Elegia III.

Tibullus, cum Messalam in Asiam sequeretur, Corcyrae, morbo implicitus, substiterat. Vid. Obss. Id nunc conqueritur elegia hac, et modo se suorum amplexibus privatum dolet, modo omnia sinistra in discessu ex urbe in memoriam revocat, modo Isidem invocat. Tum omnem peregrinandi morem detestatur, aureique saeculi vitam praedicat. Mox de morte et locis inferis cogitat, redit autem inde ad vota pro salute ac reditu in patriam. Carmen affectuum varietate et suavitate notabile.

1. 2. Erat Tibullus in Messalae cohorte seu comitatu, qui seu cum imperio extraordinario seu legatus Caesaris in Asiam profectus est anno fort. ineunte 725. Vid. Obss. Heyn. Brevitatem velim notes in verbis *O utinam memores mei*, cuius exemplum exstat apud Tac. Ann. I, 58: *Testis illa nox; mihi utinam potius novissima!* Supplendum aliquid esse, ut *eatis* vel *sitis*, apparet ex Tibullo III, 5, 31:

Vivite felices, memores et vivite nostri.

De voce *ipse* cf. Obss. Ceterum et hic 1 — 5, et infra III, 5, 1 — 5, eundem sententiarum connexum animadvertes. Wvnd.

3. *ignotis — terris.* Peregrinis, uti *nota sedes* pro sua, propria, in quibus noti et familiares absunt.

5. *Abst. — precor.* Vid. Not. ad I, 1, 63. Ad *moestum sinum* compara Virg. Aen. XI, 35: *moestum crinem.* Wvnd.

7. *Assyrios — odores.* Sunt liquores odorati et unguenta Syrorum vicinarumque gentium. Brovkh. Res nota: conf. inf. III, 2, 9 seqq., qui classicus locus est, ibique v. 23, 24.

Dedat, h. e. det. Vid. Obss.

8. *ante sepulcra.* Ante rogum. Vid. I, 1, 61; II, 4, 46; III, 2, 12. Terent. notu loco (And. I, 1, 100):

..... ad sepulcrum venimus:
In ignem imposita est: fletur.

Alias de sarcophago accipi posset, in quo urna reponitur, quae ossa et cineres continet.

9. *quae me quam.* Deliae recordatio in mentem ei revocat, quantam anxie-

Dicitur ante omnes consuluisse deos.
Illa sacras pueri sortes ter sustulit, illi
Retulit e triviis omina certa puer.
Cuncta dabant reditus; tamen est deterrita nunquam,

tat m animi in discessu suo et amata (9 — 14) et ipse (14 — 20) prodiderit: ex qua tum, morbo gravi afflictus, Amorem iter illud improbasse, 21 colligit. Vsus verbi *mittere* illustratur Catull. 66, 29: *Sed tum moesta virum mittens* (Berenice) *quae verba locuta es?* Et loca et homines, a quibus discedimus, apud Latinos nos *mittere* dicuntur, apud Graecos *πέμπειν*. Soph. Antig. 1133. Wvnd.

11. 12. Vti in Circo ac foro, sic passim in viis sedisse vel adstitisse videntur pueri sortilegi, qui praetereuntes invitarent, ut sortes experirentur. Incredibile est, quam late huius superstitionis, qua futura comperiri creduntur, genus illa aetate patuerit. Delia igitur, ut de exitu itineris Tibulli sui sciscitaretur, sortes eiusmodi pueri *sustulit*. Nam hoc voc. sollenne. Cic. de Div. II, 41: *eaque* (arca apud Praenestinos) *conditas sortes, quae hodie Fortunae monitu tolluntur*. Et Marmor Mediolanense apud Gruter. CXXXII, 6: *sacro suscepto, sortibus sublatis*. Pueri interpretationem sublatae e solo vel arca sortis accessisse, inde probabile fit, quod *retulisse Deliae omina certa* dicitur. Heyn. Sed vide Obss. Wvnd.

13. *cuncta dabant reditus*, h. e. spondebant. Saepe *dare* de praedictione futuri. Minus bene Vulpius *concedere* explicat. — *tamen est deterrita nunquam, Quin fleret*. H. e. non potuit se continere (nam hoc est h. l. *deterreri*, retrahi, retineri), quin fleret, et saepe respiceret, licet utrumque mali ominis esse sciret, et sibi propterea imperare debuisset; ita Gronov. Diatr. Stat. c. 26. Hinc explicandus Rutil. Itiner. I, 45, ubi de discessu suo e Roma:

Oramus veniam lacrimis, et laude litamus.

H. e. Oramus deam Romam veniam, quod in discessu lacrimas effundimus, ne ea res in omen vertat, et nos ad eius laudes convertimus; quas poëta mox subiicit.

Haec quidem olim. Nunc haec Rutilii interpretatio nimis arguta esse videtur. Quidni sit: Precamur deam, ut propitia nobis sit. Etiam Gronoviana Tibulli docta est explicatio, fateor, et Broukhusio admodum probata; contorta tamen et a loco aliena; etiam *tamen* eam excludit. Nam, etsi, inquit, omnia felicem reditum promittebant, tamen non potuit cohibere se Delia, quo minus in ipso discessu fleret, et iam dimissa me profectum iterum iterumque respiceret, prae tacita sollicitudine animi et futuri praesensione. Trahit hoc nunc poeta ad malum omen; non autem Delia de omine, quod inesset, tum cogitabat, ut nec alii tot in locis, in quibus similis amicorum vel amantium discessus describitur; sic nec in illis Oenones verbis Epist. Ovid. V, 43, 45: *Flesti discedens — Et flesti et nostros vidisti flentis ocellos.* Heyn. *Deterrere* nimirum significat dehortando avocare, ut apud Cic. Ep. ad Brut. 9: *Me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio moerore deterruit*; et Tacitum Hist. II, 89; ita ut terro-

Quin fleret, nostras respiceretque vias.
Ipse ego solator, quum iam mandata dedissem,
Quaerebam tardas anxius usque moras.
Aut ego sum causatus aves, aut omina dira,
Saturni aut sacram me tenuisse diem.
O quoties, ingressus iter, mihi tristia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem!
Audeat invito ne quis discedere Amore,
Aut sciat egressum se prohibente deo.

ris notio tum absit, quae et ab hoc loco aliena. Nam *deterrita est* referas ad *cuncta*, h. e. ad voluntatem deorum *sortibus*, *ominibus*, aliisque declaratam. Wvnd.

15. *mandata dedissem.* Vide Obss. Wvnd.

16. Ovid. Rem. 215: *Flebis — Stabit et in media pes tibi saepe via.*

17. *ego sum causatus.* Praetexui caussam, *aut aves aut omina aut Sabbata me retinuisse.* Heyn. Constructionis variatae, *causatus sum aves*, *causatus sum diem me tenuisse*, exemplum exstat apud Horat. Od. II, 9, 19:

Cantemus Augusti tropaea
Caesaris et *rigidum Niphaten*,
Medumque flumen, *gentibus additum*
Victis, *minores volvere vortices.*

De positura *Saturni aut*, pro *aut Saturni*, vide Obs. Similia de Paride in discessu ab Oenone finxit Ovidius Heroid. V, 49 sqq. Wvnd.

18. Ait se praetexuisse morae inter alia hoc, quod Saturni dies is esset, quo iter ingrediendum erat. Fuisse adeo iam tum inter plebem romanam nonnullos necesse est, qui eum diem male auspicatum haberent, et ominosum putarent eo die aliquid suscipere agendum aut iter facere. Quod si de causa huius superstitionis quaeritur, viri docti eam inde ortam putant, quod Romani Iudaeos videbant religioni habere, eiusmodi aliquid facere die sabbati, qui in illum diem Saturni incidebat: vid. Dio XXXVII, 17; Tacit. Hist. V, 4. Est hoc adeo inter exempla adsciti satis mature inter romanas religiones ritus iudaici. Ovid. I, Art. 415:

Quaque die redeunt rebus minus apta gerendis
Culta Palaestino septima sacra Syro.

Etsi, Iosepho in Apion. II, 39 monente, illa religio hebdomadis omnibus fere antiquis gentibus communis fuisse fertur.

22. *Aut sciat egressum se*, h. e. sciat, meo exemplo discat, se iter instituere male auspicato, Amore non propitio, et irato propter discessum, quo amica tristatur. - *prohibente deo* est adeo adverso, et profectioni malum eventum minante. Si ita explices, non plane languebit sententia. Heyn. — *sciat*, suo damno discet, se iter, invito Amore, esse ingressum. In verbis *Audeat invito* animadvertis praeceptum Veneris, qualia se ferre profitetur I, 4, 79, ubi v. Not. Wvnd.

Quid tua nunc Isis mihi, Delia, quid mihi prosunt
  Illa tua toties aera repulsa manu?
Quidve, pie dum sacra colis, pureque lavari
  Te, memini, et puro secubuisse toro?
Nunc, dea, nunc succurre mihi — nam posse mederi
  Picta docet templis multa tabella tuis —
Vt mea votivas persolvens Delia voces

23. Scaliger Deliam pro Tibulli morbo, Broukhusius pro eius navigatione in casto fuisse contendit. Neutrum verum. Cf. Obss. Sed omnino de puellae more ac ritu loquitur poëta. Admodum superstitiosam puellam fuisse Deliam necesse est; nec id genus animorum adeo alienum ab amore esse aiunt; quippe quae etiam peregrina sacra coluit, Isiaca, quae illo tempore Romae invaluerant, ut etiam Isidis templa intra urbem essent plura; etsi iam tum ea Senatus alioquoties everti iusserat. V. Dio XL, 47, et ibi not. Sacra haec aegyptio ritu celebrabantur; ex eo sequentes versus 24-32 illustrandi sunt, qui de caerimoniis Isiacis sunt inter luculentissimos. Hey. Queritur Tibullus aegrotans, quod Isis salutaris sibi pro pietate Deliae gratiam non retulerit, morbumque defenderit. Ita Cicero deos incusat Ep. ad div. XIV, 4. Wund.

24. *aera*, sistra. Nec ea modo, ut in Graecorum Romanorumque sacris tibiae, accinebant caerimoniis, verum, ut ex h. l. intelligitur, ii, qui sacris Isiacis intererant, ipsi sistra manibus quatiebant inter preces et hymnos faciendos ante aram accensam. Ritum hunc Isiacum egregie declarant tabb. LIX et LX Picturar. Herculanens. item Admir. R. n. 16. Heyn. Isidis cultores ibant *aereis et argenteis*, *immo vero aureis etiam sistris argutum tinnitum constrepentes*, ut Appul. Metam. p. 773 ed. Oudend. dixit. Sistri descriptionem idem dedit p. 759. De *repulsa* vid. Not. ad I, 8, 22. Wund.

25. 26. Quidve sc. prodest, te etc. Nam in Isiacis sacris inprimis lavatio et secubitus ceteris religiosis ritibus antecedebat; idque erat *in casto esse*. Per novem dies noctesque eam caerimoniam durasse, ex Propertii noto loco constat: *Tristia iam redeunt* etc. lib. II, El. 33 (24) ab in.

28. *Picta — templis multa tabella tuis*. Expressam in iis tabulis eam corporis partem, quae affecta fuerit, existimat Broukh. Verum etiam deae effigies in iis reddi, aut titulus tantum et formula sollennis, v. c. ob servatum maritum, *ex voto*, inscribi solebat; cuius generis tot marmora supersunt. H. — *templis — tuis* pro in templis. Ita *thalamo* Hor. Od. I, 15, 16, et *adytis* I, 16, 5. Similiter Graeci non utuntur praepositione ἐν. Soph. Ai. 192, ἐφάλοις κλισίαις. Elect. 174, οὐρανῷ. — *multa tabella*, ut II, 5, 72, *multus lapis*; I, 4, 76, *multa arte*; 3, 50, *multa via*. Exemplum rarius apud Horat. Ep. II, 3, 203: *foramine pauco*. Wund.

29. *votivas persolvens — voces*, vota, h. e. ex voto sacrum faciat Isidi *salutari*, quo nomine in similibus marmoribus occurrit, ob salutem Tibulli. Heyn. *votivae voces* sunt hymni ex voto. vid. Obss. Wund.

Ante sacras lino tecta fores sedeat,
Bisque die resoluta comas, tibi dicere laudes
Insignis turba debeat in Pharia.
At mihi contingat patrios celebrare Penates,

30. *lino tecta — sedeat.* Lini usus in sacris Isidis notus. V. Broukh. et Stat. *Sedebant* vota solventes Prop. II, El. 21 (28) 45:

Ante tuosque pedes illa ipsa adoperta sedebit.

Et quidem in vestibulis templorum. Cf. Vulp. Hoc tamen loco *sedere* propius ad Isiacas religiones spectare videtur, cum subiiciatur *Bisque die.* Sedisse scilicet Delia videtur mane ante fores, ut templi matutinam apertionem opperiretur; quae solleuni ritu ubi facta esset, hymnus canebatur, qui laudes deae continebat. Haec est *matutina deae salutatio* aut *primae horae nuntiatio* deaeque *excitatio*, quam Isiacae religioni tribuere solent Arnobius et alii; quoniam in eo hymno salutabatur dea, et dies redux nuntiabatur. Conf. Appulei. XI, p. 207, 209, Colv. Ante fores templi autem turba Isiaca etiam cernitur in tabulis Herculanensibus supra laudatis, quae omnino sacrum hoc praeclare illustrant.

31. *Bisque die.* Bis die canebant laudes Isidis: prima hora, cum sacerdotes templum aperuissent, salutabant deam (h. e. hymnum canebant in honorem deae. V. ad v. sup.) post totum diem stipem emendicabant, hinc ad octavam redibant, deam componebant, templumque claudebant: tum altera vice dea laudabatur. Hinc Martialis noto carmine X, 48:

Nuntiat octavam Phariae sua turba iuvencae.

Haec Scaliger docte ex Appuleii XI; ubi tamen de sacris Isiacis, ad Cenchreas apud Corinthum celebratis, agi cogitandum est. Num stipis emendicatio in Isiacis sacris facta sit omnibus, dubito. Porro variare debuit religio Isiaca etiam in aliis. Ita quater die hymnos cantasse Chaeremon tradebat apud Porphyr. de Abstin. IV, 8, ubi ἢ τοῖς haud dubie delendum.

32. *Insignis.* Omnino propter pulchritudinem. (Ita *insignis* Horat. Od. III, 20, 6:

Ibit insignem repetens Nearchum.

Forma insigni ceteros illam superasse cultores haud dubie significatur epitheto. W.). Vulpius putat propterea insignem esse, quia comata inter calvos esset. Sed aderat et alia cultorum turba, praeter Gallos, aeque comata ac Delia. Appuleius Metam. XI, p. 773: *Tunc influunt turbae sacris initiatae, viri feminaeque — illae limpido tegmine crines madidos obvolutae, hi capillum derasi funditus, vertice praenitentes.* Ita etiam in tabula Herculanensi laudata LIX inter ceteros calvos, seu fascia crinem religatos, est femina egregie comata solutis capillis. *Turba Pharia* est Isiaca, ministrorum et cultorum Isidis, quia eius sacra ex Aegypto Romam apportata sunt, in qua Pharos, insula, prope Alexandriam, a qua poëtae saepe epitheton petunt. Heyn. Ita *sistra Phariaca* Appul. Metam. II, p. 151, per quae propheta Aegyptius, e cultoribus Isidis (*linteis amiculis intectus et adusque deraso capite* p. 159) oratur. Wund.

33. *patrios celebrare Penates.* h. e.

Reddereque antiquo menstrua tura Lari.
Quam bene Saturno vivebant rege, prius quam
  Tellus in longas est patefacta vias!
Nondum caeruleas pinus contemserat undas,
  Effusum ventis praebueratque sinum;
Nec vagus, ignotis repetens compendia terris,
  Presserat externa navita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus;
  Non domito frenos ore momordit equus;
Non domus ulla fores habuit; non fixus in agris,

domum redire; nam ex itinere reduces deos Penates salutatum ibant, ut vel ex Terent. Phorm. II, 1, 81, notum. V. Brouk. et Stat. - *celebrare*, seu sacro facto venerari, seu simpl. adire. HEYN. Haec animi religiosi et pii Tibulli in Penates Laresque memor leges. At nil nisi formulam aliquam video in Horatii verbis Sat. II, 5, 4:

Ithacam revehi patriosque Penates adspicere.

Celebrare deum proprie dicitur deum cultu celebrem reddere, ut *deus celeber* II, 1, 83; *Diana celebris* Hor. Od. II, 12, 20; deinde est colere. WUND.

35. *Quam bene Saturno.* Inter loca de aurea aetate a tot poetis tanta cum arte tractata, quorum magnam partem Broukhus. ad h. l. commemoravit, hic, qui sequitur, Tibullianus inter principes est habendus. Nam breviter et eleganter recitat potiora corruptelarum genera ex illa aetate sublata cum potioribus eius vitae bonis.

36. *Tellus in longas est patefacta vias.* Ad longinqua itinera, h. e. viae in terris factae sunt. Nam quae pervia fiunt, et frequentari incipiunt, *patefieri* dicuntur. Phaedrus IV, 6, de Argo:

Inhospitalis prima quae Ponti sinus Patefecit.

et Cic. in Maniliana c. 8: *patefactum* romanis *legionibus esse Pontum* dicit, *qui ante populo romano ex omni aditu clausus esset*: h. e. legiones romanas in Pontum penetrasse, quem antea nullus exercitus Rom. accesserat. Contra *claudi* dicuntur loca, quae adiri nequeunt: *Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.* Iam conf. Brouk. h. l. HEYN. Constructionem illustrat Virg. Aen. VI, 42:

Excisum Euboicae latus ingens rupis in antrum.

et Ovid. Am. II, 16, 16:

In longas orbem qui secuere vias.

quem locum Statio debeo. Adde Am. III, 1, 18. WUND.

38. *sinum*, int. velorum.

39. *vagus — navita.* *Navita* h. l. mercator, ut saepe: v. c. Horat. I, Carm. 1, 14. *vagus* ille, propter continuos errores et itinera. Nam poëtae *vaga* appellant, quaecunque motu feruntur perpetuo. Docet id exemplorum congeries apud Broukh. — *compendia* sunt lucra. V. infr. IX, 9: et h. l. merces, unde lucra parantur; itaque subiicitur *merce externa*.

Qui regeret certis finibus arva, lapis;
Ipsae mella dabant quercus, ultroque ferebant
Obvia securis ubera lactis oves.
Non acies, non ira fuit, non bella, nec ensem
Immiti saevus duxerat arte faber.
Nunc Iove sub domino caedes, nunc vulnera semper,
Nunc mare, nunc leti multa reperta via.

44. *Qui regeret*, qui definiret, partiretur certo limite. Notum inter ICtos *de finibus regundis*, h. e. constituendis. Inde ductum doctius: *regere arva finibus*. Cf. Ovid. I, Met. 135. Heyn. Vide et Forcellinium in v. *regere*. Ingenii saeculi sui magis rationem habuerunt Horatius Ep. II, 2, 170:

populus assita certis
limitibus vicina refigit iurgia.

et Virgilius Aen. XII, 897, de saxo:

Limes agro positus, litem ut discerneret arvis. W.

45. *Ipsae mella dabant quercus.* Non quod succi loco erant, ut vulgo existimare videntur (v. Commentator. in Severi Aetnam ad v. 13); sed quod apes, sine hominum cura et opera, in earum truncis mel faciebant, idque tam copiosum, ut in terram deflueret. Ovid. III, Am. 8, 40:

— et in quercu mella reperta cava.

In hunc modum explicandi Virg. Ecl. IV, 30, Georg. I, 131, Ovid. Met. I, 212, Horat. V Carm. 16, 47; II Carm. 19, 11. Illustrat rem Schol. Nicandri ad Alexiph. 448, ἔνθα δὲ καὶ κοίλοιο κατὰ δρυὸς etc. Heyn. De melle, de foliis et e rimis quercus manante, et haec et Virgilii loca accepit H. Vossius. Si quis Heynii sententiam amplectatur, *ipsae* explicabit: *nullo labore impenso.* Wvnd.

46. *securis*, h. e. *mollia secura viventibus otia mente* istius aetatis hominibus, et ne de victu quidem sollicitis. - *ubera lactis*, pro eo quod Virg. *ubera lactea*, lacte distenta, plena. Heyn. Ita *lactis rivos* Hor. Od. II, 19, 20; cf. supr. I, 1, 28. Wvnd.

47. *ensem — duxerat.* Ducere, ἐλαύνειν, tundendo ferrum in laminam producere. V. Virgil. Aen. VII, 634:

Aut levis ocreas lento ducunt argento.

Ibid. *nec ensem — faber.* Ornavit poëta vulgatum, *nec ensis*. De interpretatione versus vide Obss. Wvnd.

49. *Nunc Iove sub domino.* Vides ordinem aetatum a diversis metallis in Hesiodo aut Ovidio inductum non servari h. l., ut nec alibi. Aureae aetati statim succedit haec ferrea, quam per tot saecula viximus. Heyn. Cum duae tantum memoratae sint aetates, ceteras non statuisse Tibullum, concludi nequit. Wvnd.

50. *Nunc mare*, pericula in mari, ex navigatione. Heyn. Ad *viam leti* compara Soph. Phil. 43, νόστος φορβῆς, *via ad victum*, ubi bene Schaefer. *reperta* per artes inventas et negotia vitae. Ad sensum confer Senec. Hipp. 475:

Quam varia leti genera mortalem trahunt
Carpuntque turbam: pontus et ferrum et doli!

Adde Stat. Silv. II, 1, 213, et Sen. Rhet. Controv. III, 16, H. Vossio laudatum. Wvnd.

Parce, pater; timidum non me periuria terrent,
  Non dicta in sanctos impia verba deos.
Quod si fatales iam nunc explevimus annos,
  Fac lapis his scriptus stet super ossa notis:
HIC IACET IMMITI CONSVMTVS MORTE TIBVLLVS,
  MESSALAM TERRA DVM SEQVITVRQVE MARI.
Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori,

51. 52. Haec ex vulgari veterum, iam inde ab heroica vita, opinione illustranda sunt, qua mortes praematuras aut celeres et ex morbis acutis pro magnorum scelerum poenis, ab ipsis diis praesentibus inflictis, habebant. Tibullus igitur se nullius sceleris conscium esse ait, quo in medio inventae cursu abripiatur. Tum pergit: Si tamen fato nunc moriendum est etc. Color orationis idem est inf. III, 5, 6 sqq. *Pater*, Iupiter. Santen. ad Propert. IV, 11, 18, *Plutonem* intelligit; nec intercedo. HEYN. De Iove unice cogitandum esse, qui praecessit, vel ex I, 4, 23, 24, apparet. Et verba *Parce, pater*, significant: me serves. Num Pluto hoc praestat? Sic *pater* vel *parens* de Iove dici Virg. Georg. I, 121, Hor. Od. I, 2, 2; 12, 12 adiectis satis declaratur. — Ad v. 52 *Non — deos* compara Soph. Ai. 128

Μηδὲν ποτ' εἴπῃς αὐτὸς ἐς θεοὺς ἔπος.

Vide Not. ad III, 5, 13, 14. W.

53. *fatales — annos*. A fatis definitos, quos vivere debemus.

54. *Fac lapis his scriptus stet super ossa notis*, h. e. marmor hoc titulo inscriptum. — *stet super ossa:* non de nostris cippis sepulcralibus cogitandum est, sed aut de sarcophago, quo urna conditur, aut de cinerario vel columbario, quo reponitur urna, apposito titulo in brevi marmore. HEYN. *Fac lapis — stet*. Quum a Iove, ut morbum depelleret, precatus esset, eundem his verbis alloqui Tibullum, patet; nec hae preces mirae. Nemo enim ei aderat suorum, cui mandata ultima relinqueret. Simili modo Aiax apud Sophoclem, caedem patraturus solus, 823 —831, a Iove, ut Teucrum de morte sua violenta certiorem faciat, precibus expetit. Et rem ad illum Iovis opera perlatam v. 998 legis. W.

57 sqq. Locus sequitur suavissimus de amantium sedibus in campis Elysiis. Illud autem novum, quod Venus est pro ψυχοπομπῷ, tanquam alter Hermes, quae deducat animam ad loca infera; eximium inventum et dignum, quod pictum reddatur. Potuit autem in suave hoc phantasma tanto magis incidere, quoniam Romani Venerem Libitinam habuere. Etsi casu potius, quam ullo religioso more, hoc accidit, quum in Libitinae fano Servius Tullius pro singulis mortuis singulos numos reponi iussisset, mox vero funerum locatio ad id fanum fieri consuesset, ut Libitina pro dea haberetur, cui, tanquam Proserpinae, res inferae cordi curaeque essent. Nostrum poëtam ante oculos habuit auctor elegantissimi epitaphii in Lucceium, apud Gruterum, Bonadam et alios obvii, nuper quoque in Anthol. Lat. To. II, Lib. IV, ep. 13 repetiti, ubi v. 27:

Nam me sancta Venus sedes non nosse silentum

Ipsa Venus campos ducet ad Elysios.
Hic choreae cantusque vigent, passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aves;
Fert casiam non culta seges, totosque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Hic iuvenum series teneris immixta puellis
Ludit, et assidue proelia miscet Amor.

Iussit, et in caeli lucida templa tulit.

Venerem Libitinam in vase sepulcrali edidit Bellorius in Lucernis ant. sepulcr. P. II, tab. 41; sed sine idoneo argumento. Est enim Venus, qualis passim exhiberi illa solet, subducta ad inguina palla; nisi, quod multo magis statuendum, simpliciter puellae speciem eam esse dicas.

57. *facilis — Amori*, h. loco obsequiosus, obnoxius, deditus.

59. Primae lineae iucundissimorum phantasmatum sunt apud Pindar. in nobilissimo loco Olymp. II, 128 sqq. Alia dedimus ad Virgil. Aen. VI, 637. - *vigent*: ne tenue illud *sunt* poneret. H. Conferri potest locus Ciceronis pro Coelio c. 5, f. *Vigebant studia rei militaris*, et Graecorum μέλειν apud Eurip. Herc. F. 759:

χοροὶ, χοροὶ καὶ θαλίαι μέλουσιν
Θήβας ἱερὸν κατ' ἄστυ. W.

61. *Fert casiam non culta seges*, h. e. terra nullo cultu profert herbas odoratas. Nove dixit *segetem*, primum de agro, in quo seges semente facta subnascitur, tum de fruticibus, non de frumento. Nam *casia* est frutex ille seu virgultum cortice bene olenti probatum cinnamoque secundum veteres nobilitate proximum. V. Plin. XII, s. 43, et Bauhin. cum in Pinace p. 408, tum in Hist. Plantar. lib. IV, p. 446 sqq.

Esse tamen illam veterum casiam nullam aliam quam nostram canellam seu cinnamomum (canellam Malabaricam sc. Iavanensem, inter lauri genera referri solitam) nunc nemo dubitat. Dubitatum est, an cinnamomum veterum pro diverso genere habendum sit; fit tamen probabilius, eiusdem arboris corticem, sed tenuiorum fuisse ramorum, qui una cum cortice resecti exportabantur. *Praecipua*, inquit Plinius, *bonitas virgultorum tenuissimis partibus* etc. Alia est casia herba coronaria apud Virgilium Ecl. II, 49 et aliis locis, praeterquam G. II, 466, qui locus de casia, quae inter aromata est, accipiendus erat. Heyn. - *seges*, quod proprie terram vel frugibus accipiendis destinatam et aptam vel consitam significat, transfertur ad agros, in quibus frutices casiae sponte enascuntur. Secutus est Claud. de Nupt. Hon. et Mar. 94:

Hic casiae matura seges, Panchaia turgent
Cinnama.

Adde Tib. IV, 2, 18:

Cultor odoratae dives Arabs segetis. W.

64. *proelia*, sunt dulces amantium rixae. Hor. I, Carm. 6, 17; 9, extr. Vulp. Porro *miscet praelia Amor*; alias *miscent praelia* pugnantes, h. l. exquisitius auctor pugnae.

Illic est, cuicunque rapax Mors venit amanti,
Et gerit insigni myrtea serta coma.
At scelerata iacet sedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra sonant;
Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Saevit, et huc illuc impia turba fugit.

65. 66. Aliter instruxit Elysium Virgilius l. c. heroibus, vatibus, et viris bonis sanctisque. Sed recte noster pro argumenti consiliique diversa ratione. *insigni coma*, ornans epitheton; scilicet, myrtea corona imposita, ipsa coma fit insignis, insignitur, ornatur. Sic est accipiendum h. l. non de coma pulchra. HEYN. Causam Elysii sic repraesentati ad I, 4, 27, cognosces. W.

67. *scelerata iacet sedes. Iacet* ad designandum immensum illud Tartari profundum. BROUK. *Scelerata* h. e. abominabilis, infausta, στυγνή, ut *Porta scelerata.* Alias esse posset pro *sedes sceleratorum*. HEYN. Ovid. Metam. IV, 455: *Sedes scelerata vocatur.* — *quam circum — Tisiphoneque.* Tisiphone cum in Tartaro versetur, iuncturam per copulam *que* pro *ibique Tisiphone* notes, comparesque Ovid. Metam. I, 372:

flectunt vestigia sanctae
ad delubra deae, quorum fastigia turpi
squalebant musco, stabantque *sine ignibus arae.*

Verbera, quibus Tisiphone *saevit*, apud Mart. X, 5, 14, *Severi Aeaci lora* appellantur. W.

68. *quam circum flumina nigra sonant.* Novavit hic aliquid, aut variavit saltem, nisi ex Platonicis commentis illud repetitum malis, quod Tartarum fluminibus ambiri narrat, quae alioqui regna Plutonis, loca infera, omnino intercludunt. Accedit ad ea flumina in ipso Orci aditu, quisquis ex locis superis descendit. Vide Exc. IX ad lib. VI Aeneidis. De Ixione, Tityo et ceteris in seqq. commemoratis multa congessit Broukhus. Tu vide praeter Culicem inprimis Aen. VI, 570 sqq. 595 sqq.

69. *impexa feros pro crinibus angues.* Habens angues pro crinibus, et, ut foedior adspectus esset, horridos eos et impexos; ut dicimus *impexus comas*, et III, El. 2, 11: *longos incomta capillos.*

70. *Saevit.* Verberibus et taedis ardentibus miseros exagitat. V. Aen. VI, 570, et Broukh. ad h. l. Culic. 217:

Obvia Tisiphone —
Et flammas et saeva quatit mihi verbera poenae.

Saevire eodem modo apud Ovidium II, Met. 399:

. . . . Colligit —.
Phoebus equos, stimuloque domans et verbere saevit.

Catal. Poët. vet. p. 204, Scal. (in Anthol. Lat. lib. III, ep. 227):

Quid saevis, Sybari? domiti modo terga iuvenci
Quid premis?

In iis, quae sequuntur: *et huc illuc impia turba fugit* inversionem orationis facile observes pro: et huc illuc turbam fugat, circumagit. HEYN. Nec haec

Tum niger in porta serpentum Cerberus ore
  Stridet, et aeratas excubat ante fores.
Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
  Versantur celeri noxia membra rota;
Porrectusque novem Tityos per iugera terrae
  Assiduas atro viscere pascit aves.
Tantalus est illic, et circum stagna; sed acrem
  Iam iam poturi deserit unda sitim;
Et Danai proles, Veneris quae numina laesit,
  In cava Lethaeas dolia portat aquas.
Illic sit, quicunque meos violavit amores,

ratio dicendi apud poëtas infrequens. Vide I, 8, 54; Virg. Aen. I, 30—32; Silium II, 543—45. W.

71. *serpentum — ore.* Quos nempe pro villis et iubis capitum gestat. V. Broukh. et infr. III, 4, 87. Strident igitur serpentes in eius capitibus, sed doctius ad ipsum canem transtulit poëta. De ceteris v. Obss. Novum autem hoc, quod hic Cerberus ad Tartari fores excubat. Nam communi poëtarum exemplo sedes eius est sub locorum inferorum ingressum. V. ad Virgil. VI, 417, Exc. VIII. *Portam* Tartari v. ibid. 552 sq. Heyn. *Tum* in descriptionibus (Aen. Virg. I, 104) in primis locorum usurpatur poëtis, ut Virgilio Aen. IV, 250: *tum flumina.* Wund.

74. *noxia membra*, h. e. membra noxii, scelerati hominis. Mox *novem per iugera;* tanta enim corporis magnitudine erat Tityos. V. loca apud Broukh.

76. *atro viscere.* Int. iecur, quod et Graecis *μέλαν ἧπαρ.* Vulp. Virgil. Aen. VI, 597: *rostroque immanis vultur obunco Immortale iecur tondens.* Cf. Ovid. in Ibin 184. *Aves*, ut poëta, etiam de uno vulture dicere potuit. *Assiduas* autem eleganter et proprie dixit.

78. *acrem Iam iam poturi deserit unda sitim.* Ornate pro deserit eum; hoc ornari poterat, eum sitientem et iam iam poturum.

79. *Veneris quae numina laesit.* Veneris coniugalis, caede sponsorum. V. Broukhus. Nota res ex Epist. Hypermnestrae ap. Ovid. et ex Horat. III, Carm. 11.

80. *In cava — dolia*, h. e. perforata, pertusa, *τετρημένα.* Sic Ovid. I, Art. 432, videtur *cavas aures* dixisse:

Elapsusque cava fingitur aure lapis.

81. *quicumque meos violavit amores.* Corruptorem puellae intellige. Ita enim *laedere, violare amorem* et ipsam *puellam* passim et noster et alii dicunt. Inf. I, 6, 51: *Parcite, quam custodit Amor, violare puellam.* (cf. Obss. ad I, 2, 89. W.) Dicit autem *quicunque violavit* eo sensu, quo multa efferimus quotidie: *si quis* fuerit, qui violet. Heyn. Apte haec imprecatio exemplo impietatis Danaidum, acriter in Tartaro punitae, subiungitur. Magna arte Danaidum scelere usus est Hora-

Optavit lentas et mihi militias.
At tu casta, precor, maneas, sanctique pudoris
Assideat custos sedula semper anus.
Haec tibi fabellas referat, positaque lucerna
Deducat plena stamina longa colo;
Ac circa gravibus pensis affixa puella
Paulatim somno fessa remittat opus.
Tunc veniam subito, nec quisquam nuntiet ante,
Sed videar coelo missus adesse tibi;
Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos,

tius Od. III, 11, 22 sqq. De ceteris vid. Obss. W.

82. *lentas — militias*, h. e. difficilem expeditionem, quae in multum tempus protrahitur. Videtur autem hactenus superstitionis priscae aliquid inesse, qua ut diras et imprecationes vim habere, ita etiam malignis votis ac precibus, multo magis carmine ac fascinatione, bona aliorum intercipi, mala autem inferri putabant homines stulti, qui pravum animorum habitum cum pravorum consiliorum effectibus permutabant. Eum autem, qui insidiabatur eius puellae, longam absentiam precatum esse Tibullo credere licet.

84. *anus*. Nutrix potest intelligi. V. Ovid. Epist. 19, 37; aut verius ipsa Deliae mater; cf. Eleg. 6, 57. Sunt autem, quae sequuntur, exquisitae suavitatis propter dilectum rerum ad sensum et recordationem iucundarum.

87. *Ac circa gravibus pensis affixa puella*. Int. servula, quae circa eam erat, h. eam sectabatur et eius curam gerebat. Nam *circa* pro *iuxta* vix dictum esse potest. Nisi melius statuas, poëtice plurium puellarum consessum singulari numero esse designatum; qui tamen vix in conditionem Deliae cadit. Speciem similem oculis subiecit Ovidius Fast. II, 742:

Lucretia nebat;
Ante torum calathi lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant.

In G. IV, 334, Cyrene Aristaei mater, sedebat thalamo:

eam circum Milesia vellera Nymphae
Carpebant.

Scalig. *Circa* vult nomen puellae esse. Heyn. *circa* et *circum* de loco usurpatum pluribus tantum accommodari posse, itaque *puella* plures significare, ut *puer* et *iuvenis* II, 97, vidit Vulpius. De *una puella* cogitandum, eamque Deliam ipsam esse censet novissimus editor, quasi huic gravia *pensa* data sint, et quasi ad hanc, quam 83, 85, 90 alloquitur, verba: *Ac puella remittat* referri possint. Nec possunt haec ex nostrarum linguarum vitiis iudicari. Non mirum, libertinae a multis amatoribus expetitae, qualis fuit Delia, vid. Heyn. Not. ad I, 6, 67, plures dono datas esse puellas; modo Thaidis exemplum in Terentii Eunucho inspicias. W.

Obvia nudato, Delia, curre pede.
Hoc precor; hunc illum nobis Aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

ELEGIA IV

Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape,
Ne capiti soles, ne noceantque nives,

92. *nudato — pede.* Ad soleas prae festinatione relictas hoc pertinet. Aesch. Prom. 135:

> Σύθην δ' ἀπέδιλος ὄχῳ πτερωτῷ.

notante Huschkio. Ad festinationem pertinent et haec *qualis er. t. c.* quorum structura et usos illustratur verbis Ovid. Metam. IV, 473:

> *Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos.*

et Claud. Ephit. Pall. et Celer. 28 de Venere, somno excita:

> *Vtque erat, indigesta comas, turbata capillos.*

Notum est graecum ὡς ἔχεις. W.

94. *Aurora - Luciferum roseis candida portet equis.* *Luciferum* pro *die* dixit. *Candida Aurora* a puro nitore, ut *Luciferum album* Ovidius III, Trist. 5, 56. Potest vero, etsi *candida*, tamen vehi Aurora *roseis equis*, quomodo Virgil. VII, Aen. 26, *luteam roseis bigis* vectam exhibuit:

> *Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.*

Vterque enim color ad lucem diei orientis spectat. Orationis color similis est in consol. in Liv. 281:

> *Hunc Aurora diem, spectacula tanta ferentem,*
> *Quam primum croceis roscida portet equis.* Heyn.

Ovid. Amor. II, 11 extr., Pont. I, 4 extr. W.

Elegia IV.

Enarrat artes, quibus puerorum animus ad obsequium pellici possit. Primum omnino amatorem hortatur, ut ab hoc sibi amoris genere caveat; sin persistat aliquis in errore, tum suadet, ut officii assiduitate et obsequii omnis generis pertinacia pueri animum expugnet. Monet tamen, malum nunc invaluisse morem, ut pecunia potius quam versibus redimi et parari amor possit. Vt poëta, partes docentis tribuit deo, et quidem Priapo, qui consultus respondet, tanquam alter Apollo. Debuit autem eius esse auctoritas ἐν τοῖς παιδικοῖς. Scriptum est carmen ad Titium aliquem, de quo v. Obss. ad v. 73. Est elegia ex elegantissimis, ut vehementer dolendum sit, tam infami argumento eam contaminari. Heyn. Priapum παιδεραστὴν dedit Lucian. Dial. Deor. XXIII. Wund.

1. *umbrosa — tecta.* Intellige um-

Quae tua formosos cepit solertia? Certe
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est;
Nudus et hibernae producis frigora brumae,
Nudus et aestivi tempora sicca Canis.
Sic ego; tum Bacchi respondet rustica proles,
Armatus curva sic mihi falce deus:
O fuge te tenerae puerorum credere turbae;
Nam causam iusti semper amoris habent.

bracula arborum, sub quibus poni ille debet. In Lusibus 82:

Placet, Priape, qui sub arboris coma
Soles, sacrum revinctus pampino caput,
Sedere?

Alias sub dio stabat iniuriae aëris obnoxius, ut in Lus. Carm. 64, loco huic simillimo, et saepe alibi. *Sic tibi sint*: formula obtestandi per res carissimas, ut inf. II, 5, 121; II, 6, 30. HEYN. Ante omnia comparandus erat locus Horatii Sat. II, 3, 300:

Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris,
Quam me stultitiam — quoniam non est genus unum —
Insanire putas?

Et convenit Mart. V, 6, 2 — 7. W.

3. *Quae tua formosos cepit solertia.* Sensus: Dic mihi, quaeso, *sic umbrosa* etc. obtestor te per umbram, quam amas, arborum scilicet, sub quibus eius signum poni solebat, ut alias per templa, aras, qua arte et qua calliditate pueros ad amorem tuum pellicere (hoc enim est *capere*, cf. v. 13) potuisti, cum tuus cultus non tam elegans sit, ut eo nomine placere possis. Sic enim ipse de se fatetur deus in Lusib. Ep. 40;

Me pulchra fateor carere forma.

5. *hibernae producis frigora brumae.* Dictum, ut, *producere noctem.* Prop. I, 3, 39:

O utinam tales producas, improbe, noctes!

ante v. 37: *consumere tempora noctis* dixerat. Proprie producuntur convivia, lusus, ioci, per noctem; hinc et ipsa nox. Simplex *ducere* frequentius est in ea notione; sed etiam *trahere* dicimus *noctem.* V. Aen. I, 748. Item *extrahere*, *extendere*, *educere.* V. Burmann. ad Valer. Argon. I, 251, et ad Ovid. I, Met. 683; cf. ad Aen. VIII, 94. HEYN. *tempora sicca* sunt fervida, quae sitim efficiunt. Ita Horatius Od. III, 29, 20, *dies siccos* de aestate ferventissima posuit. Vid. inf. 42. De repetitione in verbis *Nudus* et cf. Not. ad I, 2, 71. W.

7. *Bacchi — proles.* Bacchi et Veneris, quod plerique tradunt. Alii poëtae aliter.

9. *O fuge te — credere turbae.* Cave omnino adeas ac frequentes coetus puerorum. Nimis lubricum est, eos adspicere.

10. *Nam causam iusti semper amoris habent*, h. e. dant, praebent. Simillimus Ovidii locus de puellis:

Centum sunt causae, cur ego semper amem.

Hic placet, angustis quod equum compescit habenis;
Hic placidam niveo pectore pellit aquam;
Huic quia fortis adest audacia, cepit; at illi
Virgineus teneras stat pudor ante genas.
Sed te ne capiant, primo si forte negarit,
Taedia; paulatim sub iuga colla dabit.
Longa dies homini docuit parere leones;
Longa dies molli saxa peredit aqua;
Annus in apricis maturat collibus uvas;
Annus agit certa lucida signa vice.

Sive est, — sive est, II, Am. 4, 10 sqq. Heyn. Adde Ovid. Heroid. XV, 80:

Et semper causa est, cur ego semper amem.

11. *angustis quod equum compescit habenis.* Equitandi peritiam uno artis genere exprimit. Inf. IV, 1, 91, 92:

Aut quis equum celerem artata compescere frena
Possit, et effusas tardo permittere habenas.

12. *Hic — pellit aquam.* H. e. hic placet, quia *pellit.* — Varial poëta orationem. *pellere aquam* de natantibus, ut III, 5, 32:

Et facilis lenta ponitur nuda manu.

13. *adest audacia.* Pro est, inf. IV, 5, 6:

Si tibi de nobis mutuus ignis adest.

Cf. Vulp. h. l. II. Adde Statium. W.

14. *at illi — stat pudor ante genas.* Quod alias: genis insidet, inest. Sic Horat. IV, Od 13, 7, de Amore:

.... *Chiae*
Pulchris excubat in genis.

Cf. Vulp. Minus bene in hunc modum dixit Lotichius I, El. 5:

Dum roseas illi stat sopor ante genas.

Et III, El. 7:

Gloria, quae cineres excubat ante tuos.

15. *Sed te ne c.* Ad vulgarem orationem sic explendum: Si tamen in amorem, quod nolim, incideris, tum haec te monitum esse velim: *te ne capiant* etc. Heyn. Perstandum esse in puero expugnanda, neque ipsis periuriis abstinendum, primo monetur. *Negare* absolute positum significat difficilem esse precibus expetentis. II, 6, 27. Et Ovidius Amor. II, 19, 20: *saepe rogata nega*; et Metam. XIII, 741. *Nolle*, amorem recusare, apud Catull. VIII, 9:

Nunc iam illa non vult; tu quoque, impotens, noli. W.

19. Virgil. Ecl. 9, 48:

Astrum, quo segetes gauderent frugibus, et quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.

20. *Annus agit c.* H. e. movet, sive oriuntur et occidunt sidera non nisi intra tempus suum certum ac definitum. *Annus* hoc et superiori versu est pro tempore quocunque seu definito seu infinito.

Nec iurare time; Veneris periuria venti
Irrita per terras et freta longa ferunt.
Gratia magna Iovi; vetuit pater ipse valere,
Iurasset cupide quidquid ineptus amor.
Perque suas impune sinet Dictynna sagittas
Affirmes, crines perque Minerva suos.

21. Locus de periuriis amantium impunitis passim a poëtis tractatus. V. Stat. ad h. l. cum respectu vero ad h. l. ab Ovidio I. Art. 631: *Nec timide promitte — Iupiter ex alto periuria ridet amantum etc. — venti ferunt irrita*: frequentatum poëtis inde ab Homericis Harpyiis. V. Exc. VII ad Virgil. Aen. III. Heyn. Vide etiam Not. ad III, 6, 49. Ita Iuvenalis, *pauperibus* deos periuria ignoscere, Romanos credidisse tradit Sat. III, 145:

contemnere fulmina pauper
Creditur atque deos, dis ignoscentibus ipsis. W.

24. *ineptus amor.* Suaviter de amante, qui male sedulo et ambitiose adstruit fidem iis, quae aliquando ipse elevabit et quorum per se pondus nullum est. Ex notione *inepti* apud Cic. de Or. II, 4, huc vocandum est illud: *aut plura loquitur, aut se ostentat.* Mox de *Dictynna*, h. l. Diana, cf. ad Cirin 305.

26. *crines perque Minerva suos.* Inter formosas deas Minerva etiam alias refertur; sed coma deae vix alibi in laude praecipua habetur, praeterquam in fabula de Medusa, cuius capillos in serpentes mutatos narravere nonnulli, quod deae illa se praetulisset formae et comae decore. Exstat narratio apud Servium ad Aen. VI, 289, et τῇ Ἀθηνᾷ πρὸς κάλλος ἀντερίζειν est apud Tzetzam ad Lycophr. 838, unde colligi potest, olim de Minervae coma plura in poëtis occurrisse. Fac tamen hoc ita se non habuisse, necessitas nulla fuit, quae poëtam cogeret memorare in dea eandem formae partem, quae aliis a poëtis celebrata esset. Apud Propert. II, 28, 12 (21, 14), puella iuraverat *per oculos Minervae*: quidni nunc *per eius crines? Flavam* eius comam fuisse, aliunde constat, epitheto adiecto, *flava Minerva*, ξανθή, ἠΰκομος. Ita Statius quoque II, Theb. 238, ubi de Diana et Minerva:

Vtraque torva genis flavoque in vertice nodo.

quo habitu vix usquam in signis veterum occurrunt, sed coma fere promissa. Memoratur tamen apud Pollucem lib. II, 35: καὶ παρακλίνειν τὰς τρίχας, τὸ ἀνακλίνειν· καὶ παρακεκλεγμένη ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ἀνακεκλεγμένη. Occurrebat hoc epitheto ornata Minerva alicubi in vetere poëta παρακεκλεγμένη, haud dubie ea de causa, quod capillum religatum et collectum habebat: *flavum in vertice nodum.* Nam cincinnos e cervice dependentes vix illud nomen designare potuit, quod putabat Winkelmann. Monum. ined. p. 19, et in Annotat. ad Hist. Art. p. 48. Heyn. V. Obss. — Ceterum causa, cur per Iunonem et Minervam h. l. iuretur, a castitate dearum eximia repetenda videtur. Certe IV, 13, 15, alienum ab hoc loco. Wund.

At si tardus eris, errabis; transiit aetas
Quam cito! non segnis stat remeatve dies.
Quam cito purpureos deperdit terra colores!
Quam cito formosas populus alba comas!
Quam iacet, infirmae venere ubi fata senectae,
Qui prior Eleo est carcere missus equus!

27. *At si tardus eris.* *Tardus* h. l. ignavus, somniculosus, cunctator, qui consilia exsequenda in diem differt. Ad constantiam et pertinaciam in instituto adhortatus erat; nunc illud subiicit, quod in quocunque incepto meminisse opus est, ut nec interea otietur ac ferietur, sed ut suo operi intentus quodvis tempus commodum, quamvis occasionem opportunam aucupetur, ne interea tempus e manibus elabatur. Heyn. 27—29 Tibullus praeceptum: in aetate florente amori esse indulgendum, fuse persecutus est, ex natura sua atque e more saeculi sui; quo cum vita immortalis negaretur, et gaudia vitae sola spectarent homines, quae senectute impediuntur, morte intercipiuntur, voluptatum fructus, ut summum bonum, praedicandus, ademtio bonorum iuvenilis aetatis lugenda erat. En causam querelarum acerbarum 35 sqq.; hinc animus commotior solito et 28 seqq. (simile exemplum 57) et I, 8, 41—48; hinc mortis et senectutis imagine proposita, ad gaudia vitae capienda hortatur I, 1, 59 seqq. et arma, mortem festinantia, recusat I, 10, 33 seqq. Hinc denique adornationem Elysii I, 3, 59—64, explicat.— *Aetas* de aetate vegeta et florida. Hor. Ep. I, 20, 10:

> *Carus eris Romae, donec te deserat aetas.*

et Sen. Hipp. 446:

> *Aetate fruere, mobili cursu fugit.*

Cum verbis *transiit* — *cito!* Mitscherlichius ad Hor. tom. I, p. 398, Theognidem 963, 4, comparavit. Wvnd.

29. Sunt fere ipsa Theocriti verba Idyll. XXIII, 28:

> Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει·
> Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ·
> Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται, ἁνίκα πίπτῃ·
> Ἁ δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται, ἁνίκα παχθῇ·
> Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.
> Ἥξει καιρὸς ἐκεῖνος, ὁπανίκα καὶ τὺ φιλάσεις,
> Ἁνίκα τὰν κραδίαν ὀπτώμενος ἁλμυρὰ κλαύσεις.

Vltima prorsus ut mox: *Vidi ego iam iuvenem*, *pr.*

31. *Quam iacet*, languet, sine vigore et viribus est. *Fata senectae* sunt senectus, quam fato subire cogimur. Heyn. *Fata senectae* de homine dixit Prop. I, 19, 17; II, 13 (10), 47. Mart. X, 5, 10: *Et quum supremae fila venerint horae.* Wvnd.

32. *Qui prior.* Prius, integra aetate. Sed v. Obss. *Eleo — carcere.* Olympiaco; v. Virg. Georg. III, 202. Heyn. Virgilius quoque Georg. III, 104, *effusi carcere currus* pro carceribus dicere ausus est. Wvnd.

Vidi ego iam iuvenem, premeret quum serior aetas,
  Moerentem stultos praeteriisse dies.
Crudeles divi! serpens novus exuit annos:
  Formae non ullam fata dedere moram.
Solis aeterna est Phoebo Bacchoque iuventas;
  Nam decet intonsus crinis utrumque deum.
Tu, puero quodcumque tuo tentare libebit,
  Cedas; obsequio plurima vincit amor;

33. *Vidi ego iam iuvenem.* Hominem, qui paullo ante, modo, iuvenis erat. *Serior aetas*, pro senectute; v. Gronov. Obss. II, 19. Heyn. Iunge: *Vidi ego iam. — iuvenem*, notum est, apud Romanos dictum esse, qui vel quadragesimum annum excederet. Iuventutis hoc loco tempora extrema intelligenda esse, docent adiecta: *premeret quum serior aetas*, h. e. instaret. Moeret, *dies stultos praet.* h. e. dies floridae aetatis sine Venere absumtos. Talis iuvenis *tristem iuventam colere* dicitur Senecae Hipp. 462, ubi idem argumentum a 442 tractatum est. Wvnd.

34. *stultos — dies.* Stulto sibi elapsos, circa quos ipse stultus fuit, quod non in amore eos collocavit. Multorum carminum argumentum hoc in Anthologia Graeca; v. c. Automedontis in Analectis T. II, p. 207, n. II.

35. *serpens novus exuit annos.* Notum Virgilianum:

Quom positis novus exuviis nitidusque iuventa.

Georg. III, 437, coll. Aen. II, 473. Vere et auctumno hoc fieri, ex Aristot. Hist. An. VIII, 17, docuerunt interpretes. Ovid. III, Art. 77, in simili querela:

Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas.

Colorem hinc duxit auctor Eleg. in Maecenat. obit. II, 113 seqq.

Redditur arboribus florens revirentibus aetas etc.

Cur nos angusta conditione sumus?

novus vero, cui nova iuventus, posita pelle, redit. Met. IX, 266:

Vtque novus serpens, posita cum pelle senecta.

exuit annos, ingeniose, pro vetere pelle. Vtuntur poëtae hoc exemplo a similitudine potius quam a rei veritate ducto. Exuviis positis, serpens non magis ad iuventam redit, quam avis, pennis mutatis.

36. *Formae*, h. e. ὥρᾳ, flori aetatis iuvenilis. Ita saepe poëtae formam alteri notioni substituunt.

37. Res ex fabulis et veterum signis nota. Multa loca congessit Broukh. Insignior ceteris est Ovid. Met. III, 421, ubi v. Interpretes.

38. *Nam decet i.* Nam hi soli dii comam promissam habent, iuventae decus; cf. Obss.

39. De praecepto quarto sine copula aut formula transeundi adiecto, itemque de 51, vid. Obss. ad I, 5, 25. Wvnd.

40. De hoc obsequio nemo doctius egit quam nequitiarum magister Art. II, 177 seqq.

Neu comes ire neges, quamvis via longa paretur,
 Et Canis arenti torreat arva siti;
Quamvis praetexens picea ferrugine coelum
 Venturam admittat nimbifer arcus aquam.
Vel si caeruleas puppi volet ire per undas,
 Ipse levem remo per freta pelle ratem;
Nec te poeniteat duros subiisse labores,
 Aut opere insuetas atteruisse manus;
Nec, velit insidiis altas si claudere valles,
 Dum placeas, humeri retia ferre negent.
Si volet arma, levi tentabis ludere dextra;

42. *arenti — siti;* aestu, qui facit, ut arva areant. Heyn. Ab hominibus verba translata, qui *siti torrentur*, h. e. exuruntur, quorum *sitis arens* apud Ovid. Heroid. IV, 144, et *sicca* dicitur. Wvnd.

43. 44. *picea ferrugo*, sunt atrae istae nubes, quibus coelum obducitur. - *nimbifer arcus*, iris, *admittit aquam venturam*, pluviam imminentem concitare, accelerare videtur; cf. Obss.

45. *Vel si.* Oratio variata. Poterat per particulam *neu* singulas obsequii partes subiungere; cf. I, 10, 23. W.

47. *Nec te poeniteat.* Inf. III, 4, 65:

Saevus Amor docuit validos tentare labores;
Saevus Amor docuit verbera posse pati. Wvnd.

48. *opere.* Intellige rusticum opus. Inf. El. 9, 8:

Et durum terrae rusticus urget opus.

49. *insidiis*, indagine, plagis; cf. Obss. Prorsus simile obsequium de se praedicat Oenone apud Ovid. Ep. V, 19, 20, ad Paridem:

Retia saepe comes maculis distincta tetendi;
Saepe citos egi per iuga longa canes.

Sed omnino placet sibi Naso in hoc obsequii exemplo; Art. II, 189, Milanion Atalantam adamans:

Saepe tulit iusso fallacia retia collo.

et Met. X, 171, Apollo Hyacinthi comes:

Immemor ipse sui non retia ferre recusat;
Non tenuisse canes.

Sed et inf. lib. IV, in Sulpiciae carmine, suavis est professio El. 3, 11, 12:

— ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
Ipsa ego per montes retia torta feram.

51. De exercitatione in armis loquitur; notum est *ludere* esse exerceri in armis, id quod fit *rudi*: cf. Barth. ad Rutil. I, 257. — Ovid. IV, Trist. I, 72, similiter ut h. l.

Nec nisi lusura movimus arma manu.

Dare latus et *nudum latus*, quod patet ictui, notum, ex eadem campestri disciplina petitum esse. V. Broukh.

Saepe dabis nudum, vincat ut ille, latus.
Tunc tibi mitis erit; rapias tunc cara licebit
Oscula; pugnabit, sed tamen apta dabit;
Rapta dabit primo, mox offeret ipse roganti;
Post etiam collo se implicuisse volet.
Heu! male nunc artes miseras haec saecula tractant;
Iam tener assuevit munera velle puer.
At tibi, qui Venerem docuisti vendere primus,
Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis.
Pieridas, pueri, doctos et amate poëtas;

54. *Oscula — apta*, quae non nimium detrectanti, sed os praebenti, ore commode et apte applicato, dantur. V. Ovid. Ep. XV, 131, 132:

Oscula cognosco, quae tu committere linguae,
Aptaque consueras accipere, apta dare.

Monni, quod Vulpio non facile erat dicere. HEYN. Cum versibus 53 — 55 compares Horatium Od. II, 12 — 15 de Licymnia:

Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili saevitia negat
Quae poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet. WUND.

57. Etiam hic transitus ad aliam sententiam paullo abruptior est, ut mirer Scaligerum non et hic transpositionem pro ponte iniecisse. Sed volebat poëta monere, carminibus esse deliniendum amantis animum; dum in eo est, ut id a al, recordatur mores saeculi, quibus eo res rediit, ut munerum appetentiores sint homines quam versuum, quos sibi offerri videant. Itaque *artes miseras* intellige τὰς μουσικάς, poëticen. Versum 58 respicit mox v. 62. HEYN. *Artes miserae*, h. e. artes malae, ut *carmen miserum* apud Virg. Ecl. III, 37, sunt avaritia, luxuria, lascivia, socordia, alia, quibus saeculum Tibulli contaminatum fuit, vitia. - *tractare* illas artes est illis deditum esse. - *male*, prave, κακῶς. - *haec saecula*, h. e. saecula corrupta, ut *his moribus*, *his temporibus* dicitur. Sensus vero totius: ita vigent malae artes, ut vel tener puer avaritia sit captus. Quartum praeceptum de carminibus amatoriis additurus, quum dona maioris haberi quam carmina videat, non mirum, animum Tibulli commotum, ut v. 27, in avaritiam acriter invehi, et carmina pluris aestimanda esse, docere. Sed hoc praeceptum vanum esse et adscribendum *vanis magisteriis* 84, expertus est ipse, I, 9, 47. WUND.

59. *Venerem — vendere*. Est locus hic de amore venali et corrupta pretio fide multis et antiquis et recentibus poëtis tractatus; a nullo disertius quam ab Ovidio I, Am. 10, ubi v. inprimis 31 seqq, ut taceam Stratonis Epigr. XV.

60. *infelix urgeat ossa lapis;* ut contra precabantur: *sit tibi terra levis*, II, 4, 50. - *infelix* simpliciter notionem abominandi habet, propter hoc ipsum, quod molliter ossa cubare vetat, ut *arbor infelix*.

Aurea nec superent munera Pieridas.
Carmine purpurea est Nisi coma; carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musae, vivet, dum robora tellus,
Dum coelum stellas, dum vehet amnis aquas.
At qui non audit Musas, qui vendit amorem,
Idaeae currus ille sequatur Opis;
Et tercentenas erroribus expleat urbes,

63. *Nisi coma.* Notum, hunc Megaris regem unum habuisse purpureum crinem, quo servabat regni sui fatum. V. Ovid. Met. VIII, 80 seqq. Ciris et quos Broukh. ad h. l. laudat. Fuit autem argumentum a multis olim poëtis tractatum. Mox *ni sint* debebat esse *ni essent* ex accuratissimis Grammaticorum regulis. (Confusa sunt duo dicendi genera, alterum, *ni sint — non niteat*, alterum, *ni essent — non nituisset*; de qua re cf. Obss. ad I, 8, 22. WVND.) De *Pelopis* eburneo humero res notissima, vel ex prima Pindari Olymp. V. Ovid. Met. VI, 403.

63. 64. *Carmine p.* Etiam hic locus, carminibus seu immortalitatem seu celebritatem venire, saepe ac varie est tractatus a poëtis. Praecipuos locos apud Theocrit. Idyll. XVI, et Horatium IV, Carm. 8 et 9, iam alii laudarunt, et recordabitur facile quisque pro se; addi possunt plura e Pindaro et ex Lyricorum fragmentis. Propior ad nostrum et ex eo tantum non transcriptus est Ovidii locus III, Am. 12, 21 seqq. Sententia autem non plene est pronuntiata. Purpureus, inquit, crinis Nisi non fuisset creditus purpureus, nec Pelopis humerus eburneus, nisi poëtae ita tradidissent. Pergit: *Quem referent Musae, vivet* .... h. e. carmina immortalitatem dant. Ex quo sententiam poëtae hanc esse obvium est: De Niso et Pelope nihil sciremus; dudum eorum memoria ac nomen esset sepultum, nisi poëtae illud servassent. Hoc ornate et suaviter extulit: fabulosas adeo res credi propter poëtarum de iis narrationes.

66. Illud *vehet* h. l. nota figura, Zengma eam appellant Grammatici, tribus verbis iunctum est, cum proprie ultimo tantum accommodatum esset, pro latiore voc. habebit, feret. *Referent* vero paullo ante, ut *dicere*, carmine memorabunt.

67. *non audit Musas. Audit* cum vi est dictum: non delectatur audiendo, non movetur carmine, spernit versus amatorios, et praefert aurum, quod alii fortasse offerunt. Apud Pindarum Pyth. 1, 25, diis iratis nati ἀτύζονται βοὰν Πιερίδων ἀΐοντα.

68 — 70. *Idaeae currus*, esto Gallus Matris Deum, exsectis virilibus. Grave vero supplicium! etsi et ii, qui auro amores expugnant, ab exsectorum natura plerunque parum absunt.

69. Hi Galli deam suam gestabant per urbes et stipem colligebant. *Explere errores per urbes trecentas* vulgare esset; hoc doctius extulit poëta: *explere urbes erroribus*; ut tot alia poëtae, ut exquisitiora haberent, ratione hac immutarunt. HEYN. Quod Virgilius de tempore dixit Aen. I,

Et secet ad Phrygios vilia membra modos.
Blanditiis vult esse locum Venus ipsa; querelis
Supplicibus, miseris fletibus illa favet.
Haec mihi, quae canerem Titio, deus edidit ore;
Sed Titium coniux haec meminisse vetat.
Pareat ille suae: vos me celebrate magistrum,

269, *Triginta magnos orbis — Imperio explebit*, ad locum transtulit Tibullus. Et Virgilius ipse Aen. XII, 763: *Quinque orbis explent cursu.* Itaque *expleat* est percurrat. Wvnd.

70. *vilia membra.* Quae vilia sibi esse hoc ipso declarabant miseri, quod ea sibi abscindebant. Etiam Ovid. sic IV, Fast. 243: *molles ministri — Caedunt iactatis vilia membra comis*, h. e. virilia. Iuvenalis Sat. II, 115: *supervacuam carnem* dixit, alio tamen fortasse modo. Ceterum versum hunc simpliciter aliquis ad lacerationem corporum, quae flagellis fiebat, referre possit: cui similis est illa membrorum laniatio inf. El. 6, 45 seqq. in sacerdote Bellonae; et in Gallis: v. c. Apulei. VIII, p. 141, et al. Propert. II, 22, 15 (II, 18, 15):

Cur aliquis sacris laniat sua brachia cultris,
Et Phrygis insanos caeditur ad numeros?

uti h. l. *secet ad Phrygios modos.* Et *secare* de verberibus saepe dictum: inf. El. 9, 22: *et intorto verbere terga seca;* et Horat. Epod. 4, 11: *Sectus flagellis hic triumviralibus Praeconis ad fastidium.* Martial. X, 5, 14: ... *severi sectus Aeaci loris.* Verumtamen proprium in hoc Gallorum more virilia auferendi est *secare.* Ovid. Fast. IV, 221: *Vnde venit, dixi, sua membra secandi Impetus?* Atqui de Atti mox agitur evirato; et in Ibide 275: *Sic aliquis tua membra secet: Saturnus ut* etc. et quam proxime ad h. l. v. 455:

Attonitusque seces, ut quos Cybeleïa mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos,
Deque viro fias nec femina nec vir, ut Attis.

73. Hactenus poëta, non tam tanquam Priapi propheta, seu sacerdos, qui sortem a deo acceptam redderet, quam potius tanquam responsum dei recitans, quem consuluerat sup. v. 7:

Sic ego; tum Bacchi respondet rustica proles.

Petierat autem sortem, tanquam θεοπρόπος ad deum consulendum a Titio missus. Verum is interea in puellae amorem inciderat, quae omnem alium amorem ex eius animo excusserat. Heyn. *Coniux* est amata; vid. III, 2, 4. Wvnd.

75. *vos me celebrate magistrum*, frequentes ad me convenite; v. Vulp. Heyn. Nullum adhuc vidi exemplum, quod probaret, *celebrare hominem* esse adire eum; nec loca I, 6, 17; 3, 33, rem demonstrant. *Celebrate* vel est celebrem reddite adeundo, vel, quod malim, laudibus ornate, pro vulgari: praeceptis meis utimini. De quorum utilitate certus sententiam suam eodem prorsus expressit modo, quo

Quos male habet multa callidus arte puer.
Gloria cuique sua est; me, qui spernentur, amantes
Consultent; cunctis ianua nostra patet.
Tempus erit, quum me Veneris praecepta ferentem
Deducat iuvenum sedula turba senem.
Heu, heu, quam Marathus lento me torquet amore!
Deficiunt artes, deficiuntque doli.
Parce, puer, quaeso, ne turpis fabula fiam,
Quum mea ridebunt vana magisteria.

Ovidius, praeceptis libri secundi *Artis A.* absolutis, 737:

Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes —
Arma dedi vobis. WVND.

76. *male habet*, torquet, urit.

77. 78. 80. Haec iam omnia iuris verba sunt, de iis, qui de iure respondent, quibus se assimilat. *Spernere* notam fastidii habere, operose docet Broukh.

79. *praecepta ferentem*, dantem. Nec hoc alienum ab eius, qui de iure respondet, persona; nam *docet* ille, adeoque praecipit. Deducunt eum in forum et ex foro domum partim clientes, quibus respondit, partim iuvenes nobiles, qui ad eum deducti erant, ut leges ac iura discerent. HEYN. Veneris praecepta, v. 84 *magisteria* dicta, noli ea sola putare, cum iubet, qualia I, 3, 21; 2, 29, 30 habes, unde monere sibi arrogat I, 9, 69; III, 6, 43: sed in universum carmina elegiaca ad amorem instituunt. Hinc Propertius optat I, 7, 13:

Me legat assidue post haec neglectus amator,
Et prosint illi cognita nostra mala. WVND.

80. Ex fragm. Callimachi, ut notavit Statius, petitum est: (p. 420, inter fragm. Bentl.):

Γηράσκει δ' ὁ γέρων κεῖνος ἐλαφρότερον,
Κοῦροι τὸν φιλέουσιν, ἑὸν δέ μιν οἷα τοκῆα
Χειρὸς ἐπ' οἰκείην ἄχρις ἄγουσι θύρην.

Sedula turba, est officiosa; nam *seduli* interdum sunt, qui alteri adsunt, apparent, officium praestant. V. Gronov. Obss. I, c. 23.

81. *Heu, heu, q.* Suave hoc, quod poëta, severo magisterio se iactans, paullo post ipse in eodem luto se haerere profitetur. Cui non in mentem veniat illud Horatii persimile IV, carm. 1, 33 seqq: *Sed cur, heu! Ligurine, cur Manat rara meas lacrima per genas?* De Maratho v. Obss. et inf. Eleg. 8.

ELEGIA V

Asper eram, et bene discidium me ferre loquebar;
At mihi nunc longe gloria fortis abest.
Namque agor, ut per plana citus sola verbere turben,
Quem celer assueta versat ab arte puer.
Vre ferum et torque, libeat ne dicere quidquam

ELEGIA V.

« Irae inter amantes Deliam et Tibullum intercesserant. Puella, ut eum graviter pungeret, alium amatorem admiserat: at Tibullus, puellae perfidiam multum incusans, ea se carere facile posse crediderat. Nunc, amore denno exardescente, iniuriam puellae a se factam deprecatur; quam bene de ea, cum ex morbo aegrotaret, meritus sit, commemorat; spes de vita feliciter eum ea exigenda inaniter conceptas exponit; inde a v. 37, si modo eiusdem elegiae sunt, tentata frustra amoris leniendi remedia enarrat, imprecatur lenae, quae divitem amatorem ad Deliam adduxerat, et, quantum pauper amator diviti praestet, docet, seque eo ipso nomine puellae commendat.

1. *Asper eram*, eram ferox et protervus, et me non ita a Delia teneri, quo minus ea tantisper carere possem, iactabam.

2. *At mihi nunc longe — abest*, excidit animo. Dictum ut apud Ovid. IV, Met. 648:

— vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Iupiter absit.

cf. Broukh. (Sic *abire* cum dativo personae Hor. Ep. II, 3, 201:

Vt redeat miseris, abeat Fortuna superbis.

WYND.). *gloria fortis*, quod se fortem et duri animi esse gloriabatur. HEYN. *Gloria* pro gloriatione, notante Forcellinio. WYND.

3. *turben*, στρόμβος, στρόβιλος, βέμβιξ, quo pueri ludunt, diversus a *trocho*, quem Gesnerus illustravit Relat. de libb. novis Fasc. VIII, p. 498. Multa promiscue dedit Loeus. Epiphyll. VII, 23; cf. similem locum Virgilii Aen. VII, 378, et ibi not. Adde Callimachum Epigr. I. Praeclara autem est comparatio ad animi turbati agitationem exprimendam. Mox *versat*, στρέφει, δινεῖ, apud Maronem *exercet*, et δονεῖσθαι, v. c. Bion IV, 5. — *ab arte*, pro arte, ut alia similia apud poëtas. HEYN. - *ab*, Graecis simillima constructio, apud quos etiam praepositione ἀπό, quo auxilio, qua ope aliquid fiat, indicatur; ut apud Soph. Ai. 471: δηλοῦν τι ἀπὸ χειρός, *facinore aliquid ostendere*; cf. inf. I, 9, 66. — *assueta arte*, h. e. peritia, ut apud Livium 27, 18: *assuetudo succedendi muros*. WYND.

5. *Vre ferum et torque*. Petitum a servorum tormentis: cf. inf. El. 9, 21. Omnibus se puellae cruciatibus offert ad luendam poenam pro super-

Magnificum posthac; horrida verba doma.
Parce tamen, per te furtivi foedera lecti,
Per Venerem quaeso compositumque caput.
Ille ego, quum tristi morbo defessa iaceres,
Te dicor votis eripuisse meis:
Ipseque ter circum lustravi sulfure puro,
Carmine quum magico praecinuisset anus;
Ipse procuravi ne possent saeva nocere
Somnia, ter sancta deveneranda mola;

bia. - *horrida verba* sunt aspera, ferocia; os protervum doma.

6. *horrida verba.* Tac. Hist. I, 82: (Praetorianos) *allocuti sunt — praefecti, ex suo quisque ingenio, mitius aut horridius*, significationem confirmat. Wynd.

7. *furtivi foedera lecti.* Sic Ovid. H, Art. 462, *concubitus foedera* dixit, ut *coniugii*, *tori*, *foedus*, alia. Nam omne id, in quo aut per quod iunguntur duo vel plures, *foedus*, etiam sine pactione. Heyn. Vide et IV, 13, 2, et similem obtestationem Tecmessae apud Soph. Ai. 493:

ἀντιάζω πρὸς
εὐνῆς τε τῆς σῆς, ἧς ξυνηλλάχθης
ἐμοί.

De mutatione sententiae vid. Not. ad I, 2, 9. - *tamen* pro sed tamen. W.

8. *compositumque caput*, h. e. iunctum cum meo. Laudatur Ovid. Epist. III, 107:

Perque tuum nostrumque caput,
quae iunximus una.

9. *morbo defessa*, aegra, exquisite; sic *fessus* inf. IV, 4, 10; 11, 2. Multis observata elegantia.

10. Similis locus est Propert. II, 9, 25 (7, 63):

Haec mihi vota tuam propter suscepta salutem seq.

Nec vero languere putanda est oratio in: *dicor te eripuisse;* sed est: constat inter homines hoc. Heyn. Cf. I, 2, 61. Wynd.

11. 12. Cantum morbis mederi creditum fuisse, nota res est. (Vid. Plin. Hist. Nat. 28, 2; Wieland. ad Hor. Ep. I, 1, 34, p. 61; et Wessel. ad Ai. Soph. 581. Wynd.) Puellam aegrotantem poëta, adhibita maga, quae carmen decantaret, ipse lustravit solito ritu, quo mala ab ea depelleret, sulfure ter circumlato circa puellam decumbentem. Heyn. *Ipseque.* De copula *que* vide I, 9, 13, *pulvisque.* W.

13. 14. Iunge: *Ipse procuravi saeva somnia, ne possent nocere.* (Vid. Obss. de positura verborum. Wynd.) *Procurare* esse expiare, omen avertere, notum vel ex Phaedro III, f. 3. - *somnia saeva*, infra *crudelia*, sunt, quae triste, et violentum atque funestum aliquid portendunt, tristia, ominosa. - *mola salsa*, h. l. dicitur *sancta*, alias *casta*, h. e. quae a castis et puris est foco imponenda. - *deveneranda*, h. e. deprecanda, precibus amolienda, averruncanda, ut Statius et Muretus docent. Sic *venerari* est precari. Virg. Aen. III, 34:

— — *Nymphas venerabar agrestes,*
Rite secundarent visus.

Propert. II, 20, 33 (16, 33):

Ipse ego, velatus filo, tunicisque solutis,
  Vota novem Triviae nocte silente dedi.
Omnia persolvi; fruitur nunc alter amore,
  Et precibus felix utitur ille meis.
At mihi felicem vitam, si salva fuisses,
  Fingebam demens, sed renuente deo.
Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
  Area dum messes sole calente teret;
Et mihi servabit plenis in lintribus uvas,

Nec tu supplicibus me sis venerata tabellis.

Credendum autem, puellae aegrotanti incidisse terrores ex nocturnis somniis, quae mortem puellae portenderent; haec ut procuraret Tibullus, certum sacrum fecit, quo molam salsam ter in ignem arae sparsit.

15. 16. *velatus filo*, h. e. vitta. Cf. Obss. - *tunicisque solutis*. Notum, nihil in sacris nexi vel vincti esse debuisse; fortasse tamen in sacris magicis aliqua peculiaris religio fuit circa hoc. - *Vota novem — dedi*, novem noctes deae operatus sum ex voto, quum Delia convaluisset. Est autem Hecate, cui vota fecerat, Delia aegrotante. *Vota dedi*, pro persolvi.

17. *fruitur nunc alter amore*. Amore mihi debito; seu puella mea, ut amor pro amante saepe ponitur. HEYN. Prius unice verum. WVND.

18. *precibus — utitur ille meis*, h. e. valetudine tua, meis precibus a diis concessa. HEYN. Oenone Paridi scribit Ovid. Heroid. V, 59:

Votis ergo meis alii rediture redisti."

alter — ille. Subiectum non iniucunde per pronomen *ille* repetitum, suaviterque in altera pentametri parte positum est, qualis positura apud Tibullum frequens I, 2, 12, 60; 4, 72; 5, 16, 56, 66, 70; 8, 48; 9, 40, quae loca, quam accuratus sit Albius in subiectis per pronomen *ille* indicandis, satis declarant. WVND.

19 seqq. Suavissimus, qui sequitur locus, sententiarum simplicitate, affectus veritate, rerum in animum revocatarum iucunditate. HEYN. Sensus: At spes meae deceptae iam et irritae sunt. - *felicem — fingebam*, h. e. imaginabar, quam felix vita mea tecum foret, si etc. Ita apud Tacit. Hist. IV, 18: *Sic in Gallias Germaniasque intentus, si destinata provenissent, validissimarum ditissimarumque nationum regno imminebat*, h. e. spem fore, ut regnum occuparet, conceperat, adiecta notione cupiditatis. Verba *promittere* et *sperare*, *offerre*, frequenter ita construuntur. Tacit. Hist. III, 63. WVND.

22. *Area dum messes — teret*. Vulgari loquendi forma messes, fruges, teruntur in area. Sed exquisitior est altera forma, adeoque poëtis frequentata. Rationem ea habet ex hoc, quod solum induratum resistit *ei*, quod teritur, adeoque ad tritionem et ipsum facit; ut fundus mortarii non minus terit, quam pistillum. Cf. Obss.

23. *plenis in lintribus*. *Lintres*, sunt alvei, quibus uvae portabantur in vindemia. V. Serv. ad Geor. I, 262.

Pressaque veloci candida musta pede;
Consuescet numerare pecus, consuescet amantis
Garrulus in dominae ludere verna sinu;
Illa deo sciet agricolae pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.
Illa regat cunctos, illi sint omnia curae,
Et iuvet in tota me nihil esse domo.
Huc veniet Messala meus: cui dulcia poma
Delia selectis detrahat arboribus,
Et, tantum venerata virum, hunc sedula curet,

Iidem dicti *naviae*. Vide Statium ad h. l. Cf. Broukh.

25. *Consuescet numerare pecus.* « Haec de Delia: at reliqua de Tibullo intelligenda. » Ita olim perperam statuebam. Immo de Delia totus locus agit. Ea adeo rei rusticae adsuefaciet animum, ut puerulum ex verna natum gremio insidentem teneat, ex eiusque garrulitate voluptatem capiat. Inversa tantum a poëta est oratio. Proprie ipsa consuescet ludere cum verna; nunc autem verna consuescet ludere in dominae, cum amantis, sinu. Tenendum autem est, inter rusticas opes habitum fuisse, si quis multos pueros haberet domi natos et nutritos; cf. inf. II, 1, 23; et hos *vernas* liberalius habitos ceteris servis ac *mancipiis*. Hinc dicacitas illa vernarum, quae etiam *vernilitas* dicta. In seqq. 27, 28, iterum religiosam puellae mentem repraesentavit. Heyn. Haec et sequentia sine copula adiunxit Tibullus; de qua nectendi ratione in Obss. egi. Ad rem facit Virg. Ecl. III, 34: *Bisque die numerant ambo pecus.* Wund.

27. 28. *deo — agricolae.* Priapo puto. V. Obss. cf. sup. El. 1, 14. Aut vero ei primitias apponit puella vindemiae, messis et feturae, aut vota pro iis ac preces facit. *Daps* autem proprie dicta in vetere agrestium religione, de sacro ante arationem et sationem facto. V. Cato RR. 131, 132; et Festus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quae fiebat aut hiberna semente aut verna.* Potuit ergo eadem pro fetu *gregis*, h. e. ovium vel caprarum fieri, ut ex h. l. intelligi posse videtur. Ita etiam in Palilibus Ovid. Fast. IV, 745, post *libas Adde dapes* etc. etsi locus paullo obscurior est. Heyn. Constructio eadem apud Virg. Ecl. III, 77:

Quum faciam vitula pro frugibus. Wund.

30. *Et iuvet in tota.* Hinc Martialis illud XIV, 191:

Vssit amatorem Nemesis lasciva Tibullum,
In tota iuvit quem nihil esse domo. Heyn.

Oratio propria et variata in verbis *cunctos - omnia* placet. Coniunctivorum *regat - sint*, quos futuris subiecit Tibullus, rationem expositam vide in Obss. Wund.

33. *venerata*, h. l. de officio, quo colimus hospitem et amicum, cum significatione honoris. Sic apud Silium XIII, 704:

Huic paret atque epulas ipsa ministra gerat.
Haec mihi fingebam, quae nunc Eurusque Notusque
  Iactat odoratos vota per Armenios.
Saepe ego tentavi curas depellere vino;
  At dolor in lacrimas verterat omne merum.
Saepe aliam tenui, sed iam quum gaudia adirem,
  Admonuit dominae deseruitque Venus.
Tunc me devotum descendens femina dixit,

Prosequiturque oculis puer adveneratus euntes. HEYN.

Venerata pro venerans, ut II, 4, 47. Ita et alia partic. perf. Deponentium et *operatus* apud Virg. Georg. I, 339; Tib. II, 5, 95. Vid. Gronov. ad Tacit. Ann. III, 43. De difficultatibus huius versus conf. Obss. In prioribus *Huc-detrahat* poëticam constructionem agnoscas, pro vulgari: Et quum aliquando Messala meus huc venerit, ei detrahat. Suave vero illud, quod praeter delegatam domus et penatium et agrorum curam, et sedulam Messalae hospitam sibi fingit Deliam. WVND.

36. *Iactat odoratos vota per Armenios.* Cum vota inania longe a ventis auferri dicere vellet, *Armenios* pro longinqua regione dixit. *Odoratos* vero, propter frutices bene olentes, qui apud eos nascuntur, inprimis amomum; v. Vulp. Certe Plin. XII, s. 28, de amomo: *Nascitur et in Armeniae parte, quae vocatur Otene.* Dubitandum tamen est, an poëta hoc tam accurate tenuerit. Immo vero Armenios nominavit, quum simpliciter regionem Orientis declarare vellet, apposito epitheto a Syris et Arabibus petito, quod ad vicinos Armenios traduxit. HEYN. *Eurusque Notusque* pro ventis rapidissimis, proverbialis locutio, de qua vide Obss., et de imagine his verbis expressa Not. ad III, 6, 27. — Versu seq. *curas* ad amantium curas refer, ut II, 6, 51; III, 6, 7; et Horat. Ep. II, 3, 85, *iuvenum curas.* WVND.

37. Sequitur diversi carminis fragmentum. Amatore divite a lena adducto, meus amicae alienata erat a Tibullo. Nullo aestuantis animi levamine reperto, diris ille anum devovet, seque pauperem puellae commendat, multis commodis enumeratis, quae a paupere amatore exspectanda sint. HEYN. Quomodo haec cum superioribus conveniant, docent Obss. WVND.

38. *verterat.* Plusquamperfecti, ad sequentia *Saepe a. t.* referendi, usu, Tibullum vino prius curas abigere conatum esse, accurate monstratur. WVND.

39. *tenui*, in amplexibus habui. Notum dici de re venerea; v. infr. II, 6, 52, uti mox *gaudia.*

40. *Admonuit dominae*, proprie ac significanter *admonuit* (scil. *me*) positum; sic enim dicitur, quidquid cum aliquo aculeo nobis in memoriam redit. Ovid. Met. IX, 324:

Dixit, et, admonitu veteris commota ministrae,
Ingemuit.

v. Broukh.

41. *devotum — dixit.* *Devotus* est

Et, pudet heu! narrat scire nefanda mea.
Non facit hoc verbis; facie tenerisque lacertis
Devovet et flavis nostra puella comis.
Talis ad Haemonium Nereïs Pelea quondam
Vecta est frenato caerula pisce Thetis.
Haec nocuere mihi, quod adest huic dives amator,

veneficio contactus, cui alieno scelere (magicis artibus, vid. Ovid. Amor. III, 7, 27. Wvnd.) vis mascula deperiit; idem *defixus* dicitur, quod eorum imagines cereas vel laneas acubus confodiebant. Ovid. Epist. VI, Hyps. v. 91; et Heins ad III, Am. 7, 29. V. Stat. et Broukh ad h. l. Nisi tamen *defigere* in his simpliciter est immobilem reddere, adeoque *defixus* iners, immotus: ut defigi metu, sic cantu. Convenit ex parte θέλγειν, debilitatis aut mentis aut corporis virilius. Heyn. Ceterum usus verbi *descendere* pro descendere lecto, quum huius mentio facta non esset, audacior simili tamen verbi *surgere* pro surgere e lecto Horat. Sat. II, 2, 81, confirmatur. Nec temere *cubare* I, 1, 45; I, 6, 11, 18, absolute positum, aut *descendere* apud Horatium Od. III, 21, 7, loco non notato, comparaveris. Wvnd.

42. *narrat scire nefanda mea.* Vulp. *narrat scire* accipit, dicit, profitetur, se scire torporem nervi mei. Alia est Broukhusii expositio, ut *scire nefanda* per graecismum sit, vulgat passim impotentiam meam, quam scire in vulgus nefas est. Fatendum tamen est, hunc versum non minus, quam ipsum Tibullum, languere. V. Obss.

43 — 47. *Non facit hoc.* Vt sic devotus sim, non devovet me puella, Delia, carmine, sed formae venustate, qua illa ipsa Thetide non inferior est. (de qua sententia conf. I, 8, 23 — 26, ubi in verbis *nocuisse — nocet* similis huic: *devovere verbis — devovere facie* est lusus. Ceterum *facie* cum vi pro *sed facie*. Particulam *sed*, negatione praecedente, frequenter ita omittunt scriptores optimi: et Graeci vocem ἀλλὰ, ut Callim. in Dian. 160. Wvnd.) Difficile dictu est, unde potissimum in hanc poëtae mens inciderit. Debuit Thetidis pulchritudo celebrata esse priscis poëtis, qui Achillis et Pelei fata exposuerant. V. vel Catull. in Epithalam. Ex iisdem petitum esse debet, quod Thetis ad Peleum delphine vecta venit, etsi omnino Nereïdes belluis marinis vehi solent. Varie autem fabula tractata a Graecis esse videtur, ut ex romanis poëtis, quorum alius alium sequutus est, intelligitur. Apud Pindarum et alios, in his apud Ovid. Met. XI, 235 sqq. opprimitur illa inopinato a Peleo in specu Aemoniae seu Thessalici littoris. At apud Valer. Flacc. I, 130 sqq. ubi Thetidis nuptiae in Argo pictae sunt, lubens illa ad Peleum deducitur, delphino insidens; nec de vi facta quidquam apud Catullum. Sponte illa ad Peleum accedere etiam h. l. intelligenda est. Quod pulcherrima dea *caerula* appellatur, ex more dearum marinarum, h. l. non ad corporis colorem referendum est; alias admodum absurdum esset. Heyn. Vbi rei descriptio comparatione aliqua finitur et illustratur, transitus a particula *talis* exquisitus est et iucundus; quem vide

Venit in exitium callida lena meum.
Sanguineas edat illa dapes, atque ore cruento
Tristia cum multo pocula felle bibat;
Hanc volitent animae circum sua fata querentes
Semper, et e tectis strix violenta canat;
Ipsa, fame stimulante furens, herbasque sepulcris
Quaerat et a saevis ossa relicta lupis;
Currat et inguinibus nudis, ululetque per urbes;
Post agat e triviis aspera turba canum.

et apud Ovid Amor. I, 7, 13; Catull. 61, 91; et infr. IV, 2, 12. WUND.

47. Nocuit mihi porro et devotum me fecit illa recordatio, quod alium illa amatorem habet, et quod lena adest illi, quae eam corrupit. De iuncturae vitio cf. V. L. HEYN. *Haec noc. mihi*, h. e. amatam mihi eripuere dives amator et lena. Ita II, 6, 44: *Lena nocet nobis*. Perfecto *nocuere* praesentis notio inest. WUND.

50. *Tristia — pocula*, h. e. amara. Notum illud: *Media fert tristes succos*. Mira vero imprecatio aniculae, ut illa crudas carnes devoret et potum ex felle mixtum bibat. - *pocula cum felle* pro pocula fellea, potus ex felle. Similia alia passim a viris doctis observata sunt. Nostrum ante oculos habuit Ovid. I. Am. 8. Adde Propert. IV El. 5. Cogitandum autem de dirarum et imprecationum vi et exitu certissimo: *Diris agam vos; dira detestatio Nulla expiatur victima* ex Horat. Epod. 5, 89, notum est.

51. *Hanc volitent animae circum*. Simulacra exsanguia mortuorum amantium, quos illa laesit corruptis puellis. V. Horat. V, Carm. 5, 91. Cf. Broukh. h. l. HEYN. De positura verborum *Hanc — circum* vide Obss. ad I, 3, 68. Suavis variatio in verbis *illa — Hanc — ipsa — Currat et*; cui similem observa I, 7, 29 — 36. WUND.

52. *strix violenta*. Quae funesta et tristia ominatur, ut v. 13, *somnia saeva*. Sic Seneca Thyest. 693:

. . . . *Ipse funesta prece*
Letale carmen ore violento *canit*.

Cyllenius ab eo violentam dictam putabat, quod pueris nocet. Diserte de ea Ovid. Fast. VI, 131 sqq. De *strige* ex historia naturali ad h. l. disputare velle, ineptum esset. Fabulosam avem esse, iam Plinius censuit XI, s. 95. HEYN. Heynium Vossius secutus *strix violenta*, h. e. infesta, iunxit. Idque Virgilius Aen. XII, 864, de bubone: *canit* importuna *per umbras*, firmare videtur.

53. *fam. stim.* Ovid. Trist. I, 6, 9:

Utque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
Incustoditum captat ovile lupus.
W.

55. *ululetque per urbes*, h. e. furore agatur. Vulpius de eo furoris genere intelligit, cum se lupos esse arbitrantur, ideoque ululantes discurrunt, nimis argute. Nam exprimitur tantum anus prae fame furens. - *aspera* ad iram canum refer.

56. *Post — canum*. Pro vulgari: *Post — (eam) agente*. Membra simi-

Evenient; dat signa deus; sunt numina amanti,
Saevit et iniusta lege relicta Venus.
At tu quam primum sagae praecepta rapacis
Desere; nam donis vincitur omnis amor:
Pauper erit praesto semper tibi: pauper adibit
Primus, et in tenero fixus erit latere;
Pauper in angusto fidus comes agmine turbae
Subiicietque manus efficietque viam;
Pauper ad occultos furtim deducet amicos,

liter adiecta et exempla usus vocabuli *post* pro post tergum vide in Obss. Wvnd.

57. *sunt numina amanti.* Est deus, qui amantium curam habeat, iniuriam a perfidis puellis factam ulciscatur. Heyn. Εστι μέγας-Ζεύς Soph. Elect. 174. Wvnd.

58. *iniusta lege.* Simpliciter accipe, ratione, modo iniusto. Praeceptorum vero istorum, quae ab aniculis his impertiri ferebantur, formulam videre licet ap. Propert. IV, 5, 21 sqq. *Venus* autem *relicta* dicitur, quum puella perfida amantem deseruerit, qui sub deae fide et tutela est. Heyn. Ipsa *Venus relinquitur*, si e duobus amantibus, qui ad mutuum amorem conspirarunt, atque ita *Veneri servire* (vid. IV, 5, 13) dicuntur, alter alterum perfide deserit. Eodem sensu *Amor desertus* apud Catullum legitur 61 128:

Neu nuces pueris neget
Desertum dominum audiens
Concubinus Amorem

uti e codicibus recipiendum est. *Amor*, qui apud eundem 44, 14 *dominus* appellatur, *desertus* est a Manlio, qui antequam uxorem duceret, puerum in deliciis habuerat. Wvnd.

60. *nam donis vincitur omnis amor.* H. e. quum primum dona admittes, sis licet castissima femina, tamen fides tua statim victa erit. Donis autem et muneribus a divite amatore missis aggredi puellam anus putanda est. -*rapax* vero, h. e. avara anus, quatenus et ipsa mercedem ab amatore accipit. Heyn. Hunc sensum inesse video: nam dives, utpote qui divitiis suis omnes se puellas expugnare posse confisus est, nec fidus neque officiosus est. Vid. Obss. Transitus *At tu* exempla infra 69; I, 8, 47, exstant. Vsus autem particulae *at* inter poëtas Tibullo, inter historicos Tacito frequens est. Wvnd.

64. *Subiiciet manus.* Submittet et interponet inter puellae corpus et turbam, ut hanc amoveat. Sed cf. Obss.

65. *Pauper ad occultos furtim deducet amicos.* Hic fugit nos ratio vitae et consuetudinis illius aetatis. Amatores, ad quos perducat Tibullus amicam, vix licet intelligere. An sunt amici communes, in quorum domo clam ex condicto convenire volebant Tibullus et Delia? Sed laborare videtur ipsa lectio. Cf. Obss. Heyn. De iuvenum compotationibus versum interprêtor. Nam talibus puellis, qualis Delia fuit, Romae et Athenis semper licuit amantium conviviis interesse, ut Theocritus Id. XIV, et e Latinis

Vinclaque de niveo detrahet ipse pede.
Heu! canimus frustra, nec verbis victa fatiscit
Ianua, sed plena est percutienda manu.
At tu, qui potior nunc es, mea fata timeto;
Versatur celeri Fors levis orbe rotae.
Non frustra quidam iam nunc in limine perstat

unus abunde probat Horatius. De versus integritate mihi atque interpretatione assentiens Huschkius Demosthenis benigne indicavit locum c. Neaeram T. III, p. 571, ed. Tayl, Καὶ συνέπινεν καὶ συνεδείπνει ἐναντίον πολλῶν Νικαρέτη αὕτη, ὡς ἂν ἑταίρα οὖσα. De verbis *occultos furtim* vide Not. ad I, 10, 34. Wund.

66. *Vinclaque d.* Officii puellis praestiti genus. Ovid. II, Art. 212:

Et teneros oleam deme vel adde pedi.

De Diana III, Met. 168:

Vincla duae pedibus demunt. Heyn. Soleas in convivio pedibus demtas fuisse docet Wielandius ad Horat. Sat. II, 8, 78, p. 244. Wund.

67. *Heu! canimus.* Tibullus iam intelligit, *contra lucrum nil valere candidum pauperis ingenium*, ut Horatius Epod. XI, 11, loquitur. Similem sententiarum iuncturam vid. II, 3, 59. Wund.

68. *plena est percutienda manu.* Broukh. ad oppugnationes forium nocturnas refert, quae huius loci esse non videntur. (Cui Forcellinius, explicans: validis ictibus, nollem assensus esset. Wund.). Ego cum Vulpio Cyllenii antiquam interpretationem probo, ut *manus* sit *plena auri*. V. infr. El. 9, 52:

Et pretium plena *grande referre* manu.

in Lusib. 15:

. . . . *poma*

Nausicaam pleno saepe tulisse sinu.

Heyn. Scilicet ex sententiarum serie eiusmodi epitheta certam accipiunt significationem. Cf. Not. ad I, 7, 38. Agitur autem in prioribus de divite amatore, cuius dona ad Deliam retinendam valebant. Ita apud Horat. Ep. II, 2, 154: *pleniorem esse*, h. e. ditiorem esse. Accedit forma dicendi apud Iuv. VI, 546, *implere manum*. De significatione verbi *vinci* conf. Obss. atque de eius ad inanima translati usu locum simillimum I, 2, 9. Wund.

69. De fragmento hoc deperditi carminis v. Obss. Monet rivalem, ut ne secundae aurae nimium credat. Puellae, quam ille non sine fraude ac malitia a Tibulli amore avocaverat, iam nunc insidiari clam alium amatorem. Fatendum est, ferendum fuisse damnum, si et hoc fragmentum intercidisset; illiberalis amor ille est, et invenusti hominis, qui in his versibus regnat. — *qui potior nunc es.* Elegans vocis usus de eo, qui praefertur rivali. Horat. III, Od. 9:

Donec gratus eram tibi
Nec quisquam potior brachia candidae
Cervici iuvenis dabat.

v. Broukh.

70. *Fors.* Fortuna, insistens rotae, vertit se facile. Cf. Obss.

Sedulus, ac crebro prospicit, ac refugit,
Et simulat transire domum, mox deinde recurrit
Solus, et ante ipsas exscreat usque fores.
Nescio quid furtivus amor parat; utere quaeso,
Dum licet; in liquida nat tibi linter aqua.

73. *mox deinde*, ut *post deinde* apud Terent. Andr. III, 2, 3: ubi vide interpretes. Wvnd.

75. *Nescio quid furtivus amor parat.* Amor pro amatore, qui clandestinum aliquid molitur, qui clam adrepit. Totius vero distichi sententia flagitiosa et molesta. Cf. Obss. Heyn. *Nescio — parat* sunt verba ridentis, et ex iis, quae animadverterat, signis conatum aliquem novi tentatoris praesagientis. Cave cum his confundas *Nescio quid — paret*, neve credas interpreti Virg. Ecl. III, 103, in formula *nescio quis* legitimum *quis* pro *qui* accipienti. De verbo *utere* conf. Obss. Wvnd.

76. *in liquida nat tibi linter aqua.* Copia tibi puellae desideratae amore fruendi satis opportuna data est. Dictum proverbialiter, ut fere Propert II, 4, 19 (3, 11):

Tranquillo tuta descendis flumine cymba.

et in praeclaro illo Cleopatrae epitaphio, quod ex Capaccii Hist. Neap. lib. I, c. 7, dedit Reinesius, hinc Gorius et Muratorius cum Bonada:

Ζῆθι, κάλων τείνας οὔριον εὐφροσύνας.

Laborarunt nuper in eo epigrammate emendando Valcken. Diatr. p. 236; Brunck. Anal. T. III, p. 313, 743; Lect. p. 299. Versus, quem apposuimus, convenit cum Pindarico Pyth. IV, 230. Iason convivio exceptis πᾶσαν ἐν εὐφροσύναν τάνυεν. Heyn. Proverbialem locutionem probat de favore patroni retinendo praecipiens Horatius Ep. I, 18, 87:

Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura. Wvnd.

ELEGIA VI

Semper, ut inducar, blandos offers mihi vultus,
Post tamen es misero tristis et asper, Amor.
Quid tibi, saeve puer, mecum est? An gloria magna
Insidias homini composuisse deum?

Elegia VI.

Adducta in suspicionem puellae fide, misere anxius amator multa perperam comminiscitur, quibus aut furta eius arguere vel intercipere, aut eam ad meliorem mentem revocare conatur. Tum matris puellae recordatur summo cum affectu, quum eam studiosam sui et amoribus propitiam expertus esset; utque filiam in fide retineat, eiixe hortatur. Denique severis se legibus obstringeus, quum, quae perfidas in senectute maneret, fortuna, ostendisset, in spem perpetui Deliae erga se amoris inducitur. Est praestantioribus Elegiis annumerandum hoc carmen, inprimis affectus veritate et varietate.

1. *ut inducar. Inducere* est fallaciis quibusdam pellicere, ut decipias, ductum a feris, quae in casses pertrahuntur. v. Broukh. — *blandos offers mihi vultus*, h. e. fictos, falsos, ad decipiendum compositos. v. Broukh. Opponitur *tristis*, h. e. crudelis, saevus, et *asper*, durus, immitis. (*blandi vultus*, cum *blandis oculis* apud Plin. Hist. N. XI, c. 37, a. med. comparandi, sunt favoris et benevolentiae Amoris indicia, quibus confisus Tibullus in spem felicis amoris *inducitur*; sed ubi prima prospere cessere, idem deus alienum et aversum animum ostendit, vel, ut imagine retenta Albius loquitur, *tristis* et *asper* apparet, ut infr. II, 3, 33:

tristi fronte Cupido. Wynd.)

Loquitur autem poëta aut de pluribus amoribus, in quibus semper primos aditus experiri solebat faciles et secundos, aut de solius Deliae amore, cui saepe post discidia reconciliatus, in servitium pristinum, meliore spe de eius fide suscepta, redierat. Heyn. Posterius verum, nec vocabulum *semper* urgendum in amatore anxio fortunamque suam querente, qui quod *bis* passus est, *semper* sibi passus esse videtur. Wynd.

3. Conveniunt versus Alcaei Messenii Anthol. Steph. p. 481. Brunck. T. I, p. 486. Ἐχθαίρω τὸν Ἔρωτα — Τί πλέον, εἰ θεὸς ἄνδρα καταφλέγει; ἢ τί τὸ σεμνὸν, Δῃώσας, ἀπ' ἐμῆς ἆθλον ἔχει κεφαλῆς; Et Virgiliana Aen. IV, 93—95:

Egregiam vero laudem et spolia ampla refertis
Tuque puerque tuus, magnum et memorabile numen,
Una dolo divum si femina victa duorum est.

4. *Insidias—composuisse.* Struxisse, molitum, machinatum esse. v. Broukh. Heyn. Accuratum notent tirones temporis usum, Taciti exemplo firmatum

Iam mihi tenduntur casses, iam Delia furtim
  Nescio quem tacita callida nocte fovet.
Illa quidem tam multa negat, sed credere durum est;
  Sic etiam de me pernegat usque viro.
Ipse miser docui, quo posset ludere pacto
  Custodes; heu! heu! nunc premor arte mea.
Fingere tunc didicit causas, cur sola cubaret,
  Cardine tunc tacito vertere posse fores;
Tunc succos herbasque dedi, quîs livor abiret,
  Quem facit impresso mutua dente Venus.
At tu, fallacis coniux incaute puellae,
  Me quoque servato, peccet ut illa nihil.

Hist. I, 15: *Tibi* insigne (erat), *Sulpiciae ac Lutatiae decora nobilitati tuae* adiecisse. Neque alienus est locus infr. I, 8, 49, ubi cf. Obs. WVND.

7. *tam multa.* Adeo multum negat, pernegat hoc; sed v. Obss. HEYN. - *cred. dur. e.* χαλεπόν ἐστι πιστεῦσαι. WVND.

9. Cf. similem locum Ovid. III. Am. 1, 49 seq.

10. *nunc premor arte mea.* Sic Ovidius *urgeri*, *torqueri* dixit II. Am. 18, 20; 19, 34. de iis, quae molesta sunt, obsunt, nocent.

12. *Cardine tunc tacito vertere posse fores*, nempe suffusa aqua; saltem apud Plaut. Curcul. I, 3, 3, quamquam plures fraudes viguisse facile credas. - *tacere* de ostio ibid. I, 1, 20.

13. *succos herbasque dedi.* Earum aliquot genera recenset Broukh. ex Plin. XIII, 22, XXII, 4, 22, 25, et ol. *Dare* Vulp. h. l. explicat monstrare, docere. Virg. Ecl. I, 19:

Sed tamen iste deus qui sit, da, Titire, nobis.

HEYN. memor scilicet ille Horatii Ep. II, 2, 149, *monstrata radice vel herba.* At verbum *dedit* amatorem ipsum *herbas* praebuisse significat. De verbis *livor* — *quem* — *Venus* compara Ovidium Amor. I, 7, 41:

Aptius impressis erat os livere labellis,
Et collo blandi dentis habere notam.

Adde Horat. Od. I, 13, 11. Proprie in rebus venereis *livor* dicitur; quo equidem Catulli verba 66, 13, *dulcia nocturnae — vestigia rixae* non retulerim. Quantum vero *mutua Venus* et *mutuus amor* infr. 76 differant, excusso et utroque hoc loco et Catull. 61, 44, 45, ubi Hymenaeus

Dux bonae Veneris, boni
Coniugator amoris

vocatur, facile disces. WVND.

16. *Me quoque servato.* Observato, custodito, ut φυλάττειν. Terent. Eun. V, 2, 63:

. . . *quin, Pythias,*
Tu me servato. P. *Neque pol servandum tibi*
Quicquam dare ausim, neque te servare.

Neu iuvenes celebret multo sermone, caveto,
  Neve cubet laxo pectus aperta sinu;
Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
  Ne trahat, et mensae ducat in orbe notas.
Exibit, quam saepe, time, seu visere dicet
  Sacra Bonae maribus non adeunda Deae.

Vulp. Sensus vero, quidquid viri docti commententur, hic: malim, mihi quoque aditus ad coniugem tuam interclusus sit, ut ea carere oporteat, quam ut ille aliis, iuxta me, pateat.

17. *Neu iuvenes celebret multo sermone.* H. e. ne tam saepe cum adolescentibus versetur, sermones ferat, et confabuletur. *Celebrare* dicimur homines, quibuscum frequenter sumus aut aliquamdiu moramur. Cic. ad Att. IV, 1: *similis et frequentia et plausus me usque ad Capitolium celebravit.* Hoc unum ex omni exemplorum nube apud Broukhusium ad rem facit; quod vero ablativum illustret, nullum est. Nempe ut v. c. *convivium sermone laetitiaque* celebratur apud Cic. Verr. I, 26, sic *sermone celebramus* eos, quibuscum frequenter confabulamur: uti ap. Ovid. II, Met. 252, cygni dicuntur *celebrare Caystri ripas carmine*, h. e. frequentes cantus in illis exercere. Ita etiam inverse *celebramus sermones*, *seria ac iocos* Liv. I, 4. Vulpii interpretatio minus idonea: *ne nimia sit in laudanda iuvenum forma*; imprudens vero femina, quae viro coram id faceret! Heyn. Verbo *celebrare* in hac constructione significatur honorare, insignem reddere. Liv. 27, 45: *Cernere ipsos, qua admiratione, quo favore hominum iter suum celebretur.* Tacit. Ann. III, 6: *neminem tam flagranti desiderio celebratum.* Et, quanquam ablativus abest, proxime ad nostrum locum accedit Tacit. Ann. II, 40: *Iamque Ostiam invectum multitudo ingens, iam in urbe clandestini coetus celebrabant.* Wund.

19. *Neu te decipiat nutu.* Dictum graece: μή σε λάθῃ διανεύουσα, ne, te non observante, innuat rivali. De nequitiis autem his amantium nota loca sunt Ovidii Ep. XVII, 75, 92; Art. I, 569 — 579. Heyn. De ratione ultimum membrum per particulas *que — ne* annectendi vid. Obss. Wund.

22. *Sacra Bonae maribus non adeunda Deae.* Notum vel ex Cic. Harusp. Resp. c. 17, ad Bonae Deae sacra non nisi feminas fuisse admissas, et quicunque illa vir vel imprudens adspexisset, eum oculis orbari creditum fuisse, unde mox: *Tunc mihi* etc. Ceterum in istis: *seu visere dicet S.* sententia est ἀνανταπόδοτος, quod et Vulpius notavit; nam deest alterum seu *quacunque alia de causa prodire se dicet.* Heyn. Nihil deesse concedes, modo particulae *seu* semel positae usum pro *vel si* notes. Propert. II, 26 (20), 29:

> *Seu mare per longum mea cogitet ire puella,*
> *Hanc sequar, et fidos una aget aura duos.*

Inf. II, 4, 43: *Seu veniet tibi mors.* Verba *vel si* similiter cum coniunctivo apud Tacit. Hist. I, 33: *Vel si cadere necesse sit, occurrendum discrimini*, et cum futuro supra I, 4, 45, con-

At mihi si credas, illam sequar unus ad aras;
Tunc mihi non oculis sit timuisse meis.
Saepe, velut gemmas eius signumve probarem,
Per causam memini me tetigisse manum;
Saepe mero somnum peperi tibi; at ipse bibebam
Sobria supposita pocula victor aqua.
Non ego te laesi prudens; ignosce fatenti;
Iussit Amor; contra quis ferat arma deos?
Ille ego sum, nec me iam dicere vera pudebit,
Instabat tota cui tua nocte canis.

iuncta vides. - *visere — sacra* vid. II, 2, 5. Wʏɴᴅ.

24. *non oculis sit timuisse meis.* H. e. non timeam ego. Infr. IV, 3, 3: *Nec tibi sit duros acuisse in proelia dentes.* Graece dictum ἔστι μοι. Pindar. P. I, 56, εἴη, Ζεῦ, τὶν ἁνδάνειν. cf. Passerat. ad Prop. I, 20, 13. (Inspicias potius quae plurima ad Ovid. Art. A. II, 28, congessit Heinsii diligentia. Verba *non sit t.*, ut IV, 3, 3, cogitate posita, graece reddas οὐκ ἄν μοι εἴη φοβηθῆναι. Wʏɴᴅ.) Cur oculis suis parcere nolit, dictum ad v. 22. Conf. Gronov. Obss. III, 3.

25 et 26. Etiam hoc inter amantium artes alibi occurrit. Broukh. laudavit Plaut. Asin. IV, 1, 33, *gemmas signumve*, docte pro signo in gemma annulari, exquisitae fortasse scalpturae. (Ita Heynius, hendiadyn statuens, cui particula *ve* satis obstat. Vtrumque mirationem fecit. *Signumve* sc. gemmarum pro *signave* g. in poëta ferendum est. Vossio *gemmas* sine imaginibus, aut imaginibus ad obsignandum non idoneis insignes, *signum* autem annulum signatorium esse opinanti haec significatio vocabuli *signum* exemplis probanda erat. Wʏɴᴅ.) *Per causam.* Nos: sub praetextu. V. Broukh. Hᴇʏɴ. Ita *per speciem* apud Tac. Hist. I, 71, *per simulationem* I, 74. Wʏɴᴅ.

28. *Sobria — pocula.* Eleganter ita vocat, quae ipse multa aqua affusa diluerat. Sic II, El. 1, 46, *sobria lympha.* Et Plato aquam τὸν θεὸν νήφοντα vocat, de quo v. Plutarch. aud. Poët. c. 3. Hᴇʏɴ. Vide et Stat. h. l. Apud Ovidium Amor. I, 4, 51 — 54, ipsa uxor hac arte maritum aggredi iubetur; atque apud Iuven. I, 57, maritus venalis

Doctus et ad calicem vigilanti stertere naso,

ut alii uxoris copia fiat, somnum simulat. Wʏɴᴅ.

30. *Iussit Amor; contra.* Trita et obvia amantium excusatio; similiter Eurip. Iphig. Aul. 1396; cf. Callim. in Apoll. v. 25 et Epigr. 44. Hᴇʏɴ. Paulo ante *te laesi* est tibi uxore corrumpenda iniuriam feci. - *non prudens* h. e. mente intelligentia et ratione praedita, sed turbata abreptaque vi Amoris (*Iussit Amor*). Wʏɴᴅ.

32. *Instabat.* De cane allatrante, quam prope aedium fores custodiae causa alligatam habere et antiquitus mos erat. Conf. II, 4, 32. Placet verbum significanter ita usurpatum. Ceterum verba *Ille ego sum — cui* sine

Quid tenera tibi coniuge opus? Tua si bona nescis
  Servare, ah! frustra clavis inest foribus.
Te tenet, absentes alios suspirat amores,
  Et simulat subito condoluisse caput.
At mihi servandam credas; non saeva recuso
  Verbera, detrecto non ego vincla pedum;
Tunc procul absitis, quisquis colis arte capillos,
  Et fluit effuso cui toga laxa sinu.
Quisquis et occurret, ne possit crimen habere,
  Stet procul ante, alia stet procul ante via.

ulla praedicatione beneficii aut boni facinoris h. l. posita, digna sunt, quae notentur. Ita apud Virg. *Ille ego qui quondam*. Aliter I, 5, 9. WVND.

34. *clavis inest foribus*, h. e. vectis, pessulus. Cf. sup. 2, 18, et II, 4, 31.

36. *Et simulat subito*. En Gallorum nostrorum *vapeurs*. HEYN. Si Iuvenalis VI, 234 — 238 audiendus est, hoc fecit puella, ut secubans intromisso amatore potiretur. Haec transitum ad sequentia, ubi se vel servi ministeria subiturum promittit, aptum praebent. W.

37. *At mihi servandam credas*. Int. *si credas*; ut et infr. v. 53. Dicit vero se ianitoris loco futurum. HEYN. Vt II, 3, 79, 80:

> *Ducite, ad imperium dominae sulcabimus agros;*
>
> *Non ego me vinclis verberibusque nego.*

dummodo cum Delia rusticante sit, servi conditionem non recusat; cf. III, 4, 66, ita hoc loco, modo Deliam inviolatam custodire sibi detur, servilem poenam et contumeliam non abnuit. *At — credas* sunt verba optantis. Sed de ratione membra connectendi vide Obss. WVND.

Ib. *non saeva recuso verbera*. Int. si me custodem Delia fefellerit. HEYN. *non — non ego*. Pronomina ita saepe in repetitione membro alteri a poëtis illata videmus, ut apud Iuven. VI, 111:

> *Hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori.*

cf. Horat. Ep. I, 2, 63. Ita vis aliqua dictis conciliatur. Supra I, 5, 11 — 15, *Ipse — Ipse — Ipse ego*. Pedester scriptor diceret: *nec detrecto*. WVND.

39. 40. Vides et hic puellas romanas nostris feminis similes, quandoquidem delicatuli illi, quorum omnis cura in comae cultu et vestitus elegantia sita erat, puellis primo loco probabantur. Hos igitur Tibullus, custos puellae constitutus, omnium primos ab eius aditu prohibiturus est. HEYN. Delicatos illos alloquens (cf. I, 2, 7) gratam et vividam variationem intulit. Sed sonus verborum *absitis quisquis colis* non magis delectabit, quam apud Tacit. Ann. I, 24, *nullis satis certis mandatis*. WVND.

Et fluit effuso. H. e. molles homines; hos primo loco a puella remotos esse vult, tum omnino unumquemque, qui propius ad Deliae aedes accesserit: v. 41, 42.

42. *ante*. H. e. ante occursum, ita

Sic fieri iubet ipse deus; sic magna sacerdos
Est mihi divino vaticinata sono.
Haec ubi Bellonae motu est agitata, nec acrem

ut particula temporis ad verbum *occurret* referatur. Sup. I, 3, 89:

Tunc veniam subito, nec quisquam nuntiet ante.

Similiter *post* v. 52 ad verbum quod praecessit, *violare*, refertur. Heyn. Vossii explicationi: donec causam, cur per tenebras vagetur, mihi probaverit, verba Tibulli non suffragantur. Wvnd.

43. *ipse deus*, h. e. numen divinum in genere. Cum mox Belloua memoretur, uti solet graecum θεός, pro dea positum putat Vulpius. (H. Vossius *Amorem* ex versu 51 intelligendum esse, recte statuit. Sed vel sine versu 51, verba *ipse deus*, collato I, 8, 56, de *Amore* admonerent. Wvnd.) Mox *divinus* est μαντευτής. (entheus. Wvnd.) Fuit autem Bellonae sacrum inter superstitiones peregrinas, quae Romam inter bella civilia invaserant. Etsi enim Bellonae aedes ad Circum Flaminium extra urbem iam dudum ab Appio Claudio ex voto erat exstructa, vix tamen fanaticos homines admittere potuit romanorum religio a maioribus accepta. Sed paullo ante haec tempora cum omni vaticinatorum genere plura sacra cum furore celebrari solita, Cybeles, Deae Syriae, Bellonae, hoc fortasse ex Cappadocia illatum, hominum animos tanquam veneficio defixos tenuere. Est autem locus hic de Bellonae sacris classicus, unde discimus, fuisse eius sacerdotem feminam, quae deo plena furere videri et eadem futura praedicere volebat; eadem fanaticorum more adeo mente capta insaniebat, ut igni, flagris et vulneribus in corpus suum saeviret eodem modo, quo Galli et Isiaci; unde eos uno ore memorat Valer. VII, 635, 636; Iuvenal. Sat. VI, 511 seqq. (cf. eund. Sat. IV, 123 seqq.) et Lucan. I, 565 — 7. Praeter magnam autem Bellonae sacerdotem alios quoque sacerdotes virilis sexus fuisse necesse est; certe eos memorat Lactant. I, Inst. 21, 16, 17. Cistophorus aedis Bellonae Pulvinensis in Inscript. apud Murator. T. I. p. CLXXVIII occurrit. Bellonarii tamen, latioris significatus vox, gregem et turbam significare videntur hominum, qui sacris his ministerium suum addixerant, ut Isiacorum grex; cf. van Dale Dissert. ant. ill. p. 149 seq. Inter eosdem numerandi *fanatici. Fanaticus de aede Bellonae Pulvin.* occurrit apud Gruter. p. CCCXIII, 1. Vide aliud Marmor vitiose exscriptum p. antec. n. 7, et ap. Spon. Misc. erud. ant. p. 30. Eiusmodi Bellonarium exhibitum credunt viri docti in gemma Dactylioth. Gorlaeanae To. II, n. 664. Est tamen is, non minus quam in Augustini tab. 171, P. I. Diomedes, male seu exsculptus seu delineatus. Heyn. Vnde iussa dei comperta haberet, explanaturus, orationem repetita particula *sic* pro vulgari: *ut — vaticinata est*, fortiorem reddidit. - *magna* ad auctoritatem vatis refer, ut apud Virg. Aen. VI, 544, *magna sacerdos* de Sibylla. Versibus 45 — 50, ea primo, quae praedictioni sacerdotis fidem conciliarent, exposuit, ut I, 2, 45 — 55. Wvnd.

45. *Bellonae motu*, h. l. instinctu: κάτοχος ἐκ τῆς θεοῦ, ἔνθεος. H. Ovid.

Flammam, non amens verbera torta timet;
Ipsa bipenne suos caedit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inulta deam;
Statque latus praefixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos dea magna monet:
Parcite, quam custodit Amor, violare puellam,

Met. VI, 158, *divino concita motu* (Manto). De coniunctione *nec—non* vid. Obss. Wynd.

46. *verbera torta*, h. e. flagella. V. I, 9, 22; Virg. Georg. III, 106. (Einsmodi epitheton, quod rei naturam simpliciter describit, *nativum* et *stabile* recte dixeris; qualia sunt *firma licia* infr. 79; apud Soph. Elect. 747, *τμητοὶ ἱμάντες*, coll. 863. Oed. R. 1264, *πλεκταὶ ἑώραι*. Antig. 1222, *βρόχος μιτώδης* ad simplicem Homeri orationem revocanda. Wynd.) Sollenne autem hoc funaticis illis, ut se flagris caederent, urerent, laniarent, more, qui primum ad placandos deos in magnis calamitatibus, aut in magno reatu inter criminum poenitentes, ortus erat, verso in ludibrium et praestigias (*τερατείαν*). Parum scite Broukh. superstitionem hanc ab eo deducebat, quod Bellona flagro instructa pingitur. Heyn. — *violenta*, h. e. divino furore correpta, furens; ad animi vaticinantis statum declarandum apte interpositum est hoc epitheton; de qua re vid. Obss. ad IV, 4, 19. Eodem sensu de vaticinantibus Graeci usurparunt *ζαμενής*, Pind. Pyth. IV, 17, de Medea, IX, 65, de Chirone. Wynd.

48. *inulta*. Non ad deae signum, nec ad verbum *spargere*, sed ad vulnera trahendum est, quae mirum est non dolorem, febrem aut mortem intulisse his hominibus. Ita se caedebant, quasi dolorem inde non sentirent. Scilicet *suspensa manu hi secandi lacertos suos artifices brachia atque humeros cruentabant*, ut ex Seneca de Vita beata c. 27, constat. Quamobrem Commodus Bellonarios vere exsecare brachia praecipiebat crudelitatis studio, ut ex Lampridio c. 9, notum est. Heyn. Ad *inulta*, h. e. sine damno, bene H. Vossius *innoxia* II, 5, 63 comparavit. Wynd.

49. *Statque latus praefixa veru*. H. tenui lanceola cutem a sagina diductam traiicit, ita ut prae latere ea transversa stet. De voce *veru* v. Intpp. Minuc. Fel. c. 21. Mox 50 *monere* esse vatum, notissimum est. V. Broukh. cf. Burmann. ad Ovid. II, Met. 639.

51 sqq. Sunt haec pro sacerdotis Bellonae vaticinantis oraculo habenda, quod illa consulta a poëta super amore ac fide Deliae edidit. Minatur illa summa mala iis, qui puellam sollicitaturi sint, petita rei similitudine a sanguine ex sectis membris defluente et a cinere arae, ad quam inter sacra adstans illa deo capta fuerre putanda est.

51. *violare puellam*. H. e. fidem puellae sollicitare et ab amante suo eam abducere. Hinc mox: *Et tibi — dixit poenas*, nempe si minus casta et fidelis amanti fuisset. Heyn. Non de virginibus solis *violare* pro vitiare dici, quasi nupta viro nec *casta* dici (conf. v. 67), nec *violari* possit, hic locus, ubi de Delia nupta agitur,

Ne pigeat magno post didicisse malo.
Attigeris, labentur opes, ut vulnere nostro
Sanguis, ut hic ventis diripiturque cinis.
Et tibi nescio quas dixit, mea Delia, poenas;
Si tamen admittas, sit, precor, illa levis.
Non ego te propter parco tibi, sed tua mater
Me movet, atque iras aurea vincit anus.
Haec mihi te adducit tenebris, multoque timore
Coniungit nostras clam taciturna manus.
Haec foribusque manet noctu me affixa, proculque

monet. — *didicisse* ad verba *custodit Amor* referendum est. Wynd.

53. *Attigeris, labentur opes.* Si attigeris, h. e. fidem eius labefactare ausus fueris, dilabetur, dissipabitur res familiaris, in poenam sceleris. Heyn. Ad constructionem *ut vulnere*, sc. labitur, compara Horat. Od. II, 19, 11: *truncis lapsa cavis mella*, animadvertens, verba, quae aliquid prodire ex aliqua re significant, cum casu sexto apud poëtas construi, ut *manare* apud Horat. Od. I, 17, 15; II, 9, 1: Tibull. III, 5, 1; *cadere* apud Ovid. Rem. 667, Met. XI, 516; *fluere* Ovid. Met. XI, 656; *mittere* Tibull. I, 3, 90; I, 2, 8. Graecis tunc genitivi usus placuit. Soph. Philoct. 696, *αἱμάδα κηκιομέναν ἑλκῶν*. Ceterum *labentur* pro composito *dilabentur*, ut apud Cic. Off. II, 18, *res familiaris dilabitur*, cf. Sall. Iug. c. 2, metaphora et Graecis (*ἐκχεῖν*) frequentata. Et placet brevitas verbi *labi* proprie et translate usurpati. Virg. Aen. II, 532: *vitam cum sanguine fudit*; 378: *retroque pedem cum voce repressit.* Vide plura ad III, 3, 21, notata, et de singulari, qua usa est sacerdos, comparatione Obss. Wynd.

56. *Si tamen admittas, sit.* Male hic Scaliger: si hoc tibi cordi est. Sed explicandum: si admiseris flagitium hoc, ut a fide recedas, si pecces adultero, si fidem fallas; at vana et mendax *illa* Bellonae sacerdos sit. Suavissime dictum, et perdite amante dignum! Heyn. Quod poenae genus non declarat, etiam hoc mollem animum Tibulli prodit. Similem locum vide II, 6, 41, 42. — *illa*, sc. poena, de qua negligentia constructionis consulas Obss. Wynd.

58. *aurea — anus.* Optima et carissima. Horat. I, Carm. 5, 9:

Qui nunc te fruitur credulus aurea.

v. Broukh. cf. Propert. IV, 5, 21; 7, 85. Ita Graeci voc. *χρυσεῦς* usurpant. Heyn. De verbis interpositis *aurea anus* adeas Obss. ad IV, 4, 19. Wynd.

59. *Haec mihi te adducit.* Praestolata amatorem ante fores, ut clam eum intra Deliae tectum recipiat, ut ex seqq. intelligitur: cf. inf. ad I, 9, 43. Heyn. Ipsa puella ex aedibus egressa amatum convenit. Ita amatae venire dicuntur I, 8, 65; I, 9, 43; II, 1, 76. Horat. Sat. I, 2, 122. Ceterum matri Deliae similes et ingenuarum matres amatoribus perductandis infamiam meruisse ostendit Iuvenalis VI, 231 — 41. Wynd.

61. *Haec foribus.* Iunge: *manet me, affixa foribus.*

Cognoscit strepitus me veniente pedum.
Vive diu mihi, dulcis anus; proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.
Te semper natamque tuam te propter amabo;
Quidquid agat, sanguis est tamen illa tuus.
Sit modo casta, doce, quamvis non vitta ligatos
Impediat crines, nec stola longa pedes.
Et mihi sint durae leges: laudare nec ullam

63. *proprios tecum contribuisse annos*, pro *tibi*. Est adeo *contribuere cum aliquo*, tribuere una cum, confundere, immiscere, ut alterius annis proprii anni admisceantur. Heyn. *contribuere* significat dispertirr. Vell. Pat. II, 20: *novos cives in tribus*. Hinc fluxit constructio *contribuere aliquid cum aliquo*, analoga constructioni verbi *partiri praedam*, *curas cum aliquo* Aen. XI, 822. Ita *annos proprios cum aliquo contribuere* esse partem vel dimidium annorum propriorum alicui impertire, facile patet. Wund.

66. *sanguis — tuus*, h. e. progenies. Notum Horatii II, Od. 20, 5:

— *Non ego, pauperum*
Sanguis parentum — obibo.

cf. Stat. h. l.

67. *casta*. Vno meamatore contenta. V. El. 3, 83; nam viro nupta erat, ut supra vidimus. Heyn. Hoc sensu *castitatem Agrippinae*, uxoris Germanici, laudavit Tacitus Ann. I, 33, ubi vid. VVolfium p. 73. Wund.

ib. *quamvis non vitta ligatos*. Vittis et stolis solae utebantur matronae et virgines ingenuae, ut notum. V. Broukh. Has pudicas esse oportebat. In libertinis autem amor et furta permissa erant, quatenus matrimonium et nuptiae iustae erant inter civilia instituta, quae ad solos cives spectabant; unde istas hoc nomine indicat Plautus Curcul. I, 1, 25:

Num tu pudicae cuipiam insidias locas,
Aut quam pudicam oportet esse?

h. e. ingenuae. Apparet igitur, Deliam fuisse libertinam, frustra contra nitente Ayrmanno in Vita Tibull. §. 65. Heyn. Ayrmanni sententiam refutare videntur et versus Ovidii Ep. ex Pont. III, 3, 49—52:

Scis tamen, ut liquido iuratus dicere possis,
Non me legitimos *sollicitasse* toros.
Scripsimus haec istis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.

quorum posteriores ex hoc fonte manasse, Abrahamus ad Philipp. Cic. II, c. 18, p. 466, de stola erudite agens observavit. — *Impediat* pro involvat, proprie de *pedibus*, qui *stola longa* h. e. ad talos usque demissa teguntur. De vestitu *matronarum*, omnino, *togatarum*, nil fere obtegente videndus est Horat. Sat. I, 2, 94—104. Wund.

69. *Et mihi sint d. l.* Haec usque ad *vias* conditionaliter scripta ad verba *Sit modo casta, doce*, ita referenda sunt: *Delia si castitatem mihi praestet, et mihi* etc. — Ad *leges* cf. II 4, 52, et Not. ad IV, 13, 2. Wund. - *durae*

Possim ego, quin oculos appetat illa meos;
Et si quid peccasse puter, ducarque capillis,
Immerito, pronas proripiarque vias.
Non ego te pulsare velim, sed venerit iste
Si furor, optarim non habuisse manus.
Nec saevo sis casta metu, sed mente fideli;
Mutuus absenti te mihi servet amor.

leges; quales victis imponuntur; inde ductum. Vid. Broukh. Quae sequuntur, de sua amica conqueritur Ovid. II, Am. 7, 7:

Si quam laudavi, miseros petis ungue capillos.

(Eandem tamen rem sibi optat Art. II, 451 — 54. Wvnd.) Ceterum haec et alia, quae de incredibili amantium furore, rixis, verberibus, occurrunt, ut supra v. 13 14, morsiunculae aut morsus potius, quorum notae restarent, etiam fores expugnatae, excubatio ante ianuas et alia, nescio sintne inter morum veteris Romae characteres, an inter calidioris sanguinis argumenta habenda. Testantur saltem, exquisitiorem τοῦ καλοῦ sensum ab istorum hominum moribus et ingeniis multum abfuisse. Bene saltem nobiscum agitur, quod a nostris moribus aliena illa sunt. Heyn. - *nec ullum.* Animadvertas notionem particul. *nec*, Graecorum vocabulo οὐδὲ respondentis, et idem fere, quod *ne — quidem*, significantis. Cic. Tuscul. I, 26: *Quid est enim memoria rerum et verborum? Profecto id, quo nec in deo quidquam maius intelligi potest*; cf. Obss. ad I, 2, 95. Si quis haec pro *nec laudare* accipere malit, ita ut per copulam leges annectantur, ei confugiendum erit ad I, 9, 13. Wvnd.

72. *pronas vias.* Descendentes a collibus in planitiem, ut in urbe Roma viae fere erant declives. Heyn. Qui, fide puellae obligatae, alius amore fruitur, is *peccare* legitime fere dicitur IV, 14, 1; I, 9, 23. De fructu veneris eandem vocem accipe IV, 7, 9. — Similiter *culpa* de venere illicita, Tac. Ann. 3, 24; Horat. Od. 3, 6, 17: — *proripiarque p. vias* pro vulgari: per vias. Graecorum verba motus construendi rationem observa in Tibullo graecis constructionibus parcius utente. Soph. Ant. 877:

Ταλαίφρων ἄγομαι τάνδ' ἑτοίμαν ὁδόν.

Electr. 1163: πεμφθεὶς κελεύθους δεινοτάτας. Wvnd.

73. *Non — velim.* Commemorata poenae suae contumelia, in suspicione aliqua subeunda, admonetur, ut, se, suspicione fidei male a Delia praestitae iniecta, manibus in eam temperare velle, promittat. De more amatas pulsandi cf. I, 10, 55, 59, 65; et Horat. Od. I, 13, 9 10; et Ovid. Amor. I, 7. Wvnd.

74. Cf. Ovid. I, Am. 7, 23, 24. Arguunt vel hae amicarum pulsationes, cuius conditionis illae fuerint, nec de nostris matronis vel ingenuis puellis hic cogitandum esse. Libertinae erant aut peregrinae mulieres, quarum amores sectari per leges licebat.

76. *te mihi servet*, h. e. castam te praestet. De mutata distinctione cf. Obss. Wvnd.

At quae fida fuit nulli, post, victa senecta,
  Ducit inops tremula stamina torta manu,
Firmaque conductis annectit licia telis,
  Tractaque de niveo vellere ducta putat.
Hanc animo gaudente vident iuvenumque catervae

77. *At quae fida.* Suave epigramma in puellam olim superbam, post derelictam et egenam in Anthol. Gr. T. IV, p. 134, exstat:

> Ἡ τὸ πρὶν αὐχήσασα πολυχρύσοις ἐπ' ἐρασταῖς,
> Ἡ Νέμεσιν δεινὴν οὐχὶ κύσασα θεόν,
> Μίσθια νῦν σπαθίοις πενιχροῖς πηνίσματα κρούει.
> Ὀψὲ γ' Ἀθηναίῃ Κύπριν ἠλέγξατο.

Wvnd.

79. *Firmaque conductis annectit licia telis.* Ait illam operas diurnas texendae telae locare. *Telam* h. l. pro iugo, super quo stamen extenditur, accipit Broukhusius, parum constans in huius loci interpretatione. Sed iugo licium non annectitur. Itaque potius trama staminis (*die Werfte*) intelligenda per *telam*, cui *licia* (μίτοι), h. e. ea fila annectuntur, quibus pectinis ope discriminatis subtemen radio immittitur. (*die Drümmern, woran die Werfte angedreht wird*, quo more *tela* vulgo dicta conficitur, h. e. *vestis*, quam nos pannum vel linteum appellamus). Sic Virgil. dixit G. I, 285: *licia telae addere.* Eodem sensu *tela* apud Ovid. VI, Met. 54:

> *Et gracili geminas intendunt stamine telas.*

nam sequitur: *Tela iugo vincta est;* et Auson. Mosella v. 397:

> *— tenuique aptas subtemine telas*
> *Percurrent — —*

H. e. subtemen inter tramas staminis traiicient; *conductam* vero intelligo, quia ipsa opus faciendum conduxerat, operam vero suam locaverat. Minus bene Broukhusius cum Scaligero. Heyn. *Licia* sunt vincula, quibus textores induunt atque implicant stamina et iugo annectunt; *telae* autem stamina, quae radius textorius percurrit. Ita epitheta *firma* (*vincula firma* ap. Ovid. Fast. I, 370) et *conductis* (auctor epigramm. Gr. μίσθια) substantivis suis apte iunguntur. Vtrum vero licia telis, an telae liciis annecti dicantur, nihil interest. Assentitur H. Vossius, nisi quod *firma* ad anum, hunc laborem firmo ferentem animo, retulit; qua explicatione vereor ne imago turbetur. — *inops*, h. e. prae inopia, bene collocatum et ad *annectit* pertinet. W.

80. *Tractaque de niveo vellere ducta putat. Lanam carminat.* Scilic. *tracta* sunt manipuli lanae rudis, qui *putantur*, h. e. caruntur, (ξαίνονται, carminantur) instrumento quodam ferreo a sordibus purgantur, ut docte exponit Scaliger ad h. l. quamquam vox aliunde, quam e Varrone et e glossis, nota non est. Explicant versum verba Claudiani II in Eutrop. 381 seqq.

> *— doctissimus artis*
> *Quondam lanificae moderator pectinis unci.*
> *Non alius lanam purgatis sordibus aeque*
> *Praebuerit calathis, similis nec pinguia quisquam*
> *Vellera per tenues ferri producere rimas.*

Commemorant, merito tot mala ferre senem;
Hanc Venus ex alto flentem sublimis Olympo
Spectat, et, infidis quam sit acerba, monet.
Haec aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris
Exemplum cana stemus uterque coma.

ELEGIA VII

Hunc cecinere diem Parcae fatalia nentes
Stamina, non ulli dissoluënda deo:
Hunc fore, Aquitanas posset qui fundere gentes,

82. *senem*, h. l. de ann. Est enim *senex* adiectivum. Vid. Broukh. Heyn. *Senem*, h. e. anum, per appositionem adiectum est vocabulo *hanc*, ut I, 2, 92; I, 7, 56; I, 10, 44; neque ullam hic aut de *comes* I, 10, 24, aliter statuendi necessitatem video. - *sublimis*, suave in hac descriptione epitheton, ut III, 6, 6: prona *funde — manu*. Wund.

85. *maledicta cadant*, eveniant. Vid. infr. II, 2, 17; *vota cadunt*. Heyn. Ad constructionem compara Cic. p. Quin. c. 16, §. 51; *incommodum mihi cadit*. Wund.

Elegia VII.

Celebrat poëta natalem M. Valerii Messalae paullo post eius triumphum Aquitanicum, actum V. C. 727. V. Obss. sup. ad Eleg. III, 1. Enumerat, quod poëtae facere solent, loca, in quibus Messala res gessit, et Aegypto commemorata incidit in Osirin, quem denique cum Genio ad diem natalem celebrandum advocat, et pro Messala vota facit.

1. *Hunc cecinere diem Parcae*. Natalem intelligi patet ex v. 63. Cogitandum est de carmine simili illi, quod Parcae canunt apud Catullum in Epithalamio Thetidis de Achille nascituro, quo eius fata, res gestae et laudes constituuntur. Cf. inf. IV, 5, 3. Mox *stamina non dissoluënda*, non resolvenda, quae non resolvi ac retorqueri possunt ab ullo deo. Heyn. Parcae haud dubie eo, quo Messala partu editus est, die *canentes* cogitandae sunt. *Hunc cecinere* (pro: praedixere, ut IV, 5, 3: *novum Parcae servitium cecinere*, coll. I, 6, 50) *diem*, h. e. te hunc diem natalem laetissimum post res egregie gestas et triumphum partum esse celebraturum praedixerunt. Illa: post triumphum partum, versibus *Hunc fore — Atax* variata oratione expressit. Wund.

3. *Hunc fore*. *Hunc* n. diem, h. e. eum, qui eo die natus fuerit; quod vix ferri potest. Probabile ergo fit, *Hoc fore* scriptum fuisse. Vid. Obss. *posset qui fundere* pro qui funderet: more nostri poëtae. Heyn. *Hunc fore* sc. Messalam. Diversa relatio pronominis *Hunc*, cum verba δεικτικῶς a Tibullo, qui adest vel se adesse fingit,

Quem tremeret forti milite victus Atax.
Evenere; novos pubes romana triumphos
Vidit, et evinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros, Messala, gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.
Non sine me est tibi partus honos: Tarbella Pyrene
Testis, et Oceani littora Santonici;

cf. 49, pronuncientur, poëtae condonanda est. Ceterum verbo *posset* vis sua h. l. non magis deest, quam apud Horat. III, 3, 43: *triumphatisque* possit *Roma ferox dare iura Medis*, aut infr. I, 10, 31, 64; II, 4, 7; III, 3,25, 32; III, 4, 69; 82; aut apud Propert. I, 1, 15, ubi vid. exempla a Burmanno congesta. Sed verbum *posse* in his locis, ut redundare, ita eadem ratione explicandum esse nego. Wund.

4. *Atax*. Fluvius Galliae Narbonensis, quo motum Gallorum pertinuisse, collato v. 11, verisimile est, hodie *Aude* in terra, quae *Languedoc* vocatur. Wund.

5. *Evenere*. Messala, M. Antonii partibus relictis, ad Octavianum transierat, a quo consul in ipsius Antonii locum suffectus (V. C. 723) et paullo post, classe adversus Antonium parata, inter legatos classi praefectos (V. C. 724) est allectus. Constiterat ea circa Actium, cum, nuntiata Galliae defectione, missus est ab Octaviano Messala proconsulari cum imperio: qui eodem anno Galliam pacavit, Aquitanos debellavit. Hinc memorantur a nostro poëta flumina et urbes Aquitaniae et Narbonensis. Inde evocatus Messala ab Octaviano ad res Asiae constituendas, si Tibullus cum cura nomina locorum posuit, in Cilicia, Syria, Phoenice et Aegypto cum imperio extra ordinem fuisse debet. Conf. sup. Obss. ad Eleg. III, pr. et *Vitam Tibulli*. Reducem inde Messalam triumphum de Aquitanis egisse satis constat V. C. 727.

ib. *pubes R.* Pro exercitu, ut et alibi, v. c. apud Maronem. Heyn. De Romanis spectantibus (II, 5, 119) verba *pubes romana*, h. e. populus romanus, accipere praestat, ut *dardana pubes* pro Dardanis dicitur apud Virg. Aen. VII, 219, et infr. 27, *pubes barbara*, pro barbaris. Nota sunt verba apud Festum: *Pube praesente*, populo praesente; quae ex Plauto Pseud. I, 1, 124, desumta putant. Wund.

6. *evinct. br.*, post terga, cf. I, 8, 5, ut versu sequenti *gerentem lauros* pro capite gerentem laur. Cf. II, 5, 117. Wund.

9. *Non sine me est tibi partus honos*. Interfuit ergo expeditioni, et, ut probabile fit, triumphali pompae ipse Tibullus. — *Tarbella Pyrene*. Pyrene sunt montes Pyrenaei, quos Tarbelli, Aquitaniae populus, versus littus Aquitanici maris accolunt; hinc *Pyrene Tarbella* seu *Tarbellica*, ut *Alpes Rhaetiae*. — *honos* autem h. l. est ipse ille triumphus.

10. *Oceani — Santonici*. A Santonibus, gente Aquitanica inter Ligerim et Garumnam, versus idem littus sita, nunc *Saintonge*. Heyn. *Testis* v. 11, cum vi repetitum, more pedestrium quoque scriptorum. Cic. pro leg. Man. c. XI: *Testis est Italia — Testis est*

Testis Arar Rhodanusque celer, magnusque Garumna,
  Carnuti et flavi caerula lympha Liger.
An te, Cydne, canam, tacitis qui leniter undis
  Caeruleus placidis per vada serpis aquis;
Quantus et, aetherio contingens vertice nubes,
  Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas?
Quid referam, ut volitet crebras intacta per urbes
  Alba Palaestino sancta columba Syro;

Sicilia cet. Cf. infr. IV, 1, 107 sqq. WUND.

11. *magnusque Garumna.* Propter aestuaria, quae facit.

12. *Carnuti et flavi caerula lympha Liger.* Carnuti vel Carnutes Galliae populus supra Ligerim, *flavi* dicti a colore capillorum, ut omnino saepe Galli. *Caerula* appellatur lympha Ligeria, h. e. aequorea, quia Oceanus intrat per ostia, et aestuaria facit.

13. *An te, Cydne, canam.* Transit ad res a Messala in Asia, Syria, Phoenice et Aegypto aliquot ante annis gestas, vid. ad v. 5, et Obss. ad El. III. Cydni autem amnis purus et cursus placidus. Curt. III, 4. Itaque ille dicitur *tacitis undis leniter placidus serpere*, immittere se, *per vada*, *caeruleis aquis*, h. e. in mare. HEYN. De recepta lectione *caeruleus placidis* cf. Obss.; *caeruleus* ad purum colorem spectat. — *tacitis undis serpis.* Ovid. Trist. III, 10, 30: (Ister) *tectis in mare serpit aquis.* — *per vada. Vadum* fundus fluminis, ut apud Ovid. Met. I, 369: *Cephisidas undas* — vada *nota secantes.* Ad lenem fluvii cursum pingendum conspirant verba *tacitis*, *leniter*, *serpis*. Similem copiam adverte in Seneca Herc. Fur. 680:

Placido quieta labitur Lethe vado.
Cf. Not. ad I, 10, 34: *placidis aquis* ad placidas aquas, in stagnum tranquillum. Nam — teste Strabone lib. XIV, p. 990, (672): αἱ τοῦ Κύδνου ἐκβολαὶ κατὰ τὸ Ῥῆγμα καλούμενον· ἔστι δὲ λιμνάζων τόπος, ἔχων τὰ παλαιὰ νεώρια, εἰς ὃν ἐμπίπτει ὁ Κύδνος — in aquam placide stagnantem influit Cydnus. WUND.

16. *Taurus arat Cilicas.* Dividit, dirimit Ciliciam, per mediam regionem perpetuo iugo extenditur, vid. Obss. *-intonsos*, ut barbaros, omnino incultos. HEYN. Lectionem *alat*, quam recepi, tuetur Strabo, qui lib. XII, p. 854, (569) de fertilitate huius montis, notante Statio, disseruit. Summa enim cacumina fertilia esse et inhabitari ille tradit. WUND.

18. *Alba Palaestino sancta columba Syro.* Syria, ut late patebat, praeter Coelen, Phoenicen, etiam Palaestinam continebat. Syros a vescendis columbis abstinuisse, etiam ex libro, qui Luciano tribuitur, *de Dea Syria*, notum est. Loca collegere Broukh. et quos laudat, tum Munker. ad Hygin. f. 197. Declarat igitur Tibullus Syriam per rem singularem eique domesticam, columbarum candidarum greges passim volantes: levis profecto et ne elegiae quidem exilitate digna satis memoratio, ut ab hac poëtam abstinuisse malis, nisi reputes, rem religiosam hanc esse, adeoque dignitatem aliquam exinde habere.

Vtque maris vastum prospectet turribus aequor
  Prima ratem ventis credere docta Tyros;
Qualis et, arentes quum findit Sirius agros,
  Fertilis aestiva Nilus abundet aqua?
Nile pater, quanam possim te dicere causa,
  Aut quibus in terris occuluisse caput?
Te propter nullos tellus tua postulat imbres,
  Arida nec Pluvio supplicat herba Iovi.
Te canit atque suum pubes miratur Osirim
  Barbara, Memphiten plangere docta bovem.

19. *prospectet turribus.* Turres sunt alte exstructae domus, in quarum tectis interdum turres eminent; quales excitasse Tyrii memorantur, unde mare prospicerent. Vid. Strab. XVI, p. 757 (1098. A.) Talis fuit *turris Maecenatiana* ap. Hor. III, Carm. 29. Vid. Broukh. Statius de navium propugnaculis accepisse videtur.

20. Tyriis tribuit, quod omnino de Phoenicibus praedicari solet; res et apud scriptores obvia, (vid. quos Broukh. laudat, adde Dionys. Perieg. 907 sqq.) et a recentioribus ad monumentorum fidem et suspicionum subtilitatem accuratius declarata. Post Bochartum videndi inprimis Mignot (in *Mém. de l'Acad. des Inscr.* Tom. XXXIV) et Bryant (*Analysis of ancient Mythology* p. 225 sqq.)

21. *arentes quum f.* Nili auctus fit ille quidem inde ab Aprili, in locis tamen Aegypti circa Memphim non nisi inde a Iunio sub observationem hominum venit, usque ad Septembrem exeuntem; adeoque Caniculae ortus in illud tempus incidit, Sole in Leonem transeunte. Heyn. – *aestiva*, qualis aestate esse solet. Conf. de hac significatione I, 2, 52, et *hibernas undas* apud Virg. Aen. VII, 719. Wund.

23. Notum est Nili fontes olim ignoratos fuisse. Res tamen nunc quidem Iac. Brucii narratione satis ad liquidum perducta. Praeclare physicas notiones poëtico ore extulit in splendido loco de Nilo Thomsonus (in *Summer* 773 sqq. 792 — 810). Nilus *pater* dicitur communi fluviorum epitheto. *Occuluitque caput* etiam Ovid. II, Met. 255. Rem ingeniose in signo Nili redditam habemus, quod Fancellus ad Bernini manum effinxit in Capitolio, capite Nili patris velato apud Rubeum Stat. Ant. XCVII.

26. *Pluvio — Iovi*, a quo pluvia mittebatur; Graecis Ὑέτιος. Multa congessere Gebh. Broukh. et Vulpius. Agnoscitur nunc vulgo Iovis Pluvii signum in Columna Antoniniana, ut a Santen. Bartolio expressa ea est n. 15.

27. *miratur Osirim*, h. e. reveretur, veneratur. Vid. Cuper. II, Obss. 1. Fuit autem Nilus cum Osiride inter praecipua numina ab Aegyptiis cultus; quod illustrare saltem possunt dicta a Iablonskio de Diis Aegypt. lib. IV, 1, et de Osiride lib. II, 1.

28. *Memphiten plangere docta bovem.* Int. Apim. *plangere bovem*, h. e. se propter bovem. Vid. Obss. Heyn. Verba *pubes barbara*, h. e. barbari, cf. Not. ad v. 7, *Mem. pl. docta bovem* Aegyptios notant. Wund.

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
  Et teneram ferro solicitavit humum;
Primus inexpertae commisit semina terrae,
  Pomaque non notis legit ab arboribus;
Hic docuit teneram palis adiungere vitem;
  Hic viridem dura caedere falce comam;
Illi iucundos primum matura sapores
  Expressa incultis uva dedit pedibus.

29 sqq. Memorabilis locus de Osiride, quem cum Baccho confusum esse a Graecis iam inde ab Herodoto (lib. II, 42) satis constat; et illustravit copiose Iablonsk. Panth. lib. II, c. 1, §. 5. Cum Tibulli amica sacris Isiacis initiata esset, ut ex El. 3, 23 sqq. colligi posse videtur, suspicari licet, in ipsis initiis Isiacis, cuiusmodi ea Romae erant, hoc idem traditum fuisse. Ad hunc autem Osiridem non modo, ut ad Bacchum, vitium sationem, verum etiam arationis et consitionis arborum inventionem retulisse eos homines, ex hoc Tibulli loco discitur. Adde Diodor. I, 14, pessimum rerum aegyptiarum interpretem, cum graecum scriptorem nescio quem temere sequutus sit, qui graeca cum aegyptiis miscuerat. Heyn. Similia his, quae a versu 29 seqq. ad Osiridem referuntur, Paci inventa tribuuntur I, 10, 45. Wvnd.

29. *manu solerti.* Nempe inveniendis rebus solertia hominis maxime continetur. Heyn. Bene ab *animo* vel *ingenio* ad manum translatum epitheton, quae *solers* vocatur, cum novam rem effinxit. Wvnd.

30. *teneram ferro solicitavit humum.* *Movit*, *vertit*, *dimovit*, *revellit*, *eruit*, alii in ea re. Vid. Broukh. *Teneram* ut vocat terram, quia recens adhuc orbis erat; ideo mox *inexpertam*. Valer. Flacc. I, 69, *ignaras Cereris terras* dixit. Heyn. - *teneram* ad humum Aegypti ex Nili exundatione mollem facilemque ad arandum, coll. Plin. XVIII, 18, s. 47, me probante, refert H. Vossius. Opponitur *dura humus.* — Versu sequente ad usum loquendi verbi *commisit* facit Horatius Ep. 2, 3, 125:

Si quid inexpertum scenae committis.

Adde Tac. Hist. IV, 52. Wvnd.

34. *Dura — falce.* Nobis culter hortensis. *Dura*, ut Hor. IV, Carm. 4, 57:

Duris ut ilex tonsa bipennibus;

propter rigorem ferri. Agit autem de amputatione vitium. Heyn. *Dura falx* est immitis, quae inutilibus non parcit, notante H. Vossio, qui Virgilium Georg. II, 369 contulit:

tum denique dura
Exerce imperia, et ramos compesce fluentes.

Cf. Obss. ad I, 1, 18. *Coma* de vitibus, ut *frons*, usurpatur. Wvnd.

36. *incultis — pedibus.* Cyllenius explicat: *stercore et paedore oblitis;* nimis inculto. Sed est aut ab inculta aetate, incultis et agrestibus hominibus petitum, aut *incultis* est idem quod *squalidis* a musti aspersione. Vid. inf. II, 5, 85:

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
  Movit et ad certos nescia membra modos.
Bacchus et agricolae magno confecta labore
  Pectora tristitiae dissoluënda dedit;

Oblitus et musto feriet pede rusticus uvas.

Propert. III, El. 17 (15) 18:

Et nova pressantes inquinet uva pedes.

Cf. Gebh. ad h. l. Ovid. IV, Fast. 897, et II, Met. 29, *auctumnum calcatis uvis sordidum* appellat. Apud Brunck. Analect. Vol. II, p. 239, XI, in carmine Quinti Maecii ipse Bacchus uvas calcat. *Sapores* superiori versu sunt *succi*. HEYN. Omnes interpretationes verborum *incultis pedibus* H. Vossio displicuerunt, *incultos p.* explicanti indoctos, rudes, oppos. I, 5, 24, *veloci pedi*, ratione quidem habita illorum temporum, quibus haec inventa tribuuntur, sed non usus loquendi, ex quo *incultus* de partibus corporis usurpatum, ornatum vel speciem iis abesse significat. Ipse Gebhardo assentior. Ceterum morem uvas pedibus calcandi etiamnum in Italia solemnem esse Heynius ad Virg. Georg. II, 7, docuit. WVND.

37. *voces inflectere cantu*, h. e. variare, sonos numerose mutare. Vid. Broukh.

38. *ad certos — modos.* Sunt modulationes tibiae vel fistulae variae, ad quas flectuntur saltantium artus. Vid. Broukh. — *nescia membra*, eleganter, corpus indoctum. HEYN. *nesc.* saltationis ignara. Adiectivis ex enuntiationis alicuius natura vel sententiarum serie, I, 5, 68, certam accipientibus significationem inprimis annumera *nescius*, *inscius*, *rudis*, *insuetus*. Ovid. Metam. II, 148:

Dumque male optatos nondum premis inscius axes.

Adde Horat. Od. III, 24, 54, *rudis*; et supra I, 4, 48, *insuetus*. WVND.

39 sqq. *Bacchus et.* Nolim putare, Bacchum nunc Osiridis personae substitui, moxque ad Osiridem rediri: sed Bacchus nunc est vinum. HEYN. At H. Vossius deum intelligit confusum cum Osiride. WVND.

39. *magno confecta labore.* Opere rustico fracta et debilitata.

40. *tristitiae dissoluënda dedit*, h. e. a tristitia: genitivus hic graece ponitur. Sic ap. Cic. *legem solutus.* Vid. Broukh. Eiusmodi sunt et alia, v. c. apud Propert. III, 9 (7), 54:

Parthorum astutae tela remissa fugae,

h. e. a fuga. Vid. Gronov. Obss. I, 11: *dissoluënda dedit* pro dissolvit, ut III, 6, 28, *diripienda ferant* pro diripiant. Ovid. II, Fast. 521: *flaminis torrenda dedere.* Λυσιμέριμνος autem Bacchus, noto epitheto. H. — *dissol. dedit*, h. e. fecit, ut dissolverentur; de qua nova dicendi ratione cf. Obss. Ceterum *solvere* et *dissolvere* absolute posita, atque ad animum translata, significant: curis et metu liberare. Plaut. Merc. I, 2, 54: *dissolve me.* Senec. Agam. 74:

non curarum
Somnus domitor pectora solvit.

Ita, ne quis ad curas et timorem verbum *dissolvere* referret, adiecta est vox *tristitiae*, quae in bonam accepta partem, animi statum, a risu et hilaritate remotum, qui vultu vel verbis signi-

Bacchus et afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pulsa sonent.
Non tibi sunt tristes curae, nec luctus, Osiri,
Sed chorus, et cantus, et levis aptus amor;
Sed varii flores, et frons redimita corymbis;
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes,

ficatur, notat; quae significatio adiectivi *tristis* ita non raro usurpati usu firmatur. Cic. de Orat. II, 71, f. *tristis vultus*. Terent. Andr. V, 2, 16: *tristis severitas*. Noli de *tristitia*, e malis acceptis vel imminentibus orta, cum aliis cogitare, ut vel versibus sequentibus *Bacchus et — sonent* monetur. Wund.

42. *Crura licet d.* De vinctis in ergastulo loqui poëtam, puta. Cf. inf. II, 6, 25. (Inprimis compares Iuvenalis locum de patre saevo in servos XIV, 23: *quid suadet iuveni laetus stridore catenae? dur. comp.* Ovid. Amor. I, 6, 1: *dura catena*. Wund.) Simile autem hoc aliis vini laudibus apud poëtas, v. c. Horat. III, Carm. 21, 17 sqq. et Ovid. I, Art. 237.

43. *Non tibi — sed.* Tibullo Aegyptios ita reprehendi statuit H. Vossius: Osiridem vel Bacchum non cultus Aegyptiorum, cf. 28, sed hilaris veneratio decet. *Sed* ter cum vi positum, ut I, 8, 25, 26, de qua repetitione vid. Wolfium ad Tac. Ann. I, 10, p. 33. Wund.

44. *levis — amor.* Vid. ad I, 73, *est aptus*, quod alias, te decet, tibi convenit. Ovid. III, Met. 554, de Baccho:

Quem neque bella iuvant, nec tela, nec usus equorum:
Sed madidus myrrha crinis mollesque coronae,
Purpuraque et pictis intextum vestibus aurum.

Qui versus ex ipso Tibullo adumbrati esse videntur. Horatius autem de eodem Baccho II, Carm. 19, 25:

Quamquam choreis aptior et iocis
Ludoque dictus etc.

46. *Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.* Crocota, ποδήρης. (De crocota Baccho apud Graecos propria vide interpretes ad Arist. Ran. 46, et Creuzer. Symb. T. 2, p. 330; de *luto* Not. ad I, 8, 52; de *palla* Not. ad III, 6, 13. Ad ornatum Bacchi 45, 46, compares Senec. Oed. 411—425. Wund.) *Fusa*, suaviter, ut eodem modo *fluere* talis vestis dicitur; apud Virgil. Aen. I, 404: *pedes vestis defluxit ad imos*, et Propert. III, 17 (15), 32, de Baccho:

Et feries nudos veste fluente pedes,

et in elegantissimis versibus, haud dubie ex meliore poëta surreptis, in Epitaphio (Maffei Mus. Veron. pag. 467):

Detrahe serta comis, et amorum oblita tuorum,
Tristis, inops, palla veste, Thalia, veni.
Non minus Idalia lasciviat improba virga,
Nec fluat ante tuos lucida palla pedes.

Luteus, h. e. flavus color erat festi ornatus et laetitiae index, v. Catull. 61, 10. Cf. Broukh.

Et Tyriae vestes, et dulcis tibia cantu,
  Et levis occultis conscia cista sacris.
Huc ades, et centum ludis Geniumque choreis
  Concelebra, et multo tempora funde mero.
Illius e nitido stillent unguenta capillo,

48. *levis occultis conscia cista sacris.* Quae habet in se reconditas res sacras et mysticas, quae in sacris Liberi Patris portabantur. *Conscia* saepe poëtis ea dicuntur, quae aliquid in se continent vel inclusum habent. Sic Ovidius *litteram mentis consciam* dixit, et inf. El. 8, 3: *fibra conscia deorum.* Senec. Thyest. 632:

Quis hic nefandi est conscius monstri locus?

Valer. Flacc. Argon. I, 5:

...... *Cymaeae conscia vatis*
— *cortina.*

Sever. Aetn. 83:

Quidquid et interius falsi sibi conscia terra est.

h. e. quae sub terra apud inferos esse feruntur. Heyn. Loca rerum obtegendarum, quae ibi sunt vel fiunt, *conscia* translate dicuntur. Ovid. Ep. XV:

Conscia deliciis illa (antra) *fuere tuis.* Wund.

49. Genii religio praecipua esse debuit in celebrando natali. Vocatur a poëta Osiris, qui amat festa et lusus, ut festo in Genii honorem celebrando intersit. Novum utique hoc, non tam quod deus alterius honori et sacro, quam quod Osiris Genii festivo honori adest. Heyn. Osiris vel Bacchus veniat diemque laetum reddat, orat Tibullus, ut apud Virgilium Aen. I, 734, Dido in convivio libatura:

Adsit laetitiae Bacchus dator, et bona Iuno.

Vtrum vero Bacchus *diem natalem* (Plaut. Pseud. I, 2, 32) an ipsum *Genium*, qui illo die summopere colebatur, epulis, ludo etc. *concelebrare* dicatur, ad sententiam parum refert, nisi quod posterius poëta dignius est. Pro vulgari: *concelebret et potatione* ipse deus, ut multum bibat, invitatur verbis *et multo tempora funde mero.* Wund.

50. *tempora funde mero.* Perfunde, sc. venis vino incalescentibus per eas diffuso. Vid. ad Eleg. 2, 3 Obss.

51. *Illius*, nempe Genii. Cf. II, 2, 5, 6, 7, 8; ut adeo Genius unctis coronatisque capillis die hoc festo aut sit, aut esse fingatur, quippe ipsi sacro ac sollenni. Sic unguentis delibuti et coronis ornati sunt omnino ii, qui epulis et sollennibus intersunt. Sed v. 55 ad Messalam oratio conversa. Sic subinde mutatae personae, et paullo insuaviores transitiones inf. El. 8, 27; 9, 61, 63; II, 2, 21, 22. (Melius hac vocatur I, 9, 13; ubi vid. Obss. W.) - *unguenta* de *amomo* intelligit Broukhusius, nescio cur solo? *Collo* autem *serta* gerit, ut mos est in epulis hilarioribus. Loca dedit veterum Broukhus. Ovid. II, Fast. 739; Horat. II, Sat. 3, 256. Heyn. Graecum hunc morem coronandi esse, fidem facere possit Iuvenalis, Romanum, ad Graecorum mores compositum, ita perstringens III, 68:

Et ceromatico fert niceteria collo.

Quae collo ferebantur coronae, *ὑποθυμιάδες* graece appellabantur, ut Athen.

Et capite et collo mollia serta gerat.
Sic venias hodierne; tibi dem turis honores,
Liba et Mopsopio dulcia melle feram.
At tibi succrescat proles, quae facta parentis
Augeat, et circa stet veneranda senem.
Nec taceat monumenta viae, quem Tuscula tellus

p. 674, testatur. Versu priore *nitido* ad pulchritudinem comarum referendum est, ut infr. 8, 16, *nitidum caput*, et apud Callimachum Lav. Pall. 32, *λιπαρὸν — πλόκαμον*, quod Spanhemius bene illustravit. Wvnd.

53. *hodierne*, pro hodiernus, h. e. hodie; ad Osirin haec. H. Heynius in interpretatione vocis *hodierne* Statium, et versus 53, 54 ad Osiridem referens, Broukhusium secutus est. At et imago Genii, quae praecessit, simillima illi, quam II, 2, 6, 7, exhibuit Tibullus, et sacra Genio rite data vel offerenda II, 2, 8; IV, 5, 9, et transitus per particulam *sic* ad Genium haec verba *Sic venias — feram* referenda esse, demonstrant. — *hodiernum* pro: deum tutelarem huius diei accepit H. Vossius. — *dem — feram* conditionaliter esse relata ad *Sic v. h.*, apparet, collato loco gemello I, 10, 11, ibique Obss. et I, 1, 15. Wvnd.

54. *Mopsopio — melle*, h. e. Attico. Nam Μοψοπία, ἡ Ἀττική, ab antiquo Atheniensium rege Mopsopo. Notum autem, in Attica fuisse Hymettum mellificio nobilem. Ait igitur se Osiridi tus et liba mellita esse oblaturum; quod et ipsum ad Osiridis religionem notabile est. Alias Genio liba apposita, inf. II, 2, 8.

55. *At tibi succrescat proles.* Albinov., cuius vulgo habetur, III, 29:

> *Et tibi succrescant iuvenes bis*
> *Caesare digni,*

ubi vid. Sçal.

55. *quae facta parentis Augeat.* Sc. aliis praeclare factis; nisi *facta*, τὰ κλέα, pro ipsa fama et gloria dicta malis. Duo autem Messalae filii. Vid. inf. ad II, 5, pr.

56. *circa stet veneranda senem*, h. e. formae dignitate, ut Vulpius praeclare interpretabatur, et omnino rebus gestis et honoribus conspicua et clara. Vid. Ayrman. Vita Tib. §. 58. Virg. Aen. IX, 276, *Euryalum venerandum puerum* appellat. Inf. IV, 2, 10:

> *Seu comsit, comtis est veneranda*
> *comis.*

57. *Nec taceat monumenta viae*, h. e. Tusculani et Albani celebrent magnificentiam Messalae in munienda parte Viae Latinae, ut iam Cluverius e Strabone (lib. V, p. 362, A.) docuit, quam iussu Augusti, vel novam, vel vetustate collapsam, sternendam sumserat Messala inter ceteros viros triumphales, quibus vias partim ex manubiis, partim ex suis pecuniis reficiendas distribuerat. Cf. Suet. Aug. 30, et Dio LIII, 22. *monumenta* h. l. sunt opera publica. (Accuratius ita, quid *monumenta* sint, definitur, quam a Ruhnkenio ad Vellei. Pat. I, 11, p. 24, id factum est. Wvnd.). Opus autem praeclarum et ad saecula duraturum illud fuisse, ex Martialis versibus colligas, qui aeternam libri famam sic ominatur lib. VIII, 3, 5:

> *Et quum rupta situ Messalae saxa*
> *iacebunt,*
> *Me tamen ora legent.*

Candidaque antiquo detinet Alba Lare.
Namque opibus congesta tuis hic glarea dura
Sternitur, hic apta iungitur arte silex.
Te canet agricola, e magna quum venerit urbe
Serus, inoffensum retuleritque pedem.
At tu, Natalis, multos celebrande per annos,
Candidior semper candidiorque veni.

ELEGIA VIII

Non ego celari possim, quid nutus amantis,

58. *antiquo — Alba Lare. Antiquo Lare*, propter vetustatem urbis, quoniam inde Romam colonia ducta. *Alba candida.* Suspicor seu montem ipsum, seu aedificia ex longinquo prospicientibus candorem exhibuisse. Heyn. Ad constructionem *Alba detinet aliquem Lare a.* compara I, 3, 3:

Me tenet ignotis aegrum Phaeacia terris. Wund.

59. *glarea — silex.* Vid. Liv. XLI, 27: *Censores vias sternendas silice in urbe, glarea extra urbem substruendas marginandasque primi omnium locaverunt.*

64. *Candidior — candidiorque.* Vid. Ovid. V, Trist. 5, 13; cf. Cort. ad Sallust. Catil. 5, 7: *veni* pro redi, ut alias quoque.

Elegia VIII.

De amore Marathi in Pholoen agit hoc carmen. Erat Marathus formosus puer, multorum, etiam Tibulli, (I, 4, 81) votis expetitus, ipse cultu sibi et ornatu placens; quem in gravem puellae amorem incidisse multis argumentis poëta deprehenderat. Nec tamen, ut ex vss. 25, 26, 49, 61, 62, intelligitur, novus ille erat amor, sed ex longa cum Pholoe, quae prior formosum puerum appetiverat, consuetudine natus; quo observato, Pholoe, ad puellares artes facta, superbe et fastidiose puerum habuit, eumque solita eum calliditate elusit atque excruciavit. Immiscerat poëta monita et obiurgationes puellae, ne puerum illa ulterius torqueat. Et facit hoc more suo, qui elegiam decet, cum mira sensus et affectus, dum alius alii succedit, varietate et vicissitudine creberrima. De Maratho supra ad El. 4, 81, vidimus. Pholoe inter claras eius aetatis puellas etiam ex Horatio nota est, ubi I, Carm. 33, 6, *aspera puella* Cyrum fastidit, alium mollem puerum; ut II, 5, 17, est ea *Pholoe fugax.* Chloridis eam filiam fuisse, idem Horatius nos colligere iubet lib. III, 15, 7, 8.

1. *Non ego celari possim.* Ita Latini loquuntur. Cic. p. Cluent. c. 66: *Non est profecto de illo veneno celata mater.* Vid. Broukh. Ceterum de sententia, et arte hac amatoris sensus ex cer-

Quidve ferant miti lenia verba sono:
Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra deorum,
Praecinit eventus nec mihi cantus avis;
Ipsa Venus magico religatum brachia nodo

tis signis coniectandi videri potest Epigr. Callim. 45, et Propert. I, 9, 5 sqq. III, 8 (6) 9 sqq. Heyn. De coniunctivo *possim* vid. versum 59. W.

2. *miti lenia verba sono.* Sunt *lenes susurri* Horat. I, Carm. 9, 19: *ἥσυχα ψιθυρισμοί* Callim. fr. 118, p. 486. Heyn. *Susurri*, de quibus iam Statius cogitavit, ut intelligantur, *lenia verba* non postulant; nec magna profecto requiritur ars vel exercitatio, quam Veneri serviendo sibi parasse 5, 6, iactat Tibullus, ut ex verbis, quae iuvenis puellae in aurem insusurrat, amorem coniectes. *Lenia verba*, ut ipse interpretor, placidam loquelam notant, ubi vel sonus, quo quis verba eloquitur, amorem prodit. — *ferant*, significent. Wund.

3. Tria ponit divinandi genera: sortes, quas supra vidimus El. 3, 11, extispicium, augurium. Cf. II, 5, 11; vid. Broukh. Verum est, inquit, non sum sortilegus, nec extispex, nec auspex; enimvero ab ipsa Venere edoctus haec novi. Heyn. Colorem similem inesse observabis verbis Ciceronis Ep. ad d. VI, 6: *non ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, nec ex tripudiis — tibi auguror, sed habeo alia signa, quae observem.* W.

ib. *conscia fibra deorum.* Vid. ad El. 7, 48; Prop. IV, 1, 104:

Aut sibi commissos fibra locuta deos.

Et apud Tacitum, affectatorem poëticae elegantiae, German. 10: *equos deorum conscios*, e quibus voluntas deorum cognoscitur, dictos videas. Heyn. Placet brevitas in verbis *f. conscia deorum*, h. e. quae deorum voluntatem norunt ac manifestant. Ovidii locum Heroid. XVII, 265, *furtivae conscia mentis littera* commode compares, non vero Tibulli I, 7, 48. Wund.

5. *magico religatum brachia nodo.* Fune in nodum magicum, ad certam superstitionis legem factum, constricto, ne posset renodari aut solvi. V. Broukh. Respicit autem modum castigandi servos in ergastulis, qui manibus fune suspensis verberibus caeduntur. Ad eum igitur modum se suspensis manibus caesum a Venere fingit, ut disceret singula, quae amori insunt, adeoque et ea, quae amorem arguunt; nodum autem, ut firmum et ad solvendum difficilem declararet, *magicum* appellavit. — *religatum* pro ligato dixit. Heyn. Quamquam verbis *religare*, *revincire* praepositio *re* non ubique peculiarem vim addit, de captivis tamen aut vinctis, quorum manus post terga retortae, verba inde composita proprie usurpari videas. Hoc igitur loco *religatum* pro religatum post tergum, ut I, 7, 6, *evinctos* (post terga) *brachia duces.* Adde *retorquere* apud Horat. Ep. II, 1, 191:

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis

Sen. Thyest. 685:

Post terga iuvenum nobiles revocat manus.

Ad verba *nodo magico* compara, quae de *vinculis Veneris* ad Virg. Ecl. VIII, 78, disputarunt interpretes. Imago huius loci ad IV, 5, 13, illustratur. Wund.

Perdocuit multis non sine verberibus.
Desine dissimulare; deus crudelius urit,
Quos videt invitos succubuisse sibi.
Quid tibi nunc molles prodest coluisse capillos,
Saepeque mutatas disposuisse comas?
Quid succo splendente genas ornare? Quid ungues
Artificis docta subsecuisse manu?
Frustra iam vestes, frustra mutantur amictus,

6. *Perdocuit*, nempe artem intelligendi notas amatorias. Propert. l. l. I, 9, 7, rem clarius expressit:

Me dolor et lacrimae merito fecere peritum.

et III, 8 (6) 17:

His ego tormentis animi sum verus aruspex;
Has certas didici saepe in amore notas.

Praeclarum est Centauri signum in Villa Borghesia, qui ob Amore verberibus domatur. V. Statuas a Rubeo vulgatas tab. LXXII. Adde tabulam in Pictur. Herculan. T. I, n. 25.

8. *succubuisse.* Qui amorem premit, huic affectui obniti videtur. Eum igitur Amor ἀνίκατε μάχαν (Soph. Ant. 777) acrius urget et torquet. At qui amorem aperte fovet, cum Amor vel Venus iuvat. Catull. 61, 202—5:

Bona te Venus
Iuverit, quoniam palam
Quod cupis, capis, et bonum
Non abscondis amorem.

dens, Amor; vid. Not. ad III, 6, 13. WUND.

9 seqq. Ad Marathum Pholoes amore captum. Declarant haec puerum mollem et delicatum, cuiusmodi illa aetate, qua luxus asiatici omnis corruptela in Italiam transierat, multi Romam confluebant, a parentibus vel propinquis adducti, ut ex flore aetatis infame lucrum facerent. Etiam de artibus, quibus placere volebant hi formosuli, notabilis est locus; nec modo de cura circa comae cultum, verum etiam de genis seu fucatis seu rasis, et de vestibus subinde mutatis et corrigia calcei adducta. Illa v. 10, *Saepeque mutatas disposuisse comas* apud Callimachum L. P. 22, sunt: Πολλάκι τὸν αὐτὸν δὶς μετέθηκε κόμαν. Simile his versibus est Epigramma Pauli Silentiarii ap. Brunck. Anal. T. III, p. 78, XXII.

11. *succo splendente.* Est incrustatio faciei, σμῆγμα, fortasse ex madido pane, cuius illitu genis splendorem conciliabant. V. Scal. et Vulp. HEYN. Versu 12, ad ungues resecandos tonsoris opera usos esse Romanos docuit Vulpius. Cf. Valer. Max. 3, 2, 15. Tonsor ob artem barbam tondendi, quam egregie callebat, *artifex* appellatur apud Mart. VI, 52, 8. WUND.

13. *vestes — amictus. Vestes* sunt indumenta interiora; *amictus*, ut notum, quidquid vestibus superiniicitur. V. Broukh. HEYN. — *ansaque.* Gracilitate pedum ille placere studebat. De ratione per copulam in repetitione ultimum membrum adiungendi, ut hic *ansaque* pro frustra

Ansaque compressos colligit arta pedes.
Ipsa placet, quamvis inculto venerit ore,
Nec nitidum tarda comserit arte caput.
Num te carminibus, num te pollentibus herbis
Devovit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris;
Cantus et iratae detinet anguis iter;
Cantus et e curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, si non aera repulsa sonent.
Quid queror, heu! misero carmen nocuisse? Quid herbas?
Forma nihil magicis utitur auxiliis;
Sed corpus tetigisse nocet, sed longa dedisse

ansa ponitur, vid. Obss. ad I, 2, 48. Versu seq. *incultum os*, quod verbis *quid - ornare* opponitur, est cui cultus, h. e. fucus abest, et quaecunque ad pulchritudinem extollendam faciunt. Pholoen, cum amatori de amata diceret, per pronomen *ipsa* notavit, ut infra 27, *per tu.* Ita II, 3, 47, *At tibi* de Nemesi, cuius nomen versu demum 51 apponitur. Wund.

17. Etiam hoc exemplo apparet, quod sup. I, 2, 41, monuimus, quantopere delectata fuerit illa aetas rerum magicarum narratione, quum statim a v. 19 episodii more eam intexat Tibullus. Nota haec portenta per se sunt, et cf. Obss. Sic etiam anilis superstitio de deliquio, quod Luna ab incantatione experitur, et de more defectui per aeris attritum et tinnitum succurrendi, notissima; illustravit tamen Broukh. cum Vulpio.

18. *Devovit.* Incantatione ad amorem adegit. Heyn. Scriptores pedestres *silentium noctis* pro *tacito tempore noctis* dicunt. Wund.

22. *Et faceret — sonent.* Rationem loquendi *Et faceret* pro idque faceret, et consecutionem temporum *faceret — sonent* vid. in Obss. explanatam — *aera repulsa*, h. e. pulsata aere; ut apud Ovid. Met. III, 532:

aerane tantum
Aere repulsa valent?

Quod per locutionem *geminare aëra* eleganter expressit Horatius Od. I, 16, 8. Si proprietatem compositionis spectas, praepositione *re* id significatur, quod res pulsata retro impellitur, vel impelli videtur; unde *uterus recussus* Virg. II, 52, equo hasta, validis viribus emissa, percusso tribuitur. H. Vossius *re* in voce *repulsa* pro *saepe* accepit, ut sup. I, 3, 24, ubi vid. Obss. — Aerea autem instrumenta, quorum strepitu se Lunae succurrere posse sibi persuadebant superstitiosi, per *aes* et pedestres scriptores significant. Tac. Ann. I, 28: *Igitur aeris sono, tubarum cornuumque concentu strepere.* Add. Liv. 26, 5. Ceterum sententiam versuum 23 — 26 vide supra iam I, 5, 43, 44, expressam. Wund.

25. 26. Pholoen ex protervarum puellarum, quas nos *coquettes* appellamus, numero fuisse necesse est.

Oscula, sed femori conseruisse femur.
Nec tu difficilis puero tamen esse memento;
Persequitur poenis tristia facta Venus.
Munera ne poscas; det munera canus amator,
Vt foveas molli frigida membra sinu.
Carior est auro iuvenis, cui levia fulgent
Ora, nec amplexus aspera barba terit.
Huic tu candentes humero suppone lacertos,
Et regum magnae despiciantur opes.
At Venus inveniet puero succumbere furtim,

Formosum puerum illa illecebris suis et amatoriis nequitiis levioribus ad sui amorem pellexerat, sed ulteriora pueri vota repressit. Cf. v. 49. H. — *nocet*, h. e. animum curis amoris perturbat: verbum generale potentius est speciali, praesertim hoc loco, ubi lusus in verbis *nocuisse* — *nocet* accedit, de quo vid. sup. ad I, 5, 44. Wvnd.

27. *Nec tu*. Alloquitur nunc Pholoen. Heyn. Quanto flagraret Marathus amore Pholoes, quum esset 17 — 26 ostensum, Tibullus pergit v. 27 ad illam monendam, ut vota pueri ne moretur, neve eum aspernetur. Quae ut arcte cohaerent, ita per *et tu*, *καὶ σὺ*, pro: tu igitur, levius sunt vincta. Wvnd.

28. *tristia facta*. Crudelia, saeva, pro: tristitiam, h. e. superbiam et fastum erga amantem. V. Vulp. Heyn. qui Virg. Aen. II, 548, *tristia facta* bene comparavit. Sequentia *m. ne poscas* quomodo superioribus *Nec tu d.* annectenda sint, Obss. docent Wvnd.

32. De insolentia locutionis *amplexus — terit* pro labella terit, vid. Obss. *nec barba t.* pro et cuius barba non terit. *Cuius* ex *cui* assumi posse docent Obss. ad IV, 2, 17. Wvnd.

34. *regum*, h. e. divitum. Res nota. Est quod Eleg. I, 78, *despiciam dites*. Heyn. Vsum vocabuli *rex* pro potente, divite et Horatius firmat Ep. I, 10, 32:

Licet sub paupere tecto
Reges et regum vita praecurrere amicos.

(quem locum ad Augustum, ut scilicet regem, male retulit Wielandius p. 185). Ita non mirum vocem illam de *patrono* usurpasse veteres, ut Iuvenalem I, 136; V, 14. Wvnd.

35. *At Venus inveniet*. Cum dixisset: hunc tu in amplexus tuos recipere ne refuge, opportunitas, addit, amplexui haud deerit. Ipsa Venus parabit, demonstrabit viam, suppeditabit locum, ut possis puerum in amplexus accipere. Sic Graecis *εὑρεῖν*. Incido in locum Luciani de Peregr. 19, *τότε μὲν ἐπὶ τὸν Δία καταφυγών, εὗρε τὸ μὴ ἀποθανεῖν ὁ γενναῖος*. inf. v. 56, *dare* dicitur. Tenendum autem, Pholoen elusisse pueri desideria per causam custodiae, qua teneretur; conf. inf. v. 55 seqq. Vnde intelligitur, fuisse et ipsam Pholoen seu libertinam seu peregrinam, quae marito nupta esset, cui feminarum generi tuto per leges peccare licebat. Heyn. Adda Soph. Oed. T. 120: *ἓν γὰρ πόλλ' ἂν*

Dum tumet et teneros conserit usque sinus,
Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oscula, et in collo figere dente notas.
Non lapis hanc gemmaeque iuvant, quae frigore sola

ἰξιύσαι μαθεῖν, ubi exempla congessit Musgrave. Wvnd.

36. *Dum tumet.* ὀργᾷ, σπαργᾷ de desiderio; (at οἰδεῖν de ira, fluctibus, tempestate) nec tam turpiter dictum accipiam, ut Horat. II, Sat. 7, 49, *cauda turgens* dixit. Heyn. His suffragari nequeo; *tumet* notat: in vegeto flore aetatis est constitutus; et convenit graecum σφριγᾷν. Vid. Obss. Huic interpretationi sequentia *teneros conserit u. s.* egregie concordant. Wvnd.

et teneros conserit usque sinus. Nescio quid obsceni hic quaerunt interpretes; est, coniungere pectora per arctos complexus, unde subiicit: *et dare oscula.* Hinc *iungere pectora* saepe de Venere Ovid. II, Met. 604:

— *et illa suo toties cum pectore iuncta.*

Epist. XV, 191:

At quanto melius iungi mea pectora tecum,
Quam poterant saxis praecipitanda dari!

Miscere pectora dixit Statius II, Silv. I, 206, *ponere* Catal. vet. poët. p. 204, v. Scal.

Quaeque puella tuo cum pectore pectora ponit.

Idem vult noster, quod Plaut. Curcul. I, 3, 32: *Viden ut miseri moliuntur? nequeunt complecti satis.* Heyn. Ceterum v. 37 illa descripta sunt oscula, quae Graecis καταγλωττίσματα appellata, vid. Arist. Nub. 52, ibique Schol., Venerem comitantur, ut h. l., vel praecedunt, ut apud Ovid. Am. III, 7, 9:

Osculaque inseruit cupidae luctantia linguae,
Lascivum femori supposuitque femur. W.

39. *Non lapis hanc.* Sententiarum nexus fortasse hic est: Noli superba esse in puerum te amantem. Sis facilis et admittas amantum desideria, dum iuventa flores. Succedet senecta, qua nullis artibus ad amorem tui allicere poteris: sic 39 — 48. Iam 39, 40. Noli excludere amantem: omnibus Veneribus et Gratiis careat puella superba et dura! *Lapides* vel lapilli sunt uniones, margaritae, ut Ovid. I, Art. 432:

Elapsusque cava fingitur aure lapis.

V. Brouk. h. l. - *iuvent*, ad ornandum corpus nullam venustatem, qua placeat, addant. Sensus vero: ἡ μισθαρνοῦσα ἀνεπαφρόδιτος καὶ ἄχαρις ἔστω, ut egregie Scaliger. H. Prioribus haec ita annectenda esse puto: etiam hanc ob causam muneribus amorem ne vendas, quoniam puellae, quae lucri causa servierunt, postquam aetas formosa transiit, ab amatoribus destitutae, muneribus illis non delectantur. Tum ad sequentia 40 — 46 transitus facilis: neque tum artes ad amatores revocandos quidquam prosunt. Ita *iuvant*, quod recepi, est delectant, ut III, 3, 17, 18; et *quae f. s. dormiat* conditionaliter posita, pro: quae, si senibus pro muneribus se vendiderit, frigore sola dormiat, ab amatoribus derelicta. Wvnd.

Dormiat, et nulli sit cupienda viro.
Heu! sero revocatur amor, seroque iuventas,
  Quum vetus infecit cana senecta caput.
Tum studium formae: coma tum mutatur, ut annos
  Dissimulet, viridi cortice tincta nucis;
Tollere tum cura est albos a stirpe capillos,
  Et faciem demta pelle referre novam.
At tu, dum primi floret tibi temporis aetas,
  Vtere; non tardo labitur illa pede;

ib. *frigore*, hieme. Notum illud Virg. Ecl. II, 22:

Non mihi lac oestate novum, non frigore defit.

cf. Statium h. l. Additum sup. El. 2, 31: *hibernae frigora noctis*. Et *frigus* omnino *frigus noctis* apud poëtas. Possis quoque putare, frigus omnino ad τὸ μονοκοιτεῖν spectare, ut sit pro, quae sola, adeoque frigida, dormit. Sed prius verius est. Heyn. Et *frigoribus* pro hieme Virg. G. I, 300:

Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur.

Similiter Graeci ψῦχος usurparunt. Opposita vide apud Soph. Phil. 17, *ἐν ψύχει μὲν — ἐν θέρει δ'*. Wund.

41. 42. *Heu! sero revocatur amor. Sero* fieri dicuntur, quae fiunt nimis sero, ut non latine loquimur, frustra, iam amissa occasione; sic in illo: *Sero medicina paratur, cum* etc. V. Brouk. - *vetus caput* mox pro senili, v. inf. v. 50. *Inficere* est *tingnere*. V. Brouk. Heyn. De hac animi commotione vide Not. ad I, 4, 27. W.

43. *Tum stud. f.* Haec sententia membris tribus, quae sequuntur, *coma tum — tollere tum — et faciem*, explicatur, ut II, 1, 40 — 46 verba *Tunc victus abiere feri* per ea, quae subiiciuntur; et apud Catull. II, 2, verba *Quicum ludere*. — v. 46, *Et faciem* pro Tum faciem suo more dixit; vid. Obss. ad I, 2, 48. Wund.

44. *coma — viridi cortice tincta nucis*. Nota res. Plin. XV, 22: *rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis*. Illustratur a Cyllen. et Broukh.

46. *Et faciem — novam*. Hoc nemo illustravit. Aut de fuco illito, ita ut nativa cutis lateat et sublata esse videatur; aut de smegmate intelligendum, v. 11, quo laevigatur cutis. - *pelle*, h. e. rugis.

47. *At tu*. Quae ab *aliis* non prudenter fiunt, quum exposuísset Tibullus, ea, quae Pholoen melius facere vult, per voces *At tu* recte opponit. Nam ut Graeci post sententias generales vel exempla aliena (Soph. Antig. 714, 1016) et post argumenta prolata (Crit. Plat. c. 5, f. Ἀλλὰ πείθου μοι) admonitionem vel exhortationem, quam subiiciunt, a particula ἀλλὰ incipiunt, ita Latini vocabulo *At*, cum pronomine plerumque copulato, usi sunt. Conf. I, 2, 89, 99; 5, 59; 8, 77. — Ad verbum *Vtere* intellige *ea*, vid. Obss. ad I, 5, 75; ad *Vtere — neu torque* conf. Obss. ad I, 1, 37 et I, 4, 39. Wund.

48. *non tardo labitur illa pede*. Noli putare, *labi* celerem cursum non bene exprimere. Ovid. III, Art. 65:

Neu Marathum torque; puero quae gloria victo?
In veteres esto dura, puella, senes.
Parce, precor, tenero; non illi sontica causa est;
Sed nimius luto corpora tinguit amor.

— *cito pede labitur aetas.*

Heyn. Adde Ovid. Am. I, 8, 49:

Labitur occulte fallitque volubilis aetas.

Horat. Od. I, 12, 19: *rapidos morantem fluminum lapsus.* Nec vero verbo *labi*, cur de placido cursu proprie accipiatur, causam inesse video. Wund.

49. *puero quae gloria victo.* H. e. amore subiugato et ita perdomito, ut omne fastidii et superbia genus in eum impune exercere possis. Cf. paullo ante ad v. 25, 26. (Ad constructionem facit Tac. Hist. I, 70: *reputans, plus gloriae retenta Italia fore.* Cf. sup. I, 6, 3. Wund.) De *Maratho* v. Obss. ad I, 4, 81.

50. *veteres — senes.* Contemtim *veteres* dicit, quasi vietos, rancidos, et cariosos, ait Broukh. nescio quam bene. Ornat simpliciter epitheton illud. Sic et Horatius *veterem senectutem* dixit Epod. 8, 3.

51. *Parce, precor, tenero.* Parce puero; nam vides, quantopere amore tui consumatur; vides, eum pallere, lamentari et lacrimari. - *tenero*, absolute positum adiectivum, ut amat noster. Vid. II, 1, 74, *iratae*: II, 4, 50, *securae*: III, 4, 92, *duri*: IV, 2, 3, *violente*. Sic Albinov. II, 56, *exorientem* simpliciter pro *sole exoriente* dixit. Heyn. Apud Iuvenalem XIV, 215, *Parcendum teneris*, et I, 22; VI, 383, pariter verbum *tener*, absolute positum, ad annos teneros referendum est; quae usitatissima huius vocis significatio est, ut qui apud Iuv. VI, 548, *Spondet amatorem, tenerum* amatorem *tenero* ac blando *amore* flagrantem intelligunt, et hunc usum et teneros annos a feminis maxime peti iuxta ignorent. Ad Pholoen capiendam apte hoc. l. *tener* pro puero positum esse vides. — Absolute *glabri* pro pueris glabris dixit Catullus 61, 142. Wund.

ib. *non illi sontica causa est.* Nempe, cur luteo colore sit et palleat, sed amor eum pallere facit. *Causa sontica* est morbus sonticus sive quivis vehementior, inprimis epilepticus. V. Scal. h. l. *Causa* pro morbo ponitur, quod morbo excusari interdum solemus. V. Vulp. h. l. Gronov. Obss. III, 14; Gesner. in Thes. h. v. Heyn. Ita statuunt interpretes, haud scio an formulam: *cui* vel *nisi cui morbus causa erit* Liv. 24, 16; Auct. ad Her. 2, 13, respicientes. Melius Stroth. ad Livium 22, 8, significationem derivasse mihi videtur. Gronovius p. 554, 555, ad Senecae locum restituendum exempla collegit. Wund.

52. *luto*, h. e. pallore. *Lutum* est color inter flavum et album. Horat. Epod. 10, 16, *pallorem luteum* dixit: quamquam latius quoque *croceum lutum* dixere alii, ut Virgil. Ecl. IV, 44; conf. Broukh. ad nostrum locum. Vide, qui de hoc colore egerunt, laudatos a Titio ad Nemes. Cyneg. 319. Nunc vide doctiss. nostrum collegam, Io. Beckmann, *Beytrage zur Geschichte, der Erfindungen* IV, 1, p. 44, qui docuit, esse *lutum* nostrum *Wau*, resedam luteolam, quae colorem flavum gignit. Heyn. Mirum igitur, in

Vae miser absenti moestas quam saepe querelas
Coniicit, et lacrimis omnia plena madent!
Quid me spernit? ait; poterat custodia vinci;

Catullo 61, 195, eundem colorem luteum, qui pallorem hoc loco notat, pro *roseo et purpureo* contra rei et linguae indolem esse acceptum. — Ceterum pallori, ut signo certo summi amoris, maxime confidit Propertius I, 1, 22, coll. I, 5, 21. — *corpora* pro corpus Ovid. Heroid. VI, 129; XII, 45. Ita Graeci *σώματα* de uno homine. Apud Sophoclem Elect. 1232, ad Orestem haec:

Ἰὼ γοναί,
γοναὶ σωμάτων ἐμοὶ φιλτάτων.

Et *corpus* de ore, ut Virg. Aen. XII, 221, *iuvenali in corpore pallor.* Adda infr. III, 4, 30. Wvnd.

53. 54. *Vel miser.* Iunge *vel absenti*, quasi hoc iam evidens satis amoris signum esset; multo magis praesente puella. Terent. Hec. I, 1, 3:

Vel hic Pamphilus iurabat
quoties Bacchidi?

v. plura ap. Broukh. Heyn. De lectione recepta *vae* vid. Obss. Poëta amici sortem dolet 51, 67. Wynd.

querelas Coniicit, h. e. iactat, iacit. Cic. de Divin. I, 14:

Vocibus instat, et assiduas iacit ore
querelas.

Sic *iacere minas, verba, convicia, probra*, etc. et *coniicere maledicta, voces*, etc. legitur. Porro: iacit querelas *absenti*, pro in absentem puellam, obvio usu casus tertii; nec modo in verbis lugendi, dolendi aut querendi, quod genus notat Musgrav. ad Eurip. Supplices 480. Ad v. 55, cf. ad v. 25, 26. Heyn. Haud scio an constructio, *coniicit querelas absenti* ab illa, quam verbum *coniicere* proprie usurpatum patitur, ut Virg. Aen. XI, 193, *spolia coniiciunt igni*, et VII, 456, *facem iuveni coniecit*, repetenda sit — De constructione mutata, *et lacrimis — madent*, pro et lacrimis — opplet, vid. Not. ad I, 3, 70. Wynd.

55. *poterat custodia vinci.* Si quis ad verbum *vinci* fallendo ex sequenti *fallere* supplere vellet, niteretur loco II, 1, 75:

Hoc duce, custodes furtim trans-
gressa iacentes
Ad iuvenem tenebris sola puella
venit.

ubi Amor, qui hoc loco per *ipse deus*, cf. Not. ad III, 6, 13, notatur, puellas ita fallere docet. Sed praestat *fallere* absolute positum, ut ad I, 2, 55, exemplis doceri, quibus addere iuvat Tac. Ann. XIII, 1: *venenum datum est apertius, quam ut fallerent*, et Ann. XI, 12, ad eos, qui Pholoen custodiendam curabant, referre. Et *vincere custodiam* magis proprie ad corruptionem per dona refertur. Ita II, 4, 33:

Sed pretium si grande feras, cu-
stodia victa est.

Iuvenalis pro *vincere, domare* dixit VI, 234; *decipit illa Custodes aut aere domat.* Sic Graeci verbo *νικᾷν* usi sunt. Dem. p. Cor. p. 309; *Ὥσπερ γὰρ ὁ ὠνούμενος νενίκηκε τὸν λαβόντα, ἐὰν πρίηται, οὕτως ὁ μὴ λαβὼν μηδὲ διαφθαρεὶς νενίκηκε τὸν ὠνούμενον.* — Recte *poterat*, non *posset*; nam ad tempus certum respicitur. Wynd.

Ipse dedit cupidis fallere posse deus.
Nota Venus furtiva mihi est, ut lenis agatur
Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum;
Et possim media quamvis obrepere nocte,
Et strepitu nullo clam reserare fores.
Quid prosunt artes, miserum si spernit amantem,
Et fugit ex ipso saeva puella toro?
Vel quum promittit, subito sed perfida fallit,

56. *Ipse dedit cupid. f. posse deus*) *dedit*, h. e. dare solet: deinde *dare* h. l. est monstrare, docere. V. not. ad El. 6, 13; cf. sup. 2, 19. *Cupidi* sunt amantes, ut v. 74; II, 3, 54; et III, 4, 52. Saepe etiam adulteri, ut I, 9, 58; ubi vid. Broukhusium p. 190, et Stat. p. 128; Passerat. ad Propert. I, 2, 17, p. 147. Huiusmodi solennia verba poëtis sunt magno numero, ut doctrinae alicuius genus constituant, facilius tamen paratu, quam disciplinae graviores sunt. Ipse amor, inquit, docet amatores furta sua occultare. Heyn. Sensus verborum. *Ipse — deus*: Amantes ab Amore facultatem fallendi accipiunt. Verbo igitur *dare* sua constat notio, qualis apud Iuv. VI, 568:

Quid enim maius dare numina possunt?

Et *dare*, δοῦναι, de muneribus deorum vel naturae (Prop. II, 22 (18) 18) frequenter usurpatur, nec rara constructio cum infinitivo, III, 4, 48, et Virg. Aen. III, 7. — Ceterum *cupidus*, absolute positum, est cupidine Veneris fruendae captus. Wund.

57. *Nota Venus f. mihi est, ut l.* Dictum pro, Nota mihi Venus furtiva, et notum mihi est, ut, vel quomodo. Heyn. *Nota Venus* etc. pro, Venerem furtivam exercere notum mihi est: huic sententiae duas res, quae peritiam suam comprobent, annectit per particulam *ut*, qua saepe priora explicantur. Sallust. Iug. c. 51: *Interim Romae gaudium ingens ortum*, cognitis Metelli rebus, *ut seque et exercitum more maiorum gereret.* Adde Liv. 1, 6; Tac. Ann. 3, 9; Catull. 66, 3, 4, 5; Tib. IV, 1, 82 — 88. Qui hodie latine scribunt, eos plerumque *nempe ut* usurpare videbis. At explicatio: *et notum ut*, correctionem *utque*, quum metri ratio non patitur, postulat, et alienum infert sensum. Tunc res diversas novit Tibullus. Conf. Tac. Ann. 1, 15, ibique Wolfium. — Versu 59 notandum est, Tibullum, cum per *ut* sequentia adiungere posset, constructionem variasse. Cf. I, 4, 45. *Et possim*, pro, et puto me posse. Vid. Obss. ad I, 9, 63. Wund.

61. Vt sententiarum iuncturam assequaris, finge haec sic dicta esse, ut pergat puer querelas iacere in Pholoen. At illa, inquit, omnibus artibus me ludificatur, callida et malitiosa puella; nam iam admissum et receptum subito illa destituit ac deserit.

63. *Vel quum p.* V. de his artibus Terent. Heaut. IV, 4, 3 seqq. Heyn. Particula *vel*, de qua vid. Obss. ad 53, Marathum plerumque tristes exi-

Est mihi nox multis evigilanda malis:
Dum mihi venturam fingo, quodcunque movetur,
Illius credo tunc sonuisse pedem.
Desistas lacrimare puer; non frangitur illa,
Et tua iam fletu lumina fessa tument.
Oderunt Pholoe, moneo, fastidia divi,

gere noctes, significatur. Ad *promittit* ex versu sequenti *noctem* assumendum esse videtur. Nota locutio: *puella noctem promittit.* Conf. II, 6, 49. Verba *subito — fallit*, pro pedestri: fide violata. Wynd.

64. *Est mihi nox multis evigilanda modis.* Exprimit aestuantem amantis decepti animum. V. Propert. II, 22, (18) 45 seqq. II, 17, 1 (13, 57) seqq. Dictum vero ut: *omnibus modis aliquem cruciare*, ita *omnibus modis noctem exigere vigilando*, et, elegantius, *evigilare*. Ovid. III, Art. 160, quanquam paullo aliter:

Quarum sunt multis damna pianda modis.

Heyn. De lectione recepta *malis*, h. e. doloribus, vid. Obss. Wynd.

66. *sonuisse pedem.* Sic in illo carmine inter Lusus liberos, quod Tibullo tribuitur:

Sed ille quum redibit aureus puer,
Simul sonante senseris iter pede etc.

Heyn. *quodc. mov.* legitima fere dicendi ratio, pro: in cuiuslibet rei motu. Cic. Cat. 1, 7: *Quidquid increpuerit, Catilinam timeri.* En argumentum carminis nobilissimi Schilleri inscripti *Die Erwartung.* W.

67. *Desistas lacrimare*) *Desistere*, ait Brouk., non est plane idem, quod *desinere;* habet enim quandam mutatae mentis et consilii significationem, ut apud Virg. Aen. I, 37: *Mene incepto desistere victam?* Recte hoc observari potest, si de propria verbi vi quaeritur; sic *desinere* aliquis potest, etiam consilio non mutato, sed difficultate victus, aut socordia, aut opere profligato, et sic porro. Sed vulgari usu ista subtilitas sublata est.

ib. *non frangitur illa.* Ut *flecti* dicuntur homines mitiore ac faciliore ingenio, sic *frangi*, quibus est durior natura et inclementior. Sen. Thyest. 199:

— novi ego ingenium viri:
— flecti non potest; frangi potest.

V. Bronkh. Etiam haec observatio ad proprietatem sermonis spectat, quae in vulgari loquendi more non semper auctores coërcet. Mox *et tument* dictum est, ubi proprie esse debebat *etsi.* Heyn. Rectius dixeris, ut lacrimis puer abstineret, alteram causam per verba *Et tua* etc. afferri. Sensus pentametri est: Et satis lacrimis te macerasti. Cic. ad Attic. 15, 9: *plorando fessus sum.* Wynd.

69. 70. De Pholoe v. Not. ad initium Eleg. — *Nec prodest sanctis tura dedisse focis*, hoc est: crimen est inexpiabile; saltem magnum, cui dii irascuntur, ut nec sacrificiis superbae puellae admittant. Heyn. Impiorum sacra deos iratos aspernari sapientiores Veterum contra vulgi superstitionem pravam, deos sacris vel

Nec prodest sanctis tura dedisse focis.
Hic Marathus quondam miseros ludebat amantes,
Nescius ultorem post caput esse deum;
Saepe etiam lacrimas fertur risisse dolentis,
Et cupidum ficta detinuisse mora.
Nunc omnes odit fastus; nunc displicet illi,
Quaecunque apposita est ianua dura sera.
At te poena manet, ni desinis esse superba;
Quam cupies votis hunc revocare diem!

donis sceleratorum etiam graviorum maleficiorum poenas condonare, tradiderunt: unde Cicero de Legib. II, 9 f. iubet: *Impius ne audeto placare donis iram deorum.* Doctrinam illam ad crimina amantium graviora transtulit Tibullus. — *Tura f. dare* pro imponere Ovid. Fast. IV, 935. Ceterum verbum *moneo* poëtae elegiaci, praecepta amoris tradentes, usurpant; vid. Not. ad I, 4, 79, et Prop. I, 1, 35: *Hoc, moneo, vitate malum.* Wund.

71. *ludebat.* Ludibrio habebat. Vid. Obss. ad I, 2, 91. Wund.

72. *ultorem post caput esse deum.* Alias *a tergo* est Nemesis. Sen. Herc. Fur. 385:

Sequitur superbos ultor a tergo deus.

cf. Pium Poster. c. 70. Similiter tamen, ut noster, de Amore Propert. II, 30, 7 (23, 59):

Instat semper Amor supra caput.

74. *Et — mora.* Tempore constituto ad amorem non venisse. — *detinuisse*, suspensum tenuisse, fefellisse. Wund.

77. *poena manet.* Sive ultio numinis, seu Poena, Nemesis. Heyn. Prius unice verum; *poena* est ultio fastidii superbi, quo amantem cruciabat Pholoe. Nam *Amor ultor* poenam exigit, cf. 72, nec latine dixeris: deus me manet. Wund.

78. Eodem modo Auson. epigr. 13, 3:

— obrepsit non intellecta senectus,
Nec revocare potes, qui periere dies.

ELEGIA IX

Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores,
  Foedera per divos, clam violanda, dabas?
Ah miser! etsi quis primo periuria celat,
  Sera tamen tacitis Poena venit pedibus.
Parcite, caelestes; aequum est impune licere

ELEGIA IX.

Quum tot praeclara vetustatis monumenta interierint, mirum est, tot alia esse servata, quae interiisse malimus. Huius ipsius elegiae iacturam nemo facile aegre ferret. In summa enim carminis elegantia et nitore pudet pigetque deterrimae istius aevi corruptelae foedaeque libidinis, ad quam eius argumentum comparatum est. Pueri, muneribus a pecunioso aliquo homine — negotiatorem fuisse ex vss. 13 seqq. colligo — corrupti, avaritiam et perfidiam graviter accusat poëta; hinc acerbe invehitur in corruptorem, eique mala summa apprecatur, uxoris assidua adulteria et ebriositatem, puero autem poenitentiam facti praedicit.

1. *laesurus amores.* V. Obss. ad I, 2, 91; est h. l. fidem datam fallere ac violare. H. - *si fueras laes. am.* h. e. si ad perfidiam propensus fueras. Natura quasi insitum fuisse puero, ut fidem falleret, dixit Tibullus. Sunt vero qui, quamquam se fidem non servaturos esse sentiunt, eam tamen, ut optatis potiantur, iureiurando obstringere non dubitent; quod apud Horatium II, Od. 8, 5, *obligare perfidum votis caput* dicitur. W.

2. *Foedera per divos, clam violanda, dabas.* Ordo: *dabas foedera per divos, clam violanda.* - *Foedus*, promissum. *Dare foedera*, dictum ut *dare fidem*, *iusiurandum*, *promissa*. Etiam Ovid. II, Met. 757, *data foedera*. Cf. Drakenb. ad Silium V, 304; *clam violanda*, h. e. quae clam a te violantur. HEYN. - *clam violanda*, h. e. quae clam eras violaturus. Horatius dixit Epod. XV, 3:

Quum tu, magnorum numen laesura deorum,
In verba iurabas mea. WUND.

4. *Poena venit*, h. e. Nemesis, quae celata illa periuria, h. e. ea quae contra promissi fidem clam commissa sunt, in lucem profert et ulciscitur. Proxime Albiana ad Horatii illud III, Carm. 2, 31:

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudo.

Res per se est notissima. HEYN. *Poenam*, deam ultricem, unam Furiarum atque a Nemesi diversam esse, censet H. Vossius. Loquitur autem Albius de eo poenarum genere, quibus malefacta manifestantur. WUND.

5. Revocat se miser amator, et deprecatur poenam periurii. Similiter Ovid. II, Am. 14, 43:

Di faciles, peccasse semel concedite tuto.

Numina formosis laedere vestra semel.
Lucra petens habili tauros adiungit aratro
Et durum terrae rusticus urget opus;
Lucra perituras freta per parentia ventis
Ducunt instabiles sidera certa rates.
Muneribus meus est captus puer; at deus illa
In cinerem et liquidas munera vertat aquas.
Iam mihi persolves poenas, pulvisque decorem

Id satis est: poenam culpa secunda ferat.

Cf. sup. I, 4, 21.

6. *Numina—laedere*, nempe periurio. V. sup. El. 3, 79; cf. h. l. Brouk. Poëtam in argumentatione agnosce. In pedestri scriptore haec desiderabas: Parcite dii; venia dignum est lucro captum aliquem semel fidem fefellisse. Lucri causa homines quid non suscipiunt! Lucri spe adductus rusticus arat, nauta navigat. HEYN. Sententiarum nexus 7, hic est: At munera, ob quae ille haud dubie fidem laesit, ad nihilum veniant. Sententiam generalem: *cupidinem lucri omnes trahere et regere*, praeposuit, ut Horatius I, Od. 16, 5—22. WVND.

7. *habili — aratro*, quod facile haberi, h. e. tractari et regi potest. V. Burmann. ad Ovid. II, Met. 531; hinc *habilis* omnino idoneus, aptus, facilis. Gratius Cyneget. 122:

Quocirca et iaculis habilem perpendimus usum,
Neu leve vulnus eat, neu sit brevis impetus illi.

Vbi Gronov. Obss. II, 13, corrigit, *iaculis habiles praebebimus usum*. Minus bene, quum *perpendimus* sit: effecimus, ut iaculis commode, recte uti possimus, et quidem librando et iustum teli pondus exigendo. (Vid. etiam Heynium ad Aen. Virg. I, 318; XI, 555, et Burmannum ad Grat. l. l. WVND.) *Opus* vero de agricultura dici, notum in vulgus. V. Broukh. h. l. HEYN. - *opus terrae*, h. e. arationem, *urgere* est totis viribus in opus faciendum incumbere. Audacius Horat. Ep. I, 14, 26, dixit *urgere arva*. WVND.

10. *sidera certa*. Quia duces navigationis certi. Cf. Horat. II, Carm. 16, 3; Valer. Flacc. I, 18. *instabiles rates*, quae communiori epitheto *vagae*. HEYN. *instabilis* significat motum incertum navis, in omnes partes fluctuantis. *navis instabilis* Ovid. Met. II, 164. WVND.

12. *In cinerem et liquidas munera vertat aquas*, h. e. in nihilum. Conf. Prop. II, 16 (13) 46; Ovid. III, Am. 8, 66. Non est argutandum, quasi sit ex chemia petitum, ut sit, in elementa sua redigat. Notus iam versus Homeri Il. η, 99:

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

13. *Iam mihi p.* Intellige, puerum cum amatore locuplete, qui fortasse negotia in provinciis habebat, peregre abiisse. *Decorem detrahere* est imminuere, deterere, auferre. HEYN. Cum per sententias *pulvisque — pedes* poenarum genus exponatur, quas ait persoluturum esse puerum, notes

Detrahet et ventis horrida facta coma;
Vretur facies, urentur sole capilli;
Deteret invalidos et via longa pedes.
Admonui quoties: auro ne pollue formam!
Saepe solent auro multa subesse mala.
Divitiis captus si quis violavit amorem,
Asperaque est illi difficilisque Venus.
Vre meum potius flamma caput, et pete ferro
Corpus, et intorto verbere terga seca.
Nec tibi celandi spes sit, peccare paranti;
Est deus, occultos qui vetat esse dolos.

usum copulae *que* pro vulgari *nam*. Cf. I, 5, 11. Add. *et* apud Virg. Aen. X, 40. Wund.

15. *urentur sole capilli*, flavo crine in fuscum mutato. Prop. IV, 9, 46: *Lybico sole perusta coma*. Heyn. Ad fuscum colorem referes *perustus* apud Horat. Epod. II, 41: *perusta solibus uxor*. Wund.

17. Peccasti immemor precum mearum — 31. iurisiurandi sanctissimi mihi dati — 37. lacrimarum tuarum — 40. officiorum meorum — 47. et carminum — 50. Wund.

ib. *auro ne pollue formam*, tanquam rem sacram. *auro* h. e. auro te corrumpi patiens. Recte vero hoc dictum, quia, quae formae gratia est, deperit et imminuitur avaritia. Mox *subesse* est minus proprie dictum pro subsequi, comitari, adesse. - *violare amorem*, h. e. fidem in amore. Heyn. *Subesse*, proprie de iis, quae in aliqua re inclusa latent, ut non animadvertantur et decipiant. Itaque recte *mala auro subesse* dicitur, ut *dolus, fraus subest*. Tacit. Histor. IV, 16: *Subesse fraudem consilio — patuit*. Liv. VI, 15; Annal. Tac. II, 41. Wund.

21. *Vre meum potius*. Vre me potius, nempe, quam ut datam fidem, auro corruptus, fallas. Memorat autem extremos cruciatus, quales servorum fere ac noxiorum in quaestionibus habendis, quum lamina candens admoveretur. V. Broukh. cf. sup. I, 5, 5. Ovid. III, Met. 698. Auctoramenti antiqui verba expressisse poëtam, putabat Vulpius ex Lipsii Saturn. II, 5. Qui enim se lanistae auctorabant, in haec tria iurabant, Vri, Vinciri, Ferro necari; h. e. libertate deposita servili sorte uti, mancipii loco haberi, Petron. 117; iisdem poenis, si peccassent, affici, quibus servi punirentur, nunquam ingenui. V. Horat. II, Sat. 7, 58, 59. Sed ad poenae tormenta revocat nos, quod subiicitur de verberibus: *intorto verbere*, flagello, ut I, 6, 46. Heyn. De locutione *verbere secare* vid. Heyn. ad I, 4, 70. — Ceterum a verberibus videbitur tibi petita esse translatio Persii I, 114: *Secuit Lucilius urbem*, si memineris *verbera linguae*, *verberare verbis*, *verberare* sine *verbis*. — 23. *paranti*. Iuv. XIV, 47: *Si quid turpe paras*. Wund.

Ipse deus tacito permisit lena ministro
  Ederet ut multo libera verba mero;
Ipse deus somno domitos emittere vocem
  Iussit, et invitos facta tegenda loqui.
Haec ego dicebam; nunc me flevisse loquentem,
  Nunc pudet ad teneros procubuisse pedes.
Tunc mihi iurabas, nullo te divitis auri
  Pondere, non gemmis vendere velle fidem;
Non, tibi si pretium Campania terra daretur,
  Non, tibi si Bacchi cura, Falernus ager.
Illis eriperes verbis mihi, sidera coelo
  Lucere, et puras fulminis esse vias.
Quin etiam flebas; at non ego fallere doctus
  Tergebam humentes credulus usque genas.
Quid faceres, nisi et ipse fores in amore puellae?
  Sit, precor, exemplo sit levis illa tuo.
O quoties, verbis ne quisquam conscius esset,

25. 26. Saepe divino numine factum esse ait, ut, vel tacente servo, lena per ebrietatem perfidiam retegeret ac proderet. Heyn. Ovid. Trist. III, 5, 48:

> *Lapsaque sunt nimio verba profana mero.*

Sextus casus *mero* causam significat, cur verba libera ediderit. Virg. Ecl. V, 62: *Ipsi laetitia voces ad sidera iactant.* Wund.

27. V. Lucret. V, 1157 seqq. Addit alia Broukh.

29. 30. Sequi debebat: Haec ego dicebam flens et ad genua pueri advolutus. Poetica arte haec invertit.

31. *divitis auri*, quod divitem reddit, divitias continet. Heyn. Conf. I, 10, 7, *divitis auri*; et III, 3, 11, ibique Vulpium. Propert. III, 5, 4, *gemma dives.* Infra II, 5, 35, *gregis ditis*, ibique Heynium. Wund.

33. *Non, tibi si pretium*, h. e. merces stupri, ut saepe. V. Broukh. cf. Heins. ad Ovid. II, Met. 701; Gronov. Obss. II, 25.

ib. *Campania terra*, dictum, ut *terra Italia*, *terra Hispania*, et alia, cuiusmodi exempla multa congessit Vulpius. Heyn. Praeterquam quod *fluvius*, *urbs*, *terra*, *mons* etc. nominibus geographicis determinandi causa crebro adduntur, nomina terrarum primo, maximam certe partem, adiectiva fuisse videntur. Contemplare *Ausonia terra*, Περσὶς χθών. Wund.

35. 36. *Illis eriperes verbis mihi*, h. e. vel invitum, contra animi et oculorum sensum, credere cogeres, non lucere solem, nec fulmen pura luce micare. Cf. Obss.

39. *fores in amore puellae*, h. e. eam amares; v. Vulp. Si Marathus puer est, de Pholoe loqui videri potest. Conf. El. 8, pr.

Ipse comes multa lumina nocte tuli!
Saepe insperanti venit tibi munere nostro,
Et latuit clausas post adoperta fores.
Tum miser interii, stulte confisus amari;
Nam poteram ad laqueos cautior esse tuos.
Quin etiam attonita laudes tibi mente canebam;
At me nunc nostri Pieridumque pudet.
Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat, et liquida deleat amnis aqua.
Tu procul hinc absis, cui formam vendere cura est
Et pretium plena grande referre manu.
At te, qui puerum donis corrumpere es ausus,
Rideat assiduis uxor inulta dolis;
Et quum furtivo iuvenem lassaverit usu,
Tecum interposita languida veste cubet.

43. *munere nostro.* Alii vulgo dicunt: *beneficio meo, opera mea.* HEYN. Add. Val. Flac. 1, 477: *Te (Arge) moenia doctum Thespia Palladio dant munere*, h. e. opera Minervae. WUND.

44. *Et latuit — fores.* Quum tu ante puellae aedes querelas funderes, quod non admittebaris, ecce mea opera illa tibi inopinanti adducta venit, et stetit pone fores clausas adoperta et velata, ita ut foribus repente apertis illa te reciperet in domum. Cf. Obss.

46. *ad laqueos*, insidias et fraudes. *Nam p.* h. e. enimvero, at. Cf. Obss.

47. *attonita — mente*, h. e. percussa, contacta, forma pueri; ut alii poëtae divino numine acti et percussi canunt; cf. Vulp.

49. Ad loquendi morem cf. Horat. I, Od. 16, 3:

Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis, sive flamma,
Sive mari libet Adriano. HEYN.

torreat, h. e. comburat; redactio in cinerem ab hoc verbo proprie abest; cf. Ovid. ex Pont. II, 9, 44. WUND.

52. *plena — manu*, v. sup. ad El. 5, 68.

53. Enumeratis et volutatis omnibus, quae fidem pueri obstringere debuerunt, ita animus ira excandescit, ut puerum procul esse iubeat, corruptori vero a versu 53 ultionem aprecetur et maledicat. WUND.

54. *uxor inulta*, h. e. impune rideat sive ludat. *Doli* sunt furta. HEYN. *Rideat te dolis*, ut *deridere aliquem dolis* Ter. And. III, 4, 4. WUND.

55. *quum furtivo iuvenem lassaverit usu*, in Lusibus liberis, Carm. 47:

Illius uxor aut amica rivalem
Lasciviendo languidum, precor, reddat.

Usus est vocabulum nequitiae etiam apud Ovidium; v. Remed. 357.

56. *interposita — veste*, sive stragula lecti, sive veste nocturna; v. Vulp.

Semper sint externa tuo vestigia lecto,
  Et pateat cupidis semper aperta domus;
Nec lasciva soror dicatur plura bibisse
  Pocula, vel plures emeruisse viros.
Illam saepe ferunt convivia ducere Baccho,
  Dum rota Luciferi provocet orta diem;

Idem commode laudavit Lucian. D. Mer. XI: *καὶ τέλος διατείχισις τὸ μεταξὺ ἡμῶν τῷ ἱματίῳ, δεδιὼς, μὴ ψαύσαιμί σου.* Similiter Horatius *extrema sponda cubare* Epod. 3, extr.

57. *externa — vestigia.* Nota illa Lucretiae apud Livium 1, 58: *Vestigia viri alieni, Collatine, in lecto sunt tuo;* v. Broukh.

58. *cupidis*, h. e. moechis. V. sup. ad El. 8, 56.

60. *emeruisse viros*, h. e. confecisse, enervasse, peregisse: ut Ovidio Am. 3, 11, 13: *emeritum latus.* Sed notandus adiectus casus. Tum *plura*, quam uxor tua. Sit uxor tua tam temulenta et adultera, quam soror tua. *Sororem* vero seu impudicae uxoris, seu mariti intelligere licet. Hoc fortasse melius. Est enim usitata illa conviciandi acerbitas, propinquorum flagitia et turpitudinem iis, quos odimus, exprobrare. HEYN. Soror corruptoris fuit, qualis Damalis apud Horat. I, 36, 13. WUND.

61. *Illam. s.*, int. sororem, etiam v. 63, 64, cui opponitur v. 65 uxor, quae a sorore eadem flagitia didicit. *Convivia ducere Baccho*, h. e. producere in multam noctem; notum. V. sup. ad El. 4, 5. HEYN. *Baccho*, potando. Horat. Od. II, 7, 6: *diem mero fregi.* WUND.

62. *Dum rota Luciferi provocet orta diem. Rotam Luciferi* dictam olim statueram pro orbe seu disco stellae, male Dousae, Broukhusio et Vulpio obsequutus: et in iis ipsis exemplis, quae ille laudat, *rota Solis* nulla alia est, quam currus Solis, poëtico solemni phantasmate; v. c. apud Lucret. V, 433: *Hic neque tum Solis rota cerni lumine largo Altivolans poterat*, ubi ipsum epitheton *rota Solis altivolans* ad currum nos retrahit. At Luciferum nemo veterum curru vectum dixit. Recte; ergo Tibullus primus dixit, et dixit satis commode ex analogia Solis, Lunae, Aurorae. Nec aliter vetustiores saltem poëtae tradere potuere; nam ab iis omnia, quae ad deos spectant, ad vitam heroicam accommodate inventa sunt; ad eam autem spectat hoc quoque, ut curru vehantur dii, non equo; visumque adeo hoc audacter novatum esse a Bathycle, qui primus Castorem equo insidentem sculpsit. Etiam in Lucifero hoc vulgatius obtinuit, ut eques exhiberetur a poëtis et sculptoribus; nunc etiam bigis. Laudavi iam olim Auct. Carm. in Obit. Maecen. 132: *Quem nunc — Luciferum contra currere cernis equis;* ad quem nunc cf. Excurs. Wernsdorf. Poët. Lat. Min. tom. III, p. 509. Adde Claudian. IV, Cons. Honor. 562, et Interpret.; plura exempla qui desideret, adeat Burman. ad Rutil. I, 511, et Secundum Anthol. tom. II, p. 8, adde exemplum aliud tom. I, p. 279, v. 7, 8; Barth. ad Stat. Theb. VI, 239, 240; van Staveren ad Hygin. f. 65 - *provocet diem*, nempe quia eum antecedentem Sol sequitur. Virgilio

Illa nulla queat melius consumere noctem
  Atque operum varias disposuisse vices.
At tua perdidicit, nec tu, stultissime, sentis,
  Quum tibi non solita corpus ab arte movet.
Tune putas illam pro te disponere crines,
  Et tenues denso pectere dente comas?
Ista haec persuadet facies, auroque lacertos
  Vinciat et Tyrio prodeat apta sinu.
Non tibi, sed iuveni cuidam vult bella videri,

diem ducere dicitur Aeneid. II, 802. HEYN. H. Vossius *rota* explicat. orbis, quem Lucifer planeta cursu suo conficit. Sed tum *rota orta* dici nequit; nec *rota Luciferi* accipies pro Lucifer, orbem conficiens, quasi dici possit: *altitudo turris procidit*, pro turris alta procidit; quod tamen erunt, qui putent. Claudianus V, 337, Vossii interpretationem nil juvat. WYND.

63. *melius consumere noctem.* Ovidius II, Am. 10, 27:

.... *lascivae consumto tempore noctis.*

64. *operum varias disposuisse vices*, h. e. formas, figuras seu σχήματα Veneris, variare aeque bene nulla calleat; *operum*, operis. Petron. 100: *etiam cum voluerit aliquid sumere, opus anhelitu perdet.* HEYN. De modis vid. Not. ad II, 6, 52; de infinitivis *consumere — disposuisse* Obss. ad I, 7, 40; de verbo *queat* Obss. ad h. l. WYND.

66. *non solita*, nempe quam aliunde addidicit; *ab arte*, ut I, 5, 4, et alibi. *h* Graecorum pro ἀπό. HEYN. *Perdidicit* hus malas artes, quod non sentis stultitia. WYND.

68. *denso — dente*, nempe pectinis, quod elicitur ex adiuncto *pectere.* HEYN. *Dens* pro pectine posuit, quia is dentatus. Ita Forcellini, allato Claud. in Nupt. Honor. et Mar. 102, rem expedivit. Et *dens pro compositione* varios habet significatus. Ita *dens* de vomere Virg. G. II, 423: *dente unco recludere tellurem.* Ceterum *denso dente*, pro densis dentibus, ut Virgil. Aen. X, 361, *densus vir;* Iuven. I, 120, *densissima lectica.* Supra I, 3, 28, *multa tabella*, ubi vid. Not. Adde Sen. Hipp. 532: *crebra turris.* — *pro te* est *tibi*, ut tibi placeat, qui usus rarus. WYND.

69. *Ista haec p.*) δεικτικῶς. Scilicet hic foedus tuus vultus satis illecebrarum habet, ut illa tibi placere cupiat. Int. *ut vinciatque et prodeat.* Ornata autem oratio, pro: ut armillas gerat et purpura vestita sit. HEYN. - *persuadet*, sc. illi. WYND.

70. *Tyrio prodeat apta sinu.* H. e. in tunica purpurea, sinum vestis purpureae habeat aptum, h. e. fibula seu alio vinculo comprehensum. *Apere* enim est nectere, iungere. V. Broukh. HEYN. - *apta* videtur absolute positum notare apte ornata, decora. Simile exemplum non vidi. Constructio *prodeat sinu Tyrio* est qualis apud Propert. I, 2, 1, *ornato procedere capillo;* infr. I, 10, 19, *paupere cultu stare.* WYND.

Devoveat pro quo remque domumque tuam.
Nec facit hoc vitio, sed corpora foeda podagra
  Et senis amplexus culta puella fugit.
Huic tamen accubuit noster puer; hunc ego credam
  Cum trucibus Venerem iungere posse feris.
Blanditiasne meas aliis tu vendere es ausus?
  Tune aliis demens oscula ferre mea?
Tunc flebis, quum me vinctum puer alter habebit,
  Et geret in gremio regna superba tuo.
At tua tum me poena iuvet, Venerique merenti
  Fixa notet casus aurea palma meos:
HANC TIBI FALLACI RESOLVTVS AMORE TIBVLLVS
  DEDICAT, ET GRATA SIS, DEA, MENTE ROGAT.

72. *Devoveat pro quo remque domumque tuam.* H. e. cuius amore adeo insanit, ut rem familiarem et totam domum tuam eius gratia perdat. *Devovere* h. l. fere cum Gallorum *sacrifier* convenit. - *res* est familiaris. V. Vulp.

73. *vitio.* Vitio ac pravitate animi, libidine, sed odio mariti podagrici ac senio decrepiti.

77. *Blanditiasne meas.* H. e. mihi debitas, ut mox *oscula mea*, et *gremio — tuo*; nam de Tibulli gremio est intelligendum. HEYN. *Tunc flebis* h. e. dolebis. Similes minas vid. apud Catullum, de Lesbiae perfidia querentem, VIII, 14:

At tu dolebis, quum rogaberis nulla,
Scelesta, nocte. WVND.

81. *Venerique merenti;* dictum ex formula.

82. *aurea palma.* H. e. parma, clypeus votivus cum titulo. Cf. Obss. HEYN. - *fallax amor* est qui decipit, ubi experiris perfidiam amati. Aen. IV, 17: *amor me deceptam fefellit.* — Laudabilis non est caesura *resolutus | amore Tibullus*; vid. Hermann. de Metris p. 273. Ceterum conf. locum Horatii, amore fallaci resoluti, I, 5, 13 seqq. WVND.

ELEGIA X

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
Quam ferus et vere ferreus ille fuit!
Tunc caedes hominum generi, tunc proelia nata;
Tunc brevior dirae mortis aperta via est.
At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra
Vertimus, in saevas quod dedit ille feras.
Divitis hoc vitium est auri, nec bella fuerunt,

ELEGIA X.

Militatum abiturus poëta detestatur bellum, et belli causam, avaritiam; vota facit Laribus, laudat bona pacis inque his lusus amoris. Scriptam hanc ante Elegiam III arbitratur Broukhus. tum, cum in cohortem Messalae allegeretur invitus, et Deliae suae amore irretitus. Nec tamen poëta aut Deliae aut amoris sui usquam in hoc carmine disertam mentionem facit.

1. *protulit enses*, invenit. Exempla congessere Broukhusius et Vulpius. HEYN. Add. Horat. II, 3, 56: *quum lingua Catonis et Enni nova rerum protulerit nomina*. Hoc sensu Graeci ἐκφέρειν usurparunt. — Initium simile III, 2, bene comparavit Statius. WVND.

2. *ferreus*. Iam inde ab Homero Odyss. ψ, 172. ἦ γὰρ τῇγε σιδήρεος ἐν φρεσὶ θυμός.

4. *mortis aperta via est*) *via mortis*, ut sup. El. 3, 50; cf. h. l. Broukh. - *via aperta*, v. eundem 3, 36.

5. *ille miser*, qui nullo suo merito incusatur. HEYN. - *nihil meruit*, immo laudandus ille est auctore Cicerona Tuscul. I, 25, 62: *Omnes magni, etiam superiores, qui — praesidia contra feras invenerunt*. Ad alium usum arma inventa esse, ait Horatius Sat. I, 3, 102. WVND.

6. *in saevas quod dedit ille feras*. Rutil. I, 363:

At contra ferro squalentia rura coluntur,
Ferro vivendi prima reperta via est.
Saecula Semideum, ferrati nescia Martis,
Ferro crudeles sustinuere feras.

7. *Divitis — auri*. Vt sup. 9, 31. HEYN. In sententia: quum aurum nullo in usu erat, eloquenda ad pocula aurea respexit, quae Romanis in deliciis erant. Cf. Iuven. I, 76. — Ceterum *fagina pocula* affabre facta apud pastores sui aevi in usu et honore fuisse memorat Virgilius Ecl. III, 36 seq. — v. 9. *non vallus erat* sc. tum. Deest interdum haec temporis notatio. Virg. G. I, 277: *quintam fuge; pallidus Orcus Eumenidesque satae*. WVND.

Faginus adstabat quum scyphus ante dapes;
Non arces, non vallus erat, somnumque petebat
Securus varias dux gregis inter oves.
Tunc mihi vita foret; vulgi nec tristia nossem
Arma, nec audissem corde micante tubam.
Nunc ad bella trahor, et iam quis forsitan hostis
Haesura in nostro tela gerit latere.
Sed patrii servate Lares; aluistis et idem,
Cursarem vestros quum tener ante pedes;
Neu pudeat prisco vos esse e stipite factos;
Sic veteris sedes incoluistis avi.
Tunc melius tenuere fidem, quum paupere cultu

10. *Securus varias dux gregis inter oves.* Vt multae aliae in hac elegia, sic haec grata rei species: pastor recubans inter oves late errantes vel procumbentes. De *varias* v. Obss.

11. *vita foret*, pro fuisset, et int. *utinam*. ib. *vulgi — arma*, quae vulgo, non sapientibus, qui pacem colunt, conveniunt. Sed v. Obss. Similes sententias v. in Culice v. 80 sqq. HEYN. Sensus verborum *vulgi — tubam*: mala belli expertus non essem: *vulgi nec-nec* pro nec vulgi-nec. Ita *nec* postponitur apud Virg. Ecl. X, 16:

nostri nec poenitet illas,
Nec te poeniteat pecoris, divine poëta.

Singularem vim orationi conciliare voluerunt poëtae latini, particulam *neque* ita post arsin quartam ponendo: vid. Lucret. III 842, et Not. ad Virg. Ecl. IV, 63. — *tristia arma*, ut 49; *tristia bella* Horat. Ep. II, 3, 73; Virg. Ecl. VI, 7. — v. 13. *trahor*. De syllaba *or* verbi *trahor* in arsi producta vid. Obss. ad I, 7, 61. WVND.

14. *in nostro — latere.* Nam latus praecipue petebant depugnantes, quod notum est, et a Broukh. copiose illusratum; hinc omnino latus in vulneribus inferendis memorare solemne est. Sed praestat observare, quam ingeniose vulgaris sententia in hoc versu ornata sit. Mox v. 15, *aluistis et idem*, puta esse inversam orationem: vos, Lares, qui aluistis me.

16. *Cursarem.* Suavis rei imago. Sic inf. II, 2, 22, de Natali Genio:

Ludat et ante tuos turba novella pedes.

19. *Tunc melius tenuere fidem.* Inversa oratio pro, *vos tenuistis. Obligamur* diis *votis*; itaque et *illi obligati* sunt *ad fidem praestandam* in iis, quae precamur. Diligentius tum dii, quum lignea eorum signa essent, custodiae suae mandatos tuebantur, et praesentiori numine eos voti compotes reddebant. Iuvenal. Sat. XI, 115:

Hanc rebus Latiis curam praestare solebat
Fictilis et nullo violatus Iupiter auro.

Propert. IV, 1, 5:

Stabat in exigua ligneus aede deus.
Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,
Seu dederat sanctae spicea serta comae.
Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,
Postque comes purum filia parva favum.
At nobis aerata, Lares, depellite tela;
Hostia erit plena rustica porcus hara;

Fictilibus crevere deis haec aurea templa. V. Cyllen. H. Durum est *dei* ex deus ad *tenuere* referre. Malim *Tunc m. t. fid.* explicari: fuerunt tunc homines meliores et moratiores. Tibullus temporum priscorum 18 recordatus ad sententiam digreditur: Et vero illa tempora fuerunt feliciora et moratiora; atque dei sacris exiguis contenti homines curarunt: *Hic placatus erat* etc. De *aede* vid. Obss. Wynd.

ib. *paupere cultu*, h. e. neque auro ornatus, neque ex pretiosa materia factus. Mox *in exigua aede* seu pro domo, seu de sacello in agris.

21 — 24. Simplicitatem veterem sacrificiorum belle depingunt versus Sophoclis in Polyïdo, quos apud Porphyr. de Abstinent. lib. II servatos laudavit Statius. Vide nunc Sophocl. Fragm. p. 440 ed. Br. — In verbis *Atque aliquis* adverte animum ad orationem variatam pro vulgari: seu obtulerat liba et favum. Cf. I, 4, 45. Causa eius rei inde repetenda, quod *libare uvam*, *dare serta* ad solemnia et stata festorum sacra pertinet; quibus opposita sacrificia, quibus voti compotes gratiam deis reddebant. Vota enim faciebant in rebus gravioribus, iisque potiti sacrificia maiora, quam solemnibus festis, offerebant. *Atque* igitur non annectit simpliciter, sed amplificationi inservit. Maiora 25 vovet Tibullus, *hostiam*, pro incolumitate. Hinc bene per *At* oratio continuatur. Wynd.

23. *voti compos*, quod vulgo, ex voto, ut, quod voverat, nunc persolveret. - *purum favum*, quia proprie *purum mel*.

25. *Lares*, int. rurales; v. 20 *patrii* dicuntur, quia, ab avis inde in isto agro culti, tutelares agri dii habiti erant. Male Sellius Obss. misc. Specim. c. 7 contra haec disputat. Discimus autem ex hoc Tibulli loco, fuisse Larium parva sigilla, nunc ex ligno facta, quibus, vindemia et messe facta, uva apponeretur, aut corona spicea imponeretur capiti. Alias pater familias cum liberis sacrum facit libis appositis et melle: interdum et porco mactato, haud dubie, si solemnius sacrum esse debuit; tum ipse pater familias candida veste indutus et myrto coronatus incedit; myrto ornatae etiam res sacrae, ut calathus, quo liba, molam salsam, vinum, affert. Heyn. - *tela aerata* Aquitanis propria fuisse, contendit H. Vossius. - *depellite nobis*. Ad constructionem conf. Pers. I, 83: *capiti pellere pericula*. Wynd.

26. *Hostia*. Similiter Ovid. III, Am. 13, 16:

Et minor ex humili victima porcus hara.

Lus. lib. Carm. 66. *Hic tibi* ....

Caeditur e tepida victima porcus hara.

Hanc pura cum veste sequar, myrtoque canistra
 Vincta geram, myrto vinctus et ipse caput.
Sic placeam vobis; alius sit fortis in armis,
 Sternat et adversos Marte favente duces,
Vt mihi potanti possit sua dicere facta
 Miles, et in mensa pingere castra mero.
Quis furor est atram bellis arcessere Mortem!

Suavis autem tanquam in tabula imago sacri rustici Laribus facti: cf. similem locum Petronii c. 133, et Anthol. Lat. lib. I, Ep. 51. Vide eiusmodi sacri apparatum in Picturis Herculanens. tom. IV, t. 13. De Laribus autem eorumque religione multa adhuc obscura sunt, partim propter summam superstitionis varietatem, partim propter virorum doctorum pravum morem argutandi et ariolandi pro suo ingenio aut saeculo, ubi res seu ex auctoritate, seu ex analogia veteris moris exponenda erat. Haec tenenda inprimis iis, qui Gorium v. c. Inscriptt. Etrusc. tom. II, p. 129; Passerat. Paralipom. ad Dempster. p. 118, et alibi evolverint. Sufficit tenere, *Lares* esse domus, *Penates* familiae, *Genios* unius cuiusque.

27. *pura cum veste*: int. simpliciter νεοπλυνῆ, recens lotam, candidam. (Sacrificantibus solemniter tribuitur *pura vestis*, h. e. toga candida. Apud Virg. Aen. XII, 169: *puraque in veste sacerdos*. Compara cum h. l. II, 1, 13—16. W.) - *myrtoque c.* Horat. III, Od. 23, 15, 16, ubi ad Phidylen de Laribus:

Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.

29. *Sic*, habitu sacrificantis et opera pacis peragentis. Infr. 43, *sic*, in hac vitae conditione. — Ad 30 conf. Ovid. Heroid. III, 88:

Et preme turbatos Marte favente viros. WVND.

31. *possit sua dicere facta*, pro *dicat*, ut saepe. Horat. v. c. Carm. Sec. 11:

— possis nihil urbe Roma
Visere maius.

v. Broukh. (cf. Not. ad I, 7, 3. WVND.) Suavitatem autem loci facile quisque sentit.

32. *pingere castra mero*. Notus locus Ovidii Ep. I, 31:

Atque aliquis posita monstrat fera praelia mensa,
Pingit et exiguo Pergama tota mero.

Et rem variatam vide apud eund. Art. II, 127 sqq.

33. Stolidum est mortem, voluptatum expertem, militia festinare; cf. Not. ad I, 4, 27. — *arcessere* est facere ut accedat et opprimat, ut *arcessere sibi malum* Plaut. Amph. I, 1, 171. — Apud Lucanum VII, 257, ubi de proelio imminente Caesar agit:

Nil opus est votis: fatum arcessite ferro.

Notionem verborum *clam venit* vides explanatam et auctam adiecto *tacito pede*, ut mos est poëtarum. Libenter in una sententia coniungunt *clam tacitus*. Inf. IV, 6, 18:

Illa aliud tacita clam sibi mente rogat.

Imminet, et tacito clam venit illa pede.
Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
Cerberus et Stygiae navita turpis aquae;
Illic exesisque genis ustoque capillo
Errat ad obscuros pallida turba lacus.
Quam potius laudandus hic est, quem, prole parata,
Occupat in parva pigra senecta casa!
Ipse suas sectatur oves, at filius agnos,
Et calidam fesso comparat uxor aquam.
Sic ego sim, liceatque caput candescere canis,
Temporis et prisci facta referre senem.
Interea Pax arva colat: Pax candida primum

Similiter II, 6, 45:

furtimque tabellas
Occulto portans itque reditque sinu.

Furtim occultus iuncta, ut I, 5, 65; *leniter tacitus* I, 7, 13. Add. Soph. Aiac. 171: σιγῇ πτήξειαν ἄφωνοι. Tautologiam igitur Horatiano I, 17, 5:

Impune tutum per nemus arbutos
Quaerunt —

inesse nollem statuisset Bentleius. W.

36. *audax Cerberus*, h. e. protervus, saevus, vel furens. Seneca Herc. fur. 1105 *ferocem* dixit. Idem Med. 840:

— — *ter latratus*
Audax Hecate edidit.

at illa trina capita canina habebat.

ib. *navita turpis*, squalidus. Conf. Virg. Aen. VI, 298 seqq. H. Eodem sensu Charontem *tetrum porthmea* dixit Iuvenalis III, 265. Wund.

37. *exesisque genis*, h. e. carne nudatis a rogo, tum *usto capillo*. Tales enim ad inferos umbrae descendere seu credebantur seu poëtis fingebantur, eaque forma, quam sub ipsum mortis tempus exhibuissent. Sic Deiphobus *lacer* erat ap. Virg. Aen. VI, 495. Eurydice *passu* incedebat *de vulnere tardo* ap. Ovid. X, Met. 49. Add. XI, 691; conf. Heins. Advers. VI, 1.

39. Tristem inferorum imaginem excipit suavis vitae rusticae descriptio, plane ut Horatius Od. II, 14, 17 — 24 conditionem post mortem et hanc vitam exhibuit. — 40. *Occupat*, h. e. repente et celeriter ad eum accedit, ut apud Horat. II, 14, 3, *instans senecta*. Exemplis, ut Horat. Ep. I, 20, 18, usum loquendi *occupat me senecta* firmavit Statius. Wund.

42. *comparat uxor aquam*, h. e. parat. Similia ista Horatii Epod. 2, 43:

Sacrum vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri.

43. *canis*, pro canis capillis et Cicero de Senect. c. 18 dixit. Wund.

44. ut III, 5, 26: *Et referam pueris tempora prisca senex.*

45. *Interea*, dum ita vitam rusticam agam. Tum et pacem faustam sibi exoptat. — *Pax candida - situs.* Bona paci debita celebraturus, *Pax*, inquit, *et inventrix culturae frugum*

Duxit araturos sub iuga curva boves;
Pax aluit vites, et succos condidit uvae,
Funderet ut nato testa paterna merum;
Pace bidens vomerque vigent, at tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs;
Rusticus e lucoque vehit male sobrius ipse

ae vitium et servatrix habenda est. Hanc autem conservationem verbis *Pace bidens* etc. laudans, v. 51 sqq. apte ad ea, quae cum illa coniuncta sunt, describenda fertur, plane ut II, 5, 87. Ita transitus ad praesentia *vigent — occupat* morari non debet, praesertim si comparaveris similem transitum I, 7, 4. Accedit quod in descriptione longa ad delectationem tempora frequenter mutant boni scriptores; cf. Virg. G. I, 130 — 141; II, 475-483. Nihil vero quidquam in nexu sententiarum 49 (vid. Obss.) desidero. Wvnd.

47. *aluit*, h. e. alere solet. Praeclarus est qui sequitur locus, et Elegiae convenienter tractatus, h. e. eleganter, ut sobrie et suspensa quasi manu, non morose. Est alius locus Ovidii cum hoc comparandus Fast. I, 697 sqq. (Comp. Eurip. Bacch. 413. *Εἰρήνη ὀλβοδότειρα. E marg.*) Illa vero v. 49, 50 de armis per pacem robigine corrumpendis sententia iam apud Theocritum occurrit Idyll. XVI, 96:

ἀράχνια δ' εἰς ὅπλ' ἀράχναι
Λεπτὰ διαστήσαιντο.

Simile quid versui ex Sophoclis Inacho apud Suidam in Ἀράχνη inest:

Πάντα δ' ἐρίθων ἀραχνᾶν βρίθει.

Sed omnibus praeivit Bacchylides in fragm. ap. Stobaeum, supra ad I, 1, 4 laudato:

Ἐν δὲ σιδαροδέτοις πόρπαξιν αἰθᾶν ἀραχνᾶν
ἱστοὶ πέλονται.
Ἐγχεά τε λογχωτὰ ξίφεά τ'
Ἀμφάκεα εὐρὼς δάμναται. Heyn.

Ita versus constitui, et posteriores duos qui apprime ad rem faciunt, ex Anthologia adieci. Wvnd.

48. *testa paterna.* Sic Horat. I, Od. 37, 6 *cellas avitas* dixit. Suavis autem haec adiuncta alteri illi superiori notio.

49. *vigent*, exercentur, in usu sunt. Horat. Ep. II, 3, 62, de verbis:

Et iuvenum ritu florent modo nata vigentque. Wvnd.

51. *e luco*, ubi sacra fecerat, et in epulis sacris cum uxore liberisque potarat. Horatianum quis non meminerit: I Carm. 4, 11:

Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis

etc. Aen. XI, 740: *lucos vocet hostia pinguis in altos;* et Gratius in Cyneg. 483:

Idcirco aëriis molimur compita lucis,

h. celebramus compitalia (quem locum illustravit Excursu Wernsdorf. Poet. Lat. min. T. I); uti hic in luco, sic simili more inf. II, 1, 21 videmus, messe facta, in ipso agro sacrum cum epulis a patre familias factum. Heyn. Hilaritatem diebus festis cum nimio vini usu coniunctam fuisse testatur Horatius Ep. II, 3, 223:

Illecebris erat et grata novitate morandus

Vxorem plaustro progeniemque domum.
Sed Veneris tunc bella calent, scissosque capillos
Femina perfractas conqueriturque fores.
Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse
Flet, sibi dementes tam valuisse manus.
At lascivus Amor rixae mala verba ministrat,
Inter et iratum lentus utrumque sedet.
Ah lapis est ferrumque, suam quicunque puellam
Verberat! e coelo deripit ille deos.

Spectator, functusque sacris et potus et exlex.

Add. Tibull. II, 1, 29:

non festa luce madere
Est rubor errantes et male ferre pedes.

Iunge *vehit ipse*, ut I, 5, 66, *detrahit ipse*; I, 5, 34, *ipsa gerat.* Wvnd.

53. *Sed Veneris tunc bella calent*, strenue, magno cum animorum motu geruntur, ut Cicero ad Att. IV, 16 dixit: *Iudicia nunc calent.* Ita *fervere* etiam dicitur, ut in illo Virgiliano Aen. I, 436, *Fervet opus.* Contra *frigere* de otio et ignavia; unde Rutilius I, 389, *sabbata frigida* dixit. *Bella Veneris* pro iris et rixis amantium: ut Propert. III, 5, 2 (3, 24):

Stant mihi cum domina praelia dura mea.

56. *dementes tam valuisse manus.* Propertius *perversas* dixit IV, 8, 64:

et mea perversa sauciat ora manu.

Sic Horat. I, Od. 37, 7, *dementes ruinas*, quas demens femina parabat. (Ita Horatius Od. I, 17, 26, *manus incontinentes* dixit. Soph. Aiac. 229, παραπλῆκτῳ χερί, h. e. *manu demente.* Aiac. 50. χεῖρα μαιμῶσαν φόνου. Wvnd.). Locum ex hoc nostro adumbratum Calpurnii vide Ecl. III, 71 sqq. Simillimus est alius inf. II, 5, 101 — 104.

57. *mala verba*, convicia, iurgia (nobis *bittre Vorwürfe*); tum *lascivus*, h. e. petulans.

58. *lentus — sedet*; ita ut nihil animo commoveatur. Imago rei iucundissima. Heyn. Amor saevo cum ioco eiusmodi rixis amantium delectatur, ut perfidia puellae cum Venere apud Horat. II, 8, 13:

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa; rident
Simplices Nymphae, ferus et Cupido.

De *ministrat* vid. IV, 6, 12. Wvnd.

59. Hinc Ovid. III, Am. 6, 59:

Ille habet et silices et vivum in pectore ferrum,
Qui tenero lacrimas lentus in ore videt. Heyn.

De pulsationibus puellarum loquitur Horatius Od. I, 13, 9; Theocr. XIV, 34. Neque ea, quae 61, 62 sequuntur, inaudita fuisse, Horatius testatur, apud quem Od. I, 17, 27, 28, Tyndaris Cyrum metuit, ne

scindat haerentem coronam
Crinibus immeritamque vestem. W.

60. *e coelo deripit ille deos.* Prover-

Sit satis e membris tenuem praescindere vestem:
  Sit satis ornatus dissoluïsse comae:
Sit lacrimas movisse satis; quater ille beatus,
  Quo tenera irato flere puella potest.
Sed manibus qui saevus erit, scutumque sudemque
  Is gerat, et miti sit procul a Venere.
At nobis, Pax alma, veni, spicamque teneto;
  Perfluat et pomis candidus ante sinus.

bialiter dictum: tam dirum facinus committit, quam si Gigantum more, deos coelo exturbare voluerit: ita Vulpius. Verum sic *deripit* nondum planum est. Puto respici ad superstitiones magicas et male creditas artes deos eliciendi. V. Ovid. III, Fast. 317 sqq. Heyn. Vid. Obss. Wund.

64. *flere — potest*, pro *flet*. V. ad v. 31 (cf. Not. ad I, 7, 3. Wund.). Eandem rem sic expressit Ovidius II, Art. 447:

O quater, et, quoties numero comprendere non est,
Felicem, de quo laesa puella dolet!

65. *scutumque sudemque Is gerat*, h. e. miles sit. *Sudes* potest genus teli militaris intelligi, vel, quod praestat, vallus, qui a milite portabatur.

67. *Pax alma, veni, spicamque teneto.* Et ita in numis saepe Pax cum aristarum fasciculo, etiam aristis ac pomis gremio onusto, conspicitur. V. Broukh. cf. Statium. *Pax alma* sive a bona copia, quam affert, sive simpliciter *venerabilis*, *sancta*, ut *alma fides*, *Venus* etc. (cf. et Heyn. ad Virg. Aen. I, 306. Wund.) - *candidus — sinus*, h. e. candidae vestis. Tale signum Genii volantis, fortasse Abundantiae, sinum collectum ante se ferentis, videas in Onyche nobilissimo Brunsvicensi, quo Cereris sacrum exhibetur. Elegiae autem fini similis est exitus idyllii Theocritei VII, ubi poëta memorat vinum in sacro Cereris haustum generosius: *ὡς ἐπὶ σωρῷ Αὖθις ἐγὼ πάξαιμι μέγα πτύον· ἁ δὲ γελάξαι, Δράγματα καὶ μάκωνας ἐν ἀμφοτέρῃσιν ἔχοισα.* Dea, inquit, propitia sit, quae utraque manu manipulos et papavera tenet.

A. TIBVLLI

CARMINA

LIBER II

ELEGIA I

Quisquis ades, faveas; fruges lustramus et agros,
  Ritus ut a prisco traditus exstat avo.
Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva
  Pendeat, et spicis tempora cinge, Ceres.
Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
  Et grave suspenso vomere cesset opus.

ELEGIA I.

Sacrum ambarvale describit, quod fiebat vere; vid. Virg. G. I, 338 sqq.; certe einsmodi sacrum, quod ad lustrationem agri pertinebat. Cf. not. sup. I, 1, 23. Baccho et Cereri illud fieri, ex ipso carmine v. 3, 4, intelligitur, et quidem agno. Ad Sementinas ferias Ovidius totum hoc argumentum transtulit Fast. I, 658 seqq., ubi ei Tibullum ante oculos fuisse, manifesto apparet. Est autem hoc ex praestantioribus nostri poëtae carminibus. Indicit primo loco festum diem, tum preces facit ad deos, commemorat epulas festas, et inter vota Messalae mentionem facit ingeniose. Inde ad laudes ruris convertitur, quas praeclare tractat et genio talis carminis accommodate. De tempore, quo scripta sit, vid. ad v. 32. HEYN. De ambarvalibus docte disputavit Vossius ad Virg. Georg. l. cit. W.

3. *tuis e cornibus.* Cornua Bacchi nota; vid. Spanhem. de usu et praest. numism. Diss. VII; Broukh. tamen hoc et cetera copiose illustravit. Sunt autem 3, 4, dicta pro vulgari: Bacche racemis, Ceres spicis ornata, adeste propitii sacro, quod in vestrum honorem fit. HEYN. Formulam dicen similem vide I, 10, 67. W.

Solvite vincla iugis; nunc ad praesepia debent
  Plena coronato stare boves capite.
Omnia sint operata deo; non audeat ulla
  Lanificam pensis imposuisse manum.
Vos quoque abesse procul iubeo, discedite ab aris,
  Quîs tulit hesterna gaudia nocte Venus.
Casta placent superis; pura cum veste venite,
  Et manibus puris sumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras,
  Vinctaque post olea candida turba comas.
Dì patrii, purgamus agros, purgamus agrestes,

7. 8. Hinc Ovid. l. c.

State coronati plenum ad praesepe iuvenci etc.

Tum *solvite vincla iugis*, h. e. lora iugorum, quibus illa boum collis alligantur; demite iuga. Heyn. Videtur igitur Heynius *iugis* pro dativo accepisse, ad Virgilianum Aen. II, 146. Pronior tamen sum in eam partem, ut casum sextum esse putem. Val. Flacc. I, 628: *Vix littore puppim Solvimus.* Add. Virgil. Aen. I, 562, et II, 26. Audacter idem dixit Aen. IV, 479: *vel eo* (Aenea) *me solvat amantem.* Eodem modo explicabis locum Virg. Eclog. IV, 41, et Catull. LXIII, 76. Caeterum ex his verbis et vers. 85 sacrum mane non esse factum, sed tempore matutino familiam Tibulli operibus solitis occupatam fuisse, mecum iudicat H. Vossius. W.

9. *Omnia sint operata deo*, h. e. ferientur, celebrent hunc diem. Cf. Hor. III, Od. 14, 6. - *deo;* numini, indefinite. Statius explicat *deae*, Vulpius *diis*. Heyn. *Omnia*. Omnes agrestes, qui in agro degebant, festum celebrare debebant. Compara Virgil. Georg. I, 343 et 346. H. Vossium nemo, puto, sequetur. — *Non audeat*, iubentis est, ut Homericum οὐκ ἂν ἀγορεύοις, Il. 2, 250. Wund.

11. *Vos quoque*. Quasi lanificis mulieribus idem imperaverit. Praeter ea, quae ad I, 2, 15, notata sunt, compara Ovid. Fast. I, 683 seq. et Valer. Flacc. I, 407. — Mox de *pura veste*, a qua turba comitantium candida vocatur, vid. I, 10, 27. Comitatum autem similem videbis apud Virgilium Georg. I, l. cit. Wund.

15. *ut eat sacer agnus.* Igitur sponte ibat; nam quae reluctabatur victima, cum ad aram duceretur, ea litari non potuisse, notum est. Hoc tamen loco tantum de hoc cogitandum: hostiam duci, ire. Comitatur eam familia Tibulli oleagineis sertis coronata.

17 sqq. Memorabile exemplum precum ad deos factarum, multo minus prisca superstitione insignium, quam quae apud Catonem occurrunt de R. R. *Dii patrii* autem latius de diis maiorum religione coli solitis accipiendi; nec tantum de Penatibus. Heyn. Antequam agnus ad aras adductus caeditur, preces fiunt. - *Di patrii*. De diis, quos Tibullus colebat, agrestibus accipio, iisque et Lares, qui patrii I,

Vos mala de nostris pellite limitibus.
Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
  Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tunc nitidus plenis confisus rusticus agris
  Ingeret ardenti grandia ligna foco;
Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni,
  Ludet, et ex virgis exstruet ante casas.
Eventura precor. Viden ut felicibus extis

10, 15, audiunt, annumerandos esse ex I, 1, 19 — 24, apparet. Wund.

19. *Neu seges eludat messem fallacibus herbis.* *Eludere messem*, h. e. operam messorum, sive spem de messe; alias *decipere*, *fallere*, *mentiri* de ea re dicitur. Vid. Broukh. h. l. *Herbae* sunt calami, dum virent. Notum illud Ovid. Her. XVII, 163: *et adhuc tua messis in herba est.* *Fallaces* autem, quod inanes et sine granis sunt. Videtur vero etiam hoc distichon festum ac carmen ad vernum tempus revocare. H. De frumento virenti tempore veris, ubi spicae in vaginis latent. *Fallaces*, quae laetae et vigentes postea spem messis largae decipiunt. Vid. ad Virgil. Georg. I, 195. Frumenti herba est apud Virg. Georg. I, 134. W.

21. *Tunc.* Quum seges messem non eluserit, adeoque messe larga facta, rusticus laetus *agris plenis*, frumenti copia, sacrum faciet, strue lignorum in ara accensa, et vernis ante eam ludentibus. Conf. Obss.

22. *ardenti — foco.* Int. eum, in quo sacrum fit, et quidem in ipso agro, sub dio, ut sup. I, 10, 51, in luco. Fieri id potuit ad signa deorum agrestium, passim in agris posita. Non itaque focus frigoris causa igni lucidus h. l. intelligendus, ut ap. Horat. I, Od. 9, 5.

23. *saturi bona signa coloni.* Quae arguit herum *saturum* ex copia et divite penu, quem instruxit ex largo frugum proventu. Calpurn. IV, 125:

Vt quoque turba bono plaudat saturata magistro.

24. *exstruet ante casas.* Ante focum sacrum umbracula, sub quibus potarent et luderent: *pergulae* dictae, *trichila*, *hypampeli*: vid. ad Copam v. 8, et cf. inf. Not. ad II, 5, 97. Cuiusmodi umbracula fuere quoque in Veneris sacro, cuius Pervigilium habemus, 5, 6 et 44, casae e myrteis frondibus factae. Heyn. Ex multitudine vernarum non apparet domini spes esse impletas; sed si ludunt et casas exstruunt, id inter bona signa referes. *Saturi*, si quidem avarus ille audit apud Virgil. Georg. I, 47. Denique festum rusticum celebratum *cum sociis operum* vid. ap. Horat. Epist. II, 1, 142. W.

25. *Event. precor.* I, 5, 57: *Evenient: dat signa deus.* H. *Viden ut*, formula rem probandi exquisita, quum ad eum qui praesens est vel esse fingitur, oratio convertitur. Notandum est etiam quod plures hac dictione alloquitur, ut Catullus LXI, 77, et LXII, 8. Catullus, ut Virgilius Aen. VI, 780, indicativum adiunxit more Graecorum, Tibullus coniunctivum. W.

Significet placidos nuntia fibra deos?
Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos
Consulis, et Chio solvite vincla cado.
Vina diem celebrent; non festa luce madere
Est rubor, errantes et male ferre pedes.
Sed, bene Messalam, sua quisque ad pocula dicat,
Nomen et absentis singula verba sonent.
Gentis Aquitanae celeber Messala triumphis,

26. *nuntia fibra.* III, El. 4, 5: *Venturae nuntia sortis Exta.* Sup. I, 8, 3: *conscia fibra deorum.* Est adeo *fibra* h. l. proprie dicta de pulmonis seu iecinoris lobo. Patet autem ex h. l. etiam in privatis sacris extispicium fuisse adhibitum.

27. *fumosos veteris proferte Falernos Consulis. Falernos* int. cados vini Falerni, *fumosos*, qui ad veterem condendorum vinorum morem, dum meliorem ignorabant, fumo maturitatem contraxerunt. Vid. Lambin. et Torrent. ad Horat. III, Od. 8, 11, conf. Demster. Etrur. Reg. I, c. 11; Ovid. V, Fast. 517:

Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoso condita vina cado.

veteris Consulis vero, quia, ut notum, annos vini a Consulibus computari solitos cadis inscribebant. Vid. Horat. III, Od. 21, 1.

28. *Chio solvite vincla cado*, h. e. relinite cadum, corticem adstrictum pice dimovete. Vid. Horat. III, Od. 8, 10; conf. Vulp. Chium vero cum Falerno miscebant, quippe alterum dulcius, alterum austerius. Vid. Horat. I, Sat. 10, 24, cf. Broukh. Adde Plin. XIV, 14, s. 17. HEYN. De Chio inter rusticos iam tum frequente vid. H. Vossium ad Virgil. Eclog. V, 71, p. 268. W.

29. *Vina diem celebrent.* Pro vulgari: vino dies celebretur, compotatione dies exigatur. Mox *madere*, ut βρέχειν, de ebriis, notum. Vid. Obss. ad I, El. 2 pr. HEYN. *Madere* h. l. de ebriis accipienti non intercedo propter adiecta *est rubor*, *errantes et.* Sed *madere* proprie est large se vino invitare, uti *uvidum esse.* Compara mihi Horat. IV, 5, 37; Satyr. II, 1, 9; Tibull. II, 87. Adde Platon. Sympos. cap. 4: Καὶ γὰρ αὐτός εἰμι τῶν χθὲς βεβαπτισμένων, h. e. ex iis qui heri large vino se invitaverant. W.

31. *bene Messalam.* Sc. valere, rem gerere precor. Vid. Broukh.

32. *singula verba.* Dictum aut proverbii more, qui nobis quoque est, ut singulis verbis adiecta, hoc est, saepius iterata dicatur Messalae mentio, aut ut *singula verba* sint: singulorum verba; quotquot adsunt convivae, Messalam valere iubeant.

33. V. ad lib. I, El. 7 pr. Possunt autem v. 31 sqq. videri declarare, carmen hoc scriptum esse paullo ante illud alterum, quum Messala *absens* adhuc esset v. 32, adeoque nondum ex itinere rediisset. Verum *absentis Messalae* rationem habere potest Tibullus etiam, quatenus *ruri* diem festum celebrabat, dum Messala ad urbem esset.

Et magna intonsis gloria victor avis,
Huc ades, aspiraque mihi, dum carmine nostro
Redditur agricolis gratia coelitibus.
Rura cano, rurisque deos; his vita magistris
Desuevit querna pellere glande famem.
Illi compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.
Illi etiam tauros primum docuisse feruntur
Servitium, et plaustro supposuisse rotam.
Tunc victus abiere feri: tunc consita pomus;
Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas;

34. *intonsis — avis.* Ita dicit, ut Messalae nobilitatem innuat. Tonsores enim non nisi post 454 in Italiam venere, ut e Varrone de R. R. II, 11, docent Broukh. et Vulpius ad h. l. HEYN. Ex Varrone Plinius VII, 59, rem confirmat. W.

35. *Huc ades adspiraque mihi.* Tanquam numen invocat eum, quem propitium sibi esse vult.

37. *his vita magistris D.* Vita, βίος, h. e. homines, humanum genus. Egregius autem qui sequitur locus de primo vitae cultu primisque humanitatis initiis, quae haud dubie ruri debentur, quatenus ea ab aratione profecta sunt: cum eadem exstruere sibi coepere homines tecta, quibus frumenta conderent, et ipsi habitarent; tum invenere plaustra ad frumenta devehenda; tum consevere arbores, et herbas hortenses, et vites. Mox mellificium inventum. Festi autem post messem conditam dies carminibus et cantui fistulae et choro ducendo originem dederunt. Ruri etiam religiones deorum ortum habuere (v. 59). Ruri lanificium primum inventum cum textura. Ruri tandem amor primum in humana pectora saevire coepit. Notandum vero et illud in poeta, quod diis agrestibus vitae cultioris initia tribuit; quandoquidem eorum beneficio factum, ut homines mitiorem victum cultumque excogitarent. Etsi et vulgari more Cereri Bacchoque hoc tribuitur, ut monstrasse ac docuisse ea omnia dicantur. Sunt porro suavissimi versus per totum hunc locum cum numerorum miro laevore, tum orationis venustate et lepore.

41. 42. Ornate. Tum aratio et vectura reperta. HEYN. Servitium ad armenta translatum pariter apud Aeschylum Prometh. 462: Κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα Ζεύγλαισι δουλεύοντα. W.

43. *victus — feri*, h. e. ferorum hominum, ferae vitae; sc. glandes istae, arbuta, corna etc. HEYN. Haec per sequentia *tunc — tunc — tunc* explicantur, ut I, 8, 43, verba *tum studium formae.* Mox *consita* ut apud Graecos φυτεύειν. Ad sententiam compara Plin. VII, 56. W.

44. *Tunc — aquas.* Quam ornate! tum primum horti facti, et olera coli coeperunt: *irriguas aquas* h. l. active, quae hortos irrigant. Vid. Broukh. *bibere*, ut Virgil. IV, G. 32:

Aurea tunc pressos pedibus dedit uva liquores,
 Mixtaque securo est sobria lympha mero.
Rura ferunt messes, calidi quum sideris aestu
 Deponit flavas annua terra comas.
Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
 Compleat ut dulci sedula melle favos.
Agricola assiduo primum satiatus aratro
 Cantavit certo rustica verba pede;
Et satur arenti primum est modulatus avena
 Carmen, ut ornatos diceret ante deos.

— *inriguumque bibant violaria fontem.*

Cf. Stat. Heyn. Hortus primum maceria aut sepe clausus est; ut olera aliaque cibi causa ibi colerentur. W.

45. *pressos pedibus.* Vetere more. Sed proprie *uva premitur*, liquores autem *exprimi* dicendi.

46. *securo — mero.* Quod securos et curis solutos reddit. *Sobria lympha*, ut I, 6, 28, suaviter dicta ex opp. vini inebriantis. Pertinet autem et hoc ad vitae mitioris progressum aliquem iam factum, quod non merum bibi, sed misceri vinum coepit. Heyn. Verba *sobria lympha* opposita sunt vocabulo *merum*, ut I, 6, 28. Epitheton autem *securo* beneficium vini, apud veteres habitum, egregie depingit. Vid. Horat. I, c. 18, 3, 4; add. Tibull. I, 2 ab init. et III, 6. W.

47. *Rura ferunt.* Scil. ab illo inde tempore. Nam manendum est in eodem vitae mansuetioris exordio. Heyn. Tempus praesens pro praeterito positum puta a poëta, suaviter orationem mutante. Mox ad praeteritum redit. W.

ib. *calidi sideris*, h. e. solis, ut toties sidus. Nec de canicula nunc quaeritur. Cf. Vulp.

48. *annua terra.* Quae annuas vicissitudines experitur, ut seratur, demetatur, etc. vid. Broukh. nisi malis adiectivum pro adverbio positum esse.

49. *Rure levis verno f. a. i. alveo.* *Verno* referendum ad *alveo*. Vide Broukh. quia in Italia ab ipso aequinoctio verno apes mellificare incipiunt, ut Columella de R. R. IX, 14, docet. Heyn. Flores pro succo e floribus. Caeterum cf. Plin. XI, 7. Wund.

50. Omnia ornatissima, ut de singulis moneri vix possit. *Sedula* observa pro *ea*.

51. *Assiduo — satiatus aratro.* *Satiatus*, h. e. satur ex aratione, frumento parato, adsiduo opere rustico facto. Cf. Obss. - *assiduum aratrum*, quod adsidue tractatur. Mox *certo pede* est certis numeris. Heyn. *Assiduo aratro satiatus* dictum pro longorum et assiduorum operum taedio affectus. W.

54. *ornatos — deos*, h. e. coronatos v. 59, die festo. Repetit adeo poëta, quod antiquiores iam docuerant: poëticam ab hymnis deorum initia habuisse: hos autem primum inter agrestes tentatos: eosque lyrici statim generis esse debuisse, ex eo facile intelligitur, quod ad fistulam canebantur, et choro, qui ducebatur, adaptati erant. Conf. Lucret. V, 1378 sqq. 1397.

Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti
  Primus inexperta duxit ab arte choros.
Huic datus, a pleno memorabile munus ovili,
  * Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves. *
Rure puer verno primum de flore coronam
  Fecit, et antiquis imposuit Laribus.
Rure etiam, teneris curam exhibitura puellis,
  Molle gerit tergo lucida vellus ovis;
Hinc et femineus labor est; hinc pensa colusque,

55. *nimio suffusus, Bacche, rubenti.* Primordia rei scenicae, et primo loco tragoediae, doctus poëta ab agricolarum festis esse repetenda docet; nota narratio. Vid. Horat. Art. 275. Diversa ab ea est, nec cum illa permiscenda, ut vulgo faciunt, origo rei scenicae in Italia, quam idem Horat. exposuit II, Ep. 1, 139, 145 sqq. Liv. VII, 2. Vtramque Virgilius attigit et distinxit G. II, 380 et 385 sqq. Bacchum appellat, quia *chori*, qui tragoediae initia fuerunt, vel maxime in eius honorem instituebantur. Ideo autem minio inficiebant se, quia ipse Bacchus eo illinebatur, (vid. Broukh. et ante eum Cyllen.) seu, quod probabile mihi quidem fit, quod in rudi et paupere populo, ut adhuc inter barbaras Americae gentes, rubeus color pro unico ornamenti genere parabili erat; itaque mansit etiam per seriora tempora in religiosis rebus, in quibus vetus mos pertinacius, quam in aliis servatur, ut et se et vero etiam deos minio pingerent in festorum dierum sollennibus. HEYN. Αὐτοσχεδιάσματα ista hominum agrestium, unde originem repetunt artis scenicae Tibullus et Horatius, qualia fuerint, optime explicuit *Boettig. Archaeolog. Pictur.* p. 189. — Verba *minio suffusus* quod attinet, notandus verbi *suffundere* usus de colore faciei inducto. De iis enim plerumque usurpatur rebus, quae sub cute conspiciuntur. Sed exempla dabit Forcellinius. W.

56. *inexperta duxit ab arte choros*) *inexperta ars*, cuius nullum factum periculum, nova, intentata; *ab* poëtis ita abundare solet. V. sup. I, 5, 4. HEYN. Pedestres etiam scriptores praepositionem *ab* ita usurparunt, ut esset idem fere quod χειροθῖς, usus, ut Cic. pro Milon. cap. 21, §. 56. Non pertinent huc loca, qualis est apud Ciceron. de Officiis I, 2. W.

57. *Ovile* h. l. de stabulo caprearum, quod egregie Bentleius ad Horat. Od. I, 17, p. 33, illustravit. W.

62. *Molle gerit t.* Versus suavissimus artificiosa epithetorum collocatione. — *lucida ovis* est candida. Vid. Broukh. Non minus eleganter Ovid. IV, Fast. 773:

Lanaque proveniat, nullas laesura puellas,
Mollis et ad teneras quamlibet apta manus.

63. *Hinc et femineus labor est.* Ovid. I, Am. 13, 23:

Tu, cum feminei possint cessare labores,
Lanificam revocas ad sua pensa manum.

Fusus et apposito pollice versat opus:
Atque aliqua assiduae textis operata Minervae
Cantat, et applauso tela sonat latere.
Ipse interque greges interque armenta Cupido
Natus et indomitas dicitur inter equas.
Illic indocto primum se exercuit arcu.
Hei mihi, quam doctas nunc habet ille manus!
Nec pecudes, velut ante, petit; fixisse puellas
Gestit, et audaces perdomuisse viros.

Vid. ib. Heins. *Hinc*, a lana, a vellere.

64. *Fusus — versat opus*, alias *fusus versari* dicitur. Ovid. VI, Met. 22:

Sive levi teretem versabat pollice fusum.

Met. IV, 221:

Laevia versato ducentem stamina fuso.

Epist. 19, 37:

Tortaque versato ducentes stamina fuso.

hic vero *fusus versat opus*, h. e. versando fusum, fit opus, netur filium. Sic etiam filum, quod deducitur, *versari* dicitur IV Met. 34:

Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant;

et hoc *filum*, quod netur, h. l. per *opus* declaratur. Heyn. Membrorum ratio haec est: verba *Hinc — labor est* explicantur sequentibus, *hinc pensa — opus*. Versibus autem 65 et 66 alia sententia suaviter adiicitur. W.

65. *adsiduae textus operata Minervae.* — *Operari Minervae*, h. e. arti et operi textorio operam dare, ut dicimus, *operari Musis*. - *Textis* est casus sextus, ut Ovid. III, Art. 635:

Cum sedeat Phariae sistris operata iuvencae.

Melius tamen iunguntur *texta Minervae*, ut *colus calathique Minervae* ap. Virg. Aen. VII, 805; et *operari textis*, operam adhibere; cf. II, 3, 36. Ita videtur Broukh. accepisse, nam laudat versum ex Aen. III, 136:

Connubiis arvisque novis operata iuventus. Heyn.

Caeterum ad sententiam illustrandam faciunt quae attulit H. Vossius ad Virgil. Georg. pag. 141. W.

66. *tela sonat*, h. e. ipsum textum. Vid. Obss. *Latus*, corpus, *applausum*, cum strepitu appulsum, allisum, *telae*, iugo textorio, machinae, cui illud, inserendo stamen liciis, subinde admovetur, *sonat*. Nunc inverso dicta *tela sonare applauso*, alliso, corpore. Heyn. Significationes vocis *tela* accurate exponit Forcellinius. W.

67. *Ipse interque greges.* Etiam amoris ignibus prima agrestium pectora fuere quae incaluerunt. Molles de hac re versus sunt Pervigilii Veneris 77 sqq.

69 sqq. Suavissima et admodum ingeniosa narratio de Amore artem sagittandi experiente.

72. *perdomuisse*, h. l. telo traiicere; sed ab effectu, quod telo transfixa sternuntur, vincantur, δαμῆναι solent.

Hic iuveni detraxit opes; hic dicere iussit
Limen ad iratae verba pudenda senem.
Hoc duce, custodes furtim transgressa iacentes,
Ad iuvenem tenebris sola puella venit,
Et pedibus praetentat iter, suspensa timore,
Explorat caecas cui manus ante vias.
Ah miseri, quos hic graviter deus urget! at ille
Felix, cui placidus leniter afflat Amor!
Sancte, veni dapibus festis; sed pone sagittas,
Et procul ardentes, hinc procul, abde faces.
Vos celebrem cantate deum, pecorique vocate

74. *iratae.* Absolute positum pro: iratae puellae. Cf. not. ad 1, 8, 51. Heyn. *Limen ad iratae.* Notanda positura praepositionis *ad*. Similia exempla vid. ad Virg. Aen. IV, 257, congesta. Paullo ante v. 71., *fixisse* positum cum vi, pro *sed fixisse*. W.

75 sq. Suavis et haec memoratio: Amor in caliginosa nocte dux puellae meticulosae. Nec vero accipiendum, quasi ea per vias ad iuvenum aedes perduci se patiatur: sed, ut supra vidimus lib. 1, 9, 43, 44; 1, 6, 59, 61, puella e cubiculo egressa per domus atria et porticum reseratis clam foribus amatorem recipit. Hinc h. l. *custodes iacentes*, servus ianitor. Heyn. *Iacentes*, h. e. dormientes. W.

78. *caecas — vias.* Sunt viae, quae cognosci et videri nequeunt.

79. 80. Belli versus et sententia et orationis ornamentis: *urget*, potens verbum et efficax, aut de maiore vi, cui resisti nequit; ut si Phoebus urget vatem, Pythiam, si furor Bacchicus ingruit mentibus; aut de malis, a quibus respirandi nullus locus nec tempus est; petitum autem illud a procella ac vento graviter incumbente et ingruente; hinc natum vs. seq. *afflat.* Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸν, ἢν πολλὴ ῥυῇ, proxime ad nostrum dixerat Euripides Hippol. 443: ubi v. illustrationem Valkenarii. Alterum, *cui placidus leniter afflat Amor*, sumtum est ab aura secunda, qua favor et studium toties exprimi solet; est adeo: cui Amor propitius est, ᾧ ἐπέπνευσεν ἐνδέξιος, dixeris secundum Callimachi illud Epigr. IX, et Theocr. XII, 10: Εἴθ' ὁμαλοὶ πνεύσειαν ἐπ' ἀμφοτέροισιν Ἔρωτες. Alia, etsi non multum dissimili, ratione dixit idem de Berenice Idyll. XVII, 51: Πᾶσιν δ' ἤπιος ἦεν βροτοῖς μαλακοὺς μὲν Ἔρωτας Προσπνείει. Quod ab afflatu deorum petitum, quo ἐνθουσιᾷν homines dicuntur. Sic quoque inf. El. 4, 57: *ubi indomitis gregibus Venus afflat amores.* Tertius afflandi modus est serpentum, pestilens et exitiosus, petitus a levi tactu, odore, halitu. Cf. ad Aen. 1, 591.

82. *hinc procul abde*, h. e. remove. Vid. Gronov. Pec. vet. pag. 308. *Dapes* autem festae h. l. vix aliae sunt, quam caedem epulae sacrae, quas celebrat poëta cum vernis.

83. *Vos e. cantate.* Vos, qui festis adestis caerimoniis. - *celebrem — deum*, est qui valde celebratur, frequentatur,

Voce; palam pecori, clam sibi quisque vocet,
Aut etiam sibi quisque palam; nam turba iocosa
Obstrepit, et Phrygio tibia curva sono.
Ludite, iam Nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo Sidera fulva choro.

ad quem frequentes adeunt. Vid. inf. IV, 4, 23: *Iam celeber, iam laetus eris.* (cf. Not. ad I, 3, 33. Wund.) *pecori vocatur* Amor, ut feturam laetam et copiosam det. Heyn. *Vocare* est verbum proprium; cf. Virg. Georg. I, 347, et II, 388. Vocatur deus, ut propitius adsit. *Voce vocare* exemplis illustrat Forcellinius. W.

84. *clam sibi quisque vocet.* Vota parum honesta, aut nimis improba aut etiam invidiosa, inprimis si verendum erat, ne adesset, qui contraria vota faceret, tacite concipiebant. Vid. inf. IV, 5, 17, 18; conf. Scaliger et Broukh. Vulp. ad Catull. LXIII, 104. Fundus superstitionis in Homero est Il. η 194-6 Adduxit ea sublimem sententiam Senecae Epist. X: *Tunc scito te esse omnibus cupiditatibus solutum, quum eo perveneris, ut nihil deum roges, nisi quod rogare possis palam*; et Persianum illud: *aperte vivere voto* Sat. II, 6. Haec quidem commemoravi ad interpretum communes rationes, quas tamen tantum non alienas ab h. l. arbitror. Amorem quisque vocat sibi, ut amoribus suis propitius sit, votaque rata faciat, quae forte pro puella sua quisque facit. Ad amatoria adeo vota spectat locus, et ad pudorem amantium, vota sua ac gaudia non palam fatentium, nec in vulgus efferentium. Nec aliter inf. IV, 5, 17, 18.

86. *Phrygio tibia curva sono.* Tibia Phrygia inter sacrificandum cani solita, ne sinistri quid audiri posset: ut velato capite precabantur, ne quid posset videri; habebat ea cornu aduncum sive κώδωνα curvum adfixum, quum aliae rectae essent. Vid. Gron. Obss. I, 17, p. 142, 3; Burmann. ad Ovid. III Met. 533; Vulp. ad Catull. LXIII, 22, et h. l. Broukh.; atque sonus eius multo erat gravior, quam nostrae tibiae.

87 — 90. Quatuor hi versus longe pulcherrimi, etsi cumulatis personis symbolicis Noctis, Stellarum, Somni, Somniorum reprehenduntur. Vt alii *Lunae*, sic nunc *Nocti* tribuit *equos* et *currum*, ut multi alii. Vid. Statius, Dousa F. in not. c. 4, et Broukh. Cf. inf. III, 4, 17. Deinde *Nox mater siderum*, quam sequuntur Stellae tanquam liberi, quod sumtum ab Euripide Ion. 1150, Scaliger pronuntiat:

Μελάμπεπλος δὲ Νὺξ ἀσείρωτον ζυγοῖς
Ὄχημ' ἔπαλλεν, ἄστρα δ' ὡμάρτει θεᾷ.

ubi saltem *Nox agitare currum*, cui equi non funibus alligati sunt, sed solis habenis reguntur, *eamque sidera sequi* dicuntur. Sed et aliorum poëtarum usu frequentata est haec ratio; etiam Hymn. Orphic. 6, 3: Ἀστέρες οὐράνιοι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης etc. Et quod Sidera Noctis currum sequuntur, Theocrit. Idyll. 2 fin.: χαίρετε δ' ἄλλοι Ἀστέρες, εὐκήλοιο κατ' ἄντυγα Νυκτὸς ὀπαδοί.

88. *lascivo Sidera fulva choro.* Propter modulatum et consonum motum *choreae et chori* sideribus tribuuntur. Vid. Lucian. de Saltat. c. 7. Cf. Dousa l. l. et Vulp. h. l. Simili modo apud

Postque venit tacitus fuscis circumdatus alis
Somnus, et incerto Somnia nigra pede.

auctorem Carm. in Maecen. obitum, qui vulgo Albinovanus habetur, II, 129:

Quaesivere chori iuvenem sic Hesperon illi.

Scaliger *choros* absolute dictos de astris intelligit, quae Luciferr antecedit ortu suo. Ego malim de turba adolescentum ludentium sub vesperam accipere, et lego adeo *chori iuvenum*. De reliquis istius loci vid. Wernsdorf. Poët. Lat. min. Vol. III, p. 506 sqq. docte disputantem. *Lascivus* vero proprium est saltationis epitheton propter exsultationem liberiorem aut motum molliorem: vid. Ovid. III Met. 685.

89. *Postque venit t.*) *Somnus* alatus fingebatur, quod in vulgus notum. Vid. Broukh. Sic et aeternus ille Somnus; vid. Anthol. III, 25, Epigr. 69. Ornatum hoc ab aliis poëtis egregie. Ita alis suis obumbrat Somnus eos, quos sopire vult: v. Orphei Argon. 1009. Simili modo *alata Somnia*; unde Eurip. Hecuba 71: Πότνια Χθών, μελανοπτερύγων μᾶτερ Ὀνείρων: et *Nox alata*: unde Aen. II, 360:

Nox atra cava circumvolat umbra.

Idem VIII, 368, eleganter:

Nox ruit et fuscis Tellurem amplectitur alis.

Vt apud Euripid. Bacch. 380, crater ἀνδράσιν ὕπνον ἀμφιβάλλει. Profecit hinc Statius Achill. I, 620:

— totis ubi Somnus inertior alis
Defluit in terras, mutumque amplectitur orbem.

Alata etiam Nox in veterum monumentis occurrit: in Monum. ined. Winkelmanni N. 27, cum alis vespertilionis: etsi forma adolescenti propior. Et apud Callimach. in Del. 234: ἐπερείσαι πτερὸν Ληθαῖον Ὕπνος dicitur, h. e. urgere, alis applicitis, impactis, impressis, ut fit in artiore amplexu. Propert. in noto loco I, 3, 35, nimis ad verbum reddidit: *Dum me Sopor impulit alis*. Aliud phantasma Virgilius habet Aen. V, 854, ubi Somnus Palinuro aquam Lethaeam inspergit in oculos. At Callimachi locus adumbratus est ex Pindar. Pyth. I, 13 seqq. Imaginem pueri alati cum papavere et lacerta in anaglyphis obviam de Somno explicant; sic iam Tollius in Epistola ad Cuperum. Vid. Fortuita eius p. 277. Sed de hac antiquitatis parte copiose disputatum est nuper a viris doctis, qui de Mortis signo ac symbolis apud veteres disserere instituerunt.

90. *Incerto Somnia nigra pede. Incerto pede*, h. e. infirmo, claudo, ferri Somnia qua de causa dicantur, coniectura assequi necesse est, quum doctrina veterum certa nulla ad nos pervenerit. Sunt autem multa quae similitudinem aliquam habeant, ut in symbolicis fieri solet. Possunt *pedes incerti* et incessus claudicans referre Somniorum naturam incertam, ambiguam et obscuris ambagibus involutam: aut eandem ad causam, qua *Somnus* titubare et inconstanti gressu incedere fingitur: ut solent somno gravati. Potest quoque Somniorum natura adumbrata esse hactenus, quod simulacra illa levia et volubilia menti et oculis obversantur inconstanti gressu et incerto.

ELEGIA II

Dicamus bona verba, venit Natalis, ad aras;
Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.
Vrantur pia tura focis, urantur odores,
Quos tener e terra divite mittit Arabs.
Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas mollia serta comas;

ELEGIA II.

In natali puellae Cerintho desponsae sacrum indicit poëta Genio, votaque eius pro puellae connubio et constanti amore rata fore auguratur. Cerinthum puerum lib. IV, El. 2 et sqq. a Sulpicia amari videbimus; sed puellae tam illustri gente prognatae libertinus homo, saltem graeculus et peregrinus, desponderi vix potuit. De alia igitur paris sortis puella haec accipio. HEYN. Cerinthi dies natalis celebratur. Vid. Obss. WVND.

1. *Dicamus bona verba.* Hoc *favere lingua* dicitur. Bona verba sunt εὔφημα, boni ominis. Cf. Ovid. V Trist. 5, 5, 6. Ea *ante aras*, inter sacrum, inprimis observabantur: conf. paullo ante ad El. II, 1, 86. *Natalis dei* obscura religio est, nec nisi ariolationes sunt, quae viri docti de eo disputant, inprimis Passer. Paralipom. Demsteri p. 99. Vasa Etr. tom. I, p. 51, 55, 60, 61, 63, 72; et omnis de Geniis res parum ad liquidum perducta est aut perduci potest. Noster paullo post v. 5, Genium a Natali distinguere videtur. *Deum Natalem* inf. videbimus lib. IV, 5, 19. Eum iam affore sacris ait. HEYN. *Venit Natalis.* Adventantem deum praesagit Tibullus; itaque quae deo adventante facienda sint, praecipit. Similiter Callimachus hymnum in Apollin. 1 — 25 orditur. — Denique, de Genio a Natali non distinguendo expositum in Obss. WVND.

3. *pia tura*) *pia*, quia diis cremantur pietatis testandae causa. - *odores*, v. ad I, 3, 7, ubi *Assyrii odores* memorantur.

4. *tener — Arabs*, h. e. mollis, effeminatus bonitate soli; vid. Broukh. Scilicet, quod non omnes tenent, illo tempore praeter tus etiam aliae res odorae in ara adoleri solebant; ut croci flos, v. c. Ovid. Fast. I, 76, cinnamomum et casia — *quae diis per singulas micas dantur*, ait Plin. XII, 18, s. 41, nardi folia ac spicae etc. HEYN. *tener* pro mollis. Sic apud Iuvenalem XII, 39, Maecenates teneri. De voce *mittit* consule Heynium ad III, 2, 23. WVND.

6. *Cui d.* I, 7, 52, de Genio:

Et capite et collo mollia serta gerat. HEYN.

Visurus. *Visere* de deo ad sacra sua veniente. Supr. I, 6, 22, de cultore numinis ad loca certa veniente sacrorum gratia. Similiter *invisere* Virgil. Aen. IV, 144. Caeterum poëta, postquam dei adventum supra praesagiverat, hic optat, ut adsit ornatus. W.

Illius puro destillent tempora nardo;
 Atque satur libo sit, madeatque mero.
Adnuat et, Cerinthe, tibi, quodcunque rogabis.
 En age, quid cessas? adnuet ille; roga.
Auguror, uxoris fidos optabis amores;
 Iam reor hoc ipsos edidicisse deos;
Nec tibi malueris, totum quaecunque per orbem
 Fortis arat valido rusticus arva bove;
Nec tibi, gemmarum quidquid felicibus Indis
 Nascitur, Eoi qua maris unda rubet.
Vota cadunt. Vtinam ut trepidantibus advolet alis,

7. *puro nardo.* *Purum nardum* est tenue ac simplex, oleum nardinum, contra *unguentum* erat crassum ac mixtum. Vid. Spanhem. ad Callim. in Apoll. v. 38, qui cum nostro comparari potest:

Αἱ δὲ κόμαι θυόεντα πέδῳ λείβουσιν ἔλαια.

etiam in Hymno Homerico in Vestam 3:

Αἰεὶ σῶν πλοκάμων ἀπολείβεται ὑγρὸν ἔλαιον.

destillare est guttas deorsum mittere, Conf. I, 7, 51:

Illius e nitido stillent unguenta capillo:

etiam de Genio. At de Apolline III, 4, 28. Graphice autem descripta est religio alioqui perobscura. Dum Genio sacrum fit ture aliisque odoribus accensis, et appositis libis et libato vino: Genii simulacrum, adolescentis speciem referens, corollis ornatur, nardo aliisve unguentis delibutis capillis. Institutum hoc forte eo, ut tanto magis epulis ille adesse suis videretur; quandoquidem conviviorum ille mos perpetuus erat, ut coronati essent et uncti convivae. Conf. sup. lib. I, 7, 49 sqq. Itaque libis etiam saturari et vino inebriari fingitur h. l. Genius.

11. *uxoris.* Spe quidem et voto. Vid. v. 17, 18. Et omnino puellae amatae eo nomine saepe appellantur.

12. *Iam reor h.* Quod tacite iam votum istud concepit. V. ad sup. Eleg. 85. Heyn. Quod votum diis notissimum, utpote iam saepius factum ad eosque latum. Wvnd.

14. Versus admodum scitae structurae, ex indole latini sermonis, qui tales iuncturas variatas admittit, modo non ad fastidium adhibitas. Contra ad nostri sermonis ingenium ratio ista erit damnanda. Hactenus probabo iudicium Lessingii.

15. 16. *felicibus Indis.* Divitibus; et *Eoi qua maris unda rubet*, sole oriente. Heyn. *Gemmas* intelligam margaritas, ut ap. Propert. I, 14, 12. Wvnd.

17. *Vota cadunt.* Rata sunt, ut I, 6, 85. — *Haec aliis maledicta cadant.* Cf. h. l. Vulp. Praeclarum autem σύνταγμα Amoris advolantis et vincula coniugalia apportantis. De tali vinculo iugali interpretatur vittam, quae

Flavaque coniugio vincula portet Amor!
Vincula, quae maneant semper, dum tarda senectus
Inducat rugas, inficiatque comas.
Hac venias, Natalis, avi, prolemque ministres:
Ludat et ante tuos turba novella pedes.

ELEGIA III

Rura meam, Cerinthe, tenent villaeque puellam:
Ferreus est, eheu, quisquis in urbe manet.
Ipsa Venus laetos iam nunc migravit in agros,
Verbaque aratoris rustica discit Amor.

saepe in etruscis vasis occurrit, Passerius tom. I, p. 32, p. 45, 58, et v. Index. Heyn. *Vota cadunt.* De hac forma loquendi vid. not. ad I, 6, 85. — *Vtinam* restituimus pro *Viden ut*, de qua re dictum in Obss. Wund.

18. *Flavaque coniugio vincula portet Amor.* *Coniugio* scil. legitimo. *Vincula* sunt *flava*, quia is color, ut omnino laetitiae, sic nuptiarum est. V. Ovid. X Met. 1. Conf. ad I, 7, 49.

21. *Hac — avi*, hoc augurio. V. Obss. *prolemque ministres.* Expectatum igitur et a Genio etiam hoc beneficium; quod tamen sibi ipsi parandum est ab unoquoque. Verum a diis quoque agrestibus feturam expectari vidimus. V. inf. II, 5, 91, 92.

22. *ante tuos — pedes.* Non Cerinthi, sed Natalis Genii. V. Obss.

Elegia III.

Amica rus abducta, rusticari et ipse gestit Tibullus, si vel opus rusticum sit faciendum, seque tuetur Apollinis exemplo. At v. 33 ad v. 60 diras imprecatur avaritiae saeculi sui, et de puellae cupiditate conqueritur: inde a v. 61 et ipsi ruri mala precatus propter puellam in rus abductam. De ceteris v. Obss. Est prior Elegiae pars inter suavissima carmina.

1. Imitatus est Statius V Silv. 2, 1:

Rura meus Tyrrhena petit saltusque Tagetis
Crispinus etc.

3. *laetos.* Refero epitheton ad amoenitatem agrorum. Muretus statuit, agros dominae Tibulli praesentia exhilarari. — Caeterum deos cum iis, quos fovent, venire et abire poëtae fingere solent. Vid. Tibull. II, 6, 2, 4, et ad Virg. Eclog. V, 35. Wund.

4. *Verbaque.* — Ovid. I Pont. 8, 55:

Et discam, Getici quae norint verba iuvenci.

Suavissima autem haec facies Amoris: quae in gemmis quoque antiquis occurrit, ut vomerem seu rastrum teneat, et in Moschi poematio.

O ego quum dominam adspicerem, quam fortiter illic
  Versarem valido pingue bidente solum!
Agricolaeque modo curvum sectarer aratrum,
  Dum subigunt steriles arva serenda boves;
Nec quererer, quum sol graciles exureret artus,
  Laederet aut teneras pustula rupta manus.
Pavit et Admeti tauros formosus Apollo;
  Nec cithara, intonsae profueruntve comae.
Nec potuit curas sanare salubribus herbis:
  Quidquid erat medicae, vicerat, artis, Amor.
Tunc fiscella levi detexta est vimine iunci,

5. Comma post *ego* sustuli. *Fortiter*, non succumbens labori. Wynd.

8. *steriles — boves*, nempe testiculis demessis, et, si feminae sunt, vulva extracta. Cf. Vulp.

9. *Nec quererer, quum*. Cic. Epist. IX, 14, 5: Gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam. *Quum* dicitur in talibus pro *quod*, latente quadam temporis significatione. Mox *pustula rupta*, ut cicatrix rupta dicitur. Wynd.

11. *Admeti*. Ad Pheras Thessaliae, quem amabat, cuique se sponte mancipabat. V. Broukh. qui adscripsit auctorum loca, quibus haec fabula exponitur. Sed principes hi sunt: Homer. Il. β, 763-7; Callimach. in Apoll. 47 seqq.; Ovid. Met. II, 680 seq.; ubi v. Intpp. etiam de sede Admeti Apollodor. I, 9, 15. Ceterum locum hunc nostri ante oculos habuit Ovid. Epist. V, 151. Adde inf. III, 4, 67 seqq. Heyn. Imitatus est huius loci versus 17, 18 aperte Valer. Flacc. I, 447 — 449: sed nonnulla mutavit, ut faciunt imitatores. — *Profuerunt*, nimirum ad animum Admeti sibi conciliandum. Cf. II, 4, 15; III, 8, 1; I, 8, 9. Wynd.

12. *Nec cithara*. Similiter Ovid. X Met. 170 seqq., et Albinov. II, 79. Scilicet dicitur Admeti amore serviisse. Alii poëtae aliter fabulam tractarunt.

14. Cf. Ovid. I Met. 521 sqq., et hinc alii poëtae saepe idem sequuti sunt. Praeivit forte omnibus Bion in fragm. X, in Hyacinthum.

15. *detexta est vimine iunci*. Virgil. Ecl. II, 71:

Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget usus,
Viminibus mollique paras detexere iunco?

V. Broukh. Cf. Ovid. II Met. 554; IV Fast. 435; Copa 17 (add. Virgil. Eclog. X, 71. Wynd.). — *Fiscellae* vero erant calathi in usum cogendi lactis. Columella VII, 8, 3. Eas detexere otiosorum et erat et est pastorum. Cf. *Shaw* Travels p. 168. Suave autem in carmine hoc Tibulli illud, quod ad tam leves operas praestandas Amorem adduxisse deum narrat.

16. *Raraque p*. Ovid. IV Fast. 770:
Deutque viam liquido vimina rara sero.

Raraque per nexus est via facta sero.
O quoties, illo vitulum gestante per agros,
Dicitur occurrens erubuisse soror.
O quoties ausae, caneret cum valle sub alta,
Rumpere mugitu carmina docta boves.
Saepe duces trepidis petiere oracula rebus,
Venit et e templis irrita turba domum.
Saepe horrere sacros doluit Latona capillos,
Quos admirata est ipsa noverca prius.
Quisquis inornatumque caput crinesque solutos
Adspiceret, Phoebi quaereret ille comam.
Delos ubi nunc, Phoebe, tua est? ubi Delphica Pytho?
Nempe amor in parva te iubet esse casa.
Felices olim, Veneri quum fertur aperte
Servire aeternos non puduisse deos!
Fabula nunc ille est; sed cui sua cura puella est,

17. *vitulum gestante.* V. sup. I, 1, 32:

Non agnamve sinu pigeat foetumve capellae
Desertum, oblita matre, referre domum.

Soror est Diana vel Luna. Expressit h. l. Valer. Fl. lib. I, 447, 8.

19. *valle sub alta:* ita Latini pro *in valle.* V. Burmann. ad Ovid. I Met. 689.

21. *trepidis — rebus*, h. e. in magno periculo et discrimine. Saepe Livius.

22. *irrita t.* pro adverbio positum. Mox *noverca* est Iuno.

26. *Phoebi quaereret ille comam.* Notus nunc loquendi modus de re desiderata, quae periit vel abest, post Broukh. ad h. l. Gronov. Obss. II, 11, et Burmann. ad Ovid. II Met. 239. Cf. Vulp. h. l. — *solutos* autem dixit, cum alias in nodum eleganter collecti sint, ut vel in Vaticano Apolline vides.

27. *Delphica Pitho*, est ipsa urbs Delphi, olim eo nomine appellata. Cf. Broukh. et Vulp. et inprimis Callimach. in Apoll. 35, et Intpp. ad e. l. Suaviter autem mutata sunt tempora. Debebat enim esse: *ubi tunc erat?* Heyn. Cic. pro Milone cap. 6: Quid ergo tulit? Nempe ut quaereretur. W.

29. *Felices olim.* Ita absolute in exclamatione. Ovid. Heroid. XIX, 3, add. Virg. Georg. II, 458. — *Veneri servire* est indulgere, ut voluptatibus servire dicitur a Sallustio Catil. c. 56. Wund.

31. *Fabula nunc ille est.* V. sup. I, 4, 83: *ne turpis fabula fiam.* Horat. Epod. XI: *Heu me! per urbem — Fabula quanta fui!* - *ille*, n. qui aperte, palam, amori indulgeat; ib. *cui sua cura puella est*, cui puella suus amor est. Animosum autem amatorem vi-

Fabula sit, mavult, quam sine amore deus.
At tu, quisquis es, cui tristi fronte Cupido
Imperitat, nostra sint tua castra domo.
Ferrea non Venerem, sed praedam saecula laudant;
Praeda tamen multis est operata malis.
Praeda feras acies cinxit discordibus armis;
Hinc cruor, hinc caedes, mors propiorque venit;
Praeda vago iussit geminare pericula ponto,
Bellica cum dubiis rostra dedit ratibus.

des. Heyn. *Sed cui — est*, pro sed si cui est. — *Nunc*, h. e. tempore mutato. Wund.

33. *Sequitur haud dubie fragmentum alterius Carminis usque ad v. 60. Scaliger reiecit infra in El. 6 post v. 14, et continuat Elegiam hanc v. 61:* At tibi dura Ceres.

ib. *At tu, quisquis is es.* Dissident haec prorsus a superioribus sententiis et numeris. Antea de puella in rus abducta, nunc de avara agitur et ab amatore divite abducta. Non itaque unius carminis partes esse potuere. Nemesin nunc nomine apponit v. 51 — *tristi fronte Cupido Imperitat*, non modo, cui puella dura et saeva est, sed etiam, quod sequentia docent, quem puella exclusit, divite amatore admisso, quique adeo amore parum secundo utitur: ut sup. I, 6, 2:

Post tamen es misero tristis et asper, Amor. Heyn.

At tu, vid. ad I, 2, 87, et compara Ovid. Remed. 371. Signa lacunae sustuli, de qua re vid. Obss. Wund.

34. *nostra s.* Vide, ut aliter expresserit eandem rem I, 4, 77, 78.

35. *praedam*, h. l. latius patet, et est quodvis lucrum, opes, divitiae, quas quis quaerit: una cum significatu cupiditatis, qua illae appetuntur. Nam avaritia est, de qua sequentia praedicantur.

36. *Praeda tamen multis est operata malis*) *est operata*, h. e. operari solet. *Operari malis* est mala committere, patrare, ut *sacris operari* est sacra facere, sacris operam dare. Sever. in Aetn. 381:

— magnis operata rapinis
Flamma micat, latosque recens exundat in agros.

h. e. quae magnas fecit rapinas, dum multam materiam secum rapuit, abstulit. Heyn. *Operari commodis* est apud Eumen. de restaur. schol. c. 4. Wund.

37. Avaritia instigati homines ad bella et pugnas prolapsi sunt. Ad v. 38 cf. I, 10, 3, 4, et I, 3, 49, 50.

39. *geminare pericula.* Dum periculo ex mari additur periculum ab hoste vel piratis at proelio navali. Similiter de telis venenatis Ovid. I ex P. 2, 17:

Qui, mortis saevo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

40. *dubiis — ratibus*, h. e. fluctuantibus, vento et fluctibus iactatis. Ovid. I Art. 558:

— coelo spectabile sidus

Praedator cupit immensos obsidere campos,
Vt multo innumeram iugere pascat ovem;
Cui lapis externus curae est, urbique tumultus
Portatur validis mille columna iugis;
Claudit et indomitum moles mare, lentus ut intra
Negligat hibernas piscis adesse minas.
At tibi laeta trahant Samiae convivia testae,
Fictaque Cumana lubrica terra rota.

Saepe reges dubiam Cressa Corona ratem.

Cf. II Art. 514; II ex P. 5, 62; III Trist. 2, 15. Male Statius explicabat, *utrinque rostratis.* — *Rostra* autem tantum erant in triremibus, in belli usum instructis.

41. *Praedator*, h. l. avarus est. Vide ad v. 35. Is agros saltusque coëmit, pascuorum causa.

43. *lapis externus*, marmor peregrinum, quod eleganter *urbi tumultus* dicitur, propterea quod, quum per vias portaretur mole sua vicina aedificia, inprimis altiora, vehementer concuteret. Plin. Panegyr. 51: *Itaque non, ut ante, immanium transvectione saxorum urbis tecta quatiuntur; stant securae domus; nec iam templa nutantia.* Hinc satisdationes illae redemtorum pro cavenda aedium ruina, quoties ingentia saxa devectanda per vias essent — *cui*, sc. praedatori, pro ei. Heyn. — *Vrbique tumultus* recte explicat Forcellinius: columna terrorem et tumultum iniiciens, ne, vicis intrementibus, aedes ruant. Comparat ille Senecae epist. 90, et Iuvenal. sat. 3 a vers. 254. Wund.

44. *mille columna iugis.* Iunge: *mille iugis:* est eadem ὑπερβολὴ ac modo *innumeram — ovem.* Cf. Propert. III, 3, 27:

Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur.

mille columna, pro *columnae*, ut Vulpius vult, latinum non est.

45. *Claudit et i. moles mare.* Nota res de his piscinis marinis, molibus in altum iactis, ne piscium marinorum diversi greges, ne mari quidem tempestuoso, deessent, vel ex Hor. III Od. 1, 33; II Od. 15, 1. Locus classicus Varro de R. R. III, 17. Ex eo genere erat lacus Lucrinus; de quo in Portum Iulium converso v. Virgil. G. II, 161 seq. Mox *Negligat adesse minas*, quod sollenne, contemnat minas, spernat, aut negligat minas, unde. Heyn. *Lentus*, animo nil commoto, de hominibus, cf. IV, 11, 6, et Ovid. Heroid. XIX, 81. Wund.

47. *At tibi.* Ref. ad v. 33; n. tibi, qui militaturus es mecum in castris Cupidinis, praeda ex vulgari militia contemta. Ita olim cum Broukhus. et Vulpio parum scite. Immo vero puellam alloqui putandus est. Mox se ipsum admonet, frustra se hoc puellae persuadere velle.

ib. *trahant Samiae convivia testae.* H.e. trahantur tibi convivia, celebres convivia vasis fictilibus Samiis, frugalia quidem, sed laeta.

48. *Fictaque Cumana lubrica terra rota.* *Rota* in re figlina. V. Horat.

Heu, heu! divitibus video gaudere puellas;
  Iam veniant praedae, si Venus optat opes;
Vt mea luxuria Nemesis fluat, utque per urbem
  Incedat donis conspicienda meis.
Illa gerat vestes tenues, quas femina Coa
  Texuit, auratas disposuitque vias.
Illi sint comites fusci, quos India torret,
  Solis et admotis inficit ignis equis.

Art. v. 22. *Cumana vasa* olim nobilia fuere. Plin. XXXV, 12. Conf. Broukhus. Sunt autem haec inter vasa Campana, quae vulgo nunc Etruscis accenseri solent; cuius generis pleraque Hamiltoniana sunt. Estque adeo hic locus inter ea, quae memoriam istorum vasorum servarunt. Heyn. De ratione loquendi vid. Stat. Sylv. IV, 9, 43: *Cumano patinas in orbe tortas.* Adde Horatium, qui pro vino *Caleno* I, 20, 9. prelo domitam Caleno uvam similiter dixit. Modicam fortunam testabatur Campana supellex, ut locus Horat. Sat. I, 6, 118 docet. Wund.

51. *Vt mea luxuria Nemesis fluat.* *Fluere*, *diffluere* de mollitie et luxu. V. Propert. II, 22, 26; Terent. Heaut. V, 1, 72.

52. *Incedat*, ornatius quam *sit*; notum est, inesse huic verbo notionem fastus. V. Broukh. h. l. Cf. Popert. III, 11, 11. Heyn. *Conspicienda donis.* Cf. Horat. Epist. II, 3, 37: *Spectandum nigris oculis nigroque capillo.* Wund.

54. *auratas disposuitque vias.* Salmasius in epist. Sarrav. 139 de veste reticulato opere contexta intelligebat, ut fila aurea reticulatim vel scutatim intexta *viae* sint. Cf. eund. ad Inscript. Herodis Attici p. 271. Broukhusius de veste virgata, h. e. virgis sive ductibus aureis variegata. Sed simpliciter *vias* de subtemine accipio, quod aurum erat quomodocunque intertextum staminibus alterius coloris. Ita et de loco Virgil. IV Aen. 264, et XI, 75 sentiendum:

— et tenui telas discreverat auro.

Quod ad *vestes Coas* attinet, tenuitate infames, haec tenenda: fuisse eas bombycinas, ex vermibus sui generis in Co insula confici ac texi solitas; alias ex Assyria importatas, eiusdem cum serico materiae, vermium seu eorundem, quos nostrates alunt, seu similium lanuginem; diversi tamen paratus ac pretii, fortasse et mollitudinis, subtilitatis, ac levitatis. Loc. class. Plin. XI, 23, s. 27; VI, 17, s. 20; ubi v. Harduin. contra Salmas. ad Tertull. de Pallio p. 226 sqq.

55. *comites fusci.* Est hic locus notandus de mancipiis ex Aethiopia iam tum Romae inter feminarum luxus instrumenta referri solitis. Antiquior auctoritas est Terentii Eun. I, 2, 85: *Nonne ubi dixti, cupere te ex Aethiopia ancillulam, relictis rebus omnibus quaesivi?* Nigritam quoque videbis observatam in Moreto v. 32 sq. Heyn. De India vid. Heyn. ad Virgil. Georg. II, 116, et H. Vossium in Notis ad eundem locum. Wund.

56. *Solis et admotis inficit ignis equis*) cum Theodectis carmine com-

Illi selectos certent praebere colores,
  Africa puniceum, purpureumque Tyros.
Nota loquor; regnum ipse tenet, quem saepe coëgit
  Barbara gypsatos ferre catasta pedes.
At tibi, dura Ceres, Nemesim quae abducis ab urbe,
  Persolvat nulla semina terra fide.

parat Casaubonus ad Strabon. XIII, p. 1019, et h. l. Scaliger:

Ὡς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν
Σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
Εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέστρεψεν
κόμας,
Μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός.

Solem ait imbuere corpora nigrore. At μορφὰς πυρὸς vix explices, et inest ultimis stribligo: sed de sensu constat: causa crispae comae est idem Sol, qui radiis suis, omne incrementum tollentibus, contabefacit, adeoque impedit, quominus promittatur coma. Cf. Tibull. inf. IV, 2, 19; Propert. III, 11, 16; IV, 3, 10; ubi vid. Broukh. Senec. Thyest. 603. Scilicet notum nunc in vulgus est, Indorum nomine latissime usos veteres in Asiae australis et Africae orientalis populis designandis; eosdem porro fuscum colorem a nimio sole repetiisse mirum non est.

58. *Puniceum colorem* a cocco repetunt viri docti; est certè color vegetus et exuberans, ut apud Gellium est, et fulgens; et Africae coccum a Plinio recitari constat lib. XXII, s. 3. Fuit tamen Africana quoque purpura, floridi et illa ruboris.

59. *Nota loquor*, sc. quum dico, puellas gaudere divitibus amatoribus. Heyn. Vid. Obss. Wund.

ib. *regnum ipse tenet*. Praefertur a puella dives libertus, olim inter mancipia peregre adductus et venditus. — *regnum tenet* amator, qui praefertur aemulis. V. sup. I, 9, 80, et ibi Obss.

60. *Barbara gypsatos ferre catasta pedes*. *Catasta* erat locus, tabulatum, sive pegma, ubi venales exponebantur emturis. V. quos laudat h. l. Broukhusius. — *Barbara*, quia in ea servi, natione barbari, exhibebantur: ut Statius II Silv. I, 72, *barbaricam — catastam* dixit. *Gypsati pedes* dicuntur, quia venalium servorum trans mare advectorum pedes creta vel gypso signabantur. Plin. XXXV, 17, s. 58. Cf. Propert. IV, 5, 51, et ibi Broukh. Ovid. I Am. 8, 64. — *Saepe coëgit*, saepius redhibitus propter vitiositatem, inquit Scaliger; vel simpliciter, quia saepe dominum mutavit. Praeclare autem huc facit fragmentum Anacreontis ad h. l. a Scaligero laudatum: est illud quaerendum ap. Athenaeum XII, p. 533 F. Heyn. Signa lacunae post versum 60 sustuli, quia omnia apte cohaerere mihi videntur. Poëta divitem illum rure puella sua frui cogitans, ad mala agris imprecanda animi impetu abripitur. Adde Obss. Wund.

61. *Iterum hic ad argumentum prioris carminis redit poëta, potestque adeo illi subtexi, ut Scaliger fecit: cui hi versus sunt* 33, *et sic porro subiecti illis*: Fabula nunc ille est.

ib. Nunc puellam in rus abductam indignatus amator, omne rus rurisque opes et amoenitates periisse mallet.

62. *nulla — fide*. V. inf. ad El. 6,

Et tu, Bacche tener, iucundae consitor uvae,
Tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus.
Haud impune licet formosas tristibus agris
Abdere; non tanti sunt tua musta, pater.
O valeant fruges, ne sint modo rure puellae;
Glans alat, et prisco more bibantur aquae.
Glans aluit veteres, et passim semper amarunt;
Quid nocuit sulcos non habuisse satos?
Tum, quibus adspirabat Amor, praebebat aperte
Mitis in umbrosa gaudia valle Venus.
Nullus erat custos, nulla exclusura dolentes
Ianua: si fas est, mos precor ille redi.
* * * * * * *
Horrida villosa corpora veste tegant.

22. Messis vero tempore rusticatum abiisse puella putanda est, si Ceres eam abduxit. Forte tamen hoc argutius expositum, quam necesse est. Ceres simpliciter pro ruri poni putanda: haud dubie doctius ac venustius, quam si ipsum rus, ipsum agrum alloqueretur eique diras faceret. Rusticatum abierat puella a viro abducta.

64. *devotos — lacus*, diris defixos, ut vina corrumpantur. Heyn. - *Iucundae consitor uvae*, ut genialis consitor uvae apud Ovidium Metamorph. IV, 14. Porro *Et tu — tu quoque* simile ei quod legitur apud Virgil. Aen. I, 78. Wynd.

65. *tristibus agris*, ingratis, qui tristitiam afferunt amatori, quia puellam ab eo absentem retinent.

67. Superiores imprecationes nimis atroces fortasse sunt; at haec, quae sequitur, lepore non caret: etsi et in his locum habet id quod supra legebamus: *Iurasset cupide quicquid ineptus amans.*

68. *Prisco more.* Haec verba, si sententiam consideraveris accurate, non minus ad *bibantur aquae* quam ad *glans alat* pertinere videbis. Fecit igitur poëta quod saepius Veteres fecerunt; in altero demum membro posuit, quod ad utrumque membrum pertinet. Wynd.

69. *passim semper amarunt*, h. e. promiscue. V. Dousa Praecid. c. 7, et Broukh. h. l.

71. *adspirabat Amor*, propitius erat; ut II, 1, 80 *afflat Amor*, ubi vide Notam. Heyn. Erat illis temporibus *concubitus vagus*, ut Horatius ait Epist. II, 2, 398. Wynd.

73. *dolentes*, vid. I, 8, 73 supra. Mox vers. 75 quaedam ad sententiam perficiendam necessaria librarii culpa exciderunt. Wynd.

75-78. *Scaliger reiecit in l. I, El. 8 (ipsi 9), post v. 66. Hoc saltem defendam: vs. 77, 78 alienum locum hic occupare. Sed probabilius est totum fragmentum ex alio carmine adhaesisse.*

76. *Horrida v.* Cf. Propert. III, 11

Nunc si clausa mea est, si copia rara videndi,
  Heu miserum! laxam quid iuvat esse togam?
Ducite, ad imperium dominae sulcabimus agros,
  Non ego me vinclis verberibusque nego.

ELEGIA IV

Hic mihi servitium video, dominamque paratam.
  Iam mihi libertas illa paterna, vale.
Servitium sed triste datur, teneorque catenis,

35 in loco a v. inde 15 cum hoc comparando.

77. *Clausa*, ut Propert. I, 8, 24:

Dicite quo portu clausa puella mea est. Wund.

78. *in laxa — esse toga.* Toga laxa, h. e. laxo sinu, erat delicatorum. Eadem sententia apud Ovid. Epist. XV, 77, 78. Heyn. Vulgatam lectionem restitui, et mutavi interpunctionem, ut iungeretur: quid iuvat (me) miserum, togam esse laxam. *Me* in tali contextu saepe omissum, ut II, 6, 17; II, 6, 45. Add. I, 2, 3. Wund.

80. *Non ego m.* Vid. I, 6, 37, 38. Dicit adeo se servi loco opus velle facere, amica, puto, opus exigente.

Elegia IV.

Nemesis amore devinctus, quum ea munera postularet, de eius avaritia acerbe conqueritur, deos hominesque accusat, diras facit puellae; constituit tamen miser vel paternis bonis venditis extundere munera, quibus illam expugnet. Tersa et nitida est oratio, et commode sententiis interspersa; inprimis autem affectus varietate ac dissidentis secum amatoris aestu aestimanda est.

1. Quum vulgari usu Amor cum servitute comparetur, poëta amoris aerumnas per servitutis mala et miserias declaravit.

3. *Servitium s. triste.* Propert. I, 5, 19:

Tum grave servitium nostrae cogere puellae
Discere.

Servitium vero pro servitute, ut II, 1, 41. V. Broukh. et Vulp. Heyn. Amant veteres *servitium* hoc dicere. Vid. Ovid. de Art. Amand. III, 486, et de Amor. I, 2, 18. Caeterum Fronto apud Putsch. p. 2200 scribit: *Servitus* est sub domino; servi patientia *servitium* facit. — *Paratam*, h. e. cui tradar. Pertinet hoc etiam ad *servitium*, et comma delendum est. — Comparat autem poëta fortunam suam cum sorte servi male habiti misera; hinc dicit, *teneorque catenis*, hinc pergit: *et nunquam vincla remittit Amor*, quippe qui adiuvet puellam cruciatibus poëtam gravissimis afficientem. Wund.

Et nunquam misero vincla remittit Amor.
Et seu quid merui, seu quid peccavimus, urit;
Vror, io, remove, saeva puella, faces.
O ego ne possem tales sentire dolores,
Quam mallem in gelidis montibus esse lapis,
Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vasti tunderet unda maris!
Nunc et amara dies, et noctis amarior umbra est;
Omnia iam tristi tempora felle madent.
Nec prosunt elegi, nec carminis auctor, Apollo;
Illa cava pretium flagitat usque manu.
Ite procul Musae, si nil prodestis amanti;
Non ego vos, ut sint bella canenda, colo,
Nec refero solisque vias, et qualis, ubi orbem
Complevit, versis luna recurrat equis;
Ad dominam faciles aditus per carmina quaero.

4. *nunquam vincla remittit*, h. e. perpetuo urget, premit. II, 1, 79:

Ah miseri, quos hic graviter deus urget!

De v. 5 videndae Obs.

6. *faces*, sunt h. l. cruciatus servilis instrumentum. V. ad I, 9, 21 - *possim sentire* mox pro sentiam, ut toties Tibullus. Heyn. — *Remove faces*. Miserere mei, exaudi me; sed continuat imaginem vers. anteced. inchoatam, et dicit: remove faces; quibus tu et iste tuus socius Amor me vexatis. — Ad versum sequentem comparabis Tibull. III, 4, 82:

Ah! ego ne possim tanta videre mala. Wund.

10. *Naufraga — unda*, quae causa est naufragiis. Sic Ovidius fretum Siculum *navifragum* dixit XIV Met. 6. Cf. Vulp. Heyn. *Naufraga tempestas* hab. Valer. Flacc. I, 584, *naufraga* Syrtis Sil. Ital. 17, 635. — *Insanis*, ut Virgil. Ecl. 9, 43: *insani fluctus*. Wund.

12. *tempora felle madent*. Haec sunt amara tempora. *Madere* e re infectoria de iis, quae imbuta, illita sunt, adeoque plena. Cf. Broukh. Ovid. II Am. 520:

Quae patimur, multo spicula felle madent.

13. Sensus: nec deus Apollo, cuius praesidio utpote carminis auctoris fruor, mihi amorem puellae comparat. Poëtae sunt sub tutela Apollinis. W.

14. *cava — manu*. Graphice; v. Sueton. Vespas. c. 23.

17. Sic solent poëtae, ubi graviora carminum argumenta commemorare volunt, naturam rerum, siderum cursus, excitare: v. c. Propert. III, 5, 25 sqq. (3, 47 sqq.) Virgil. Georg. II, 475 sqq.

19. *faciles aditus*. Sic Virgilius Aen. IV, 423, *molles aditus* dixit.

Ite procul, Musae, si nihil ista valent.
At mihi per caedem et facinus sunt dona paranda,
Ne iaceam clausam flebilis ante domum;
Aut rapiam suspensa sacris insignia fanis:
Sed Venus ante alios est violanda mihi;
Illa malum facinus suadet, dominamque rapacem
Dat mihi; sacrilegas sentiat illa manus.
O pereat, quicunque legit viridesque smaragdos,
Et niveam Tyrio murice tinguit ovem!
Hic dat avaritiae caussas, et Coa, puellis,
Vestis, et a rubro lucida concha mari.
Haec fecere malas; hinc clavim ianua sensit,

21. Quum neque carmina mollia, quibus adierat Nemesin, quidquam profecissent, neque ipse dolores amplius tolerare posset, quovis facinore vel sacrilegio dona, quibus illa capiatur, parare apud animum suum constituit. WVND.

23. *suspensa sacris insignia fanis*: docte reddidit ἀγάλματα, *insignia*, pro ornamentis. Loquitur autem de donariis. *Venus*, Veneris fana: haec primo loco sacrilego ausu diripienda sibi esse ait. HEYN. *Aut rapiam*; apte mutavit orationis structuram, quum vers. 21 dixisset, *paranda sunt*. WVND.

27. *O pereat*, *q*. Cf. Propert. II, 24, 27; I, 17, 13. Anacr. Carm. 46, v. 8. Color orationis qui sup. I, 1, 51 sq. HEYN. Consilii, quod modo professus erat, impietate tanta eius commovetur ira, ut avaritiae puellarum auctores exsecretur. — *Ovem*, h. e. lanam. Sic Sophocl. Trach. 696, οἶς pro μαλλός: *Τὸ γὰρ κάταγμα τυγχάνω ῥίψασά πως Τῆς οἰός, ᾧ 'προὔχριον*. WVND.

29. *Hic dat avaritiae caussas*, *et Coa*, *p*. Iunge: Hic, n. qui legit smaragdos, et lanam purpura tingit, et praeterea vestis Coa et margaritae dant causas avaritiae puellis. Ita fere iam Statius et Vulpius. Cf. Propert. III, 11, 1 sqq. HEYN. - *et Coa vestis et concha*. Non insolitus hic mos apud Veteres, alia breviter adiungendi. Cf. Thucyd. I, 41: *καὶ ἡ εὐεργεσία* seq.; nec praetermittendus Horatius Od. I, 12, 39 seq. Dixerat Tibullus, cur devoveat eum, *quicunque legit* sq.; nunc adiungit res, quibus eadem culpa, quaeque eadem exsecratione dignae sint. WVND.

30. *concha*, bacca, quae est in concha, unio. V. Burm. ad Ovid. III Art. 124, et inf. IV, 2, 19.

31. *malas*, h. e. avaras, rapaces, periuras. Cf. inf. v. 45. HEYN. Comparandus est Iuven. XIV, 187:

peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quaecunque est, purpura ducit. WVND.

ib. *hinc clavem i.*, h. e. pessulum. V. sup. I, 6, 34. Sensus vero: hinc coepere puellae fores occlusas et custodiam habere, ut amatores, qui admitti volebant, auro emungerent. Docent hoc seqq.

Et coepit custos liminis esse canis.
Sed pretium si grande feras, custodia victa est;
Nec prohibent claves, et canis ipse tacet.
Heu, quicunque dedit formam coelestis avarae,
Quale bonum multis addidit ille malis!
Hinc fletus rixaeque sonant; haec denique caussa
Fecit, ut infamis hic deus esset Amor.
At tibi, quae pretio victos excludis amantes,
Diripiant partas ventus et ignis opes.
Quin tua tunc iuvenes spectent incendia laeti,
Nec quisquam flammae sedulus addat aquam.
Seu veniet tibi mors, nec erit, qui lugeat, ullus,
Nec qui det moestas munus in exsequias.
At bona quae, nec avara, fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis senior, veteres veneratus amores,
Annua constructo serta dabit tumulo,
Et, bene, discedens dicet, placideque quiescas,

38. *ut infamis hic d.*, ut male audiret hic deus, Amor, quippe qui, puellarum avaritia, iuvenes bonis exuat et perdat. Color autem orationis fere ut I, 3, 47 sq.; I, 10, 3 sq.; II, 3, 38. Heyn. — *Hic.* Vid. Obss. Wund.

41. Postquam exsecratus erat poëta avaritiae puellarum auctores et pulchritudinem questus erat avaris datam, nunc diras precatur ei quae habendi amore teneatur. Wund.

42. *addat aquam*, doctius, quam afferat, apportet. Heyn. *Spectent*, ut θεᾶσθαι est apud Graecos cum voluptate spectare. Wund.

44. *moestas munus in exsequias*, nempe ex more iniiciendi pretiosissima quaeque, saltem unguenta et odores, in rogum. Haec proprie erant *munera*. Virgil. XI Aeneid. 198. Cf. Broukh. Sunt tamen et ipsae *inferiae* pro munere. — *Exequias* dixit ut *funus*, seu pro rogo, seu pro cinere ac tumulo. Et hoc, puto, melius statuas. Heyn. — *Exsequiae* est pompa funeris. — *In exsequias* est ad funus curandum. Amantium erat funus curare. Cf. Terent. And. I, 1, 81.

45. *At bona quae, nec avara, fuit.* *Bona* opponitur rapaci, avarae. Cf. inf. El. 6, 44; Horat. IV Od. I, 1. V. Broukh. Sic *mala* supra v. 31, pro avara. Heyn. — *Flebitur ante rogum.* Cf. Catull. 39, 4. Differt locus III, 2, 12. Wund.

48. *Annua c.*, ex vulgari more coronas imponendi tumulo seu monumento. Cf. Kirchman. de Fun. Rom. IV, 3.

Terraque securae sit super ossa levis!
Vera quidem moneo; sed prosunt quid mihi vera?
Illius est nobis lege colendus amor.
Quin etiam sedes iubeat si vendere avitas,
Ite sub imperium sub titulumque Lares.
Quidquid habet Circe, quidquid Medea veneni,
Quidquid et herbarum Thessala terra gerit,
Et quod, ubi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidae stillat ab inguine equae,
Si modo me placido videat Nemesis mea vultu,
Mille alias herbas misceat illa, bibam.

50. *super ossa securae*, pro vulgari *ossa tua*. Heyn. Vid. Not. ad I, 4, 60. locatur Martialis VI, 52, 5, 6. Wund.

52. *Illius — lege*, conditionibus ab ipsa praescriptis, nempe ut pecuniam afferam.

54. *Ite sub imperium, sub titulumque, Lares.* Sub titulum eunt aedes, quae proscribuntur, h. e. publice proposita tabula venales declarantur. V. Salmas. de M. V. c. 15, et h. l. Vulp. Conf. Ovid Rem. 302. Sed quid sit *sub imperium ire*, nemo interpretum dixit. Nempe is, qui bona, in quorum possessionem missus est, vendit, qui magistratus auctoritate auctionem habet, is *dominus* vocatur, ut saepe ap. Ciceronem. Vid. Orat. pro Quinct. c. 5, et ibi Graev. Cf. c. 15, et ibi Hotoman. itaque ei *imperium* tribuitur. V. Gronov. Obss. II, 6. Cf. Salmas. l. l. Heyn. Lacunae signa post vers. 54 delevi. Vid. de h. loc. Obss. Wund.

55-60. Omnia se subiturum esse ait, etiam gravissima quaeque, modo Nemesin sibi propitiam reddere possit. Hoc extulit: se vel omne venenorum genus epoturum esse. Cf. Obss. Heyn. *Habet.* Falsum dices hunc usum praesentis; nam praesenti historico nullus hic locus est. Comparavi Virg. Aen. I, 316; ubi vid. Not. Fortasse haec obversabatur sententia Tibullo: Quidquid veneni Circe vel Medea habent secundum poëtas: quidquid veneni habere videmus Circen vel Medeam apud poëtas. Wund.

57. *gregibus Venus afflat amores. Gregibus*, h. e. equis. *Afflat*, h. e. libidine exstimulat. V. II, 1, 80. Cf. Barth. ad Stat. V Theb. 194.

58. *Hippomanes*, humor ex equae, ubi veneris stimulis incaluit, locis eliquatus; v. Virgil. G. III, 280-3, ibique Notas; quo in veneficiis et philtris utebatur anicularum superstitio. Heyn. *Misceat*, pro admisceat illis ad potionem paratis. Ita miscent Virg. Georg. III, 449. Wund.

60. *bibam*, nempe succum herbarum, quas miscuit.

ELEGIA V

Phoebe fave, novus ingreditur tua templa sacerdos;
Huc, age, cum cithara carminibusque veni.

Elegia V.

M. Valerio Corvino Messalae duo erant filii, alter Marcus, qui Consul fuit cum L. Cornelio Lentulo V. C. 750 et Proconsul Dalmatas vicit; alter Lucius, datus in adoptionem genti Aureliae, et dictus L. Aurelius Cotta Messalinus Volusus, *fratre ei cognomen suum relinquente*, ut Velleius ait II, 112. Alteri eorum (nam inane est contendere cum Broukhusio et Ayrmanno in Vit. Tib. n. 61, vel Pighio Annal. T. III ad a. 758 uter fuerit) gratulatur Tibullus, quod in collegium Quindecimvirorum sacris faciundis et inspiciundis libris sibyllinis cooptatus fuerat. Primum Apollinem invocat, ut sacris huius diei sollennibus adsit; deberi eius beneficio Sibyllina carmina. Narrat inde praeclarum Sibyllae oraculum, quo ea sub Aeneae a capta Troia discessum, fatalem eius accessum ad Italiam, novam urbem, Albam Longam, inde Romam condendam, orbemque terrarum sub eius imperium cessurum praedixit. Pergit hinc v. 62 ad librorum sibyllinorum argumentum. Quum ex iis peterentur prodigiorum procurationes, de ipsis prodigiis multa in iis tradita esse debuere. Repetit igitur poëta prodigia sub illa tempora visa; habetque in votis, ut ea porro abolita et sublata sint; contra memorat meliora omina ex lauro in ara accensa, et exponit bona, quae inde sint consequutura, inque his bonam messem, vindemiam, ac feturam pecudis, fecundaque matrimonia: inde festos dies ab agrestibus hilariter peragendos (v. 95), inque iis lusus amatorios; inter quos sui ipsius amoris parum secundi meminit: facit tandem vota pro Messalino eiusque patre, M. Messala. Est autem paullo maioris spiritus hoc carmen, in priore saltem parte, quo illud ad vaticinium adeo assurgit. Solet autem talis locus grandiorem orationem ornatumque exquisitiorem admittere: estque adeo, id quod passim ad Virgilium monuimus, inter poëtarum artificia, res gestas in vaticinium futurorum eventorum convertere.

His puto rationibus ab initio expositis, factisque suis in locis parenthesibus, distinctisque a primario argumento episodiis effectum esse, ut carmen, per se satis obscurum, lucis foeneretur quantum satis sit. Conf. inf. ad v. 39.

1. *novus — sacerdos*: erat enim inter sacerdotia etiam hoc Quindecimvirorum libris sibyllinis adeundis. - *tua templa*, intellige templum Apollinis Palatini, ab Augusto exstructum cum porticu illa magnifica, de qua Propert. lib. II, 31 (23) pr. In illo Apollinis signum ex marmore lyra canentis (ibid. v. 15), qualem habitum Tibullus h. l. exprimit; et sub eius basi in binis forulis libri sibyllini, qui ab Augusto, delectu habito, probati erant, conditi. Sueton. c. 31.

Nunc te vocales impellere pollice chordas,
　Nunc, precor, ad laudes flectere verba meas.
Ipse, triumphali devinctus tempora lauro,
　Dum cumulant aras, ad tua sacra veni;
Sed nitidus pulcherque veni; nunc indue vestem
　Sepositam; longas nunc bene pecte comas:
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
　Victori laudes concinuisse Iovi.

4. *ad laudes flectere verba meas*, h. e. cantum modulari ad carmen meum. Videtur hoc a choro ductum, cui incedenti ad numeros praeit choragus, et, cantum exorsus, cum voce tum cithara chorum moderatur. Tractum hoc ad Apollinem, qui poëtae cantum moderatur modo voce modo cithara, qua tacta numeros modosque iustos eum docet, quibus utendum sit. Nunc poëta Messalinum sacerdotium auspicantem carmine est celebraturus; rogat, ut praeeat Apollo partim lyra impulsa, partim voce, ad quam ipse poëta modos suos accommodet. V. Obss. 5; repetendum memoria, quod Apollinis signa plura sunt capite laureato.

5. *Ipse* vim suam habet, si quidem adest deus rite eum vocantibus. Tibull. IV, 2, 2: *Spectatum e coelo, si sapis, ipse veni.* Wvnd.

6. *Dum cumulant aras*, nempe ture in ara cumulato, seu prosiciis arae impositis. Virg. XI Aen. 50:

— *cumulatque altaria donis.*

7. *nitidus*, h. l. ad universum cultum refertur (Galli *proprement mis*). Horat. III Od. 24, 20:

— *nitido fidit adultero.*

Ita Broukhusius. Sed et *nitor* corporis est simpliciter pro pulchritudine. Heyn. *Nitidus pulcherque* de ornatu accipiendum esse docet sensus. Ornatum deos pro diebus festis et solemnibus mutare, credidit antiquitas, et signum habitum est faventis et placati dei, cuius honori dies celebrabatur, si bene ornatus interesset. Cf. II, 6, et Catull. 61, 6 — 10. Wvnd.

8. *vestem Sepositam*, nempe ad dies festos: *quae semel toto vestis sumitur anno*, ut Ovid. V Trist. 5, 7 int. vero pallam. V. III, 4, 35, et omnino is citharoedorum habitus, ut vel ex Herodoti I libro de Arione constat. Quo minus haec ex nostris illa moribus aestimanti inepte dicta videantur, recordandum est, partim solere ad deos referri ea, quae homines agunt ac faciunt, atque etiam ornatum in sollenni sacro; partim in festorum sollennibus signa deorum comta et ornata fuisse.

9. 10. Paullo exquisitior fabula. Fuit haud dubie in laudibus Iovis argumentum frequens tractatum. Tribuuntur autem laudes Iovis cantui Phoebi et Musarum. Vnde Horatius: *Scimus, ut impios Titanas* etc. Carm. III, 4, 42 ad Camenas; Senecam Agam. 331 iam alii laudarunt; ad Phoebum:

Licet et chorda graviore sones,
Quale canebas, cum Titanas
Fulmine victos videre dii.

Tu procul eventura vides, tibi debitus augur
  Scit bene, quid fati provida cantet avis;
Tuque regis sortes, per te praesentit haruspex,
  Lubrica signavit cum deus exta notis;
Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla est,
  Abdita quae senis fata canit pedibus.
Phoebe, sacras Messalinum sine tangere chartas
  Vatis, et ipse, precor, quid canat illa, doce.
Haec dedit Aeneae sortes, postquam ille parentem

Videntur eo referri posse gemmae nonnullae, quarum scalptura Apollinem refert cithara canentem, apposita Victoriola in columella; etsi etiam victoriam in certamine musico declarare ea potest.

11. *Tu p.*, Apollo vates, augur. Cf. III, 4, 47, 48. Attingit autem in his diversa vaticinandi genera: augurium, oracula, aruspicinam, et libros sibyllinos. Compara similem locum de laudibus Apollinis apud Statium I Theb. 696, 705 sqq. - *tibi debitus augur*: cuius ars tibi est debita. - *Sortes* vs. 13 de oraculo accipio, ut toties, et paullo post v. 19, non cum Broukh. de sortibus proprie dictis, ut sup. , 3, 11, quae plebis superstitio esset nimis tenuis inter has laudes publicas. Nisi sortes Praenestinas huc voces.

15. *Sibylla*, nempe Cumaea. V. Virg. Aen. VI, 9 sqq., 69 sqq.

16. *Abdita quae*, manifestum hinc hexametris libros sibyllinos exaratos fuisse: saltem eos, qui tum habebantur, substituti antiquioribus in bello Sullano cum Capitolio crematis; de quibus omnino nihil certi constitit inter Romanos.

18. *et ipse — doce*, quandoquidem vaticinia nemo facile interpretari potest, nisi qui et ipse mentem habeat, quae deum recipere, afflatuque divino concitari possit. Neque aliter res se habet in sacris Iudaeorum vatibus legendis, quorum interpretes non alia de causa habemus tam paucos tolerabiles.

19 sqq. Novum hoc, quod hic a Tibullo commemoratum videmus: Aeneae ab Ilio conflagrato solventi (nam hoc credere iubent v. 21, 22) Sibyllam hanc, quae librorum sibyllinorum auctor habita, futura praedixisse. Non sine vetere aliqua auctoritate hoc proditum esse, iam olim ad Virgil. Exc. V ad Aeneid. lib. VI suspicatus sum ex eo, quod apud Dionys. I, 55 narratio antiqua est de Sibylla Erythraea ab Aenea conventa, antequam ex Troade discederet, quae monuerat, ut versus occidentem navigaret, usque dum mensas comesturus esset. Videtur autem antiquissima alicuius vatis feminae memoria fuisse, cui varia vaticinia tribuerent, etiam ii, qui res Troianas post Homerum versibus conderent. Appellant eam alii *Erythraeam*, ab Erythris, Ioniae urbe, alii *Cumanam*; et hanc quidem modo Cyma Aeolidis oriundam, modo Cumis Italiae vaticinatam tradunt; alterum hoc plerique sequuntur. Nulla in his fides certa, quam sequi liceat, nec ulla scriptoris alicuius auctoritas

* Dicitur et raptos sustinuisse Lares.
Nec fore credebat Romam, cum moestus ab alto
Ilion ardentes respiceretque deos:

satis gravis. Confundi quoque *Cumen* (Κύμην Aeolidis) et *Cumas*, notatum est, inprimis a Salmasio ad Solin. p. 52 sq. Videtur tamen Erythraea antiquioris esse auctoritatis; (v. Strabo XIV. p. 984 C.) altera, Cumana, a Romanis potissimum scriptoribus esse celebrata. Mihi sic statuenti fidem facit Varro ap. Lactant. I, 6, et Pausan. X, 12, quae sunt classica loca de Sibyllis. Vt autem Sibyllae Erythraeae nomen tandem in Sibyllam Cumanam transiret, saltem utraque confunderetur et pro una eademque haberetur, factum est forte propterea, quod Cumae in Italia, a Chalcidensibus Euboeae conditae, tamen ex opinione aliorum novos ex Cuma Aeolidis colonos seu accepere, seu accepisse creditae sunt; v. Scymnus Chius in Perieg. 237-9. Strabo V p. 372 B. Quum igitur in Italia non minus Sibyllae alicuius priscae vatis memoria circumferretur, Cumana illa et Erythraea pro eadem a nonnullis haberi coepit, tanquam quae ex Aeolide ad Italiam accessisset. Eodem ducit locus de Admir. Aristoteli tribui solitis §. 90 (c. 97). Ita tribus verbis componi possunt altercationes virorum doctorum super his Sibyllis: v. inprimis Salmas. ad Solin. l. c. qui perturbate de his egit, uti et in ceteris Sybillis mirum est, eos, qui de iis egere, omnia et singula ad historicam veritatem adducere voluisse, quum hoc unum teneri et possit et debeat: fuisse multis in locis vetera vaticinia, quae ad vatem aliquam obscuri nominis ac famae referrentur: eae vates Sibyllarum adeo nominibus esse declaratas, diversa utique suspicione, probabilitate ac ratione, pro cuiusque ingenio seu doctrina; ita quoque, quum fama acceptum esset, libros sibyllinos a Sibylla aliqua ad Tarquinium fuisse perlatos, cum, quae illa fuisset, quaesitum esset, Cumana fuisse credita est: cum autem tempora nimium quantum discreparent, longaevitate Sibyllae memorata dubitationi occurri posse visum est. Tenendum hoc etiam inf. ad vss. 67 sqq.

20. *Lares*. Nota Lares manifeste h. l. pro Penatibus positos.

21. *Nec fore credebant Romam*, suaviter, nihil tale cogitabat; nondum norat, Romam aliquando fore, quae Troiae desiderium eximeret. H. Non supplenda hic fuit particula *postquam*, quare interpunctionem post *Lares* mutavi. Est sententia adiecta et annexa more apud veteres scriptores non infrequente. Simul transitum sibi parat poëta ad sequentem digressionem, ab Heynio parentheseos signis inclusam. Reliqui haec signa; nec improbo, modo teneas, nihil hic esse plane abruptum, sed alterum ex altero apte nexum. Wund.

22. *ardentes — deos*, deorum templa. V. Passerat. ad Propert. II, 5, 28. Sellius Obss. c. 15 et h. l. Broukh. Valet autem hic loquendi modus ad ἐνάργειαν. Heyn. De locutione confer praeterea Virgil. Aen. II, 311. Adde similia loca Iuven. Sat. 3, 201, et Callimach. Hymn. in Del. 180, ubi verum non viderunt interpretes. Caeterum *ardentes dii* aliis in locis *statuae deorum* dici possunt, quandoquidem recte *deus* pro *effigie dei* usur-

(Romulus aeternae nondum formaverat urbis
Moenia, consorti non habitanda Remo.
Sed tunc pascebant herbosa Palatia vaccae,
Et stabant humiles in Iovis arce casae.
Lacte madens illic suberat Pan ilicis umbrae,
Et facta agresti lignea falce Pales;
Pendebatque vagi pastoris in arbore votum,

patur; ut apud Virgilium Aen. XI, 200, *ardentes socii* non tecta sunt sociorum ardentia, sed corpora. W.

23. *R. aeternae nondum formaverat urbis Moenia*) *Aeterna urbs* solenni nomine Roma vocatur. V. Dousa Praecid. c. 8. Broukh. et Vulp. h. l. *formare* est proprie describere et delineare aedificium, antequam excitatur. Unde formae aedificiorum. V. Scaliger. Lect. Auson. c. 4. Sed h. l. simpliciter accipiendum, condere, exstruere. Nam nimis argute interpretantur Broukh. et Vulp. de eo, quod Romulus futurae urbis speciem atque imaginem animo, tanquam in aliqua membrana, praeformaverit; aeque ac si quis illa Callimachi ita exigeret, H. in Apoll. 55:

Φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο.

Placent autem sibi plures poëtae in comparatione hac inter veterem locorum situm et futuram Romae magnificentiam instituendam; nec quicquam ad mirabilem rerum speciem effingendam opportunius. Vide principem poëtam, Aen. VIII, 337 sqq.; Propert. IV, Eleg. I; Ovid. Fast. I, 509 sqq. Carmentae oraculum. Atque haec loca comparent inter se, suadeo, generosioris indolis adolescentes, nec tamen, ut verba tantum inter se et formulas comparent, verum ut rerum varietate alant et excitent mentem; nec enim aliter εὐφαντασίωτος fieri aliquis potest.

24. *consorti — Remo*, de fratre dixit, regni socio, ut Ovid. XI Met. 347; XIII, 663.

25. *Palatia*, montem Palatinum. Quae mox v. 26 de Capitolio meminit, ornatiora dedit Virgil. Aen. VIII, 347 sqq. Heyn. *Profugas boves et casas* memorat Propert. IV, 1, 4. De constructione, *vaccae pascebant Palatia*, vid. supr. ad II, 3, 42. Wund.

27. *Lacte madens*. I, 1, 36:

Et placidam soleo spargere lacte Palem.

Suavissimus autem hic locus simplicitatis specie.

28. *facta — falce*. Culex 85:

Illi falce deus colitur, non arte politus.

falx autem pro ferro, securi, cultro, ut alibi quoque. Heyn. Pani ilicem fuisse sacram docet H. Vossius ad Virg. Eclog. VII, p. 361. Wund.

29. *Pendebatque*, tanquam donarium, ex voto: v. Virgil. Ecl. 7, 24; cf. Broukh., qui etiam de *fistula* septem cannis inaequalibus compacta multa congessit. - *vagus* pastor: v. ad I, 3, 39. - *Silvestris deus*: haud dubie Silvanus: etsi et de Pane accipi possit; sed is praecesserat. Heyn. *Silvestri deo*, h. e. diis silvestribus. Deus collectivum, ut I, 10, 19; H.

Garrula silvestri fistula sacra deo,
Fistula, cui semper decrescit arundinis ordo,
Et calamus cera iungitur usque minor.
At qua Velabri regio patet, ire solebat
Exiguus pulsa per vada linter aqua.
Illa saepe gregis ditis placitura magistro
Ad iuvenem festa vecta puella die est,
Cum qua fecundi redierunt munera ruris,
Caseus et niveae candidus agnus ovis.)
Impiger Aenea, volitantis frater Amoris,
Troïa qui profugis sacra vehis ratibus,

1,9; II, 5, 95. Vid. Heynium ad I, 1, 14. — *Fistula* dicata ab iis etiam, qui artem canendi ubiurabant. Cf. Virg. Eclog. VII, 21. Wynd.

33. *Velabri regio*, erat planities inter Capitolinum, Palatinum et Aventiuum, in quam olim Tiberis exundare solebat, antequam cloacae substructae stagnantibus aquis et paludibus exitum fecerant. (Vid. Luc. Fauni de Antiquit. Vrb. Rom. III, c. 7, p. 252, tom. I, Sallengre N. Th. A. R. Wynd.) Saepe hoc poëtae attingunt, v. c. Propert. IV, 9, 5; IV, 2, 7, 8, et inprimis Ovid. Fast. VI, 401 sqq. In sqq. autem 35 - 37 iterum agnosco Tibulli ingenium etiam in epicis ad simpliciora et humiliora proclive. *Ad iuvenem*, puta ad ludos ac solennia rustica celebranda inter pastores. Heyn. De vs. 34 *pulsa aqua* cf. Catull. 64, 58: *iuvenis pellit vada remis*. — Deinde verba *ad iuvenem* intelligenda de ipso illo magistro gregis; *festam* autem *diem* dicemus esse v. c. natalem amati iuvenis, in quam rem comparabis Virgil. Eclog. III, 76. — Vers. 37. *munera ruris*. Handius pag. 67 comparat Catull. 64, 280, *silvestria dona*. Wynd.

35. *gregis ditis*, dicitur ita, qui et numerosus est, et nova quotannis foetura suppletur. V. Broukh. Si tamen dictum velis, ut *aurum dives*, sup. I, 10, 7; III, 3, 11; *ager dives* Virg. Aen. VII, 262 erit *grex* propterea *dives*, quia facit divitem, inprimis quod isto tempore divites censebantur ex copiosis gregibus.

38. Finita hic est digressio. Similem digressionem, quamquam lyricam, vide Horat. Od. IV, c. 6, v. 5 sqq. Wynd.

39. Positis his a v. 23 ad 38 in parenthesi, subiici nunc puta ipsum vaticinium Sibyllae, in quod praeclare res gestas et in annalibus narratas mutavit et transtulit. Cf. Exc. XIV ad lib. VI Aeneidis. Simili artificio in hac re usus Ovid. in l. c. Fast. I, 509 sqq. ubi ex Carmentae vaticinio eadem fata Romae exponuntur. — *frater Amoris*, ex matre, Venere. Cf. Aen. I, 667. Totus locus est inter splendidissimos, et memorabilis etiam ex hoc, quod in elegia occurrit, quodque novo ac proprio aliquo modo est tractatus.

40. *Troïa — sacra*, sunt ipsi Dii, sive Deorum simulacra. V. Aen. II,

Iam tibi Laurentes adsignat Iupiter agros;
Iam vocat errantes hospita terra Lares.
Illic sanctus eris, quum te veneranda Numici
Vnda Deum coelo miserit Indigetem.
Ecce super fessas volitat Victoria puppes;
Tandem ad Troianos diva superba venit.
Ecce mihi lucent Rutulis incendia castris;

717; confer. Excursus IX ad Aen. II.

42. *Post hunc versum interposuit Scaliger distichon inf. v. 61, 62.*

ib. *Iam vocat — terra Lares*) *Vocare* nos terra, urbs dicitur, seu, qua libenter et benigne excipimur, seu quae gratam et iucundam sedem ostendit. Alias *invitare*. Heyn. *Laurentes agros*; proprie locutus est poëta; cf. Heyn. ad Virg. Aen. VII, 63.— De *hospita terra* Mitscherl. ad Horat. Od. II, 3, 10, posteriorem Heynii probat sententiam. Wund.

43. *Illic sanctus eris, quum te veneranda Numici Vnda Deum coelo miserit Indigetem*) *Sanctus* h. e. divus. V. Broukh. ad II, 7, 13 (6, 31). Aeneas sive in ipso flumine, ~~sive in~~ proelio iuxta eum periisse et ad deos abiisse ferebatur. V. Liv. I, 2. Numicios autem eum *misisse coelo*, ad coelum, *deum* dicitur, seu, quia quidquid mortale in Aenea erat, eo flumine ablutum fuerat (V. Ovid. XIV Met. 600 sqq.); *seu* simpliciter, quia is, qui illo amne mersus fuerat, inter heroës *seu* deos indigetes fuit relatus. De *Indigete* res nota ex Liv. I, 2; apud Dionys. Hal. I, 64 est θεὸς χθόνιος πατήρ. V. Virg. Aen. XII, 794 sqq. *Veneranda* unda dicta, ut omnino fluvii *sancti*, quia ipsis numen inesse credebant. Heyn. Apte poëta subiunxit antecedenti versui sententiam, *ubi pro deo coleris*. — Caeterum spectat hanc narrationem Arnobius adv. Gent. libr. I, p. 12: *Edissertate, quinam sint hi dii, qui a nobis Christum coli suam credunt ad iniuriam pertinere; indigetes illi, qui flumen repunt et in alveis Numici cum ranis et pisculis degunt.* Vbi vid. Elmenb. p. 19 et 20 de diis indigetibus. Wund.

45. *fessas — puppes*, longa navigatione. V. Heins. ad Virg. G. I, 303. *Volitat* vero *Victoria*, nam alatam esse deam, notum; eaque volitans occurrit multis in numis Siciliae et Italiae; etiam super prora navis in numis gentis Memmiae et Terentiae. Alias ea est *gradiens* aut *in trigis vecta:* si ad navalem victoriam spectat, *prorae navis insistit.* Placet autem, quod volitantem Victoriam nobis repraesentat pro victoria a Troianis in proelio cum Latinis facto reportata.

46. *Tandem ad T.*, ad Troianos ab Achivis toties victos Ovid. XIV Met. 572:

— tandemque Venus victricia nati
Arma videt.

47. *Ecce mihi lucent.* Ergo necesse est, fuisse inter veteres de Troianorum rebus in Italia fabulas etiam aliquam narrationem de castris Turni ab Aenea captis et incensis, etsi a Virgilio praeteritum. Nam Laurentum ab Aenea oppugnatum vix huc trahi potest, etsi unus in Aen. XII, 596 versus eo revocari possit:

Iam tibi praedico, barbare Turne, necem.
Ante oculos Laurens castrum, murusque LavinI est,
Albaque ab Ascanio condita Longa duce.
Te quoque iam video, Marti placitura sacerdos,
Ilia, Vestales deseruisse focos;
Concubitusque tuos furtim, vittasque iacentes,

Regina ut tectis venientem prospicit hostem,
Incessi muros, ignis ad tecta volare.

Sed res ibi ad terrorem aucta, ex eo, quod metui poterat. Heyn. Tibullus videri potest respexisse ad incendium, quo Turnus classem Troianorum exurere parabat, de quo Virgil. Aen. IX, 69 seq. - *Incendia* igitur pro facibus, ut Virgil. Aen. IX, 71; Ovid. Met. XIV, 539 - *Castris* pro in castris. Quam apte quidem deinde Turnus caesus memoretur, facile apparet. Wynd.

48. *barbare Turne*) *Barbarum* esse h. l. Italum, Latinum, ut interdum apud Plautum, post Statium statuunt Broukh. et Vulp. Apud istum tamen alia res est, cum graecanicae sint istae fabulae, et Graeci inducantur loquentes. Ego intelligo crudelem, ferocem, saevum, audacem, ut saepe Virgilio audit. Ita et in Ovid. XIV Met. 574, *barbarum ignem* accipere malim, quam cum Interpretibus tot difficultates movere.

49. *Laurens castrum*, sedes regia Latini, quae modo castrum, modo *arx Laurens*, ut Aen. VIII, 1, modo *urbs*, ut Aen. VII, 862, nomine communi *Laurentum* appellatur. V. Serv. ad e. l. Vulpius oppidum ab Aenea escensu in Latio facto munitum intelligebat, ut esset *Castrum*, de quo Virgilius Aen. VII, 158, 159 loquitur, *Troia* vero nomine dictum; quod etsi firmare possim alio Virgilii exemplo, qui libr. X, 635 eandem Novam Troiam *Laurentia Castra* appellavit; non tamen accedendum puto: quandoquidem celebrius nomen est alterum oppidum, Latini regia. Vide de his locis Exc. III ad lib. VII Aen. Heyn. Ioan. Henr. Vossius ad hunc locum scribit, *Laurens castrum* esse *Laurentia castra* Virgilii, Aen. X, 635, neque recte intelligi urbem Laurentum. Laurens castrum honestiore vocabulo *urbem* recte dici potuisse a Virgil. Aen. IX, 8; sed minus apte Tibullum *urbem* dicturum fuisse castrum. Wynd.

ib. *murusque LavinI est*) *Lavinium* in honorem Laviniae, coniugis, ab Aenea conditum.

53. *Concubitus — furtim*, h. e. furtim peractos, furtivos. Heyn. Vid. Obss. Wynd.

eod. *vittasque iacentes*, vittas, virginitatis insigne, abiectas. V. Ovid. III Am. 6, 56 ubi Anio ad Iliam:

Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris?
Vitta nec evinctas impedit alba comas?

etiam ibi Burmannus vittam Iliae abfuisse narrat, quia vitiata erat. Sed hoc forte argutum magis quam verum: non enim ea, cui virginitas erepta est, statim illud reminiscitur, aut, si reminiscitur, id curat, ut vittas virginitatis insigne de capite tollat. Ilia

Et cupidi ad ripas arma relicta dei.
Carpite nunc, tauri, de septem montibus herbas,
Dum licet; hic magnae iam locus urbis erit.
Roma, tuum nomen terris fatale regendis,
Qua sua de coelo prospicit arva Ceres,
Quaque patent ortus, et qua fluitantibus undis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Troia quidem tum se mirabitur, et sibi dicet
Vos bene tam longa consuluisse via.
Vera cano; sic usque sacras innoxia laurus
Vescar, et aeternum sit mihi virginitas.

porro vittam gerebat tanquam Virgo Vestalis. Verum vittae defluere debebant puellae reluctanti et vim a deo inferendam depellenti. Suave nec minus illud, quod Mars discedens arma de humo tollere obliviscitur.

57. *Roma, tuum nomen terris fatale regendis*) *Nomen Romanum* est populus romanus, v. c. Ovid. I Met. 201 imperium romanum. Sed hic *tuum nomen* dictum pro *tu*. — *Fatale* h. e. a fatis destinata es, ut orbis terrarum imperium teneas.

58. *Qua sua d.*, h. e. qua orbis habitabilis est; verbis Horatii: *qua sol habitabiles illustrat oras*. Heyn. Ex alto Ceres arva sua adspectare, et in universum dii superiores res sibi creditas inspicere cogitantur. Ita I, 6, 83 verba de Venere acceperim. Vide de Iove Virg. Aen. I, 223 seq. Wund.

60. *amnis*, int. Oceanus terram ambiens. Iterum sic inf. III, 4, 18. Sic Homero *ποταμὸς* (adiecto tamen *ποταμὸς Ὠκεανός*, ut Od. λ, 638, μ, 1). V. Dousa Not. c. 7, Broukh. h. l. - *Oceani amnes* dixit Maro IV G. 234.

Vs. 61. 62. supra collocarat Scaliger post v. 42 nullo cum fructu.

ib. *Troia q. tum se mirabitur*, nempe quum ex suis ruinis, h. e. ex iis qui excidio superstites erant, tantam urbem surgere videbit.

62. *Vos b.*, o Aenea, et comites fugae. Propert. IV, 1, 39:

Huc melius profugos misisti, Troia, Penates.

63. *sic usque sacras innoxia laurus Vescar*) *Sic* h. l. in asseveratione; paullo aliter ac I, 4, 1 et inf. II, 5, 121. Vates lauri folia manducabant, quae futuri praesentionem afferre credebantur. V. Spanhem. ad Callim. in Del. 94. (Translatum hoc Iuven. VII, 19. Wund.) *Vesci* h. l. cum quarto casu, ut passim. V. Broukh. *Innoxia* h. l. passive, cui non nocetur, ut ap. Lucan. IX, 892, et sic *innocuus*, v. c. ap. Virg. X Aen. 302. Furor enim iste, quum numine Dei afflaretur vates, noxius et fatalis ne esset, verendum erat.

64. *aeternum sit mihi virginitas*: nam perpetuam eam retinuit Sibylla Cumea. V. Ovid. XIV Metam. 129 sqq. Quandoquidem enim deo consecratae videri poterant sacerdotes ac vates feminae, non poterant mortalium contactu pollui.

Haec cecinit vates, et te sibi, Phoebe, vocavit,
  Iactavit fusas et caput ante comas.
Quidquid Amalthea, quidquid Mermessia dixit;
  Herophile Phoebo grataque quod monuit;
Quasque Albuna sacras Tiberis per flumina sortes
  Portarit, sicco pertuleritque sinu:

66. *Iactavit f. et caput*, more vaticinantium, omniumque fanaticorum, iactavit caput: pro hoc dixit: l. comas, fusas ante caput. Sic de Carmenta Ovid. Fast. I, 503: *Utque erat*, immissis *puppim stetit ante* capillis. HEYN. Recte Heynius crines fusos vaticinantium esse notavit. Iidem et *sparsi* dicuntur, de quibus Huschke in Analect. Crit. p. 81 suo more docte disputavit. Ad nostrum locum cf. inprimis Valer. Flacc. I, 208 et Catull. 64, 306. Caput iacere de *percitis furore* est ap. Catull. 63, 23. WUND.

67. *Quidquid* etc. Exciderunt hic nonnulla, quibus poëta ad argumenta librorum sibyllinorum exponenda progrediebatur: inque iis prodigia et ostenta, quae bellorum civilium tempore multis hominum sermonibus ferebantur. Haec igitur et cuncta prodigia, quae praedixerant reliquae Sibyllae: *haec fuerint olim*, ita iungenda puto, ut vss. 71-79 ἐν παρενθέσει sint. *Mermessia* dicta a Mermesso, vico in monte Ida; alias *Hellespontica* appellatur. V. Lactant. I, 6, 12; apud Steph. Byzant. autem in Μέρμησσος Erythraea. HEYN. Lacunae signa delenda curavi. Plenus deo poëta spernit sententias, quales alias diversis rebus nectendis interponi solent, statimque ad alia procedit, quibus librorum sibyllinorum dignitatem commendet. Exposito oraculo Aeneae dato quaeque cecinerit Sibylla de futura urbis imperiique romani magnitudine, nunc ad mala venit, quae ominibus certissimis hi libri fatales portenderint. WUND.

68. *Herophile Phoebo grataque quod monuit*; nam fuit Apollinis Sminthei sacerdos. *Monere* non minus quam *admonere* de vaticiniis, ominibus etc. dici, notum. V. Cic. de N. D. II, 66; cf. Broukh. ad I, 7, 56. Distinguuntur autem inter se h. l. plures Sibyllae, tanquam diversae, quae ab aliis passim confundi solent: v. Salmas. Exerc. Plin. p. 53 sqq. et, si tanti est, Olear. de poëtriis graecis p. 127, nec potuit facile in his rebus, quae vulgi superstitionibus inter se diversissimis continebantur, explorati aliquid ac certi unquam tradi; et inanis esset opera, si quis haec ad liquidum perducere vellet.

69. 70. Etsi lectio distichi dubia est, teneri tamen potest hoc, fuisse veterem aliquam nunc parum notam narrationem de Sibylla aliqua, quae vaticiniorum librum per medium flumen portaverit et ab aqua intactum volumen servaverit. Servaverat rei memoriam signum deae Tibure in fano ad Anienem constitutum, manu librum tenens, quod in Anienis gurgite inventum ferebatur: ut ap. Lactant. I, 6, 12, legitur; qui simulacri habitus et fatum forte fabulae originem et causam fecerat. HEYN. Verba *Quidquid Amalthea — sinu* intelligenda sunt de libris sibyllinis, qui-

Hae fore dixerunt, belli mala signa, cometen,
  Multus ut in terras deplueretque lapis.
Atque tubas atque arma ferunt crepitantia coelo
  Audita et lucos praecinuisse fugam.

bus contineri statuit poëta plurium Sibyllarum collecta oracula. Egit nuper de his libris B. G. Niebuhrius in Histor Roman. Part. I, p. 309 seq., qui collectionem fuisse suspicatur praedictionum et oraculorum hexametris graecis scriptorum, atque adeo in eo quod apud Livium XXXVIII, 45 legitur, Herophiles Erythraeae vel alius cuiusdam Sibyllae effatum sibi deprehendere visus est Lydorum regibus olim datum. Caeterum puncto post *suu* sublato locum melius distinxi. De reliquis vid. Obss. Wund.

71. *Hae fore dixerunt* — Iunge: *Hae dixerunt fore cometen, et ut multus lapis deplueret; quae sunt belli mala signa.* Vid. de hac iunctura Bentleium ad Horat. I, Od. 1. Sunt autem, quod tenendum est, inter vatum praedictiones etiam prodigia aliquando futura cum declaratione, quid per ea dii monituri sint, et cum expositione procurationum, quibus malorum minae averti possent. Similis locus est in Ciceronis verss. de Div. I, 12:

> *Atque ea, quae lapsu tandem cecidere vetusto,*
> *Haec fore, perpetuis signis clarisque frequentans,*
> *Ipse deum genitor caelo terrisque canebat.*

Respicit autem Tibullus haud dubie prodigia et portenta, quibus belli civilis terrores per genus humanum illa aetate circumlati fuerant; duobus maxime temporibus: primum sub initium belli inter Caesarem et Pompeium gesti, v. Dio XLI, 14, et duo amplissima poëtarum loca, Lucani I, 524 sqq. et Petronii c. 122 sqq.; tum sub Caesaris necem; loc. class. sunt Virgil. G. I, 466 sqq. et Ovid. Met. XV, 782 sqq. quae loca conferant inter se poëticam copiam sitientes, coniuncto Ciceronis diserto loco de portentis sub a. V. C. 689 visis, et altero anno post a se Consule expiatis: de Div. I, 10 sqq. Heyn. *Deplueretque lapis.* Imbres saxei dicti. Vid. Elmenh. ad Arnob. advers. Gent. p. 5. — *Vt — que.* Cf. I, 6, 54; I, 4, 2; et vid. Obss. ad I, 10, 51. Wund.

73. Nunc ἐμφατικῶς vaticinia Sibyllae ab eventu suo memorat: *atque etiam ferunt* etc. quando debebat pergere: eas praedixisse plura alia portenta: armorum tubarumque strepitum in coelo etc. Heyn. *Coelo audita* iunges, ut Ovid. Metamorph. XV, 784: *Auditaque cornua coelo.* Ita etiam apud Virgil. Georg. I, 375: *altis montibus audiri fragor.* Wund.

74. *lucos praecinuisse fugam*, h. e. vocem ex luco redditam. Virg. G. I, 476:

> *Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentis*
> *Ingens.*

Lucan. I, 569:

> *Tum fragor armorum, magnaeque per avia voces*
> *Auditae nemorum, et venientes cominus umbrae.*

Praeivit romanis poëtis in his prodigiorum generibus Apollon. IV, 128a

Ipsum etiam Solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos,
Et simulacra deum lacrimas fudisse tepentes,
Fataque vocales praemonuisse boves.
Haec fuerint olim. Sed tu iam mitis, Apollo,
Prodigia indomitis merge sub aequoribus,
Et succensa sacris crepitet bene laurea flammis;
Omine quo felix et sacer annus erit.
Laurus, io, bona signa dedit, gaudete, coloni;
Distendet spicis horrea plena Ceres.

1288 loco valde Incnlento, quem Intpp. Statius, Broukb. Vulp., qui multa congesserunt, non meminerunt. Heyn. *Praecinuisse* etiam ad *tubas* et *arma* pertinet; cf. Ovid. Met. XV, 783-785. Quare commata molesta sustuli. W.

75. *Solem defectum lumine.* Respicit Tibullus *prodigiosum et longiorem solis defectum, qui fuit Iulio Caesare occiso, totius pene anni pallore continuo*, ut Plinius testatur II, 30; Plutarch. Caes. extr. Dio XL, 75 cf. Virg. G. I, 466 seq. Dousa Not. c. 5. Scaliger de Emendat. temp. L. V. p. 441. Heyn. Verum solis defectum eo anno fuisse, testatur Sammluug astronom. Tafeln, Berl. T. II, 122. W.

76. *annus nubilus vidit*, quia *totius pene anni pallore continuo* fuit is solis defectus.

77. Etiam Lucan. l. c. I, 556: *Indigetes flevisse deos — Tum pecudum faciles humana ad murmura linguae*, et Ovid. Met. XV, 792: *Mille locis lacrimavit ebur* etc.

78. *Vocales*, h. e. quae humana voce loquerentur. Cf. Propert. II, 25, 37; add. Ovid. Met. XIII, 716. W.

80. *Prodigia indomitis merge sub aequoribus*, non modo monstrosi partus, expiationis causa, in mare proiiciebantur, de quo v. Broukh. et Vulp., sed et quaecunque prodigia aut portenta aboleri poterant. Ita Apollinis simulacrum, quod per tres dies fleverat, paullo ante mortem Scipionis Africani minoris, concisum et in mare proiectum (καταποντωθὲν) memorat Dio Exc. Peiresc. n. 98. Conf. Augustin. C. D. III, 11 iam a Vulpio laudatum. Constabat saltem sibi in hoc superstitio, si eae res mala portendebant, ut eas e medio tollerent: sublata causa videri potuit sublatus effectus. Heyn. *Medioque sub aequore mersit*, Virg. Aen. VI, 342. Wund.

81. *Et succensa s.* Non in promtu est ex ipsis verbis intelligere, fueritne aliqua propria huic Quindecimvirali sacro religio haec, ut lauro incensa super ara auspicium inde caperent; an ad vulgarem et privatam hominum superstitionem hoc pertineat. Heyn. De usu lauri in sacris vid. Interpp. ad Virg. Eclog. VIII, 82. W.

82. *sacer annus*, faustus, felix, festus.

84. *Distendet s.*, elegans loqnendi forma de magna copia, quae *distendere* et *rumpere* dicitur penum seu horreum aliumve locum, quo servatur. Vid. Obss.

Oblitus et musto feriet pede rusticus uvas,
  Dolia dum magni deficiantque lacus.
At madidus Baccho sua festa Palilia pastor
  Concinet; a stabulis tunc procul este lupi.
Ille levis stipulae solennes potus acervos
  Accendet, flammas transilietque sacras.
Et fetus matrona dabit, natusque parenti
  Oscula comprensis auribus eripiet.
Nec taedebit avum parvo advigilare nepoti,
  Balbaque cum puero dicere verba senem.
Tunc operata deo pubes discumbet in herba,

87. *Palilia*, celebrabantur XIII Kal. Maias. V. Ovid. IV Fast. 721 sqq. Vina borna iam tum apponebantur in mensis veteris Italiae. *Concinet*, pro celebrabit; forte cum respectu carminum pastoritiorum: v. II, El. 1, 51 sqq.

88. *a stabulis tunc procul este lupi*, num quia laetitiae dediti minus curam habebant pecoris? an potius, quia etiam ad lupos arcendos ista sollennitas agebatur. Vid. Ovid. l. l. 765 in precibus Pali deae factis:

Neve minus multo redigam, quam mane fuerunt;

Neve gemam referens vellera rapta lupo.

Videntur quoque ovium greges tum primum in pascua dimittere e stabulis pastores per Italiam. Cf. Calpurn. Ecl. 5, 24 seq. Certe admissurae tempus vernum tum erat, ut ex Varr. R. R. VII, 3, 11 constat.

90. *transiliet*. V. Ovid. Fast. IV, 781; et Propert. IV, 4, 75, 76. Heyn. Morem paullo diversum vid. apud Virgil. Aen. XI, 787. At huc verba Persii Sat. I, 72, *fumosa Palilia foeno*, pertinent. Wund.

91. 92. Palilibus pro felici ovium fetu vota faciebant: v. Ovid. l. c. IV, 771, 2, et Dionys. Halic. I, 88; at hic memorabile est, quod etiam ex istius diei religione exspectatur laetus puerorum proventus. Suaviter autem ea res narrata 91-94. Porro *Et fetus m. dabit*: apposita tanquam effectus istius lustrationis pro vulgari modo: ut fetus matrona det. Heyn. Nos puncto post *sacras* posito seiunximus verss. 91, 92, ab antecedentibus, secuti H. Vossium. Caeterum *dare liberos* proprie de parentibus dicitur, qui liberos procreant; Catull. 61, 212. Ibidem v. 66, domus dare liberos dicitur, quae augetur liberis. W.

92. *Oscula* — Decet elegiam moris simplicitas. V. Obss. Heyn. Compara Virgil. Georg. II, 523. Wund.

94. *Balbaque cum puero dicere verba senem.* Broukhusius in eo laborat, ut doceat, non esse balbutire h. l. sed blaesam linguam habere, quod nobis *lispeln*. Quin potius omnino corruptam, sed amabilem puerorum, *dimidiata verba tentantium, loquelam, ipso offensantis linguae fragmine dulciorem*, ut Minucii c. 2 verbis utar, intelligi malim.

95. *operata deo*, vid. ad II, 1, 9.

Arboris antiquae qua levis umbra cadit,
Aut e veste sua tendent umbracula sertis
Vincta, coronatus stabit et ante calix.
At sibi quisque dapes et festas exstruet alte
Cespitibus mensas, cespitibusque torum.
Ingeret hic potus iuvenis maledicta puellae,
Postmodo quae votis irrita facta velit.
Nam ferus ille suae plorabit sobrius idem,
Et se iurabit mente fuisse mala.
Pace tua, pereantque arcus, pereantque sagittae,
Phoebe, modo in terris erret inermis Amor;
Ars bona: sed postquam sumsit sibi tela Cupido,
Heu, heu, quam multis ars dedit illa malum!

Ceterum exponitur hic hilaritas illa rustica festaeque dapes, de quibus sup. ad II, 1, 21-24, vidimus. Simile prorsos festum, re divina facta Annae Perennae, comparare iubeo op. Ovid. III Fast. 523-540.

97. *sertis Vincta.* Scaliger intelligit *sertas*, h. e. funiculos, σχοινία. Sed cur obscuram hanc vocem h. l. inferciamus, causa idonea nulla est: serta sunt rami ac frondes cum floribus ac foliis, quae ad viminum et iuncorum morem pro vinculis esse possunt. Occurrunt huiusmodi umbracula, de quibus iam dicta sunt plura sup. ad II, 1, 24, passim in antiquitatis monumentis, v. c. Pictur. Herculonens. tab. III, p. 59. In vasis Etruscis et Campanis (vide v. c. Monum. ined. Winkelm. tab. 200) et in gemmis, quae Faunos et Bacchos exhibent, nihil his pergulis et hypampelis frequentius. In ipsa illo nobili gemma, quae Michaelis Angeli annulus vulgo dicitur, talem pergulam videre licet. E pellibus factum umbraculum dabunt Admiranda Rom. n. 44.

101. *Ingeret hic* etc. Lusus quoque amoris in artes, quae paci debentur, referri vides, ut I, 10, 53 seq. Idem canit Propert. III, 3, 23. Wvnd.

104. *mente fuisse mala*, h. e. se insanum, vecordem fuisse, ut contra *bona mens.* Ex formula ducit Broukhusius post Dousam Praecid. c. 8. Memineris similem locum sup. I, 10, 53-56. Heyn. Formula qua utebantur veniam petentes. Senec. Benef. III, 27: *et cum malam mentem habuisse se pridie iurasset, id ut in se et filios suos recideret optavit. Mala mens* est etiam Catull. 40, 1. Wvnd.

105 sqq. Abrupta oratio. Quum in amoris curas et aerumnas incidisset, quibus ipse tum cummaxime laborabat, totum hoc curarum genus, omnem amorem, e genere humano eliminatum esse vult. Suaviter autem *Pace tua:* quum sagittas et ipse Phoebus gestet. *Ars bona:* facile suppleri potest: tractandi arcum et sagittas.

108. *dedit — malum*, nocuit. Cf. Vulp. Sic in illo noto e Mauro Terentiano de Metris:

Et mihi praecipue, iaceo cum saucius annum,
  Et faveo morbo; tam iuvat ipse dolor!
Vsque cano Nemesin, sine qua versus mihi nullus
  Verba potest, iustos aut reperire pedes.
At tu, nam Divum servat tutela poëtas,
  Praemoneo, vati parce, puella, sacro,
Vt Messalinum celebrem, cum, praemia belli,
  Ante suos currus oppida victa feret,
Ipse gerens laurus, lauro devinctus agresti
  Miles, io, magna voce, Triumphe, canet.
Tunc Messala meus pia det spectacula turbae,
  Et plaudat curru praetereunte pater.
Adnue; sic tibi sint intonsi, Phoebe, capilli,
  Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.

Et Naevio poëtae,
Cum saepe laederentur,
Dabunt malum Metelli.

110. *Et faveo morbo.* Est sibi placere cum morbo suo, enm omni ope fovere et nutrire, eique indulgere: id quod ignaviam et inertiam illam creat, qua miser amator victus amori succumbit. Ovid. II Am. 5, 11:

Ferreus est, nimiumque suo favet ille dolori,
Cui petitur victa palma cruenta rea.

112. *Post h. v. traduxit Scaliger in hunc locum e sequente Elegia verss.* 15 — 18: Acer Amor etc.

113 sqq. Suavis reditus ad argumenti, quod orsus erat, summam et caput.

116. *oppida victa.* Nempe eorum simulacra, quae in triumpho portabantur. H. Vsitatius est *oppida capta*, ut Propert. III, 4, 16, dixit: *et titulis oppida capta legam*, ubi vid. Burm. WVND.

117. *gerens laurus*, nempe manu, propter sequens: *lauro devinctus*. H. Recte I. H. Vossius comparat Senec. Herc. fur. 818: *frontibus laurum gerens*. Add. supr. I, 7, 7. Caeterum ut iam olim feceram, interpunctionem mutavi, commate posito post *feret*, ut *ipse gerens laurus* idem hic Messalinus sit, *cum feret oppida victa.* — *Lauro devinctus agresti* est miles. Constructio igitur est totius loci haec: cum ipse gerens laurus opp. capt. ferret, miles autem laur. dev. agr. canet, etc. Particula omissa est, ut fieri solet saepissime in tali sententiarum oppositione. WVND.

119. *pia det spectacula turbae.* Praebeat ipse, ipse sit spectaculo pater triumphantis - *pia*, quia amorem in filium testatur.

120. *Plaudat.* *Plaudere* et *plausus* verba sunt in hac re solemnia. Propert. III, 4, 22: *Mi sat erit sacra plaudere posse via.* WVND.

121. *Adnue; sic tibi sint*, h. e. precor te *per tuos promissos capillos* et

ELEGIA VI

Castra Macer sequitur; tenero quid fiet Amori?
Sit comes, et collo fortiter arma gerat?

per tuam sororem perpetuo virginem, Dianam, ut adnuas et me exaudias. Formulam hinc habet Sidon. Carm. V, 600:

Adnue; sic vestris respiret Byrsa tropaeis.

Licentius in carm. ad B. Augustinum praeceptorem in Epist. 26, tom. II Opp. August. p. 41:

Adnue; sic nobis verum ratione patescat.

Vsum hunc particulae *sic* iam vidimus I, 4, 1. Praeivit Apollon. II, 708: Ἱλήκοις· αἰεί τοι, ἄναξ, ἄτμητοι ἔθειραι, Αἰὲν ἀδήλητοι· τὼς γὰρ θέμις.

ELEGIA VI.

Affectus magni et varii plenum carmen. Aemilio Macro ad militiam profecto, hoc idem se facere velle minatur, ut puella relicta militatum discedat. At enim quam impar tali auso, ut puellam relinquat, futurus sit, mox reputat, et ex eo intelligit, quod toties, quum exclusum se vidisset, indignabundus iuraverat, sed ad puellam nunquam esse rediturum, mox tamen ad puellae fores redilt. Inde (v. 15) se summos amoris cruciatus experiri testatus, nil se habere ait, quo minus vitam abliciat, praeter spem, quae tantum in rebus humanis valet. Tum ad miserationem conversus Nemesim obtestatur per Manes sororis, quae circa illud tempus violenta morte, de fenestra praecipitata, interierat. Culpam vero levitatis aut superbiae puellae in malitiosam lenam transfert. Scaligerum sententiarum nexus hic desiderasse nolim. Ad meum sensum est hoc ex praestantissimis sui generis carmen, tersum, nullo naevo dehonestatum, inprimisque affectus gravitate notabile, quam vix putares elegiam decere posse.

1. *Macer* hic est Aemilius Macer Veronensis, nobilis poëta, Ovidio natu maior, Virgilio et Tibullo fere aequalis. Scripsit Ornithogoniam, Theriaca, et de Herbis. Multa de eo docte congessit Broukhusius ad h. l. Adde Maffei Veronam illustr. P. II, pr. Circumfertur nunc sub eius nomine liber de viribus herbarum. Diversus ab hoc fuit is, qui *Iliaca* scripsit (de quo vid. ad Virgil. lib. II, Exc. I, p. 306), quem confusum cum illo, etiam a Broukhusio et a me, post alios discrevit Wernsdorf. P. L. M. tom. IV, p. 579, 580. HEYN. *Sequitur*; cf. Lucan. X, 407. Est studiose sectari, appetere, delectari. *Castra*, h. e. militiam. WVND.

2. *collo — arma gerat.* Vt humeris et ex humeris, ita collo et e collo portamus ea, quae ex eo appensa aut ei imposita sunt. Arma gestant milites; et romanus quidem miles arma cum vallis, vasisque. Quaesitum est h. l. etiam a Vulpio, Amorine militis

Et, seu longa virum terrae via, seu vaga ducent
  Aequora, cum telis ad latus ire volet?
Vre, puer, quaeso, tua qui ferus otia liquit,
  Atque iterum erronem sub tua signa voca.
Quod si militibus parces, erit hic quoque miles,
  Ipse levem galea qui sibi portet aquam.
Castra peto, valeatque Venus, valeantque puellae;
  Et mihi sunt vires, et mihi facta tuba est.

an calonis persona induatur. Verba utrique sunt accommodata: prius quidem militi potius: *collo fortiter arma gerat.* Alterum *cum telis ad latus ire* caloni; etsi et miles alter alteri est παραστάτης, ad latus incedit vel stat. Quum tamen *puer* Amor sit, videri potest hoc alterum accommodatius, ut caculae seu servi militaris ei partes tribuantur. Sententiarum ordo ita lucalentior: Macer militatum abit, puella deserta; quid Amori fiet? An sequetur ille tanquam armiger Macri et calo? Id vero quum expectari nequeat, alterum subiicit poëta: Immo vero, Amor, retrahe eum ex militia, revoca eum a profectione. Alioqui si tua tormenta effugere licet militia suscepta, en me, qui extemplo militatum iturus sim. In seqq. proprietas sermonis et elegantia observanda. — *Otia* proprie dicta respectu *militiae.* *Aequora vaga*, v. 4, propter vagos nautas et maritimos errores; sup. I, 3, 39; *ducunt viae et aequora* elegantius, quam ut quis terra marique iter faciat. *Vrere* v. 5, de cruciatu accipe, de quo sup. ad I, 9, 21, non eo sensu, quo alibi Amor *urere* dicitur. Eleganter tandem erro sub signa Amoris revocatur, ad militiam Amoris, in quam sacramento adactus fuit. Heyn. *Vaga aequora*, ut II, 3, 39, *vagus pontus.* Epitheton ad naturam aquae marinae referendum. — *Ferus* dicitur is, qui animum obfirmavit et induravit adversus vim amoris. Similiter vox tribuitur Tibullo I, 5, 5, qui ad fortitudinem se composuerat et consuetudine puellae carere se posse iactaverat. — *Erro* v. 6, est is, qui a signis, sub quibus militat, discessit. Wund.

7. *erit hic quoque miles, Ipse.* Δεικτικῶς de se loquitur Tibullus. Notum illud Virgilii:

Est hic, est animus lucis contemtor. conf. Horat. I Sat. 9, 47, v. Broukh. et Vulp. Sellium Spec. Obss. misc. c. 5. Sensus vero: *Quod si tu, o Amor, militi parcis: iam mihi certum est militare vel in imis ordinibus.* Nam extremum hoc designari debet per ista: *Ipse levem g.* Quum gregarius miles calonem non haberet, ipsum aquam victumque sibi petere necesse erat. Itaque galeam dixit *levem*, leviorem utique velitis, quam hastati, principis, aut triarii.

10. *Et mihi s.*, h. e. etiam ego is sum, qui militare possim, qui munera militaria obire queam. Heyn. Repetitio verborum *et mihi* non diversitatem rerum indicat, sed eandem sententiam bis cum vi reddit. Comparabis Virg. Aen. XII, 50, et Iuven. Sat. I, 15. Caeterum quum *et* aperte sit pro *etiam* dictum in talibus, in

Magna loquior, sed magnifice mihi magna locuto
 Excutiunt clausae fortia verba fores.'
Iuravi quoties, rediturum ad limina nunquam!
 Quum bene iuravi, pes tamen ipse redit.
Acer Amor, fractas utinam, tua tela, sagittas
 Ilicet exstinctas adspiciamque faces!
Tu miserum torques, tu me mihi dira precari

Valer. Flacc. I, 508, legendum: *est mihi* pro *et mihi*. Wynd.

11. *Magna loquor*, est gloriari. Vid. Ovid. I Met. 751. Idem est *magnifice loqui*, ut et sup. I, 5, 6; cf. Broukh. et Vulp. Passerat. ad Propert. II, 19, 71. Praeclare Seneca Ep. 82: *Magna verba excidunt, cum tortor poposcit manum, cum mors propius accessit;* et Seneca Tragicus Troad. 575:

Magnifica verba mors prope admota excutit.

12. *Excutiunt clausae fortia verba fores.* *Fortia verba* sunt eadem magna, aspera, superba verba. Propert. I, 5, 14:

Quum tibi singultu fortia verba cadent.

Excutere vero eleganter hoc sensu. Cic. pro Sulla c. 8: *qui si attulerint nervos et industriam, mihi crede, excutient tibi istam verborum iactationem.* Vid. Broukh. cf. loc. Ovid. II Am. 1, 15. Heyn. - *Verba fortia* sunt quae audacem animum ostendunt, ut *fortia consilia* Tacit. Hist. III, 67, et Liv. XXV, 38. Similiter *magna* sunt, quibus te ad rem aliquam magnam perficiendam satis valere iactas, cf. Virg. Aen. XI, 381, et μεγάλα λόγει Soph. Antig. fin. Patet ex his, fortia verba non esse plane eadem quae aspera. Diversa etiam sunt *ferocia* verba, quae superbis tribuuntur et tumidis, Liv. XXVI, 19; Tac. Hist. IV, 71. W.

14. *Magnas turbas hic movit Scaliger. Primum verss.* 15 — 18 *retraxit ad sup. eleg. inter v.* 112 *et* 113. *Porro subiecit hoc loco post illa:* pes tamen ipse redit *verss.* 33 — 60, *ex lib. II el.* 3: At tu quisquis is es, *et in iis finivit elegiam hanc:* Barbara gypsatos ferre catasta pedes. *Tum novam eamque septimam elegiam orsus est cum verbis:* Fiuirent multi leto mala: credula vitam etc.

ib. *pes tamen ipse redit.* Cf. Horat. Epod. XI, 30; Propert. II, 19, 59; Broukh.; *ipse redit*, est ultro redit. Heyn. *Ipse*. Add. Virgil. Eclog. IV, 21; quem locum utiliter conferes cum loco Tibulli I, 3, 45. Wynd.

15. *Acer Amor*) *Acre* dicitur, quod urit, urget, stimulat, ut *acris flamma, acer dolor.* Ovid. Ep. 4, 70:

Acer in extremis ossibus haesit amor.

Hinc ad animum traductum, de ira, crudelitate, vehementiore omni motu et affectu sollenne est. Ergo est saevus Amor. Redit inf. IV, 2, 6. Heyn. Meleager ira incensus combusturum se esse tela Cupidiuis omnia minatur, Anthol. Gr. T. I, n. 52, p. 17, ed. Iacobs. — Vs. 16. *Ilicet* ad *exstinctas* quoque pertinet; cf. *semper* apud Tib. I, 5, 52. Wynd.

15 — 19. De sententiarum nexu dictum ad Eleg. pr.

17. *torques.* De hoc vid. Obss. ad

Cogis, et insana mente nefanda loqui.
Iam mala finissem leto; sed credula vitam
Spes fovet, et fore cras semper ait melius.
Spes alit agricolas, Spes sulcis credit aratis
Semina, quae magno foenore reddat ager.
Haec laqueo volucres, haec captat arundine pisces,
Quum tenues hamos abdidit ante cibus.
Spes etiam valida solatur compede vinctum;
Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

I, 4, 81. — Vers. 18. *nefanda loqui.* In deos haec dicta esse, vidit Heynius ad III, 5, 14. WVND.

19 sqq. Sequitur locus dulcissimus de spe, felicitatis, quandoquidem eam dari mortalibus fas non erat, succedanea. Est alius de ea locus apud Ovidium I ex Ponto 6, 29 sqq. et elegans Elegia in Catalectis vet. poët. et Anthol. Lat. Burmanni tom. I, lib. III, ep. 82, in qua multa ex Tibullo adumbrata sunt. Quanto beatior is, cui licet epitaphii pulcerrimi verbis uti:

Inveni portum; Spes et Fortuna valete.
Sat me lusistis. Ludite nunc alios.

Quod carmen adumbratum est ex Graeco Anthol. I, 25. Analect. Tom. III, p. 286: Ἐλπὶς καὶ σὺ Τύχη, μέγα χαίρετε· τὸν λιμέν' εὗρον. Οὐδὲν ἐμοὶ χ' ὑμῖν, παίζετε τοὺς μετ' ἐμέ. Corrupit brevitatem et vim versuum Palladas Analect. tom. II, p. 437, n. 140. HEYN. In verbis *Iam mala finissem leto, sed — Spes fovet* etc. notanda est elegans loquendi ratio pro vulgari: Iam mala finissem leto, nisi spes foveret etc. Eandem secutus est Ovid. in Art. Am. III, 43, et Heroid. XV, 88, 92. Nec pedestres scriptores hanc iuncturam refugerunt, quod te docebit Liv. III, 25. Idem usitatum Graecis est inde ab Homer. Odyss. XI, 564. — *Credula spes* illustratur ab Heins. in Syllog. tom. 2, p. 539. WVND.

20. *et fore cras semper ait melius.* Notum illud Theocriti Idyll. IV, 41:

Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

21. *Spes — credit — foenore reddat.* Haec sollennia de aratione et messe. Vid. Stat. et Broukh. ad h. l. Cf. Heins. ad Valer. Flacc. I, 69; hinc et *fides* segeti tribuitur. Hor. III Od. 16, 30, et Sever. Aetn. 263; *terra fidelis silvis*, ubi v. Intp.; contra *fundus mendax* Hor. III Od. 1, 30. Ad potentiam autem deae et vim spei ad animos humanos declarandam valent utique cetera: an vero et illud satis accommodatum sit, quod v. 23, 24, ab aucupio et piscatione petitur, dubitare licet; etsi et hoc vitae tolerandae genus spe capturae sustentatur: abesse tamen malim. HEYN. Ἐλπὶς γὰρ ἡ βόσκουσα τοὺς πολλοὺς βροτῶν, dixit Sophocl. — Ad vers. 22 cf. Plin. II, 63: *quam bona fide terra creditum foenus reddit!* WVND.

23. *In recens. Scalig. El.* 7, 5 *sq.*

26. *inter opus*, quod ruri facit. Loquitur de mancipio ex ergastulo. Ovidius, iam aliis laudatus, IV Tristium 1, 5:

Spes facilem Nemesin spondet mihi; sed negat illa.
Hei mihi, ne vincas, dura puella, deam!
Parce, per immatura tuae precor ossa sororis;
Sic bene sub tenera parva quiescat humo.
Illa mihi sancta est; illius dona sepulcro
Et madefacta meis serta feram lacrimis;
Illius ad tumulum fugiam, supplexque sedebo,
Et mea cum muto fata querar cinere.
Non feret usque suum te propter flere clientem;
Illius ut verbis, sis mihi lenta, veto,
Ne tibi neglecti mittant mala somnia Manes,

Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor,
Indocili numero cum grave mollit opus.

27. *negat.* Vid. Not. ad I, 4, 15. W.

29. *per immatura — ossa sororis.* Immatura morte raptae, ante diem in ossa versae. HEYN. *Immatura*, vid. Horat. Sat. II, 8, 59. WVND.

30. *sub tenera — humo.* Quae levis sit. Res nota. *Sic bene.* Obtestandi formula: per id, quod in votis habetur, ut ossa quiescant, obtestatur Nemesin.

31. *Illa mihi sancta est*) *Sancti* vocantur piorum Manes. Noti versus Virgil. XII Aen. 648:

Sancta ad vos anima atque istius inscia culpae
Descendam.

Cf. Broukh. Sic Callimachus mortem boni viri bene appellat ὕπνον ἱερὸν in Epigr. Anth. III, c. 1. (Callim. Epigr. X) quod male in aliam partem trahunt Intpp. Mox inferiarum *dona* sunt munera, libationes, unguenta, v. II, 4, 44, et III, 2, 19 sqq. Totus hic locus mirifice ad affectum concitandum elaboratus.

33. *Illius ad tumulum fugiam.* Tanquam servi, a domino male habiti, in asyla. Mox *sedebo* ex more supplicum. Vid. Broukh. et Vulp. cf. Nodell. Not. crit. p. 74. At illa v. 34: *Et mea cum muto fata querar cinere* in ipsis praecordiis haerent. Quot autem esse putamus miseros et aerumnis confectos, quorum aegritudinem hoc unum levat, quod cum cinere carissimorum fata sua queruntur, eaque una spe se sustinent, fore, ut paullo post sua ossa cum eorum ossibus sepulta quiescant! HEYN. Veterum morem ad sepulchrum deorum Manium auxilium suppliciter implorandi, ex Aesch. Pers. 218, et Sophocl. Electr. 453, notum, inprimis illustrant versus Choeph. 331 — 334:

Δίκαις τοί σ᾽ ἐπιτύμβιος
θρῆνος ἀναστενάξει·
Τάφος δ᾽ ἐνέτας δέδεκται
φυγάδας θ᾽ ὁμοίως. WVND.

35. *In recens. Scalig. El.* 7, 17 *sq.* ib. *clientem*, h. l. supplicem.

36. *lenta*, h. e. dura, quae precibus non movetur. Vid. I, 10, 58.

Moestaque sopitae stet soror ante torum,
Qualis, ab excelsa praeceps delapsa fenestra,
Venit ad infernos sanguinolenta lacus.
Desino, ne dominae luctus renoventur acerbi;
Non ego sum tanti, ploret ut illa semel.
Nec lacrimis oculos digna est foedare loquaces.
Lena nocet nobis; ipsa puella bona est.
Lena necat miserum Phryne, furtimque tabellas
Occulto portans itque reditque sinu.
Saepe ego cum dominae dulces a limine duro
Agnosco voces, haec negat esse domi.
Saepe, ubi nox promissa mihi est, languere puellam
Nuntiat, aut aliquas extimuisse minas.
Tunc morior curis, tunc mens mihi perdita fingit,

39. *Qualis, ab e.* Tales enim Manes apparebant, quales vita excesserant: exemplum Aen. II, 268 sqq. vid. sup. ad I, 10, 37, et h. l. Broukhus. Meurs. ad Lycophr. p. 306.

eod. *ab excelsa — fenestra.* Igitur habitabat in coenaculo, ut pauperes; vid. Vulp.

41. 42. *Desino — Non ego sum t.* Hoc vero unice Tibullianum, et pectore molli ac tenero dignum. Ipse, puellae superbae amore excruciatus et ira exasperatus, tamen dicere ea veretur, unde ea dolere possit. Heyn. Comparanda est Dido apud Ovidium Heroid. VII, 45:

Non ego sum tanti, quamvis merearis, inique,
Vt pereas, dum me per freta longo fugis. W.

44. *nocet.* Vid. not. ad I, 5, 47. Nocere est causam malorum esse, cf. Ovid. Heroid. VII, 93; coll. Virg. Aen. IV, 169. De caeteris vide Obss. Wund.

45. Ovid. Art. III, 621:

— — — tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu:

strophium mammis subligatum.

46. *itque reditque.* Cf. Valer. Flacc. I, 725; Virg. Aen. XII, 753; IV, 438. Sunt hae formulae loquendi solemnes. Pedestre est, iterum iterumque portat, similia. Wund.

50. *aut a. ext. minas.* Aut esse periculum aliquod, quod illa extimescat. *Minae* pro malo, aut pro periculo, saepe.

51. *Tunc morior curis.* Ovid. II Fast. 753:

Mens abit et morior, quoties pugnantis imago
Me subit.

III Am. 14, 37:

Mens abit et morior, quoties peccasse fateris,
Perque meos artus frigida gutta fluit.

Quisve meam teneat, quot teneatve modis;
Tunc tibi, lena, precor diras; satis anxia vivas,
Moverit e votis pars quotacunque deos.

Sic *morientes* intelligendi ad mortem afflicti, perituri. In Sulpic. Sat. v. 14:

Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes.

male mutant. Sic et *pereo*, *perditus sum*, inprimis in Comicis.

eod. *mens — perdita*. Aegritudine et moerore confecta, ut *perditus metu*. Ovid. I Trist. I, 43:

Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Haesurum iugulo iam puto iamque meo.

52. *modis*. Concubitus varius Venerisque figuras dicit, ut cum Ovid. loquar Trist. II, 523. Add. Amor. III, 7, 64. Vid. supr. I, 9, 64. W.

53. *satis anxia*. *Satis* h. l. intendit et auget; *satis cum periclo* apud Terent. I Andr. 1, 104. Vid. Broukh. h. l.

54. *moverit*, h. e. si vel minima dirarum pars eos moverit, ut ad effectum eas perducant. Heyn. Ovid. Ib. 134:

Certe ego, quae voveo, Superos motura putabo. W.

A. TIBVLLI

CARMINA

LIBER III

ELEGIA I

Martis Romani festae venere Kalendae;
  Exoriens nostris hinc fuit annus avis;

ELEGIA I.

Kalendis Martiis ex more mittit munus ad Neaeram suam Tibullus, idque carmen hoc, in volumine pulchre adornato perscriptum. Neaera quae fuerit, aliunde non constat; sed ex iis, quae sequuntur, carminibus discimus haec: Amatam eam esse a Tibullo et speratum eius coniugium (El. 1, 25 - 28; et 2, 14). Discessit mox illa Roma cum matre: quod discidium aegerrime fert amator Eleg. 2, et 3, exspectabat tamen reditum (3, 25). Mox somnio territus, eam á nubere velle suspicatur (El. 4, sqq.); qua de re paullo post ·tiore nuntio allato, levitatem ac perfidiam puellae graviter incusat (El. 6, inprimis 29 seq.)

Haec ex ipsis carminibus tenenda sunt et teneri possunt. Inani studio Interpretes multa quaesivere, quae nec sciri possunt, nec scire quidquam refert, quum aut in Delia, aut in Nemesi, aut in Glycera, Neaeram quaesivere; aut mirati sunt, cur Ovidius in noto carmine in obitum Tibulli (III Am. 9) Deliam et Nemesin tantum memoraverit; aut contendunt, ex alia persona haec carmina Tibullum scripsisse, vel in ficto argumento lusisse. Quam inania captant saepe viri docti, utilibus ac necessariis posthabitis! Ipsa affectus veritas docere debebat, non haec carmina ex animi lusu proficisci potuisse. De Neaera forte haec suspicari licet, fuisse eam origine graeca, saltem peregrinam; non adeo nuptias iustas cum ea iungere potuit eques romanus, sed tantum pro concubina eam habere, quod etiam Lex Papia Poppaea facere permisit. Itaque ille ei erat *frater* mox futurus *coniux*: III, 1, 23, 26; cf. ad

Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa
Perque vias urbis munera perque domos.
Dicite, Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, seu fallor, cara Neaera tamen.
Carmine formosae, pretio capiuntur avarae.
Gaudeat, ut digna est, versibus illa meis.
Lutea sed niveum involvat membrana libellum,

III, 4, 51, 52. Porro Neaeram nec humili loco, sed in domo honesta et liberali (El. 4, 92-94) educatam esse probabile fit. Quum eadem (El. 4, 57) *Carminibus celebrata tuis formosa Neaera* sit, videntur plura in eam scripta a Tibullo carmina fuisse, quam quae nunc exstant.

1. *Kalendae Martiae* et maritis et amantibus pro sacris et festis erant sub Matronalium nomine. Vid. Intpp. ad Horat. III Od. 8, et Ovid. III Fast. 167 sqq. Pars erat festivitatis, ut puellis munera mitterentur; simili more strenae mitti solebant Kal. Ian.

3. *certa discurrunt undique pompa — munera*) *Pompa*, quia palam et cum ostentatione, a longa serie puerorum gestantium, portabantur: *certa* vero, quia singula suis personis destinata. Ad talem *pompam munerum* respicit Propert. loco pulcerrimo III, 13 (11) 27 sqq. Heyn. - *Pompa* de iis quae dono mittimus. Vid. H. Voss. ad Virg. Eclog. II, 53, pag. 81. — *Perque vias — perque domos.* Ita accurate munera puellis ab amatoribus et matronis a maritis missa distinguere voluit auctor. Vid. interpretes ad Mart. Epigr. V, 84, 10. — Caeterum cf. Virg. Aen. II, 364: *Plurima perque vias sternuntur inertia passim Corpora perque domos.* Add. Obss. ad I, 4, 25. Wund.

8. *ut digna est.* Quippe quae formosa sit. Heyn. *Vt digna est*, scil. gaudere; vid. IV, 6, 10. Wund.

9. *Lutea sed niveum involvat membrana libellum*, int. de volumine convoluto. Voluminis, quod tantum in interiore parte perscriptum erat, summae orae, in aversa charta, membranae frustum adglutinari solebat, quod convoluto libro tegumenti loco esset, et fere croco, ut h. l., vel minio vel purpura *tingebatur.* Heinsius quidem ad Ovid. I Trist. 1, 5, non haec ad velamentum libri, sed ad ipsum volumen referri volebat. Verum membrana ipsam membranam involvere commode dici nequit. In involucro illo, quod tamen non semper adglutinatum fuisse puto, si tamen erat, in eo scribebatur titulus voluminis. Ovid. IV ex P. 13, 7:

Ipse quoque, ut chartae titulum de fronte revellas,
Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.

uti intus in πρωτοκόλλῳ, sive prima pagina h. e. fronte (v. Scalig. ad h. l.) index sive summa libri. De alterutro accipiendi v. 11 et 12. Equidem malim de titulo in membranula ista picta. At Schwarzius, qui tribus dissertationibus de ornamentis librorum, post Is. Vossium ad Catull. p. 52, rem librariam praeclare illustravit, de indice praefixo summae parti voluminis

Pumex et canas tondeat ante comas;
Summaque praetexat tenuis fastigia chartae,
Indicet ut nomen littera facta meum:
Atque inter geminas pingantur cornua frontes;
Sic etenim comtum mittere oportet opus.
Per, vos, auctores huius mihi carminis, oro,
Castaliamque umbram Pieriosque lacus,
Ite domum, cultumque illi donate libellum,
Sicut erit; nullus defluat inde color.

interpretabatur. Heyn. Particulam *sed* conditionem quandam et adiunctionem significare, observavit Ruhnk. ad Vellei. II, 4. Wund.

10. *Pumex et c.* Pumice membranas laevigatas fuisse, ut *comae* h. e. pili tollerentur, notum est.

11. vid. ad v. 9. Sensus est: Littera facta praetexat fastigia summa tenuis chartae, ut indicet nomen meum: h. e. in summa ora voluminis seu exteriore (ut malim) seu interiore, inscriptum esto: *Tibulli Carmen.*

ib. *tenui — chartae.* In tenuitate ac teneritate praestantia chartae cernebatur etiam in involucro. Martial. III, epigr. 2:

Te purpura delicata velet.

13. *Atque inter geminas pingantur cornua frontes.* Extremae voluminis orae impactus erat teres bacillus, cui volumen circumvolveretur, qui *umbilicus* dicebatur. Vmbilici huius eminentes utrinque partes, auro, argento vel alio metallo praemuniri solitae et varie pietae, dieta *cornua*. *Frontes libri* quae sint, disputatur inter viros doctos. Vossius l. l. et Schwarzius Diss. altera §. 17, qui iusto brevior in hac parte est, bases cylindri intelligunt, puto, utrinque oras laterum chartae, quae, ut fere nunc nostrorum librorum trinae frontes, circumcidebantur et pumice poliebantur. Ita tamen potius frontes inter cornua erunt, quam haec inter illas: et essent *geminae frontes inter duo cornua*, non duo cornua inter geminas frontes. Sed Burmann. ad Ovid. I Trist. 1, 11, ubi

Nec fragili geminae poliantur pumice frontes,

post Mannt. ad Cicer. III ad Div. 7, summam intelligit ipsius voluminis partem interiorem et exteriorem inscriptione et titulo insignitam. Hoc bene; nam *frons libri* seu voluminis alia non esse potest quam summa ora seu pars summa chartae; adeoque *geminae frontes*, interior et exterior. At doceri volebam, quae sint *cornua duo inter geminas frontes.*

15. *Per, vos, auctores huius mih carminis, oro, Castaliamque u.* —) Iunge: *Oro vos* (Pieridas) *auctores mihi huius carminis, per umbram Castaliam, h.* e. nemus circa fontem Castalium, in monte Parnasso, *et per lacus Pierios*, h. e. fontes Pieriis his puellis in Parnasso et Helicone sacros, *Aganippen, Hippocrenen*, alios.

18. *Sicut erit.* Formula frequens. Vid. Vulp.; vetat vero libellum manibus multum tractari et atteri.

Illa mihi referet, si nostri mutua cura est,
  An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primum meritam larga donate salute,
  Atque haec submisso dicite verba sono:
Haec tibi vir quondam, nunc frater, casta Neaera,
  Mittit, et, accipias munera parva, rogat,
Teque suis iurat caram magis esse medullis,
  Sive sibi coniux, sive futura soror.
Sed potius coniux; huius spem nominis illi
  Auferet exstincto pallida Ditis aqua.

20. *An minor*, scil. cura, amor tepidior et inferior meo in ipsam. Tres gradus quasi in amore constituit; cf. Propert. I, 11, 5 6 7. Inest tamen ludicri aliquid in hac gradatione: sed v. Obss. Paullo ante, *si* est pro utrum. — *pectore deciderim*, alias *excidere*, *effluere*, vid. Broukh. Heyn. Caeterum vid. Obss. Wund.

22. *submisso — sono*. Hoc est, tanquam a verecundo et timido amatore mandata ferentes. Cf. Obss.

23. *vir quondam*, *nunc frater*. Aliquando coniux futurus, nunc amator. V. Obs.; adeoque *soror* mox pro *amica*. Heyn. *Vir*. An de iusto matrimonio cogitaverit, quod quidem III, 3, 6 - 10 probare videntur, ex significatione vocabuli *vir* demonstrari nequit. Nam inter *maritus* et *vir* idem intercedit discrimen quod inter πόσις et ἀνήρ. In Soph. Trachin. 550 Deianira:

Ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι, μὴ πόσις μὲν Ἡρακλῆς
Ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνήρ.

Wund.

28. *pallida Ditis aqua*. *Pallidus* omnino rerum inferarum epithetun est: idque satis est, cur *Styx* dicta sit *pallida*, ut *pallida regna* et alia: hic tamen colorem lividum et luridum Stygis indicare putest ex Broukhusii explicatione, quem vide. Sic χλωρὸν χεῦμ' Ἀχέροντος in Anthol. III, 32, 12. Vt *Lethen*, eiusque munus, oblivionem, huc voces, licet forte facere, necesse non est.

ELEGIA II

Qui primus caram iuveni, carumque puellae
Eripuit iuvenem, ferreus ille fuit.
Durus et ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Vivere et erepta coniuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc, non haec patientia nostro
Ingenio; frangit fortia corda dolor.
Nec mihi vera loqui pudor est, vitaeque fateri
Tot mala perpessae taedia nata meae.
Ergo quum tenuem fuero mutatus in umbram,

ELEGIA II.

Scripta haec et sequens Elegia post discessum puellae. V. sup. ad Eleg. I pr. quumque ipsi discidium hoc intolerabile malum sit, vitae taedio victus, ut solemus tum esse ad mortis et funeris cogitationem proclives, multo cum affectu et ad miserationem movendam idonea memoratione, iusta sibi persolvenda exponit. Scripta autem est munda simplicitate et ingenuo nitore commendabilis elegia sub Lygdami nomine, quo Albium nomen graece reddidisse videtur; nam ex ipsius poëtae persona haec esse scripta, affectus veritas docet.

4. *erepta coniuge*, h. e. puella amata, ut saepe. V. Broukh. HEYN. Cf. Virg. Aen. III, 330 seq.; ubi *erepta coniux* est Hermione Oresti promissa, nondum ducta in matrimonium. Add. Virg. Ecl. VIII, 18, — *et* — *qui*. Repetitum *qui* in hac iunctura non semper apud poëtas novum quid significat, sed interdum prima latius declarat; cf. Hor. Ep. II, 3, 180; Ovid. Met. XI, 729, 730; Iuven. VII, 54. Augeut haec vim sententiae. Erraret qui crederet, diversas personas a poëta indicari. Vid. Catull. 64, 96, et Obss. ad I, 6, 40. WYND.

5. *non haec patientia nostro Ingenio. Patientia* est rerum durarum atque difficilium aequo animo perpessio. V. Broukh. - *fortia corda*, h. e. etsi fortia, etiam fortia. HEYN. *Firmus in hoc.* Ovid. Amor. II, 16, 12:

Nonne erat in curas una puella satis.

frangit — dolor. Sententia generalis, ut III, 4, 76; ubi non magis ante *dura* quam hic ante *fortia* suppleo *etsi*. Inest haec notio iam in *fortia*. Hinc cave emendes Phoeniss. Eurip. 277, qui locus illustratur simili sententiarum nexu Aesch. Prom. 64-108. WYND.

7. *taedia vitae.* Absolute *taedium* idem significat Iuv. VII, 34:

Taedia tunc subeunt animos. WYND.

9. *tenuem — in umbram*, defini Ovid. V Fast. 463:

— elapsa rogi flammis, et inanis imago.

Est autem locus, qui sequitur, clas-

Candidaque ossa super nigra favilla teget,
Ante meum veniat, longos incomta capillos,
Et fleat ante meum moesta Neaera rogum;
Sed veniat carae matris comitata dolore;
Moereat haec genero, moereat illa viro.
Praefatae antè meos Manes, animamque precatae,
Perfusaeque pias ante liquore manus,
Pars quae sola mei superabit corporis, ossa
Incinctae nigra candida veste legant;
Et primum annoso spargant collecta Lyaeo,
Mox etiam niveo fundere lacte parent,
Post haec carbaseis humorem tollere velis,

sicus de re funebri Romanorum. Heyn. Sensus: Quum doloribus consumtus vel sponte vitam finiero. Wund.

14. *genero — viro*, spe quidem atque animo. V. III, 1, 23. Sunt vero vel sexti (v. Cic. Lael. 4), vel tertii casus, dativi *cui* dicti. Paullo ante *matris comitata dolore* ad notam figuram dictum esse patet, pro matre dolente.

15. *Praefatae.* Notum: *magna Manis ter voce vocavi*, Aen. VI, 506. *Praefari* ergo h. l. quod affari, nomine compellare; v. c. Aen. II, 644. Dixit autem *praefari*, quoniam h. l. fit, antequam ossa leguntur — *animum precari* autem referendum videtur ad sollenne illud Have, anima, vale, leviter quiescas: precando compellare animam. Heyn. *Ante — ante.* Sic Catull. 64, 198:

Non tamen ante *mihi languescent lumina morte*,
Nec prius *a fesso secedent corpore sensus.* Wund.

16. *Piae manus* sunt manus sacros ritus peragentium, ὅσιαι. Cf. Sophocl. Oedip. Colon. 469, et Virgil. Aen. IV, 517. Wund.

17. *ossa — legant*, quae quomodo a reliquo cinere discerni potuerint, quaesivit docte post Kirchman. de Fun. Rom. III, 7, Berger. Eclog. Corsic. II, §. 18. Iungenda vero *Praefatae legant ossa, quae pars* etc.

18. *Incinctae nigra — veste*, h. e. succinctae, praecinctae. Ovid. V Fast. 217:

— pictis incinctae vestibus Horae.

Cf. Heins. ad II Fast. 633. Nec vetat, quod Sueton. c. 100 Augusti reliquias legisse ait primores ordinis equestris *tunicatos et discinctos pedibusque nudis*: voluit enim haec narrare Suetonius tanquam insolita: forte tanquam heroi ac deo facta.

19. *spargant — Lyaeo.* Cf. Kirchman. l. l. qui, ut et Dousa Praecid. c. 10, male legem Numae, *rogum vino ne respergito*, huc referunt. Agitur hic, non de rogi, sed de cineris et ossium adspersione; quae ad religionem quidem spectabat, quam tamen teter odor ustulatorum ossium et cineris necessario postulabat.

Atque in marmorea ponere sicca domo.
Illuc, quas mittit dives Panchaia merces,
Eoique Arabes, pinguis et Assyria,
Et nostri memores lacrimae fundantur eodem;
Sic ego componi, versus in ossa, velim.
Sed tristem mortis demonstret littera caussam,
Atque haec in celebri carmina fronte notet:
Lygdamus hic situs est; dolor huic et cura Neaerae,
Coniugis ereptae, caussa perire fuit.

22. *in marmorea — domo*, ita sepulchra et monumenta appellabant. V. Broukh. In inscriptionibus sollenne *aeterna domus*.

23. *quas mittit — Panchaia*) *Mitti* dicuntur merces peregrinae. V. Burman. ad Ovid. III Art. 213; Virg. G. I, 57:

India mittit ebur.

illuc autem, in cinerem, non in *domum*. Heyn. Huschkius negat in urnam esse recondita unguenta, sed sepulchris et cippis ea esse adspersa. Conf. etiam Potter. Archaeolog. T. II, p. 455 edit. Rambach. Wund.

25. *nostri memores lacrimae*, quas memoria et recordatio nostri exprimit. Vsi sunt h. l. homines ad vasa lacrimatoria comminiscenda: quum essent unguentaria.

26. *Sic ego componi.* *Componi* dicuntur cineres atque ossa, quum, vasculis suis inclusa, in monumentum condebantur. V. Broukhusium, qui tamen negare non debebat, *componi* etiam dici de mortuis in feretro collocatis. V. Ovid. XIV Met. 753, et de toto funebri apparatu singulisque eius partibus.

27. *tristem — caussam.* Causa mortis inscripta titulo ex more (V. Broukh. h. l. Kirchman. de Fun. Rom. III, 20) ut ex tot marmoribus ap. Gruter. et alios patet. Etiam in morte violenta, v. c. eius, qui sibi ipsi manum intulerat. Heyn. Cum versibus 9-30, Propert. II, 10, 27-36 compara. Wund.

28. *in celebri — fronte*, quae in eam partem spectat, qua frequens hominum iter et transitus est; adeoque eius sepulchrum ex communi more propter viam publicam fuit. Mox *cura N.* est desiderium, aegritudo ex amore eius parum secundo concepta.

30. *caussa perire*, pro *pereundi* ex graecismo. — *Lygdamus* vero videtur *Albium* exprimere, ex graeca interpretatione: Lygdinum marmor est candidissimum.

ELEGIA III

Quid prodest coelum votis implesse, Neaera,
  Blandaque cum multa tura dedisse prece:
Non ut marmorei prodirem e limine tecti
  Insignis clara conspicuusque domo,
Aut ut multa mei renovarent iugera tauri,
  Et magnas messes terra benigna daret,
Sed tecum ut longae sociarem gaudia vitae,
  Inque tuo caderet nostra senecta sinu

Elegia III.

In eodem discidio perscriptum et hoc carmen nitidum ac molle, ornatum tamen: vota sibi ait fuisse nulla, nisi ut cum Neaera vitam exigeret; sine ea si vivendum sit, vitae munus deprecatur.

1. *Quid prodest* — Puta verba haec erumpere ore poëtae gravissimo affectu oppressi; adeoque supplendum: si tamen longa absentia ab amica disiunctus sum! Heyn. *Coelum votis implesse.* Virg. Aen. IX, 24: *oneravitque aethera votis.* Wund.

2. *Blanda — tura.* Voc. *blandus* tribuitur precantibus et supplicibus: unde et ipsae *preces*, *voces*, *hostiae*, et h. l. *tura blanda* dicuntur, quia cum ista animi affectione Diis offeruntur. Heyn. *Blanda*, h. e. quibus Dii placantur. Blandus qui pollet arte persuadendi. Wund.

4. *Insignis clara — domo*, pro vulgari habens domum magnifice factam. Cic. Off. I, 39: *Cn. Octavio honori fuisse accepimus, quod praeclaram aedificasset in Palatio et plenam dignitatis domum.* Heyn. Talis domus apud Catullum 61, 156 vocatur *potens* et *beata*, quatenus potentiae et beatitatis, h. e. divitiarum signum est. Versus ita legendi:

En tibi domus ut potens
Et beata viri tui!
Quae tibi, sine, serviat, etc. W.

5. *Aut ut multa mei renovarent iugera tauri.* Ovid. I Am. 3, 9:

Nec meus innumeris renovatur campus aratris.

Cf. Vulp. Non latifundia votis suis expetierat. Heyn. Interpunctiones mutavi, quibus membrorum nexus obscurabatur. Est enim hic: *Non ut — Aut ut — Sed ut;* cf. Cic. Catil. I, 7, §. 16. Adde locum simillimum Horat. Epod. 7, 5 sq. Wund.

7. 8. Suaves versus notionum dilectu ac verborum ornatu. — *sociarem*, h. e. una tecum caperem. — *caderet nostra senecta*, h. e. ego senex, expleto tempore vitae, occiderem. Sic paullo ante El. 2, 13: *matris comitata dolore* (Simillime Propert. II, 10, 22: *Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.* Wund.). Ad sensum non minus suaviter Virg. Ecl. X, 43: *tecum*

Tum, quum, praemensae defunctus tempora lucis,
  Nudus Lethaea cogerer ire rate?
Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri?
  Arvaque si findant pinguia mille boves?
Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
  Taenare, sive tuis, sive, Caryste, tuis,
Et nemora in domibus sacros imitantia lucos,
  Aurataeque trabes, marmoreumque solum?
Quidve in Erythraeo legitur quae littore concha,
  Tinctaque Sidonio murice lana iuvat,
Et quae praeterea populus miratur? in illis

consumerer aevo. Suavius Horatius: *Tecum vivere amem, tecum obeam libens.* Quod sexcenties repetitum a recentioribus, qui non meminit! H. Praeclare Cornelia illa apud Propert. IV, 11, 63 alloquitur filios:

Tu, Lepide, et tu, Paule, meum post fata levamen,
Condita sunt vestro lumina nostra sinu.

Nostra senecta, h. e. ego. Cf. Horat. Od. II, 6, 6. Wvnd.

9. *praemensae — lucis*, h. e. vitae iam in ipso ortu a Parcis assignatae et definitae. Sic Iuvenal. Sat. IX, 127: *portionem vitae* dixit - *ire rate* est vehi. *Lethen* nunc ponit, quum alii Stygem memorent. Est Λαθαίης. Sic iterum inf. 5, 24. Heyn. Comparandus est Propertius III, 3, 35:

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas,
Nullus ab inferna, stulte, vehere rate. Wvnd.

11. *pondus — divitis auri*, ornate, pro *auro* simpliciter. V. alia exempla ap. Vulp. Heyn. Omnibus exemplis a Vulpio congestis praestat locus Tibulli I, 9, 31: *divitis auri pondus*, ubi vid. Not. — *mille boves*, cf. II, 3, 44. Wvnd.

13. 14. Marmora, *Synnadicum*, purpureis maculis distinctum, ex Phrygia, *Taenarium* ex Laconica, quod virida erat, *Carystium* ex Euboea insula etiam viride, valde isto tempore fuisse probata, ostendit Broukhusius; et res ex Plinio nota est.

15. *nemora in domibus.* Is erat luxus istorum temporum, ut viridarium in impluvio haberent. Horat. I, Ep. 10, 22:

Nempe inter varias nutritur silva columnas.

idem III Carm. 10, 5, 6. Adde Senec. Thyest. 652, qui expressit Virg. VII Aen. 171. A multis observata res: v. quos laudant Broukh. et Vulp. et Sitzman. ad Rutil. Itin. I, 111.

16. *Auratae trabes*, designant lacunar auro obductum; et *marmoreum solum* aut simpliciter e marmore, aut, quod eius aevi luxus ferebat, opera tessellato seu musivo.

17. 18. Cf. sup. II, 2, 15, 16; IV, 2, 19, 20. Prop. I, 14, 12.

19. *in illis Invidia est.* Invidiam ista bona fortunae, quae populus miratur, faciunt.

Invidia est; falso plurima vulgus amat.
Non opibus mentes hominum curaeque levantur;
Nam Fortuna sua tempora lege regit.
Sit mihi paupertas tecum iucunda, Neaera;
Et sine te regum munera nulla volo.
O niveam, quae te poterit mihi reddere, lucem!
O mihi felicem terque quaterque diem!
At si, pro dulci reditu quaecunque voventur,
Audiat aversa non meus aure deus,
Nec me regna iuvent, nec Lydius aurifer amnis,
Nec, quas terrarum sustinet orbis opes.
Haec alii cupiant; liceat mihi, paupere cultu,
Securo cara coniuge posse frui.

20. *falso plurima vulgus amat.* Hinc *falsas populi voces* Horat. II Od. 2, 19 dixit, et Senec. Thyest. 447:

— *falsis magna nominibus placent.*

21. *mentes hominum curaeque levantur.* Zeugma, uam aliter *animus*, aliter *cura* levari dicitur. Ita fere Ovid. X Met. 368:

— *curasque et pectora somnus*
Solverat.

Ita in noto illo Homerico:

Καμάτῳ ἀδδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ. H.

Levare curas ap. Catull. II, 10. Add. Cic. ad Att. I, 18. — Eiusmodi autem ζεύγματα vid. Virg. Aen. I, 255 *serenare*, 264, *ponere*. Aen. II, 259, *laxare*. Hor. Od. III. 3, 33, *redonare*. Tacit. Ann. I, 20, *ferre*. WVND.

22. *Nam Fortuna sua tempora lege regit.* Ita haec cum superioribus connexa: Non divitiae animo tranquillitatem comparant; potest aliq[u]is in summis rerum copiis miser esse; nam conditio nostra innumeris fortunae casibus obnoxia est, quos copiae illae vel a ditissimo avertere nequeunt. *Tempora* sunt diversi status et conditiones hominum.

24. *regum munera*, h. l. sunt opes; nihil amplius. Mox

25. *poterit reddere*, ex Tibulli negligentia, pro reddet.

28. *Audiat aversa non meus aure deus)* *Oculos, aures, vultum avertere* indignantium est atque iratorum. Cf. Broukh. - *non meus deus*, h. e. inimicus, adversus, iratus. Vid. Aen. II, 396:

Vadimus immixti Danais haud numine nostro.

Contra *Dii sui* sunt propitii. Ovid. IV Met. 373:

Vota suos habuere deos.

Cf. Vulp. v. Parrhas. Ep. 35.

29. *Lydius aurifer amnis.* Pactolus. V. Ovid. XI Met. 90. H. Summa bona infeliciter amantem nil iuvant. Propert. I, 14, 15:

Nam quis divitiis adverso gaudet amore? WVND.

Adsis, et timidis faveas, Saturnia, votis,
  Et faveas, concha, Cypria, vecta tua.
Aut si Fata negant reditum, tristesque Sorores,
  Stamina quae ducunt, quaeque futura canunt,
Me vocet in vastos amnes nigramque paludem
  Dives in ignava luridus Orcus aqua.

ELEGIA IV

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera,
  Quae tulit extrema pessima nocte quies.

34. *concha, Cypria, vecta tua.* Nota res vel e Luciani DD. extr. Cf. Strozzae elegantissimam Elegiam Amor. II, 5. V. etiam h. l. Broukh. Occurrit Venus ita vecta in antiquis signis, ac gemmis, et nuper in Pictur. Herculan. Tom. IV, tab. 3.

35. *tristesque Sorores.* Parcas dicit; *tristes*, h. e. severas, inexorabiles, ut *tristis iudex*; cf. Broukh. et omnino res inferorum eo epitheto insigniuntur.

36. *quaeque.* Repetitio relativi maiorem vim hic non habet. Caeterum vid. ad III, 2, 3 Not. Wvnd.

37. *vastos amnes*, Stygios. Albinov. II, 6:

— — ratis
It redit in vastos semper onusta lacus.

Nec ad latas ripas, verum ad locorum inferorum vastitiem est referendum.

38. *Dives in ignava luridus Orcus aqua. Orcus* est Dis Pater, Pluto, ut Servius docet ad Aen. VI, 273. Cic. de N. D. III, 17, is dicitur *dives*, h. e. potens, quia tam lata et ampla regna tenet in locis inferis, quae per *ignavam aquam*, ut toties per amnes ac fluvios, Cocytum, Stygem, Acherontem, designantur. Ergo *aqua* est fluvius ex modo dictis *ignava*, quia stagnans aut certe languide labens - *luridus*, ut pallidus, epitheton rerum inferarum.

ELEGIA IV.

Elegia haec somnium exponit satis diserte, per quod Apollo ei apparuerat, et de Neaerae inconstantia dataque alii viro fide monuerat: detestatur poëta visum et meliora precatur. Vid. Obss.

1. *Di meliora ferant*, abominantis et a se deprecantis aliquid formula. V. Virg. G. III, 513:

Di meliora ferant erroremque hostibus illum!

Cf. Stat. et Vulp. εὐφήμει. Iam Pacuvius apud Varronem de LL. VI, p. 81, dixerat: *Di monerint meliora atque amentiam averruncassint.* (De formula *Dii melius* vid. Senec. Epist. 98, p. init. Wvnd.). De verss. 3, 4, ex quibus nihil, quod sanum sit, elici possit, v. Obss. Forma orationis *Ite pro-*

Ite procul, vanum falsumque avertite visum,
Desinite in vobis quaerere velle fidem.
Divi vera monent; venturae nuntia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris:
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pavidas mentes falsa timere iubent.
At natum in curas hominum genus omina noctis
Farre pio placant et saliente sale.
Sed tamen, utcunque est, sive illi vera monenti,
Mendaci somno credere sive volent,
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et frustra immeritum praetimuisse velit:

cul redit inf. El. 6, 7, et lib. I, 1, 76. Heyn. Mendi notas in margine appositas delevi. Wynd.

6. *Tuscis—viris*, aruspicibus Etruscis. *Monere* ut I, 6, 50. Ergo duo haec divinandi genera illo tempore in praecipua auctoritate erant: aruspicina et deorum monitus seu per vates seu per oracula; si modo *divi monent* non generaliore notione dictum est de omni divinatione.

7. *Somnia fallaci ludunt t. nocte.* Somniorum adeo fides elevatur, comparatione oraculorum et extispicii. *Ludunt* apte de somniis. Horat. III Od. 27, 40. Cf. Broukh. *fallacem noctem*, ut *somnum fallacem* dixit, qua nos falsae species et imagines ludunt, fallunt.

9. *natum in curas*, ad aerumnas ac metus facti homines; δειλοὶ βροτοὶ Homeri. - *omina noctis*, somnia. Vid. Propert. IV, 4, 21. Conf. Broukh.

10. *Farre pio — et saliente sale*, h. e. mola salsa. *Far pium* sollenne est, quia pietatem in deos testatur. *Sal saliens*, h. e. micans in igne, etiam Horat. III Od. 23 extr.; *placant*, proprie, expiant.

11. *sive illi*, h. e. sive homines malunt credere divis et aruspicibus, quos dixi vera monere, sive somniis fallacibus: quidquid, inquam, est, hoc meum somnium dii averruncent! Sententia non adeo praeclara est: sed lectio ceteris verior. V. Obss.

13. *noctis — timores*, sunt somnia. *Timor* res, quae timetur: δεῖμα νύκτερον etiam Sophocl. Electr. 412, et δείματα νυχίων ὀνείρων Apollon. IV, 685 dixere. Longe alii sunt φόβοι νυκτερινοί, quos Vulpius ex Ps. XCI laudat. *Lucinam* esse Iunonem, lucis auctorem, Broukhusius contendebat. Verum docere debebat, ad Iunonem quoque somnia pertinere. Ea vero ad Hecaten, adeoque ad Dianam spectant; inprimis ubi de eorum procuratione agitur. Diana autem Lucina nec minus dicitur. Mox *immeritum* pro adverbio positum. Heyn. *Pavores* apud Tacit. Hist. II, 76, res quae pavorem faciunt. *Metus* Valer. Flacc. 1, 402; Liv. 31, 27; Tacit. Ann. 1, 40. Ita *ira* et *dolor*. Wynd.

Si mea nec turpi mens est obnoxia facto,
  Nec laesit magnos impia lingua deos.
Iam Nox aetherium nigris emensa quadrigis
  Mundum caeruleo laverat amne rotas,
Nec me sopierat menti deus utilis aegrae
  Somnus; sollicitas deficit ante domos.
Tandem, quum summo Phoebus prospexit ab ortu,
  Pressit languentis lumina sera quies.
Hic iuvenis, casta redimitus tempora lauru,
  Est visus nostra ponere sede pedem.
Non illo quidquam formosius ulla priorum
  Aetas, humanum nec videt illud opus.
Intonsi crines longa cervice fluebant,
  Spirabat Syrio myrtea rore coma.

15. 16. Ad religiosum poëtae animum haec spectant: mala sibi portendi per somnum non posse a diis infligenda propter impie commissum aliquod vel dictum: cuius sibi ipse conscius non sit.

17. *aetherium — Mundum*) *Mundum* pro coelo multi dixere. V. h. l. Broukh. et Vulp. Gronov. Obss. I, 9; Heins. ad Ovid. II Met. 157; Castal. ad Rutil. I, 17. Heyn. *Mundus coeli* dixit Ennius ap. Macrob. VI, 2 Sat. Hinc mundus absolute pro coelo dictus. Wund.

eod. *nigris — quadrigis*, alii Nocti bigas tribuunt: v. Broukh. ad II, 1, 87, quam ob rem valde in h. l. laborat. Sic Aurorae modo bigas Aen. VII, 27, modo quadrigas, Aen. VI, 535 dat Virgilius; et similiter alii poëtae variant alia, quae ad rem non faciunt.

18. *amne*, Oceano. V. II, 5, 60. Exeuntem noctem declaravit per descensum Noctis in Oceanum.

20. *sollicitas deficit ante domos*, defetiscitur, viribus destituitur, ut in domum ingredi nequeat, quam scil. aegritudo et curae obsident; ante hanc igitur subsistit, nec eam intrat, eam praeterit.

21. *quum summo Phoebus prospexit ab ortu*. Quum *summa* relative dicantur, *summus ortus* h. l. esse debent primi supra finitorem seu horizontem emicantis Solis ascensus et evectiones: ita ille *prospicere* videri potest sive in altiores illas coeli partes, quas mox cursu suo emensurus est, sive in terras has nostras, quas primis radiis suis imbuit et illustrat. Heyn. *ab ortu* ut apud Virg. Aen. VII, 25: *aethere ab alto Aurora — fulgebat.* Wund.

23. *casta — lauru.* Nota fabula de Daphne ex Ovid. Met. I, unde *casta*. De v. 25, 26 v. Obss. Heyn. Compara cum hac Phoebi descriptione v. 23 - 40. Apuleii Metam. lib. XI, p. 756 - 761 elegantem descriptionem Isidis. Wund.

25. 26. Vide de his versibus Obss. Wund.

28. *Stillabat Syrio myrtea rore*

Candor erat, qualem praefert Latonia Luna,
  Et color in niveo corpore purpureus:
Vt iuveni primum virgo deducta marito
  Inficitur teneras, ore rubente, genas:
Vt, quum contexunt amarantis alba puellae
  Lilia: ut autumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla;
  Namque haec in nitido corpore vestis erat.
Artis opus rarae, fulgens testudine et auro,
  Pendebat laeva garrula parte lyra.
Hanc primum veniens plectro modulatus eburno,

coma) *Myrtea coma* a colore, qui est inter flavum et nigrum: castaneus nobis color. V. Scalig. *Syrius ros* sunt unguenta, quae e Syria veniunt, staete, malobathrum, balsamum. Vulpius nardum intelligebat. *Stillare* dictum ut Graec. ψακάζειν, ἀποστάζειν. V. similem nostro locum in Callim. in Apoll. 38, et ibi cf. Spanh. Heyn. *Spirabat* pro vulgata *stillabat* recepi. Spirare odorem est exhalare. Cum casu sexto etiam Statius Sylv. III, 3, 211 iunxit:

Semper odoratis spirabunt floribus arae.

Et est analoga constructio verbi *olere*. Ovid. Heroid. XV, 76:

Non Arabo noster rore capillus olet.

ad quem locum vid. interpr. et ad Propert. IV, 7, 22. — *Syrio*. Vid. Burm. ad Propert. II, 10, 29, p. 299. Caet. vid. Obss. Wund.

32. *ore rubente*, non pendet ab *Inficitur*: sed est, ita ut os rubeat; *deducta* autem h. l. aliter ac sup. I, 6, 59; *deducit* in nonnullis occurrebat; nunc honeste, de sponsa in domum mariti ducta. Propert. IV, 3, 13: *Quae mihi deductae fax omen praetulit* etc. Res nota. Heyn. *Deduci marito*, h. e. ad maritum. Nomina *maritus* et *coniux* usurpantur etiam ante coniugium deductione firmatum. Catull. carm. 61, v. 32, 55, 157. — *ore rubente*, h. e. erubescente, quam significationem exemplis probat Forcellinius. Comparandus imprimis locus Virg. Aen. XII, 67 de Lavinia erubescente:

Indum sanguineo veluti violaverit ostro
Si quis ebur, aut mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa: talis virgo dabat ore colores. Wund.

34. *rubent*. Repetitio eiusdem vocabuli ne male te habeat, compara Virgil. loc. laud. v. 66 et 68. Wund.

35. 36. Pallam exspectabam in Apolline; quandoquidem is proprius deo amictus (cf. sup. II, 5, 8), olim omnino vatibus, hinc citharoedis communis. Verum in ea describenda laborare adeo Tibullum aegre fero. Pentameter saltem friget vel maxime. Heyn. Vide de hoc pentametro Obss. ad I, 4, 38. Wund.

39. 40. 41. Referemusne haec ad

Felices cantus ore sonante dedit.
Sed postquam fuerant digiti cum voce loquuti,
Edidit haec dulci tristia verba modo:
Salve, cura deûm; casto nam rite poëtae
Phoebusque et Bacchus Pieridesque favent.
Sed proles Semeles Bacchus doctaeque Sorores
Dicere non norunt, quid ferat hora sequens.
At mihi fatorum leges, aevique futuri
Eventura, pater posse videre dedit.
Quare, ego quae dico non fallax, accipe, vates,
Quodque deus vero Cynthius ore feram.
Tantum cara tibi, quantum nec filia matri,

praeludium, προοίμιον, toties memoratum veteribus, ubi de Lyricis agunt? In praecipuis locis Pindaricus Pyth. I, 6:

Πείθονται δ' ἀοιδοὶ σάμασιν,
Ἀγησιχόρων ὁπόταν προοιμίων
Ἀμβολὰς τεύχῃς ἐλελιζομένα.

Praeludebatur scilicet chorum ducentibus et communem cantum instituentibus: h. l. vero oraculo edendo praeluditur. Quod nescio an alibi occurrat. Heyn. *Modulatus*, h. e. ita moderatus lyram, ut sonos certis modis et musica ratione inflexos et temperatos redderet. Sic Claudian. XXXIV, 15, *modulatus pectine nervos.* Proprie dicimur modulari carmen, sonos, similia. Wund.

40. *Felices cantus*, possunt esse propitii, favorem Numinis ostendentes. Virgil. I Aen. 334: *Sis felix nostrumque leves quaecunque laborem;* aut, quod cum Vulpio malo, faciles et feliciter provenientes. Possunt etiam esse excellentes, praestantes, divini, ut Horat. IV Od. 13, 21 *felix facies.* Fere sic inf. IV, 2, 13, *felix Vertumnus.*

41. Compar. Virg. Aen. 10, 67: *Et duplices cum voce manus ad sidera tendit.* — Mox vers. 42 *modus* eleganter usurpatur pro *sono*, ut τρόπος. Aesch. Sept. 448:

φιμοὶ δὲ συρίζουσι βάρβαρον τρόπον.
Wund.

43. *casto rite poëtae.* Proprie castus in sacris parandis et obeundis, purum corpus servans; sic sacerdos castus; hinc omnino religiosus, pius; etiam res castae, ut sup. II, 1, 13: *casta placent superis*, sacra rite parata. Nunc *castus poëta*, ut alias sacer, sanctus, pius, qui se addixit sacris Musarum; rite ea colit; in studiis poëticis occupatus. Aliis in locis accedit notio vitae purae a violentia et rapinis alienae.

47. *Leges fatorum.* Cf. Virg. Aen. XII, 819. Wund.

48. *pater — dedit.* Non de suo habere, sed a Iove patre futuri praedictiones accipere Apollinem, nunc vulgata res est. Hymn. in Mercur. 468, 9. Conf. Virg. III Aen. 251. Vid. Bronkh.

51. 52. Mirum, poëtam amorem

Quantum nec cupido bella puella viro,
Pro qua sollicitas coelestia numina votis,
Quae tibi securos non sinit ire dies,
Et, quum te fusco Somnus velavit amictu,
Vanum nocturnis fallit imaginibus,
Carminibus celebrata tuis formosa Neaera
Alterius mavult esse puella viri;
Diversasque suas agitat mens impia curas,
Nec gaudet casta nupta Neaera domo.
Ah crudele genus, nec fidum femina nomen!
Ah pereat, didicit fallere si qua virum!
Sed flecti poterit; mens est mutabilis illis;
Tu modo cum multa brachia tende prece.

suum Neaerae, speratae coniugis, comparare cum amore matris in filiam et mariti in uxorem suam. Neutra, vereor, comparatio ut satis commoda sit. Ipse eius usum adhuc habuerat; mox eam in concubinatu habiturus: v. sup. ad libri princ. Mirum et illud, quod o deo edocetur poëta, puellam se deserto alii velle nubere. Scilicet id dignum deo erat futura providente!

55. *quum te fusco Somnus velavit amictu.* V. Obss. iniecto suo velo seu peplo obtexit et obnupsit. Peplum autem Noctis frequentatum est poëtis; ut in illo Euripidis sup. ad II, 2, 87, laudato: Μελάμπεπλος Νύξ.

56. *Vanum n. fallit i.* Ita ut ipse vanus sis; h. e. illusum, deceptum, fingentem inania. Vulpius hic haerebat.

57. *Carminibus celebrata tuis.* Videntur adeo plura o Tibullo in Neaeram scripta intercidisse.

58. *Alterius — viri.* Oratio fere eadem opud Ovid. Remed. A. 772:

Esse quod alterius coeperat illa viri.
WYND.

60. *casta — domo.* Sollenne de poëtis, v. sup. v. 43, propter innocuos mores, et quod alieni sunt a scelere, caede et rapinis, vitamque, secus ac illi, qui divitias et honores parant, a scelere puram et integram agunt. *Nupta domo*, pro in domum; et est graeca ratio: *non gaudet nupta*, se nuptam esse, nubere. HEYN. Restitui *suas.* *Casta domo*, ut Silius I, 609, dicit:

Castaque beatos
Paupertate patres.

Caet. vid. Hand. p. 65. WYND.

61. *nec fidum femina nomen*, h. e. perfidae feminae simpliciter. Saepe *nomina* pro hominibus. Cf. h. l. Scaliger. et Beutl. ad Horat. III, 27, 34. — *Mox si qua* in poëtis est pro quaecunque. HEYN. Virgil. Aen. IV, 569 Mercurius: *Varium et mutabile semper Femina*, ad Graecorum magis formam. WYND.

63. *flecti.* Cf. Tacit. Hist. IV, 42. W.

64. *Saevus Amor*, ut ἄγριος ἔρως ap. Graecos. Vid. Plat. Phaedon. p. 109, ed. Heind. WYND.

Saevus Amor docuit validos tentare labores;
  Saevus Amor docuit verbera posse pati.
Me quondam Admeti niveos pavisse iuvencos,
  Non est in vanum fabula ficta iocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere sonora,
  Nec similes chordis reddere voce sonos;
Sed perlucenti cantus meditabar avena,
  Ille ego Latonae filius atque Iovis.
Nescis, quid sit amor, iuvenis, si ferre recusas
  Immitem dominam coniugiumque ferum.
Ergo ne dubita blandas adhibere querelas;
  Vincuntur molli pectora dura prece.
Quod si vera canunt sacris oracula templis,
  Haec illi nostro nomine dicta refer:
Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse;
  Felix hoc, alium desine velle virum.
Dixit, et ignavus defluxit pectore somnus.
  Ah ego ne possim tanta videre mala!
Nec tibi crediderim votis contraria vota,
  Nec tantum crimen pectore inesse tuo.

67. *Me quondam Admeti.* V. sup. II, 3, 11. Paullo ante *verbera pati*, pro servitium ferre. Cf. sup. II, 4, 3; 4, 5.

68. Quod alibi dicitur *fabula vana.* Wʏɴᴅ.

74. *coniugiumque ferum*, h. e. cum muliere fera, indomita atque intractabili: *coniux* pro amica, sic *coniugium* pro amoris foedere simpl. Est adeo pro *amica superba* dictum *coniugium ferum.*

75. 76. Proprietas verborum cum elegantia. *Adhibere querelas*, uti adhibere preces, sollenne et publicum est. Cf. Burmann. ad Ovid. III Met. 376:

O quoties voluit blandis accedere dictis
Et molles adhibere preces.

Proprium quoque *blandae preces.* Cf. sup. III, 3, 2. Sententia verborum ipsa centies a Propertio, Ovidio et aliis retractata est. Cf. Propert. I, 1, 9-16. Hᴇʏɴ. *molli.* Graeci hoc modo usurpant μαλακῶς. Cf. Odyss. α, 56. Wʏɴᴅ.

77. *vera canunt oracula.* Oracula canere vera, et deos canere oracula, utrumque in usu. Wʏɴᴅ.

81. *defluxit pectore somnus.* Suaviter, nam dormientes, pulmonibus plenis proflantes spiritum, attollunt pectus. Cf. Obss.

83. *votis* meis *contraria* tibi esse *vota*; ut amantium vota dici solent, pro ipso amore.

Nam te nec vasti genuerunt aequora ponti,
  Nec flammam volvens ore Chimaera fero,
Nec consanguinea redimitus terga caterva,
  Cui tres sunt linguae tergeminumque caput,
Scyllave virgineam canibus succincta figuram:
  Nec te conceptam saeva leaena tulit,
Barbara nec Scythiae tellus, horrendave Syrtis;
  Sed culta, et duris non habitanda, domus,
Et longe ante alias omnes mitissima mater,
  Isque pater, quo non alter amabilior.
Haec Deus in melius crudelia somnia vertat,
  Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

85. *Nam te nec vasti.* Nota loca Homeri Iliad. Π, 33 seq.; Virg. Aen. IV, 365 sqq. Subiicit Tibullus plura alia, sed ea copia, quae fastidium faciat, necesse est; cf. ad Elegiae principium; praesertim cum eiusmodi phantasmata iam nimium trita sint a poëtis, nec satis placeant, nisi novitatem habeant pro condimento.

86. *flammam volvens*, eleganter pro vomens, ut exprimit undantis flammae globos, spiras et volumina. Conf. Virgil. Aen. VIII, 255; Ovid. VII, Met. 109 de tauris Colchicis:

Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Pectoraque usta sonant.

87. *Nec c.* de Cerbero loquitur, cuius capita anguibus horrent.

89. Scylla utero, in belluam marinam exeunte duplici cauda, intertextos babet canes marinos. V. Obss.

90. *tulit*, nempe utero, protulit, edidit. Illustratum vide a Mitscherl. in Lectionib. p. 107.

95. *Haec Deus.* Ad verbum Moschus id. 2, 27: Ἀλλά μοι εἰς ἀγαθὸν μάκαρες κρίνειαν ὄνειρον.

ELEGIA V

Vos tenet, Etruscis manat quae fontibus unda,
Vnda sub aestivum non adeunda Canem,
Nunc autem sacris Baiarum maxima lymphis,

Elegia V.

Ad amicos scripta est, qui thermas in Etruria adierant, a poëta ex febri graviter laborante. Verens ille, ne in mortis periculo versetur, deprecatur iram deorum; tanquam causam morbi, ob facinus, vel nefas inflicti; vota facit pro salute, et amicos suos vota pariter facere iubet.

1. *Etruscis manat quae fontibus unda*. De thermis Etruriae agi, dubitari vix potest: v. Obss. Etiam inf. 29: *Tuscae numina lymphae*. Habuit autem et olim et nunc Etruria aquas salubres pluribus locis. De nostro aevo, v. Baccium de Thermis p. 54, et de vetere aetate Dionys. Halic. lib. I, 37 (p. 29) et Strabo lib. V, p. 347 Alm.: *πολλὴ δὲ καὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἀφθονία κατὰ τὴν Τυῤῥηνίαν. Τῷ δὲ πλησίον εἶναι τῆς Ῥώμης, οὐχ ἧττον εὐανδρεῖ τῶν ἐν Βαΐαις, ἃ διωνόμασται πολὺ πάντων μάλιστα.* Ita locus ille constituendus videtur; qui vulgatus est, vitio laborat. Fuere inter eas thermas inprimis clarae Caeretanae. V. Strabo lib. V, p. 337 C. Aquae Clusinae, sed eae frigidae. V. Horat. I Epist. 15, 19. Tauri thermae. V. Rutil. I, 250. Et thermae Pisanae etiamnum satis celebres, de quib. Ant. Cocchius peculiari libello egit. Quaenam illae fuerint thermae, quas Tibulli amici adierant, quaerere viros doctos potuisse mirarer, nisi tot alias inanes quaestiones, gravioribus praeteritis, motas meminissem.

2. *Vnda sub aestivum non adeunda Canem*. Mirum est hoc a poëta moneri; quandoquidem in istis regionibus per dierum canicularium aestum vix quisquam sanus calidis aquis utetur; quin immo instante graviore aestu discedunt homines ex thermis in agros. Idque faciebant haud dubia etiam olim. Martial. IV, Ep. 57, 5:

Horrida sed fervent Nemeaei pectora monstri.
Nec satis est Baias igne calere suo:
Ergo sacri fontes, et littora sacra, valete,
Nympharum pariter Nereidumque domus.
Herculeos montes gelida vos vincite bruma,
Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

Igitur etiam Martialis ait hieme commorandum esse Baiis, propter coeli clementiam, at aestivo tempore secedendum esse in agrum Tiburtinum. In Martiale hoc commode memorari poterat; non aeque in hoc Tibulli loco: in quo aestuans ex febri et ex metu instantis mortis poëta vix huic observationi vacare poterat: v. Obss. ad v. 3.

3. *Nunc autem sacris Baiarum maxima lymphis*) *Baiarum maxima*,

Cum se purpureo vere remittit humus:
At mihi Persephone nigram denuntiat horam;

inquit Broukh., h. e. saluberrima. Si vir doctus interpretandi artem tam bene tenuisset, quam criticam, facile vidisset, hoc vix latina fieri posse. Fac enim hoc ita se habere, *Baias* appellative non modo Puteolanas illas, sed quascunque alias thermas dici, quod tamen, nisi certa aliqua ratione et poëtica forma, fieri dubito, ferri tamen vix potest, ut *Baiarum maxima* efferatur, sed *Baiarum maximae*, uti *nuptiarum sollennissimas* dixeris, non *sollennissimam*. Nihil dicam de noto graecismo, quo non modo *adiectiva*, quae numerum designant, ut: *militum ultimi: quorum pleraque*; verum etiam, quaa proprietatem et naturam rêi declarant, substantive ponuntur; ut *lanarum nigrae*. De quo genere v. Ruhukenium ad Velleium II, 80, et Hemsterh. ad Lucian. Tom. I, p. 117, quem ille laudat. Ergo alia via ineunda est. Possunt autem verba illa et sic iungi: *unda maxima Baiarum*, inter Baias praecipua unda. Enimvero primum hoc durum et absonum vixque latinum est (nam quod e Virgil. Aen. VII, 83 laudari potest:

— nemorum quae maxima sacro
Fonte sonat;

de Albunea, et per se diversum est, et aliter expediri potest); tum vero a vero alienum, Etruscas thermas fuisse maximas ac seu saluberrimas, seu potius celeberrimas (quod *maximae* significarent) inter thermas, etiam Baiis Campaniae praelatas, quae Martiali *principes Baiae* dictae, lib. VI, Ep. 42, 7, id quod nemini in mentem venit. Verum est tertia verborum iungendorum ratio eaque haud paullo melior: *unda maxima lymphis sacris Baiarum*, praestans, praeclara, per se, propter aquas h. e. fontes suos salubres, quos lymphas Baiarum appellat a similitudine. Hanc saltem inire debebant, qui locum defenderunt. — *sacris lymphis* dixit, quia omnes fontes, multo magis salubres diis sacri erant. Martial. l. c. *Nympharum pariter Nereidumque domus*. Mox *ver purpureum*, pulchrum, ut saepe poëtae: illustratum a Vulpio. Heyn. *Nunc autem — lymphis*. Verba: *nunc autem maxima, quum humus se remittit vere purpureo*, sane opposita sunt antecedentibus: *Vnda — canem*, ut facile apparet. *Maxima* autem dictum est pro maior, vid. Obss. — *se remittit*, cf. Lucan. I, 17: *bruma rigens ac nescia vere remitti*. Add. Mitsch. ad Horat. Od. I, 4, 1. Wund.

5. *nigram denuntiat horam*) *denuntiat*, minatur. Copiosa de hoc Broukh., et Vulp.; *nigram*, quatenus omnia, quae ad mortem et inferas res spectant, eo epitheto ornantur, etiam nostro sermone. Quod autem v. 7 sqq., ut itidem sup. I, 3, 51 sqq. se innocue vixisse testatur, ad communem illam opinionem referendum est, qua graviores morbi, acutae febres, furores ex morbo, a deorum ira repetebantur; unde etiam ad religiones confugiebant, quibus deos placarent. Sollennis autem similis scelerum, quae quis non commiserit, enumeratio in poëtis, v. c. Claudian. de R. Pros. II, 255 sq., Petron. c. 133; a nostro illa ad fastidium est producta.

Immerito iuveni parce nocere, Dea.
Non ego tentavi, nulli temeranda virorum,
Audax laudandae sacra docere Deae.
Nec mea mortiferis infecit pocula succis
Dextera, nec cuiquam tetra venena dedit;
Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes,
Nec cor sollicitant facta nefanda meum;
Nec nos, insanae meditantes iurgia linguae,
Impia in adversos solvimus ora deos.
Et nondum cani nigros laesere capillos;

7. 8. Sunt *sacra Bonae maribus non adeunda Deae*, quas supra vidimus I, 6, 22: *Laudandam* dixit pro bona. Cf. Obss.

9. *infecit pocula.* Virgil. II Georg. 128:

Pocula *si quando saevae* infecere *novercae.*

Poculum vero frequens de veneno. V. Broukh. qui tamen male, contra Passeratium, eo refert locum Propertii II, 12, 48:

Laeserunt nullos pocula nostra deos.

nam est intelligendus ille de periuriis et conviciis in deos iactis inter compotationes. HEYN. *Infecit — dedit.* Similiter distinxit Mosch. Id. III, 118:

Τίς δὲ βροτὸς τοσσοῦτον ἀνάμερος, ἢ κεράσαι τοι
Ἢ δοῦναι λαλέοντι τὸ φάρμακον; WUND.

12. 13. 14. Iungendae hae sententiae, ne languere videatur genus *facta nefanda* inter sigillatim narrata interpositum: quod bonus poëta non committat. Sed voluit dicere: nec facto nec dicto deorum iram provocavi. Cf. III, 4, 15, 16. Hoc alterum sic extulit, ut diceret: se non iracundia et furore abreptum in numen diras imprecationes impie evomuisse; ut sup. I, 2, 79:

Num Veneris magnae violavi numina verbo,
Et mea nunc poenas impia lingua luit?

Et lib. II, 6, 17, 18, ac IV, 4, 14 (add. I, 2, 52. WUND.). Abominandas has in deum execrationes, nos blasphemias vocamus, inter piacula etiam veteres isti homines habuere; quis ferat inter nos eas frequentari? HEYN. *Facta nefanda.* Intelliguntur impetus grassatorum et latronum. Catull. XXIII, 10: *Non facta impia, non dolos veneni*, ubi *facta impia* eadem sunt, quae hic *facta nefanda.* Ceterum ordinem sententiarum a vers. 7—14 displicere mihi professus sum in Obss. ad I, 2, 49. Sed nunc aliter iudico. WUND.

12. *sollicitant*, h. l. est sollicitum et anxium habent. Vid. Cic. pro Rosc. Amer. c. 24: *Sua quemque fraus* etc. Quae Broukh. exempla hic laudat, nihil huc faciunt.

15. *laesere capillos*, h. e. colorem immutavere, ut Ovid. III Art. 204:

Pallescunt frondes, quas nova laesit hyems.

Nec venit tardo curva senecta pede.
Natalem nostri primum videre parentes,
  Quum cecidit fato consul uterque pari.
Quid fraudare iuvat vitem crescentibus uvis,
  Et modo nata mala vellere poma manu?
Parcite, pallentes undas quicunque tenetis,
  Duraque sortiti tertia regna dei.
Elysios olim liceat cognoscere campos,
  Lethaeamque ratem, Cimmeriosque lacus,
Quum mea rugosa pallebunt ora senecta,
  Et referam pueris tempora prisca senex.
Atque utinam vano nequidquam terrear aestu!
  Languent ter quinos sed mea membra dies.
At vobis Tuscae celebrantur numina lymphae,
  Et facilis lenta pellitur unda manu.

V. Vulp. Sic colores, qui mutantur, *violant* lanas. Heyn. Alia nunc causa subiicitur a poëta, quare mortem deprecetur. Cf. *Tuque* Horat. II, 12, 9. — Cave autem iungas v. 16, *venit tardo pede*, ut I, 9, 4. Nam senectus, mors, similia, celeriter venire dicuntur. Cf. I, 10, 40. Iungendum est *curva pede tardo*. Denique senectam, non Senectam personam, cogitavit, opinor, Tibullus. Wund.

18. *Cum cecidit f.* V. C. 711, quo Hirtius et Pausa Coss. bello Motinensi perierunt. Sed v. Obss.

20. *mala — manu*, nocente, perniciosa, ut Virg. Ecl. III, 11:

Atque mala vitis incidere falce novellas.

V. Broukh. Heyn. Adde Catull. XX, 5: *malasque furis arceo manus.* W.

22. *Duraque — tertia regna*) *tertia* nempe ex sortitione, ut notum, pro tertia portione; *dura*, quae dure, crudeliter a Plutone duro rege exercetur. Deinde hic uni substantivo duo epitheta iuncta sunt, nempe alterum *tertia* cum suo nomine quasi unum vocabulum efficit, alterum ornatus causa apponitur. Et ita se res habet in omnibus fere exemplis a Broukh. hic allatis. Vt vero utrumque epitheton qualitatem rei et naturam, sive quantitatem vel numerum exprimat, hoc, nisi vitiose, fieri posse non puto.

26. *Et referam.* Hoc suaviter adiectum. Sic sup. I, 10, 44:

Sic ego sim, liceatque caput candescere canis,
Temporis et prisci facta referre senem.

29. *Tuscae — numina lymphae*, h. e. Tuscae aquae, salubres (quibus numen inesse credebatur. V. ad v. 3) frequentantur a vobis. Praesunt fontibus salubribus Nymphae, *numina.*

30. *Et facilis lenta pellitur unda manu.* Singula verba accommodatissima sunt. *Pellere* sup. I, 4, 12:

Vivite felices, memores et vivite nostri,
  Sive erimus, seu nos Fata fuisse volent.
Interea nigras pecudes promittite Diti,
  Et nivei lactis pocula mixta mero.

ELEGIA VI

Candide Liber, ades: sic sit tibi mystica vitis
  Semper, sic hedera tempora vincta geras;

Hic placidam niveo pectore pellit aquam.

Auson. Mosell. 344:

— — mox amne refotos
Plaudenti gelidum flumen pepulisse natatu.

Facilis unda, ut Propert. I, 11, 12: *Alternae facilis cedere lympha manu.* Cf. Rutil. I, 247, ubi leg. *natatibus.* *Lenta manu* pulchre luctantia brachia exprimit. Ovidius Epist. XIX, 48:

Lentaque dimotis brachia iactat aquis.

Cf. Ep. 18, 96, et ibi Burman. Erant vero natationes, piscinae dicebantur, in balneis, sive ad exercitationem, sive ad sanandos morbos. Cf. Baccium de Thermis l. VII, c. 8, et 24.

32. *nos fata fuisse volent*, h. e. vixisse, per εὐφημίαν, ut notum. V. Heins. ad Ovid. Epist. XVII, 192.

33. *nigras pecudes promittite Diti*, scilicet compensationem pro meliore anima hominis. Cf. Vulp. *promittere* est vovere, spondere. Vid. Broukh. et Dousa Praecid. c. 12. Vult adeo poëta, amicos diis inferis facere vota pro sua salute. Heyn. Vid. supra I, 5, 10. Wynd.

Elegia VI.

Amoris curas et sollicitudines vino diluere instituit poëta, nec tamen felici satis successu. Aestuat miseri amantis animus in omnes partes distractus: imprecatur puellae, deprecatur; excitat se ad hilaritatem, redit ad tristitiam; suo exemplo alios monet puellarum perfidiam timere, cum hac ipsa tamen perfidia amicae memoriam animo dimittere nequit. Est haud dubie inter praestantiores sui generis Elegia haec, affectus inprimis varietate et veritate.

1. *Candide Liber*, h. e. pulcher, formose; quod perpetuum Bacchi cognomen, ut iam Cyllen. accepit. Vid. Broukh. ad h. l. et ad IV, 4, 19 (17), qui Horat. I, Od. 18, 11. Ovid. F. III, 772, et Senec. Oedip. 508 contulit. Heynius. *Candide*, a parte denominatur totum; ad pulchritudinem enim pertinet candor. *Cupido candidus* Catull. 68, 134. Wynd.

ibid. *sic sit tibi*, h. e. oro te per vitem tibi sacram et per hederam, capitis insigne. V. ad I, 4, 1.

ib. *mystica vitis*, quia eius usus in mysteriis atque orgiis Bacchi cum respectu certae religionis erat: ut Virgil. G. I, 166: *mystica vannus Iac-*

Aufer et ipse meum pariter medicande dolorem,
  Saepe tuo cecidit munere victus amor.
Care puer, madeant generoso pocula Baccho;
  I, nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum, curae, genus, ite labores,
  Fulserit hic niveis Delius alitibus;
Vos modo proposito, dulces, faveatis, amici,
  Neve neget quisquam me duce se comitem.
Aut si quis vini certamen mite recusat,
  Fallat eum tecto cara puella dolo.
Ille facit dites animos deus: ille ferocem
  Contudit, et dominae misit in arbitrium;
Armenias tigres et fulvas ille leaenas
  Vicit, et indomitis mollia corda dedit.

chi, cuius instar habetur in sacris Bacchi. Vid. Gronov. Obss. IV, 9.

3. *et ipse — pariter medicande*, h. e. cui non minus medela et auxilium opus est, ut animi morbo isto, amore, libereris, quo in Ariadnen teneris. Sed haec putida sunt. V. Obss. Heyn. Mendi signum delevi, huic versui appositum ab Heynio. Wund.

4. *cecidit*. Catull. XI, 21:

Nec meum respectat, ut ante, amorem,
Qui illius culpa cecidit seq.

Victus; cf. Obss. ad I, 5, 60. Wund.

5. *madeant*. Placuit poëtae tenue vocabulum: alius *spument* aut simile posuisset.

7. *labores*, sunt dolores animi, *πόνοι*, quam potestatem Latinos huic vocabulo tribuisse recte Davisius notat ad Cic. Quaest. Tusc. II, 15, p. 154. Wund.

8. *Fulserit hic niveis Delius alitibus*, pro *fulgeat*. — *ales* pro omine, ut *avis* II, 2, 21, ul poëta plurali extulit. Bono omine haec dies exorta sit, fausta et laeta sit. *Delius* pro sole et die; dictum ad formam: hic Phoebus. H. Vid. Obss. Wund.

9. *Vos modo*. Interpunctionem post *alitibus* mutavi. Caeterum comparanda sunt graeca, ut *μόνον θεοὶ σώζοιεν* Philoct. Soph. 526. Wund.

11. *vini certamen*, h. e. compotatio. Vid. Forcellin. voc. *certamen*. Wund.

13. *Ille — deus*, nempe Amor. Male alii Bacchum intelligunt. Parum cohaerere videri potest sententiarum ordo. Sed hoc ipsum decet poëtam valde animo commotum. Puellae mentione facta, Amoris potentiam memorat: tum Bacchi; mox utramque comparat, et ut amici Bacchum polando placidum sibi reddant, hortatur. *Contudit*, *misit*, et reliqua, pro *contundere*, *mittere solet*.

ib. *ferocem Contudit*, grave verbum, domuit, fregit. Vid. Broukh.

14. *dominae misit in arbitrium*, in pedestri debuisset dicere: mittere sub imperium, subiugare.

Haec Amor, et maiora valet; sed poscite Bacchi
Munera; quem vestrum pocula sicca iuvant?
Convenit ex aequo, nec torvus Liber in illis,
Qui se, quique una vina iocosa colunt.
Iam venit iratus nimium nimiumque severis;
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his poenas qualis quantusque minetur,
Cadmeae matris praeda cruenta docet.

18. *pocula sicca*, vacua.

19. *Convenit ex aequo.* Alii interpretes silent; et Broukh. ut solet, satis habuit illustrare: *torvus in illis* dictum nota elegantia pro *in illos*; ut *aequus in hoste* et similia. Sed nunc quaeritur, quid sit *Convenit ex aequo.* Cyllen. ait: utile et conveniens est ex aequo, id est, iusta parte; quae hic locum non habent. Vulpius interpretatur: *Libero patri cum bene potantibus nulla discordia est. Ex aequo*, h. e. aequaliter, aeque: ut sit dictum ut: convenit inter eos. Sed hoc redolet trivium et vulgus. Malim *convenire* accipere pro adire, itare ad, et quartum casum subintelligere: *Hos Bacchus aequus et lenis convenit, iis praesens et propitius est; - ex aequo* est pro aequus, placidus, vel placide. Sed semper duri quid manet, nec magis propitiam et facilem Minervam habeas, si ad Amorem et Liberum revoces: *Convenit ex aequo*, pariter, Libero cum Amore; Liber et Amor dii inter se coniuncti et amici sunt; bene inter eos convenit. Heyn. *Ex aequo* est aeque, aequaliter, ἐξ ἴσου; sed quem sensum hoc habeat e contextu constituendum est. Sic ap. Plin. H. N. 6, 25: *Regna pertinent ad Scythas, cum quibus ex aequo degunt, ex aequo* significat aequo iure et instituti. Alius est locus Tacit. Hist. II, 97: *Trium legionum legati — adversum eius fortunam ex aequo detrectabant.* — Deinde hoc quoque tenendum, subiectum, quod requirunt verba *ex aequo*, modo diserte enuntiatum, modo e contextu supplendum esse. Hoc loco est: *ex aequo cum illis, qui se, quique — colunt*, h. e. quales illi, talis deus; nam verba adiecta: *nec torvus Liber in illis*, clare ostendunt, quid in animo habuerit poëta. Dissipat Evius curas edaces eorum qui colunt deum. Ceterum *convenit*, ut Virg. Aen. XII, 184. — *Torvus in illis*, cf. Virg. Aen. II, 540. Wund.

20. *vina iocosa*, h. e. compotationem inter ludum et iocos. Sic in Lus. lib. *Venus iocosa.* Contra *severi* sunt sobrii. Laudatur Catull. 27, 5: *abite lymphae, Vini pernicies, et ad severos Migrate.* Heyn. Add. Horat. Ep. I, 19, 8:

Forum putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis.

add. Ep. I, 5, 13. — *Venit iratus.* Cf. Horat. Od. I, 18, 3. Wund.

23. *Quales — qualis quantusque.* Cf. Soph. Trachin. 1044, Electr. 750. Wund.

24. *Cadmeae matris praeda cruenta.* Pentheus a matre Agave et Bacchis furentibus discerptus. V. Ovid. III Met. 701.

Sed procul a nobis hic sit timor; illaque, si qua est,
Quid valeat laesi, sentiat, ira dei.
Quid precor, ah, demens? venti temeraria vota
Aëriae et nubes diripienda ferant!
Quamvis nulla mei superest tibi cura, Neaera,
Sis felix, et sint candida fata tua.
At nos securae reddamus tempora mensae;
Venit post multos una serena dies.
Hei mihi difficile est imitari gaudia falsa;
Difficile est tristi fingere mente iocum.
Nec bene mendaci risus componitur ore;
Nec bene sollicitis ebria verba sonant.
Quid queror infelix? turpes discedite curae.
Odit Lenaeus tristia verba pater.
Gnosia, Theseae quondam periuria linguae

25. *illaque, si qua est*, si vivit, si superat. Cf. Obss.

26. *laesi — dei*, irati. Bacchi iram deprecatur in illam. Heyn. *Laedere* numen est in ea re peccare, quae data est numini. Sic laedere Nemesin Catull. 50, 21. Wund.

28. *diripienda ferant*, h. e. diripiant; ut sup. I, 7, 40: *dissolvenda dedit* pro *dissolvit*. Heyn. Recte, nisi quod significatur simul, vota esse digna quae diripiantur. Infr. IV, 3, 22. — *venti — Aeriae et nubes*, cf. Catull. 31, 9. Wund.

30. *sint candida fata tua*, laeta, bona, felicia. V. supr. I, 7 extr.

31. *reddamus tempora*, tanquam debita commissationi, ait Vulpius: sive omnino, *demus*, *impendamus*, *consumamus*. Mensam *securam* dixit, ad quam ipse curis vacare volebat.

33. Vides aestuantem amatorem et a se ipso dissidentem ac discordantem. Praeclare haec et vere; ut et antea v. 25, 7, 9. Heyn. *Imitari gaudia*. Tacit. Annal. I, 24: *vultu, quamquam moestitiam imitarentur, contumaciae propiores*. Wund.

36. *ebria verba*, sermones, quales ebriorum esse solent; nempe, non tam leves et inconsiderati, ut volunt, sed liberiores, procaces, petulantes, lubrici. Ovid. Epist. XVI, 245;

Quin etiam, ut possem verbis petulantibus uti,
Non semel ebrietas est simulata mihi.

37. *turpes — curae*, quae convivatorem non decent. Cyllenius, quod hominem turpem reddunt; male: ita quot non homines turpiter viverent! (Saltem ista ad h. l. accommodate dicta sunt; non autem universe, si *luctus turpis* dicitur, si *aegrimonia deformis* apud Horatium: est ea haud dubie, quae deformem et turpem reddit macie, squalore, habitu toto corporis).

39. *Gnosia*. Ariadne, Minois, Cre-

Flevisti ignoto, sola relicta, mari.
Sed cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus,
Ingrati referens impia facta viri.
Vos ego nunc moneo: Felix, quicunque dolore
Alterius disces posse carere tuo.
Nec vos aut capiant pendentia brachia collo,
Aut fallat blanda sordida lingua prece.
Etsi perque suos fallax iuravit ocellos,
Iunonemque suam, perque suam Venerem,

tae, cuius Gnosus urbs erat, regis filia.

40. *Flevisti ignoto — mari*, h. e. ad mare. Cf. I, 10, 64. Sic apud Propert. I, 15, 9 Calypso:

Desertis olim fleverat aequoribus.

Respicit autem noster Carmen Catulli LXIV, 130 sq.; idem etiam Severus Aetn. v. 21, 22. Heyn. *Flevisti mari*, ut *Nec quereris patri* Iuv. Sat. III, 131: *plorabit suae* Tib. II, 5, 103. Catull. 64, 163, dicit: *Sed quid ego ignaris nequidquam conqueror auris? — sola relicta*, Catull. 64, 57. Wund.

41. *Doctus — Catullus*, perpetuum hoc Catulli, et omnino poëtarum, epitheton, respectu multarum, inprimis graecarum literarum, quae iis tenendae tum erant. Notabilis autem locus inter ea, quae testimonia vocant de Catullo, ipsa memoratione Catulli ab alio poëta, qui sub ea fere tempora vixit. Heyn. *pro te*, recte. Nam querelae, quas fundit Ariadne v. 130 - 211, Ariadnen bene promeritam ostendunt, Theseum ingratum et perfidum. — *doctus* dicitur in sua quisque arte peritus, persaepe autem is qui in poësi et musicis peritus est. Non igitur ad doctrinam multarum literarum, in primis graecarum, hoc epitheton spectat, sed ad artem. W.

43. *Vos ego n.* Optime haec et superiora conciliat Vulpius: *Sodales et compotores alloquitur, tanquam si diceret: Monuit puellas Catullus, ne virorum iuramentis fidem haberent, proposito exemplo Thesei et Ariadnae: ego vicissim iuvenes moneo, ut sibi caveant a mulierc ularum levitate, exemplo proposito Neaerae.* Similiter Propert. I, 15 extr.

Quis ego nunc pereo, similes moniturus amantes,
O nullis tutum credere blanditiis!

44. *posse carere tuo*, h. e. evitare causam dolendi, *posse carere* pro *carere* simpliciter, ut saepe. Sap. I, 2, 64 hoc ipsum:

— nec te posse carere velim.

Carere dolore recte dictum, nam *carere* dicimur etiam malis rebus. V. Vulp. h. l.

46. *sordida lingua*, est avarae puellae, quae blanditias eo consilio adhibet, ut miserum amatorem expoliet.

48. *Iunonemque suam*, nempe ut Genius virorum, sic Iuno feminarum erat. Ita Iunonem meam iratam habeam! Res notissima. V. post alios Burman. ad Petron. 25. Cf. inf. IV, 13, 15 (et IV, 6, 1. Corruptis tamen moribus Iuno virorum quoque effeminatorum Genius fuit, ut Iuvenalis do-

Nulla fides inerit; periuria ridet amantum
  Iupiter, et ventos irrita ferre iubet.
Ergo quid toties fallacis verba puellae
  Conqueror? ite a me, seria verba, procul.
Quam vellem longas tecum requiescere noctes,
  Et tecum longos pervigilare dies!
Perfida, nec merito, nobis, nec amica merenti!
  Perfida, sed, quamvis perfida, cara tamen.
Naida Bacchus amat; cessas, o lente minister?
  Temperet annosum Marcia lympha merum.
Non ego, si fugiat nostrae convivia mensae
  Ignotum cupiens vana puella torum,
Sollicitus repetam tota suspiria nocte.
  Tu puer, i, liquidum fortius adde merum.
Iam dudum Syrio madefactus tempora nardo
  Debueram sertis implicuisse comas.

cet, Sat. II, 98:

Et per Iunonem domini iurante ministro. Wynd.)

Mox 49 iunge: *Etsi — nulla* tamen *fides inerit.* Heyn. Rem belle tractavit Catullus 70. Wynd.

49. *periuria ridet* etc. Expressit hunc locum Ovidius Art. Am. I, 633:

Iupiter ex alto periuria ridet amantum
Et iubet Aeolios irrita ferre Notos.

Aliter rem supra I, 4, 21 tractatam vidimus. Wynd.

55. Iunge: *nec merito perfida nobis, nec merenti amica*, h. e. mihi immerito perfida, alteri amatori non merenti amica.

57. *Naida Bacchus amat*, h. e. aqua misceri vinum postulat. Heyn. *Minister.* Alloquitur puerum, ut supr. v. 5. Caeterum cf. Horat. Od. II, 11, 18-20 ibiq. Mitscherl. Wynd.

58. *Marcia lympha*, a Q. Marcio rege in urbem ducta, et a Q. Marcio rege praetore, iterum ab Agrippa, restituta. Plin. XXXI, 3, s. 24: *Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatisque palma, praeconio Vrbis, Marcia est; inter reliqua deûm munera Vrbi tributa* etc.

60. *vana puella*, levis, inconstans. v. Brouk. - *ignotum*, puto, simpliciter esse alienum, nisi mavis, obscuri, ignoti hominis consuetudinem. Heyn. Recte, ignoti et ignobilis hominis consuetudinem, ut IV, 10, 6. Wynd.

62. *liquidum fortius adde merum*) *fortius* potest esse adverbium. Nisi malis duo epitheta iungi uni nomini. V. sup. ad Eleg. 5, 22. Ita est τὸ ζωρότερον.

63. *Iamdudum — debueram.* Vel minimam moram impatienter fert; vid. Mitscherl. docte hoc ad Horat. Od. I, 37, 4 explicantem. Wynd.

A. TIBVLLI

CARMINA

LIBER IV

CARMEN I

Te, Messalâ, canam, quanquam me cognita virtus
Terret, ut infirmae valeant subsistere vires:

CARMEN I.

Carmen hoc ad Messalam panegyricum est. Laudes Messalae canere aggressus poëta, primum excusat tenuitatem ingenii sui; v. 1 – 27. Inde laudem orditur a virtutum praedicatione, quod eae prosapiae vetustate illustriores sint; inde (v. 39) laudem dispescit in castrensem et forensem; quod ad hanc attinet, comparat Messalam cum Vlysse; cuius mentione facta, in errores eius evagatur (usque ad v. 105). Inde res Messalae bello gestae (117 sqq.), et maiorum rerum omina ex auspiciis Consulatus Kal. Ian. V. C. 723 suscepti (119 - 134). Commemoratis terris ac populis, ex quibus triumphos habiturus esset Messala, incidit poëta in descriptionem orbis terrarum diversarumque eius plagarum sub diversis coeli partibus (v. 151 - 176). Inde iterum excusat virium tenuitatem, etiam ex languore animi adversis casibus fracti (177 – 189); addictum tamen se Messalae profitetur in perpetuum: 190 ad fin. Vt emendando et interpretando carmen constituimus, non plane indignum lectu illud esse apparebit.

1. *me cognita virtus*, seu poëtae facultas poëtica, seu, quod magis placet, Messalae virtus, amplissimarum laudum materies. Ea iubet vereri, ut ne etc. HEYN. Haud dubie virtus Messalae. WVND.

2. *nequeant subsistere vires.* Passerat. *excipere ac sustinere vim et pondus argumenti.* Tu interpretare: timendum esse, ut pares sint vires, ut sufficiant. Cic. XI ad Div. 10: *Non, si Varronis thesauros haberem, subsistere sumtui possem*, ubi interpolarant *sustinere sumtum*, et duo Manutii, *sufficere sumtui*. De forma, *vereor ut nequeant*, v. Obss. HEYN. Recepi *valeant*, vid. Obss. WVND.

Incipiam tamen. At meritas si carmina laudes
Deficiant, humilis tantis sim conditor actis,
Nec tua, te praeter, chartis intexere quisquam
Facta queat, dictis ut non maiora supersint;
Est nobis voluisse satis; nec munera parva
Respueris. Etiam Phoebo gratissima dona
Cres tulit; et cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus, ut puro testantur sidera coelo,
Erigoneque Canisque, neget ne longior aetas.
Quin etiam Alcides, deus ascensurus Olympum,
Laeta Molorcheis posuit vestigia tectis.

3. *At meritas si — Est nobis voluisse satis*, huc usque sensus continuandus est. In *humilis sim* supplenda est copula: *meritas si carmina laudes Deficiant*, h. e. si laudes tuae virtuti debitas carmine meo assequi et aequare non possim: ἐὰν τὰ ἴση ἀπολειφθῶσι τῶν κλεῶν. Simillimus autem locus Panegyr. in Pison. 202 sqq.

Quod si digna tua minus est mea pagina laude,
At voluisse sat est etc.

5. *chartis intexere*, mandare literis, sed satis digne; rerum gestarum a Messala historiam conscribere, quae res illustret, non obscuret. Paullo aliter Ciris 39, ubi poëta vult Messalam

Naturae rerum magnis intexere chartis.

6. *dictis — maiora supersint.* Cf. Virg. Georg. III, 127:

ne blando nequeat superesse labori.
WVND.

8. *etiam Phoebo gratissima dona Cres tulit.* In diversas partes, quotquot sunt, Interpretes abeunt, quis ille Cres sit. De sacrificio agi, constat ex verbis *dona ferre*, quae sunt sacrificii offerendi. Vid. Passerat. et Broukh. h. l. Vnice vera est Barthii sententia Advers. III, 6 fabulam ab Homero Hymno in Apoll. 391 sqq. memoratam respici. Apollinem, quum, occiso Pythone, templum condidisset, ex omnibus sibi terrarum incolis, qui sacra facerent, homines quosdam probos ac pios ex Gnoso, Cretae urbe, delegisse. Hos per Cretem, Κρῆτα, collective, singulari numero, declarat. In hac sententia acquiescunt etiam Broukhusius et Vulpius.

9. *et cunctis B. — Icarus.* Icarus Atticam incolebat. Accepto a Baccho, quem hospitio liberaliter exceperat, utre viui pleno, vicinos quosdam pastores largiter eo iuvitavit. Hi, venenum sibi propinatum rati, occisum eum insepultum proiiciunt. Canis, Maera, latratu suo filiam Erigonen in eum locum allexit: quae spectaculo tristi perculsa se suspendit. Sed a Baccho inter sidera relata est una cum patre et cane. Virginem eam esse volunt. Pater Arcturus, Canis facta Canicula. V. Hygin. Astron. II, 4.

11. *longior aetas*, remotior ab illa aetate, serior. Vt alias simpliciter, *longa aetas*, *longum aevum*.

13. *Molorcheis — tectis.* Hercules,

Parvaque coelestes placavit mica, nec illis
Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.
Hic quoque sit gratus parvus labor, ut tibi possim
Inde alios aliosque memor componere versus.
Alter dicat opus magni mirabile mundi:
Qualis in immenso desederit aëre tellus;
Qualis et in curvum pontus confluxerit orbem,
Et, vagus a terris qua surgere nititur aër,
Huic ut contextus passim fluat igneus aether,
Pendentique super claudantur ut omnia coelo.
At, quodcunque meae poterunt audere Camenae,
Seu tibi par poterunt, sed quod spes abnuit ultro,

cum ad leonem Nemeaeum interficiendum proficisceretur, iuxta Cleonas a Molorcho, vinitore, parvae casae hospitio exceptus est. V. Apollodor. II, 5, 1, qui locus classicus est. Alia v. ap. Broukhus. Hospitalitatem Molorchi etiam aliis locis poëtarum celebratam videas, ut a Martiale IV, 64 extr. *Laeta vestigia*, quia lubenter, non invitus, cum ipso fuit: ipse laetus, lubens.

14. *Parva — mica*, sive turis, sive salis: *pacavit*, graeco more, pro pacare solet, pacat: Ἱλάσκεται, Ἵλεων καὶ εὐμενῆ παρέχει τὸν θεόν. Heyn. Similiter apud Horatium Od. III, 23, 18-20: *sumtuosa hostia* et *mica* opposita sunt:

Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica. Wynd.

15. *inaurato — cornu*. V. Homer. Odyss. Γ, 384 et 425 sqq. Notus hic antiquitatis, etiam heroicae, mos: v. Broukh. Ceterum oppositio haec in diis placandis seu victima seu ture frequens est poëtis. V. Burman. tom. I Anthol. p. 37.

16. *Hic quoque*. Hoc volebat auctor huius carminis: ut diis parva munera, ita tibi quoque hoc munusculum gratum sit. Wynd.

18. *Alter*, pro alius. Sup. I, 9, 79. V. Broukh. Sensus autem: alius cosmogoniam sibi carminis argumentum faciat.

19. *Qualis in i.* Terram, ut gravissimum elementorum, imas cepisse significat. Est ergo: elementis discretis, quomodo terra subsederit.

20. Vide de hac re H. Voss. ad Virgil. Eclog. VI, 35. Wynd.

21. 22. et quomodo aër et aether summum locum teneant. V. Obss. H. Distinctione adiuvi locum, ut iungeretur: *Et ut igneus aether huic contextus fluat passim.* Vulgo colon post *aër* positum constructionem turbat. — Mox *pendenti super* iunge. Horat. Epod. V, 80: *Tellure porrecta super.* Quamquam enim recte dicuntur *omnia super claudi*, ut apud Cels. l. 4, c. 1: *Renes tunicis super conteguntur*, hoc tamen loco illud est aptius. W.

25. *tibi par*, h. e. carmen tuis meritis et laudibus par, dignum. De vs. 27 v. Obss.

Sive minus, certeque canent minus, omne vovemus
Hoc tibi, nec tanto careat mihi nomine charta.
Nam, quanquam antiquae gentis superant tibi laudes,
Non tua maiorum contenta est gloria fama,
Nec quaeris, quid quaque index sub imagine dicat,
Sed generis priscos contendis vincere honores,
Quam tibi maiores, maius decus ipse futuris.
At tua non titulus capiet sub stemmate facta,
Aeterno sed erunt tibi magna volumina versu,
Convenientque tuas cupidi componere laudes
Vndique, quique canent vincto pede, quique soluto.
Quis potior, certamen erit; sim victor in illis,
Vt nostrum tantis inscribam nomen in actis.
Nam quis te maiora gerit castrisve forove?
Nec tamen hinc, aut hinc, tibi laus maiorve minorve;
Iusta pari premitur veluti cum pondere libra,

28. *antiquae gentis*, Valeriae, gentis nobilissimae. *Superant*, abunde sunt.

29. *tua — gloria*, h. e. tu. Propert. II, 6, 17:

Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen.

30. *index sub imagine*, intelligit titulos. V. Lips. Elect. I, 29, h. e. nec curas, te maiores habere tot honoribus et triumphis claros, ut eorum laude contentus ipse ignavus desideas.

32. *futuris*, posteris. Saepe Homer.

— *ἐσσομένοισιν ὀπίσσω.*

33. Ieiuna laus. Tot eius fore praeclare facta et merita, ut ea brevis titulus nomini in stemmate subiectus non capiat, sed ut longo carmine opus sit.

36. *quique canent vincto pede, quique soluto.* In eundem fere modum Statius II Silv. 7, 22:

— qui vos geminas tulit per artes,
Et vinctae pede vocis et solutae.

Canere proprie ad alterum tantum pertinet; sed hic ad alterum simul refertur nota satis figura.

38. *tantis inscribam nomen in actis*, h. e. insigne, celebre reddam. Vt in illo Ciceronis I Tusc: *Ipsi philosophi, in libris de contemnenda gloria, suum nomen inscribunt.*

39. *castrisve, forove*, belli domique. Fuit enim summus orator Messala. HEYN. Vid. Cic. in Epist. ad Br. I, 15, 2, et Horat. de A. P. 370. WVND.

41 - 43. *Iusta pari p.* Si iunxeris, ut faciunt, et ut ipse olim feceram: *Veluti quum libra premitur* etc. *qualis* (tum illa) *notat* etc., ut scilicet *inaequatum* v. 43, pro *aequatum* dictum

Prona nec hac plus parte sedet, nec surgit ab illa,
Qualis, inaequatum si quando onus urget utrinque,
Instabilis natat, alterno depressior orbe.
Nam seu diversi fremat inconstantia vulgi,
Non alius sedare queat; seu iudicis ira
Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.
Non Pylos aut Ithace tantos genuisse feruntur
Nestora, vel parvae magnum decus urbis Vlixen;
Vixerit ille senex quamvis, dum terna per orbem
Saecula fertilibus Titan decurrerit horis:

sit; ut inauratum et alia: comparatio versatur in aequilibrio; ab eo autem alieni sunt versus 43 et 44, quibus lances inaequali pondere oneratae describuntur. Igitur ad comparationem tantum ista spectare necesse est: veluti quum libra aequatis lancibus est, nec altera lance depressa altera elevatur: id quod fiat, si pondere inaequali imposito lances incerto motu aguntur. Comparatio adeo absolvitur in illis:

Iusta pari premitur veluti cum pondere libra,
Prona nec hac plus parte sedet, nec surgit ab illa.

Sequitur: quomodo id fieri solet, ut modo sedeat, modo surgat lanx, *inaequatum si quando onus urget utrinque.* Priora sic reddidit: *qualis*, qualiter, quomodo illa (libra) *instabilis natat, alterno depressior orbe*, adeoque modo hac plus parte sedet, modo surgit ab altera, si quando onus inaequale utrinque lancibus impositum est. Ornant adeo vss. hi duo, 43 44, comparationem: non vero continuant. Ait vero satis putide: laudem eius forensem et castrensem tanquam trutina pensitatam exacte utramque parem esse et aequalem.

42. *Prona nec hac plus parte sedet*, h. e. propensa est. Minuc. Octav. c. 6: *ut libram teneas aequissimi iudicis, nec in alteram partem propensus incumbas.* Heyn. *Prona plus* iunge. Caeterum explicationi additus hic versus, ut apud Virgil. Aen. V, 186:

Nec tota tamen illa prior praeeunte carina;
Parte prior, partim rostro premit aemula Pristis. Wund.

44. *natat*, fluctuat, vacillat: *alterno orbe*, h. e. lance, scutula, modo hac, modo illa elevata.

45-47. Suasorium et iudiciale dicendi genus respicit, quum seu pro concione seu in foro verba facit. Fuit autem inter clarissimos oratores Messala, ut vel ex Quinctiliano constat. Heyn. *seu iudicis ira* etc., h. e. seu pro reo causa publica agenda est. Ad constructionem cf. Ovid. Trist. II, 33. Wund.

51. *fertilibus — horis*) *horas* dictas graece pro partibus anni, atque adeo ipsis annis, accipio: *Fertiles eas*, Ὧραι εὔκαρποι, quia earum vicissitudo fertilitatis causa est. Sic *annus fertilis* inf. v. 122, et *fecundus* v. 113; *per orbem* est *in orbem*; - *decurrerit* est decurrendo exegerit, emensus sit.

Ille per ignotas audax erraverit urbes,
Qua maris extremis tellus includitur undis.
Nam Ciconumque manus adversis repulit armis;
Nec valuit Lotos coeptos avertere cursus;
Cessit et Aetnææ Neptunius incola rupis,
Victa Maroneo foedatus lumina Baccho;
Vexit et Aeolios placidum per Nerea ventos.
Incultos adiit Laestrygonas Antiphatenque,
Nobilis Artacie gelida quos irrigat unda;

52. *urbes*, h. e. insulas. Aeschyl. Eumenid. v. 77: περιῤῥύτας πόλεις. W.

53. *excluditur*, clauditur: v. Obss. HEYN. Recepi *includitur*. WVND.

54. *Ciconum*. Thraciae gentis, quorum urbem Ismarum quum diripuisset, accitis auxiliis Cicones manus conseruerunt: at sub vesperam victi recesserunt. Odyss. *I*, 39 - 61. *Nam* ponitur initio narrationis, quam hic de erroribus Vlyssis instituit. In *adversis armis* haerere non debebat Passerat. Nunquam de successu infelici dicta sunt. Sed *adversus* poëticum epitheton est omnino de pugna, bello, odio etc. Cf. inf. 84, 90.

55. *Lotos*, quum ad Meningem insulam Africae obiectam fuissent delati, ibid. v. 83 sqq. Atqui Lotos

Impia, quae socios Ithaci moerentis abegit,
Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.

Culic. v. 124. Scilicet vi in navem retrahendi fuere.

56. *Neptunius incola*, Polyphemus, Neptuni filius. Vid. Odyss. *A*, 68 sqq. Res agitur Od. *I*, 106 sqq. Sequitur autem auctor noster eos, qui Cyclopum sedes sub Aetna fuisse tradiderant, una cum Virgilio Aen. III, ubi cf. p. 324 not.

57. *Victa Maroneo foedatus lumina Baccho*. Iunge: *lumina victa Baccho*, h. e. oppressa somno per vinum arcessito; v. I, 2, 2. Vinum Maroneum, quod Ismaro direpta secum abstulerant Odyss. *I*, 164 sq. ab urbe Thraciae dictum. Plin. XIV, 4: *Vino antiquissima claritas Maroneo, in Thraciae maritima parte genito, ut auctor est Homerus*. - *Foedatus lumina*, h. e. cruentata habens, effossa. Vocabulum hoc proprium de vulneratis, vel aliqua parte truncatis, vel etiam sanie et cruore oblitis, unde *foedus* adspectus fit. HEYN. Virg. Aen. VII, 575: *foedatique ora Galesi*. Tacit. Hist. III, c. 77: *Iulianus verberibus foedatus*. Ovid. Met. XIV, 190: *brachia tabo foedata*. WVND.

58. praeter Homerum Il. *K*, vid. Ovid. XIV Met. 223 sqq. - *Vexit*, h. e. habuit secum in navi ventos ab Aeolo utribus inclusos.

59. *Incultos — Laestrygonas*, ἀγρίους, h. e. feros, inhumanos; nam erant ἀνθρωποφάγοι. Inhabitabant Formias Campaniae. Rex eorum erat Antiphates. Vid. Odyss. *K*, 80 sqq. et Ovid. Met. XIV, 233 sq.

60. *Artacie*. V. Hom. Odyss. *K*, 107. *quos irrigat*, quorum in regione fluit. Alius fons eo nomine ad Cyzicum fuit Argonautarum accessu nobilitatus: v.

Solum nec doctae verterunt pocula Circes,
Quamvis illa foret, Solis genus, apta vel herbis
Aptaque vel cantu veteres mutare figuras.
Cimmeriorum etiam obscuras accessit ad arces,
Quîs nunquam candente dies apparuit ortu,
Sive supra terras Phoebus, seu curreret infra.

Apollon. I, 957. Orphica v. 492. Heyn. Pind. Olymp. 5, στρ. β:

> καὶ σεμνοὺς ὀχετοὺς, Ἵππαρις
> οἶσιν ἄρδει στρατόν. Wund.

61. *doctae verterunt pocula Circes*) inf. *veteres mutare figuras docta*, ut Virg. *daedala Circe* Aen. VII, 282. *Solum* autem sc. inter socios, qui ad Circen accesserant.

62. Interpunctionem mutavi, ut iungeretur: *Quamvis illa foret apta vel herbis* seq. Verba *Solis genus* interposita sunt. Sane prior pars versus perquam exilis est, sed tamen locus nunc sensum videtur habere magis idoneum. Caeterum cum verbis *apta vel — aptaque vel* cf. Virgil. Ecl. X, 11: *nam neque — nam neque.* W.

64. *Cimmeriorum*, ad fines Oceani collocat ipse Homer. Odyss. Λ, 13, locorum situ mythice mutato: quum vera sedes antiqua fama credita fuisset in convalle inter Baias et Cumas. Serv. ad Aen. VI, 107 (ubi v. Exc. II, T. II, p. 648) conf. Broukh. ad h. l. Sed locus classicus ap. Strabonem est lib. V, p. 374 (244). Heyn. Videntur Cimmerii Homerici non in occidentali quadam terrae parte habitare, sed versus septemtrionem. Comparandus est enim cum Hom. Odyss. XI, 15 seq. locus Aesch. Prometh. 800 seq. Wund.

65. 66. *Quis nunquam c. — Sive supra terras.* Perpetuas tenebras, quibus Cimmeri o rum terra prematur, h versibus declarari, obvium est. Sed, quod altero versu adiectum, *Sive supra terras Phoebus, seu curreret infra*, tenere aliquem potest. Antipodas hic agnoscere Tibullum videri, observat Vulpius. Subtilitatem hanc in poëta, inprimis in hoc, locum non habere, facile intelligitur. Accipiebam olim de annua Solis conversione, ut simpliciter hieme ille *infra terras currere* diceretur, quatenus versus tropicum capricorni recedit; et sic vice versa *supra terras.* Ad verbum fere redditi sunt Homerici versus Odyss. Λ, 15, 16:

> — — οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
> Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
> Οὐδ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
> Οὐδ' ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται.
> Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

In Homero autem simplicissimum est, de diurnis cursus Solis vicibus dicta accipere. Ascendit coelum Sol mane evectus, et versus terram descendit occidens. Adeoque Sol nec oriens nec occidens, nec adeo per totum diem, Cimmeriis in conspectum venit. Nec aliter verba Homerica accepere poëtae, qui ea ante oculos habuere: Virg. G. III, 357 - 9:

> *Tum Sol pallentis haud unquam discutit umbras,*

Vidit, ut inferno Plutonis subdita regno
Magna deum proles levibus discurreret umbris;
Praeteriitque cita Sirenum littora puppi.
Illum inter geminae nantem confinia mortis
Nec Scyllae saevo conterruit impetus ore,
Quum canibus rabidas inter freta serperet undas,
Nec violenta suo consumsit more Charybdis,
Vel si sublimis fluctu consurgeret imo,
Vel si interrupto nudaret gurgite pontum.

Nec quum invectus equis altum petit aethera, nec quum
Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.

et, quem ibi laudavimus, Ovid. Met. XI, 592 - 5:

Est prope Cimmerios — spelunca —
Quo nunquam radiis oriens, mediusve cadensve
Phoebus adire potest.

Noster tamen poëta, nisi admodum improprie locutus est, vix eandem sententiam animo tenere potuit in his: *Sive supra terras Phoebus, seu curreret infra;* dicendumque adeo est, eum alio modo accepisse versum Homericum, et ad accessum recessumque Solis versus tropicos retulisse.

68. *Magna deum proles*) θεῶν ἐρικύδεα τέκνα Od. Λ, 630 (Ita et Pausanias eo loco legerat lib. X, p. 871, non ἀριδείκετα, quod Plutarchus protulit) heroës, quos Vlysses evocaverat. Hos vidit discurrere *inter umbras*. Sed v. Obss.

69. De *Sirenum* forma puellari in avem desinente multa h. l. congessit Brouk. Conf. Bochart. Hieroz. P. II, l. 6, c. 8. *Sirenum littora*, tres Sirenum scopulos obiectos promontorio Surrentino. Conf. Virg. Aen. V, 864.

70. *inter geminae nantem confinia mortis*, h. e. inter Scyllam et Charybdin. v. Aen. III, 685 - *nantem*, h. e. navigantem.

71. *Scyllae — impetus*, h. e. Scylla, quae impetum in socios Vlyssis faciebat. V. Homer. Od. *M*, 245. Sic v. 45 *inconstantia vulgi* pro vulgo ipso.

72. *canibus rabidas — undas*, latratu canum, quibus succincta erat Scylla: ut sup. III, 4, 89. Sed corrupta est lectio. V. Obss.

74. *fluctu — imo*, qui ex fundo consurgit, βυσσόθεν, ut in illo:

— atque imo Nereus ciet aequora ponto.

Est autem Charybdis nihil aliud quam insignior aliquis vortex in mari vorticoso: nam totum fretum reciproco maris Tyrrheni et Aegaei aestu agitatur. Cf. Dorvill. Sicula p. 7 sqq.

75. *nudaret pontum*, quod I Aen. 106:

— — his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit.

Hic illud sit, dum vortex aquas resorbet et in gurgitem iterum recolligit. Cf. Virgil. Aen. III, 420 sqq.

Non violata vagi sileantur pascua Solis,
Non amor et fecunda Atlantidos arva Calypsus,
Finis et errorum misero, Phaeacia tellus.
Atque haec seu nostras, inter sunt cognita terras,
Fabula sive novum dedit his erroribus orbem:
Sit labor illius, tua dum facundia maior.
Iam te non alius belli tenet aptius artes:
Qua deceat tutam castris praeducere fossam;
Qualiter adversos hosti defigere cervos;
Quemve locum ducto melius sit claudere vallo,

76. *vagi pascua Solis*, ut luna, sidera, vaga dicuntur. V. sup. Broukh. ad I, 3, 39. Passerat. ad h. l. *Pascua* pro armentis, quae pascuntur: h. l. Soli consecrata, ἀνυμένα, quibus haud pepercit Vlyssis sociorum ingluvies: Odyss. *M*, 260 sqq. Monuerat tamen Circe v. 227 sq. Heyn. *Vagari* habet hanc praesertim notionem, ut sit: multa loca adire et visere. Hinc de certo motu solis, lunae, ut *vaga luna* dixit Horat. Sat. I, 8, 21. Comparabis etiam verbum *errare*, ut Virg. Aen. I, 742: *Hic canit errantem lunam*. Add. Sophocl. Ai. v. 1175 ed. Erfurdt:

Τίς ἄρα νέατος, ἐς πότε λήξει πολυπλάγκτων ἐτέων ἀριθμός;

Quo loco nugatur scholiast. Licebat poëtae transferre ad annos, quod aliis in locis dicitur de sole et luna. W.

77. *fecunda A. arva Calypsus*. Nam praeter ὕλην τηλεθόωσαν etiam in ea insula

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἴου ἠδὲ σελίνου θήλεον.

v. Homer. Odyss. *E*, 72. Nolim itaque arvum genitale Calypsus intellectum esse a clarissimo interprete.

78. *Phaeacia tellus*, ut I, 9, 33, *Campania terra*, et saepe alibi.

79. *Atque haec seu nostras inter sunt cognita terras*) inter pro intra. V. Gronov. ad Liv. I, 10. Nempe dubitabatur inter veteres, Vlyssis errores in nostro, an extra nostrum orbem, in Oceano Atlantico contigissent. De quo copiose secundum vetustiores egit Strabo lib. I. Fabulose haec omnia in Odyssea esse narrata, nemo dubitet; pro suo quisque ingenio facile constituat; ad certam vero geographicam rationem nemo revocet, nisi qui variarum rerum ignoratione sibi plus confidat, quam prudentiores licere sibi iudicent. Igitur *cognita* sunt visa, quae evenerunt.

83. *tutam — fossam*, quae castra tuta reddit. Procedit nunc versificator ad laudes militares. A v. 83 - 87 de castrametatione agit: inde ad exercitationes castrenses procedit; quibus 98 subiungit tacticeu. Heyn. - *Qua deceat* etc. De constructione cf. Tib. I, 8, 57. Wynd.

84. *cervos*. Sunt stipites furcati in formam cornuum cervinorum. Nostris *equites Hispani*. V. Broukh. et ad Frontin. Strategem. I, 5, 2 notas.

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores,
Vt facilisque tuis aditus sit, et arduus hosti,
Laudis et adsiduo vigeat certamine miles;
Quis tardamve sudem melius, celeremve sagittam
Iecerit, aut lento perfregerit obvia pilo;
Aut quis equum celerem arctato compescere freno
Possit, et effusas tardo permittere habenas,
Inque vicem modo directo contendere cursu;
Seu libeat curvo brevius compellere gyro;
Quis, parma seu dextra velit seu laeva tueri,

86. *erumpat terra liquores*, h. e. effundat, active. Vid. Broukh. et Passerat. Sic et simplex *rumpere*. Severus in Aetna:

— ruptique cavis fornacibus ignes.

h. e. emissi, erumpentes se. Spectant autem haec vss. 86, 87 ad opportunitates castrorum, inter quas hoc ipsum referendum est, quod v. 88 sequitur, ut exercitationi militum campestri locus idoneus relictus sit. Sunt nonnulla his similia apud Claudian. de IV Cons. Honor. 320 sqq.

88. *Laudis et assiduo — certamine.* De exercitatione campestri agi manifestum fit. Cf. Obss. quam tanquam poëta exornat vss. sqq. usque ad 97, quae omnia pro illustratione versus 87 habenda sunt: rectene haec nec ne hic interposita sint, alia est quaestio. *Laus* igitur h. l., ut saepe alias, pro virtute, labore, opere, facto, quo laus parari solet aut potest: ut κλέος.

89. *Quis.* Vulgo sic accipiunt, ut ad Messalam referant: Quis te, o Messala, melius etc. Hoc vero plus quam dici potest, putidum est. Ipsa structura docet, esse haec accipienda ita, ut ad militum certamina revocentur: *Quis* sc. inter eos. Cf. Obss.

ib. *tardamve sudem*) *Sude* ad missilia iacienda exercebantur milites. *Tarda* propter pondus.

90. *aut lento perfregerit obvia pilo*, ornate pro pilum iecerit. Proprium autem eius propter magnum ferri pondus, ut rumpat et perfringat obvia: *lento* autem, quod intortum sedet nec frangitur, male Passerat. interpretatus erat.

91. 92. *celerem et tardum* equum ex rei natura interpretabere concitatiore aut remitiore, quam par erat, cursu incedentem. Comparandus est *locus in Pison.* 49 sqq.

93. *modo — Seu libeat*, dicta pro *modo contendere*, *modo compellere.* Scilicet *modo* bis repeti debebat. Sed ita optimi quique scriptores et poëtae similes particulas permutare solent, modo variare.

94. *curvo — compellere gyro*, h. e. in gyrum. Cf. Obss.

95 - 97. Funditores describit, qui illa aetate velitibus, si non substituti, saltem attributi erant. Velites hastam velitariam cum parma habebant. Intelligendum autem: *Quis — amplior* sit, κρείσσων, superior ceteris, h. e. vincat. Ita *amplus* de honore, laude, victoria dicitur: ut ferri h. l. *amplior* debeat.

Sive hac sive illac veniat gravis impetus hastae,
Amplior, aut signata cita loca tangere funda:
Iam, simul audacis veniunt certamina Martis,
Adversisque parant acies concurrere signis:
Tunc tibi non desit faciem componere pugnae,
Seu sit opus, quadratum acies consistat in agmen,
Rectus ut aequatis decurrat frontibus ordo,
Seu libeat duplici seiunctim cernere Marte,

97. *signata — loca*, vel nota distincta, vel oculis designata: nihil enim refert, utro modo accipias.

98. In seqq. tactices scientia excellere Messalam pronuntiat.

100. *non desit*, sc. copia, facultas, ut alias *est*, *sit*, *adest*, sc. facultas. Habet hic locus, etsi ad tacticam memorabilis, difficultates quas non facile expedias. De lectione salebrosa vid. Obss. In interpretatione difficultatem facit cum ipsa res, tum ambigua oratio, agaturne de *acie* an de *agmine*. In illis: *faciem componere pugnae*, expectes aciem. At sequitur mox *quadratum agmen*. Enimvero *agmen* pro *acie* saepe a Livio et aliis ponitur; et *quadrare* non modo de quaternis dicitur, verum est quoque simpliciter aptare, instruere: ut adeo acies recta fronte pugnans bene dicta esse possit *acies quadrata*. V. Nast. *Antiqq. milit.* p. 234. Heyn. *Non desit.* De supplendo substantivo, velut est *tempus*, *occasio*, *facultas*, *opportunitas*, simil. in tali constructione cogitavit etiam Burm. Anth. tom. I, p. 35. Sed ut ἔστι, ἔξεστι, sic *est* cum infinitivo dicitur pro licet, datur. Vid. Sallust. Iugurth. c. 118, ubi plura Cortius. *Deerat* dixit ita Sil. It. VI, 10:

nec cernere deerat
Frustra semineceum quaerentia lumina coelum.

Similiter *dedit fallere* est Tibull. I, 8, 56. — Caeterum hoc loco praeferunt quidam *defit*. Wynd.

101. *quadratum acies consistat in agmen.* — *Consistat* est surgat, se erigat in, formet agmen quadratum, quod e vulgari usu opponitur agmini oblongo, et fit, cum frons et tergum in latum extensa sunt. Hoc ducitur, quoties ab hostili impetu metus est. Nostris hominibus: *Bataillon quarré*. Cum tamen reliqua ad aciem spectent, videtur poëta non *agmen*, sed *aciem* describere, improprie *quadratam* appellatam, quae erat acies Augusteo aevo usitata per cohortes binis ordinibus constitutas, sine intervallis manipulorum, et ad phalangis exemplum facta: ita *ordines decurrunt fronte aequata*, quae et ipsa *quadrata* dicta est, h. e. recta, directa. Heyn. *Consistat in agmen* interpretatur Forcellinius: sistat se agmine quadrato disposita. De constructione cf. Tacit. Ann. II, 16: *Intentus paratusque miles, ut ordo agminis in aciem adsisteret.* W.

102. *Rectus — decurrat — ordo*, h. e. ut ordines dirigantur, explicentur aequata fronte. Quidquid porrigitur in longum, hoc decurrit, διατείνεται.

103. *duplici — Marte*, quum proelium committitur duobus cornibus, nulla media acie interposita. *Cernere* est decernere, pugnare.

Dexter uti laevum teneat, dextrumque sinister
Miles, sitque duplex geminis victoria castris.
At non per dubias errant mea carmina laudes:
Nam bellis experta cano; testis mihi victae
Fortis Iapydiae miles, testis quoque fallax
Pannonius, gelidas passim disiectus in Alpes;
Testis Arupinas et pauper natus in armis,

104. *Dexter uti l.*) *dexter*, scilicet dextrum Romanorum cornu - *teneat*, h. e. adversum se habeat *sinistrum* nempe hostium.

105. *geminis—castris*, exercitibus: h. e. cornibus. De ceteris in h. l. v. Obss.

108. *Iapydiae.* Iapydes, qui Liburniae partem tenebant, nunc *Morlachiam* appellant, cum aliis Illyrici ac Pannoniae populis rebellarant V. C. 718 et 719 perdomiti ab Augusto, partim ab ducibus eius, et Salassi quidem, Inalpinus populus, qui cum iisdem armorum societatem inierat, a. 720 ab Messala. V. Dio XLIX, 34-38 et quos laudat Broukhusius. Cf. Noris. Cenot. Pis. Diss. II, 16, 14: Ayrman. Vit. Tib. §. 33. Eius tamen et in reliquis subigendis eximiam operam fuisse, ex h. l. colligas. Illud vero mirum, eos, qui potissimum memorari debebant, Salassos nostrum silentio praetermisisse.

108. *fallax Pannonius.* Scaliger propterea sic appellatum putat, quod Sisciae, quae eorum urbs fuit, incolae, iam deditione facta, iterum portas clauserant. V. Dio XLIX, 37. Sed omnino sic vocatos malim, quia rebellarant.

109. Alpium extremi fines per Iapydiam continuantur (Strab. VII, p. 482 B.), Alpes enim Iuliae seu Carnicae in montes Albios desinunt. Itaque bello circa Sisciam gesto Pannonios fugatos in Alpium latebris se abdidisse mirum non est.

110. *Arupinas*) *Arupinus* (sc. Arupinum, forte et Arupium), oppidum Iapydum. V. Strabon. VII, p. 483; ubi cum Metulo et aliis obscurioribus locis memoratur. In Carniola igitur, ea quidem, quam mediam vocant, eius situs est indagandus: Metulum enim dubitari nequit ad illos fines spectasse, sive idem fuerit cum oppido, quod *Mottling* est, non longe ab amne Kulp, sive, quod probabilius est, eo loco situm fuerit, quo nunc pagus *Metule* visitur, haud procul ab oppido *Laas* (v. Valvassor. in descript. Carniolae lib. XIII, p. 96, T. IV). Arupinorum nomen in arce *Aversperg* superesse putatur. Habitant nunc per eosdem fines Craini cum Vskokis (qui Vlachi origine sunt) et Croatis permixti: quos non minus producta et vegeta senecta uti armisque tractandis gaudere constat. Arupinum a Caesare Octaviano captum fuit (a. 719). Appian. Illyr. pag. 1203: *Aurupini* (sic expressum), *qui plurimi et bellicosissimi ex Iapodum natione referuntur, ex villis* (imo *ex vicis*, ἐκ τῶν κωμῶν) *ad urbem recesserunt: appropinquante quoque illo* (nempe Augusto) *inter silvas latuerunt. Caesar, capta urbe, ignem inici neutiquam passus est, ratus eos se tandem illi esse dedituros. Quo facto urbem ut incolerent, permisit.* Graeca edidit Hoeschel. 1599).

Quem si quis videat vetus ut non fregerit aetas,
Terna minus Pyliae miretur saecula famae.
Centum fecundos Titan renovaverit annos,
Ipse tamen velox celerem super edere corpus
Audet equum, validisque sedet moderator habenis.
Te duce non alias conversus terga domator
Libera Romanae subiecit colla catenae.
Nec tamen his contentus eris; maiora peractis
Instant; compertum est veracibus ut mihi signis,
Quîs Amythaonius nequeat certare Melampus.
Nam modo fulgentem Tyrio subtemine vestem

Pauper propter sterilitatem agrorum inter aspera montium iuga et siticulosa. Strabo l. l. de Iapydibus omnino: λυπρὰ δὲ τὰ χωρία, καὶ ζειᾷ καὶ κέγχρῳ τὰ πολλὰ τρεφόμενοι. De Pannoniis idem praedicat Dio XLIX, 36, quod ad superiorem Pannoniam inprimis spectare putandum. Ordo sutem: *Testis et* (etiam) *Arupinas.*

111. *vetus — aetas*, pro senectute, ut sup. I, 8, 50, *veteres senes.* HEYN. Conf. Pindar. Pyth. 3 fin.:

Νέστορα καὶ Λύκιον Σαρπηδόν', ἀνθρώπων φάτις,
ἐξ ἐπέων κελαδεννῶν, τέκτονες οἷα σοφοὶ ἅρμοσαν, γιγνώσκομεν. WUND.

112. *Pyliae — famae*, h. e. Nestoris, senis Pylii, tam celebris.

113. *renovaverit*, subint. quamvis; *fecundos — annos*, vid. v. 51, ornans epitheton.

114. *edere corpus*, librare, tollere, insilire in equum.

115. *moderator habenis.* Dativum statuo; cf. Virg. Aen. II, 556 de Priamo: — *tot quondam populis terrisque superbum Regnatorem Asiae.* — Adde Obss. WUND.

116. *domator*, nempe equorum. De Arupinate loquitur. Sed v. Obss.

120. *Quis — nequeat certare M.*, quibus veriora ne optimus quidem augur afferre vel nuntiare possit. Magnum Melampodis inter augures nomen: v. Apollodor. I, 9, 11 ibique notas. HEYN. *certare signis* est ea ut falsa arguere. Dativum autem iunxere Latini cum talibus verbis more Graecorum. WUND.

121. *fulgentem Tyrio subtemine vestem.* Subtemen h. l. crassius pro filo dictum puto. In veste enim purpurea et stamen et subtemen purpura tinctum esse debuit. Iam autem aut dicendum est, togae purpureae usum iam tum inter consularia ornamenta fuisse, ita ut novus Consul purpura indutus prodiret; aut de praetexta, quae inter insignia consularia erat, est accipiendum. Nondum enim illo aevo purpurae usus promiscuus erat: repressus paucis annis ante edicto Augusti: cf. Dio XLIX, 16. Ex loco Ovidii IV ex P. 4, 25:

Purpura Pompeium summi velabit honoris

nihil conficitur pro alterutra sententia.

Indueras oriente die duce fertilis anni:
Splendidior liquidis quum Sol caput extulit undis,
Et fera discordes tenuerunt flamina venti,
Curva nec adsuetos egerunt flumina cursus.
Quin rapidum placidis etiam mare constitit undis,
Nulla nec aerias volucris perlabitur auras,
Nec quadrupes densas depascitur aspera silvas,
Quum largita tuis sunt muta silentia votis.
Iupiter ipse levi vectus per inania curru
Adfuit, et coelo vicinum liquit Olympum.
Intentaque tuis precibus se praebuit aure,
Cunctaque veraci capite adnuit; additus aris

122. *oriente die duce f. anni*, h. e. kalendis Ianuariis, quibus Coss. novi Ium vota sollennia nuncupabant. V. Ovid. IV ex P. 4, 23 sqq. Erat hic annus V. C. 723, quo Coss. fuere Imp. Caesar III, M. Valerius Messala Corvinus.

124. *tenuerunt flamina venti*, h. e. compresserunt, cohibuerunt. Cf. Passerat. Habet igitur pro laeto augurio poëta serenitatem coeli et tranquillitatem veris sub auspicia Consulatus Messalae.

125. *adsuetos cursus* dixit Virgilius suos Eclog. VIII, 4. Wund.

126. *placidis mare constitit undis*, dum, seu, ita ut undae essent placidae. Passeratius explicat: *cum* undis, fere ut illud Virgil.: *vento rota constitit*, et, *Cum placidum ventis staret mare*. Heyn. *Quin etiam*, *quin et*, est formula continuandi, ubi plura enumeranda sunt. Virg. Georg. II, 30. Possunt tum aliae particulae sequi, quales- *et*, *que*. — *placidis mare constitit undis* dictum ut: *tacita* (Thybris) *substitit unda*, Virg. Eclog. VIII, 87. Wund.

128. *quadrupes — aspera*, vel villosa, ut caprae, vel fera, saeva, vel horrida, inculta. Propert. I, 1, *hirsutas — feras* dixit. Hoc vero altae tranquillitatis per rerum naturam exemplum satis longe est petitum; scil. a gregibus inter saltus et a feris in silvis, et prorsus alienum ab hoc tranquillitatis genere, quod pro ostento et omine erat. Melius poterat ferri in bucolico carmine Ecl. V, 24-26.

129. *silentia votis*, hoc est, quod *favere* dicebant.

130. *Iupiter ipse levi vectus per inania curru*, h. e. per aëra, ut saepe Virgil. V. Gronov. Obss. III, 7. *levi* propter celeritatem cursus.

131. *coelo vicinum — Olympum*, montem Macedoniae intellige. At Dousa Not. c. 7 deorum sedem coelo superiorem facit; ut sedeat sic Iupiter in *Olympo*, ei *vicino*, quia proximus ex eo in coelum descensus est. Non memini ab alio poëta Iovem sic inductum.

133. *veraci capite*, quia, quod adnuit, verum est, h. e. eventum habet. Heyn. Distinctionem correxi, puncto post *adnuit* sublato, ut verba *additus*

Laetior eluxit structos super ignis acervos.
Quin hortante Deo magnis insistere rebus
Incipe; non iidem tibi sint aliisque triumphi.
Non te vicino remorabitur obvia Marte
Gallia, nec latis audax Hispania terris,
Nec fera Theraeo tellus obsessa colono,
Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Choaspes
Profluit, aut rapidus, Cyri dementia, Gyndes
Radit Arectaeos haud una per hostia campos,
Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe,
Impia nec saevis celebrans convivia mensis

aris pro *nam additus aris* acciperentur. Wynd.

134. *structos — acervos*, grana turis aggesta intelligit Vulpius, ut inf. 6, 1; Seneca Oedip. 501 a Broukh. laudatus:

Arasque dono turis Eoi exstrue.

Nec tamen video, cur non de victimae partibus arae impositis hoc idem accipi possit.

135. *hortante Deo*, nempe his ominibus. *Quin — incipe*. Idem color in Laudat. in Pison. 32:

Quin age maiorum, iuvenis facunde, tuorum
Scande super titulos et avitae laudis honores,
Armorumque decus praecede forensibus actis.

138. *audax Hispania*, esse grave verbum h. l. paene tantumdem, ac scelestus, docet Broukhusius. Sed potest simpl. esse fortis, ferox. Horat. IV, Od. 5, 27: *feram Iberiam* vocat.

139. *Theraeo tellus obsessa colono*. Africa, et inprimis Cyrenaica. Conf. Obss. Heyn. Add. Pindarum Pyth. carm. IV. Wynd.

140. *regia lympha Choaspes*. Res nota. Plin. III, 31: *Parthorum reges ex Choaspe tantum bibunt, et eae aquae, quamvis in longinqua, comitantur illos*. V. Broukh.

141. *Cyri dementia, Gyndes*. Fluvius Babyloniae, in quo per canaliculos (qui v. seq. *ostia*) CCCLX passim derivando Cyri dementia conspecta est: totam enim aestatem in opere consumsit et Babyloniis opportunitatem reliquit vires augendi et colligendi. Res est nota ex Herod. I, 189, 202; V, 52.

142. *Arectaeos — campos*. Campi Babylonii, ab Arec, quod iam Gen. X memoratur. V. Scalig. h. l. Ad Babyloniam latius dici possunt spectare: proprie fuerunt Assyriae, in qua regio Artacene apud Strabon. XVI, p. 1072 B. quam Scaliger *Aractenen* legebat; circa Arbela.

143. *Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe*, h. e. qua regni fines fecit Araxem, Cyro, qui eum transgressus erat, occiso.

144. 145. *Impia nec*, h. e. *Nec* (te tellus remorabitur) *qua* Padaeus tenet arva. *Padaei*, Indiae populus, ulteriora ad orientem inde ab Indi ostiis

Ultima vicinus Phoebo tenet arva Padaeus,
Quaque Istrus Tanaisque Getas rigat atque Mosynos.
Quid moror? Oceanus ponto qua continet orbem,
Nulla tibi adversis regio sese offeret armis.
Te manet invictus Romano Marte Britannus,
Teque interiecto mundi pars altera sole.
Nam circumfuso considit in aëre tellus,
Et quinque in partes toto disponitur orbe.
Atque duae gelido vastantur frigore semper;
Illic et densa tellus absconditur umbra,

incolens, mactare solitus aegrotantes vel senio confectos. V. Herod. III, 99. Eundem barbarum morem tribuit Essedonibus Solinus c. 26.

146. *Histrus* vel *Hister*, *Ister*, Danubius, ad quem *Mosyni* Getae habitant. Inter Ponticos populos numerantur a Plinio VI, 4. Iidem Mosynoeci. Occurrit eorum mentio apud Herodotum et Diodorum; etiam in Argonauticis Orphicis v. 740, et Apollon. II, 379. *rigat*. Vid. vs. 60.

149. Britannia usque ad Claudii Imp. tempora romanis armis intacta fuit. Nam Caesar tantum escensionem in littus fecerat. Conf. Epigr. 84. sqq. lib. II Anthol. Lat.

150. *interiecto mundi pars altera sole*, intellige terras ultra tropicum, sive ultra zonam torridam, in qua solis via, seu orbita est. Nam tantum duas zonas esse habitabiles, in seqq. docet, v. 166:

Nostraque et huic adversa solo pars altera nostro.

et Messalam *utroque in orbe*, h. e. non tantum in nostra zona, sed etiam in illa temperata, quae versus austrum est, famam sui nominis esse propagaturum. Similiter de Augusto Virgil. Aen. VI, 795:

— super et Garamantas et Indos
Proferet imperium: iacet extra sidera tellus,
Extra anni solisque vias, ubi caelifer Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Minuc. in Octav. c. 6 de Roma: *sic imperium suum ultra solis vias propagavit.* Ad v. 151 cf. sup. notata ad v. 18.

152. *disponitur*, dispescitur, describitur. Ovid. I Met. 47 *distingui* dixit. Ad seqq. cf. Virg. G. I, 233 sqq. qui eandem zonarum descriptionem, at quanto elegantius! et quanto opportunius! pro episodio persequutus est. Adde Ovid. Met. I, 45 sqq.

153. *vastantur frigore*, vastae et incultae sunt propter frigus. Heyn. Veniens nunc auctor ad explanationem singularum rerum utitur particula *atque*, ut Virg. G. II, 10, ubi in simili re *namque aliae* recte legitur, codex quidam *atque aliae* offert. Wund.

154. *densa tellus absconditur umbra*, non arborum, ut Passerat., quae in terra frigore exusta nulla est, unde Horatii illud:

Pone me, pigris ubi nulla campis

Et nulla incepto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget densam in glaciemque nivemque;
Quippe ubi non unquam Titan superingerit ortus.
At media est Phoebi semper subiecta calori,
Seu propior terris aestivum fertur in orbem,
Seu celer hibernas properat decurrere luces.
Non ergo presso tellus consurgit aratro,
Nec frugem segetes praebent, nec pabula terrae.
Non illic colit arva deus Bacchusve Ceresve,
Nulla nec exustas habitant animalia partes.

Arbor aestiva recreatur aura.

Sed *umbra* hic est caligo, tenebrae, nebulae. Virgil. G. I, 247:

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, et obtenta densantur nocte tenebrae.

et in nobili descriptione frigoris Scythici III, 357:

Tum Sol pallentes haud unquam discutit umbras,
Nec cum invectus equis altum petit aethera: nec cum
Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.

155. *incepto — liquore*, eo liquore, fluento, adeoque cursu, quo primum coepit currere; simul ac manare incipit, gelu constringitur et consistit aqua.

156. *in glaciemque nivemque*, h. e. glaciem nivosam. Heyn. Plin. H. N. l. 12, c. 19: *guttae durabantur in grana.* — Valer. Flacc. I, 515: *zona nube rigens.* Denique ne pluviam quidem ibi statuere videtur poëta, quam illis regionibus attribuunt alii, cf. Horat. Od. III, 3, 55; Virgil. Georg. I, 236; Eratosthen. ap. Heracl. Pontic. de Allegor. Homer. pag. 476. Wynd.

157. Sol non infert se istis terris, eo usque pertingens. Pro *infert*, *ingerit se*, dixit *ortus suos.*

158. *media.* Aliter *media tellus* dicta apud Valer. Flacc. I, 510. Sed ad hunc locum cf. Virg. Georg. I, 237. Wynd.

159. *Seu propior terris aestivum fertur in orbem*) *propior terris* nempe zonae temperatae septentrionali, quam nos habitamus: *Fertur in orbem aestivum*, h. e. percurrit illud spatium versus Tropicum Cancri, quod eum emetitur, apud nos aestas est. Dixit illud *orbem*, quia in orbem eundo sol peragrat. Contra hiemem v. sq. ab exiguis dierum spatiis declarat: *decurrit* Sol *luces*, dies, tanquam per tot spatia cursu exigenda. Heyn. *fertur in orbem.* Cf. Virg. Georg. I, 337:

Quos ignis coelo Cyllenius erret in orbes. Wynd.

161. *presso tellus consurgit aratro*, h. e. non aratur: *presso*, quod et Ovidius dixit III Met. 104, h. e. impresso, *depresso*, ut Virgil. G. I, 45. *Consurgere* tellus videtur per sulcos, qui *suscitari* dicuntur Virgilio G. I, 97. V. Passerat.

164. *Nulla nec exustas h.*, haec, uti quaedam in superioribus, ex an-

Fertilis hanc inter posita est interque rigentes,
Nostraque et huic adversa solo pars altera nostro,
Quas utrinque tenens similis vicinia coeli
Temperat, alter et alterius vires necat aër.
Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus;
Hic et colla iugo didicit submittere taurus,
Et lenta excelsos vitis conscendere ramos,
Tondeturque seges maturos annua partus;
Et ferro tellus, pontus confinditur aere.
Quin etiam structis exsurgunt oppida muris.
Ergo ubi per claros ierint tua facta triumphos,
Solus utroque idem diceris magnus in orbe.
Non ego sum satis ad tantae praeconia laudis,
Ipse mihi non si praescribat carmina Phoebus.
Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus,

tiqua opinione. Nostris temporibus certiora de iis regionibus innotuere.

166. *huic adversa*, zona temperata australis.

167. *Quas utrinque tenens similis vicinia coeli Temperat*, quum coelum in utraque zona tantumdem remotum est; h. e. in utraque temperata. Zona intervallo pari a terraqueo orbe abest, ad sensum hominum si aestimes: *similis* pro par; ita ut eae *utrinque*, ab utraque parte, habeant hinc gelidam, illinc fervidam, quam appellamus, coeli plagam: unde interposita plaga temperatum habet aërem. Coelum vicinum, seu *vicinia coeli* dicta, ut *vicinus Sol* dictus erat modo v. 145: *vicinus Phoebo Padaeus* seu Indus. *Tenens*, complectens, ambiens.

168. *alter et alterius vires necat aër.* Calor aëris ex torrida spirantis extinguit, perimit, sive temperat frigus aëris, qui ex frigida spirat. Ovid. Met. I, 51:

Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.

169. *per tempora*, nempe illa quatuor anni.

172. *Tondeturque seges*, h. l. pro terra consita, pro satis. V. Broukh.

173. Acumen parum gratum. De aratione, quam per *ferrum*, vomerem declarat, iam egerat. - *aes*, rostra ad navigationem spectant.

175. *per claros ierint tua facta triumphos*, h. e. habuerint, meruerint triumphos res a te gestae. V. Obss.

176. *utroque — orbe*, in utraque zona temperata, et septentrionali, et australi, ut recte Vulpius. Vid. ad v. 150. Minus bene Broukh. et vir doctus ad Callim. in Del. 168 Asiam et Europam intelligi volunt.

178. *praescribat carmina.* Apollo verba et numerum canenti suppeditans dicitur praescribere carmina, metaphora a ludi magistro ducta, qui pueris praescripta dat, quae imitentur. Cf. Senec. Epist. 94. Wund.

Valgius; aeterno propior non alter Homero.
Languida non noster peragit labor otia, quamvis
Fortuna, ut mos est illi, me adversa fatiget.
Nam mihi quum magnis opibus domus alta niteret,
Cui fuerant flavi ditantes ordine sulci
Horrea, fecundas ad deficientia messes,
Cuique pecus denso pascebant agmine colles,
Et domino satis, et nimium furique lupoque:
Nunc desiderium superest; nam cura novatur,
Cum memor anteactos semper dolor admovet annos.

180. T. *Valgius* Rufus poëta nobilis epicus, ad quem Horatii Carmen est lib. II, 9. De eo docte ad h. l. disserit Broukhusius. Non tamen inde constat, quidnam epici argumenti aut scripserit aut meditatus fuerit. Memorantur eius elegi, epigrammata, et bucolica: de his conf. Wernsdorf. P. L. M. tom. IV, p. 804, et p. 586.

181. *Languida non noster peragit labor otia.* Quamvis fortuna adversa utar, qua fractum animum ad poetica studia obtundi necesse est, tamen me non patior abstrahi a laudibus tuis canendis: ut inf. 190, 191 repetit: *Sed licet — Non te deficient nostrae memorare Camenae.* Deest copula: Nec tamen vel sic labor noster, h. e. ego allaborans, peragam otium. V. Obs. HEYN. *Languida — otia* pro *At* languida — otia. Opposita puta haec praecedentibus: *Non ego sum satis* etc. — *labor* nempe carmina pangendi. Cf. Virgil. Ecl. X, 1. WUND.

183. *magnis opibus domus alta niteret.* Horat. II Sat. 5, 12:

Res ubi magna nitet, domino sene.

Contra in paupertate omnia *squalent*, *sordescunt*.

184. *ditantes ordine sulci Horrea*, seu ordinem sulcorum animo subiicias, seu *ditantes ordine* iungas, quia tempore segetes quaeque suo, non cunctae simul, maturescunt, ut Broukh. faciebat. Sed v. Obss.

185. *Horrea, deficientia ad messes fecundas*, minora, non satis ampla: *distenta spicis horrea* sup. II, 5, 84, ubi v. Obss. Talia horrea *rumpi* dixit Maro G. I, 49, et proventu annum *vincere* horrea G. II, 518.

187. *nimium furique lupoque.* Cf. I, 1, 33, 34; hoc vero dicit, quia:

Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt et prosunt furibus.

188. *Nunc desiderium superest.* Cf. sup. I, 1, 9 sqq. Communem temporum illorum calamitatem expertum, et paternorum avitorumque bonorum parte meliori, veteranis ab Augusto assignata distributaque, spoliatum fuisse Tibullum probabile est.

189. Sine intermissione, recordatione fortunarum amissarum, animus dolet. Nunc v. Obss. Quae inde a v. 192 sequuntur, adulatore digniora sunt, quam ingenuo homine; nec minus ieiuna et ingrata. HEYN. Sed vide an hoc saltem crimine poëtam liberet Propertius I, 6:

Sed licet asperiora cadant, spolierque relictis,
Non te deficient nostrae memorare Camenae.
Nec solum tibi Pierii tribuentur honores;
Pro te vel rapidas ausim maris ire per undas,
Adversis hiberna licet tumeant freta ventis,
Pro te vel solus densis subsistere turmis,
Vel parvum Aetnææ corpus committere flammae.
Sum quodcunque, tuum est: nostri sit parvula cura.
Sit tibi, quanta libet, si sit modo; non mihi regna
Lydia, non magni potior sit fama Gylippi;
Posse Meleteas nec mallem mittere chartas.
Quod tibi si versus noster totusve minusve,
Vel bene sit notus, summo vel inerret in ore,
Nulla mihi statuent finem te fata canendi.
Quin etiam mea cum tumulus contexerit ossa;
Seu matura dies fato properat mihi mortem,
Longa manet seu vita; tamen, mutata figura

Non ego nunc Hadriae vereor mare noscere tecum,
Tulle, neque Aegaeo ducere vela salo,
Cum quo Rhiphaeos possim conscendere montes,
Vlteriusque domos vadere Memnonias.

Adde Horat. Epod. I, 11-14. Wynd.

199. *Gylippus* a Lacedaemoniis Syracusas adversus Athenienses dux missus, satis notus ex Thucydide. Cf. Obss.

200. *Meleteas - chartas*, Homericas. Meles, Μέλης, fluvius Smyrnam alluens, ad quem Homerus natus, quin et, poëtico loquendi more, ipsius esse filius ferebatur, inde Μελησιγενὴς dictus. Vid. Intpp. h. l. Heins. ad Ovid. II Met. 247; Barth. ad Stat. II Silv. 3, 60.

205. *matura dies*, h. l. praematura, praeceps, festinata. Vide alia exempla ap. Broukh. Redit proprie res ad eamdem notionem, quando aliquid praecocem maturitatem consequitur.

206. Novum hoc est, quod a poëta Pythagoreorum doctrina de metempsychosi in carmen assumitur: quum alias non nisi loca infera, Elysium et campi piorum, memorari soleant: *tamen — subtexam* v. 211 iungenda sunt; ubi illa forma, alicuius animantis, in quam mutatus erit, exuta iterum humanam formam post longum tempus receperit, *seu figura mutata finget me equum:* ipse, *figura*, specie corporis, *mutata*, fingar, transformatus ero, in equum percurrentem campos. Nos videmus poëtam pergentem carmina pangere, ubi iterum revixerit: ita ut ne sic quidem ab hac

Seu me finget equum rigidos percurrere campos
Doctum, seu tardi pecoris sim gloria taurus,
Sive ego per liquidum volucris vehar aëra pennis;
Quandocunque hominem me longa receperit aetas,
Inceptis de te subtexam carmina chartis.

malorum poëtarum peste liberatos nos fore sperare liceat.

208. *tardi pecoris sim gloria taurus.* Ovid. I Art. 290:

Candidus, armenti gloria, taurus erat.

Conf. Virg. Ecl. V, 34. *Pecus* pro armento.

210. *Quandocunque hominem m.* nam spiritus, ut Ovid. XV Met. 167,

—eque feris humana in corpora transit
Inque feras noster.

211. *subtexam carmina.* Nempe *texere*, *contexere*, *detexere* et reliqua composita transferuntur ad ingenii opera. V. Broukh.

SVLPICIAE ET ALIORVM ELEGIDIA

Sequuntur carmina ad meum sensum mellitissima et venustissima ex tota antiquitate romana: diversae utique indolis adeoque diversi coloris a superioribus, ut, quomodo a viris doctis Tibullo tribui potuerint, vix intelligas; nam quod grammaticis et librariis hoc placuerit statuere, minus mirandum. Broukhusius quidem ea Tibulli non esse videbat (ad Tibull. Comment. p. 384), Tibulli tamen studiosum fuisse auctorem arbitrabatur, in quo me quidem assentientem non habet. Sulpiciae autem ea cum Barthio tribuebat, quae sub Domitiano floruit, et cuius adhuc Satiram de corrupto reip. statu habemus, (in minor. Poëtis Burmanni sub f.) tum alia, vix duo vel tria, eius fragmenta, quae post alios iterum collecta dedit vir doctus in Misc. Obss. crit. Vol. VII, T. III. Et fuisse Sulpiciae et Caleni amores valde notos, quippe quos ipsa puella carminibus celebraverat, ex Martiale constat, qui ea aetate vixit, lib. X, 35; fuerat tamen illa iam quindecim annos nupta Caleno, ut statim ex ep. 38 eiusdem libri apparet. Sed hanc Broukhusii sententiam recte destructum iverunt Vulpius ad lib. IV, 2, et Vir doctus in Misc. Obss. Vol. VII, p. 337 argumentis eum aliis tum his potissimum, quod Sulpicia castos in Calenum maritum amores carmine celebravit, nostra autem Sulpicia furtivos cum Cerintho amores prosequitur, et quod Messala, Carm. VIII memoratus, idem ille esse videtur, in cuius contubernio Tibullus vixit; quod si ita se habeat, dubitari vix posse, quin ad eius aetatem ea carmina referenda sint. Adiiciunt alia viri docti, in quibus tamen minus roboris et firmamenti esse videtur. Nam Cerintbum Sulpiciae amatorem eundem esse cum molli puero, quem Horatius I Sat. 2, 81 vellicat, quis affirmet? Illud autem nimis leve est, quod Quinctilianus, qui in Instit. Orat. I, 11 extr. verba ex lib. IV, 2, 6, 7 respicere videtur, feminae adhuc viventis versibus vix usurus fuisset; necesse itaque esse, ut illa Augusteo aevo vixerit. Servius tandem Sulpicius an idem ille Ciceronis familiaris fuerit, dicendi non minus arte quam iuris scientia clarus, pronuntiari nequit, quum plures Servii praenomine inter Sulpicios fuerint. Etiam inter eos, qui versibus minus severis luserint, Ser. Sulpicium aliquem refert Plin. Epp. V, 3.

Vulpius, quum Sulpiciam, quae Domitiani tempore vixit, recte ex hac disputatione submovisset, in alterum tamen illud incidit, ut Tibullo illa carmina asseruum eat, inprimis propter dictionis et numerorum similitu-

dinem. Easdem partes Ayrmannus in Tibulli vita tuebatur §. 74 sqq. ut adeo Cerinthus ipse Tibullus, Sulpicia autem eadem cum Delia esset; esse carmina ea in ipso inventae flore scripta, primosque Tibulli amores celebrari; inde genus dicendi, quod caetera cum Albiano satis conveniat, ubertatem aliquam prodere. In quo docti viri iudicium equidem desidero; exilitatem potius ac tenuitatem in iis agnosco, tum defectum curae et diligentiae in poliendo carmine; sed eiusmodi defectum, cui cum urbanitate, elegantia ac venustate non male convenit, et qui pulchre in eodem opere una moratur. Porro si Cerinthus Tibullus habendus est, nonnulla in his carminibus tam absurda sunt, ut nihil supra; v. c. IV, 4, 15; 6, 8. Ita etiam lib. II, 2, quae ad Cerinthum scripta est a Tibullo, ad seipsum ab eo scripta est. Delia autem Sulpicia Servii Sulpicii filia esse non potest vel propterea, quod libertinam illam fuisse ex nostro, lib. I, 6, 67, probatum est. Tandem Tibullum, nostrorum poëtarum more, ludere voluisse in fictis argumentis, a more et sensu antiquitatis abhorret; necdum in ullo ficto argumento, ne in divina quidem Popii epistola Eloisae, tantam sensus veritatem ac simplicitatem vidi, quanta iu his carminibus est. Drama autem aliquod ex hoc elegidiorum numero componere velle, suavem ingenii lusum esse concedam equidem, sed ad meum sensum haud probabilem.

Relictis itaque iis, quae ab aliis temere et iudicio ante causam cognitam constituto posita sunt, videamus, quid ex ipsis carminibus intelligi vel colligi possit. Constat igitur primum, esse ea in Sulpiciam puellam, Servii Sulpicii f. (IV, 10, 4) et in Cerinthum, ab ea amatum puerum, scripta. Porro esse alia ex Sulpiciae persona scripta (Carmen III, V, VII, VIII, X, XI, XII, forte quoque VI), ut tamen pro certo affirmari nequeat, sintne eius manu an poëtae alicuius lusu exarata: et sunt pauci alii Elegi ad Cerinthum vel Sulpiciam, qui alium, quam alterutrum, auctorem manifeste habent: v. Carmina mollissima II et IV. Discriminis tamen aliquid inter hos et illos elegos ex carminis indole vel colore deprehendi non potest. Etiam illud notabile, Sulpiciae confidentiam aliquam in amoris confessione, Cerinthi vero pudorem ac timorem (v. inprimis El. V) tanquam admodum adolescentuli observari.

Atque hoc probabile facere potest, aetate eam puerum anteisse; forte etiam Cerinthum non aeque illustri loco natum fuisse. Sulpiciae quidem gentis nobilitatem fuisse summam, nota res est. Cerinthus autem formosus puer et quem multae puellae adamarent (Carm. V, 3, 4) humili et obscuro adeo loco natus esse vix potuit; valde enim blandis et honestis verbis a Sulpicia eum compellatum videas. Itaque dubito an libertinae conditionis haberi possit. Forte ille fuit peregrini ortus, ut pater Graecus esset natione, qui domi illustri loco natus esse poterat, Romae tamen civitatis ius non habebat. Ex quo enim omnis terrarum orbis Romam confluere coeperat, multi ex opulentioribus Graeciae Asiaeque splendide satis ibi vivebant, literis quoque et vitae elegantia conspicui. Fuit forte Cerinthus ex hoc genere: neque adeo mirum, Eleg. III venationi vacare eum, cuius studium ut parenti ille relinquat, puella precatur. Illud certe per omnia haec carmina animadvertere mihi videor, fuisse Sulpiciae amorem talem, qualis v. c. futurus esset, si regia puella nostro tempore nobilem

hominem amaret. Fuit tamen puella mirae venustatis et quae ipsam Venerem ipsasque Charitas referret ore et toto corporis habitu (Eleg. II), petita illa et procata a multis iuvenibus (Eleg. IV, 20), inter quos Messala fuit, hoc est, unus ex Messalarum familia; plura enim inferri non possunt ex Carm. VIII. Puellam autem ipsam a poëtica non alienam fuisse, hoc docet, quod Carm. VI, 2, *docta puella* appellatur.

Etsi itaque res ad liquidum perduci nequit, probabile tamen fit, lusus hos esse variorum hominum elegantium et nobilium, variis temporibus variisque de causis compositos, sed ea aetate, qua Romae in nobilissimis gentibus vigebant literarum studia cum urbanitate coniuncta, qualis illa Augusteo aevo fuit. Ab ipsa Sulpicia magnam partem ea esse profecta, nihil est quod credere prohibeat. Vt in Tibulli codicem ea reiicerentur, cum aliae causae casusque ferre potuere, tum argumenti similitudo, et temporum forte, quibus ea scripta sunt, a Tibullo non remotorum, ratio. Tum vero lib. II Tibulli duae sunt elegiae ad Cerinthum scriptae, qui utique idem cum hoc haberi potest, quem Sulpicia amavit: etsi puella, quam sibi e. l. desponsam habet, Sulpicia esse nequit.

Redeunt haec omnia ad probabilitatem aliquam, cui nondum vidi quod repositum esset, nisi alia ab alia probabilitate petita, quae per se nihil habet, quo se commendet, nisi iam opinationem aliquam animo conceptam attuleris. In re itaque, quae in varias partes disputari potest, suo ut unusquisque fruatur iudicio, aequum est.

CARMEN II

Sulpicia est tibi culta tuis, Mars magne, Kalendis;
  Spectatum e coelo, si sapis, ipse veni.
Hoc Venus ignoscet; at tu, violente, caveto,
  Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis, quum vult exurere divos,
  Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quicquid agit, quoquo vestigia movit,
  Componit furtim subsequiturque decor.

CARMEN II.

In Sulpiciam Kalendas Martias celebrantem scriptum est carmen, quod, si miram venustatem cum urbanitate romana nativoque orationis lepore coniunctam cogito, inter elegos latinos praestantissimos facile hosce habendos esse arbitror. Occurrunt porro in eo notiones exquisitiores et doctiores, scilicet decori, τῆς χάριτος, vix alibi obviae. Certe in hoc carmen nunquam incidi, quin novam, eamque miram voluptatem ex eo perciperem.

1. *tuis — Kalendis*, Martiis. Eas autem uxoribus et puellis sacras festasque habitas fuisse, sup. III, 1, vidimus.

2. *si sapis*, si iudicium et sensum elegantiae habes. Propert. IV, 6, 83:

Gaude, Crasse, nigras si quid sapis inter arenas.

h. e. si sensum habes. HEYN. *Si sapis*, h. e. si tibi prospicis. Catull. 35, 7:

Quare, si sapiet, viam vorabit,

h. e. si rebus suis prospiciet. WUND.

3. *Hoc Venus ignoscet*, propter summam puellae pulchritudinem. Prop. II, 21, 3, a Broukh. laudatus, ad Iovem, ut puellae aegrotanti succurrat:

Hoc tibi vel poterit coniux ignoscere Iuno.

4. *Ne tibi miranti t.* Ita saepe poëtae de iis, qui magna miratione perculsi sunt. Propert. IV, 4, 21:

Obstupuit regis facie et regalibus armis,
Interque oblitas excidit urna manus.

Alia exempla Vulpius congessit. Propior ad h. l. spiritus est in Petron. c. 126 extr. HEYN. Vide etiam quae Phoebo stupore perculso evenerint, Ovid. Met. II, 601. *Excidere* in hac re usitatius quam *cadere*. WUND.

5. *Illius ex oculis.* Hoc acumen placere poterat illa aetate, qua nondum vulgaris usus illud obtudisset nec in contemtum adduxisset.

7. *agit — movit.* Praesens et perfectum iuncta vides, ut in Virg. Aen. II, 12:

Quamquam animus meminisse horret luctuque refugit. WUND.

8. *Componit f. — decor*, h. e. omnem

Seu solvit crines, fusis decet esse capillis;
  Seu comsit, comtis est veneranda comis.
Vrit, seu Tyria voluit procedere palla;
  Vrit, seu nivea candida veste venit.
Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
  Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna est, cui mollia caris
  Vellera det succis bis madefacta Tyros,
Possideatque, metit quidquid bene olentibus arvis
  Cultor odoratae dives Arabs segetis,

eius habitum cultumque decor temperat. *Componere* est ornare, decenter disponere. V. Burman. ad Petron. c. 67, ad Ovid. I Art. 160. H. Illius habitus ubique est decens, incessu inprimis conspicuus. Vid. Mitsch. ad Horat. T. I, p. 63. Personam nunc non fingit Tibullus. Cf. ad III, 5, 16. Wvnd.

10. *veneranda comis*, augusta, *κόσμια*. Cf. sup. ad I, 7, 56. Vulpius comparat *laetos honores* Virgilii I Aen. 588, quamquam *honor*, si pro pulchritudine ponitur, potius ductus est ex graeco *καλόν*.

11. *Vrit, seu T.* — Est illud exquisitissimae et rarae formae, utrumque colorem, et purpureum et candidum, eandem feminam decere, neque quidquam vel gratiae vel venustatis detrahere. Plerumque enim, ut ait Ovid. III Art. 180 loco a Vulp. laudato: *Pulla decent niveas* — *Alba decent fuscas* — (Ita olim scripsi: vereor tamen, ut hoc de colore nimis subtile et argutum sit. Vt poëta, simpliciter dixit, omnigenum vestitum eam decere) *voluit procedere*, procedit: ut solet Tibullus. Heyn. *Tyria procedere palla*. Constructio eadem Prop. I, 2. Add. Tibull. I, 9, 70. Wvnd.

12. *venit*, it, prodit, simpl.

13. Vertumnus, priscis Italis symbolum anni vicissitudinum ac temporum, mox poëticis fabulis tractari et ornari coepit. Locus class. apud Propert. IV, 2, 21 sqq. At Ovidius multa novavit Met. XIV, 642 sqq. In nostro autem loco illud notabile est, quod in Olympo Vertumno locus est; quum alias inter deos agrestes ille sit. Similem observationem v. ad Virgil. Aen. XI, 532. Eleganter etiam et ad rem accommodate pro formis *ornatus* ei tribuit: *felix* autem, quatenus aliquid praecipui habet ea in re prae aliis diis; ut in illo: *Felix arte sua*. Heyn. Mitscherlichii sententiam de Vertumno in coelo degente vid. ad Horat. T. II, pag. 387. Wvnd.

15 - 20. Suave hoc: dignam illam esse omnibus ornamentis vel exquisitissimis, quippe quae eam unice deceant: nullam aliam puellam tam mirifice ornent. *bis madefacta vellera*, purpura dibapha; et quae *possideat*: ellipsis paullo durior. Heyn. Sane *possideatque*, pro, et quae possideat; *quae* ex antecedenti *cui* assumendum est; de qua constructione vid. Ruhnk. ad Hymn. in Cerer. 151, p. 27 praeclare agentem. — *Segetis*. Cf. Not. ad I, 3, 61. — De Arabia odorifera vid. Plin. V, 11. Wvnd.

Et quascunque niger rubro de littore conchas
  Proximus Eois colligit Indus equis.
Hanc vos, Pierides, festis cantate Kalendis,
  Et testudinea Phoebe superbe lyra.
Hoc solenne sacrum multos celebretur in annos:
  Dignior est vestro nulla puella choro.

CARMEN III

Parce meo iuveni, seu quis bona pascua campi,
  Seu colis umbrosi devia montis, aper.
Nec tibi sit duros acuisse in proelia dentes;
  Incolumem custos hunc mihi servet Amor.

20. *niger — Indus*, Aethiops, qui ad mare Arabicum accolit. Sic sup. II, 3, 56:

— comites fusci, quos India torret,
Solis et admotis inficit ignis equis.

Notissimus vocis Indorum et Indiae usus. Cf. ad Virg. G. II, 116; IV, 293, ubi v. Burm. Sive *mare rubrum* latius dictum putes, ipsos Indos orientales intelligere licet. (Et hoc haud dubie praestat facere: quum hic Indus *proximus Eois equis*, h. e. Soli orienti, adeoque plagis Orientis remotissimis, memoretur). Heyn. *Litus rubrum*. India remotissima intelligenda. Catull. XI, 2:

Sive in extremos penetrabit Indos.
Litus ut longe resonante Eoa Tunditur unda.

qui locus integer est. De conchia colligendis vid. III, 3, 17. Wund.

22. *testudinea — lyra*) lyra testudine distincta et ornata. Sic Phoebo supra lib. III, 4, 37 erat *fulgens testudine et auro lyra.*

24. *Dignior est vestro nulla puella choro.* Non videtur esse: quae a vobis in chorum asciscatur, in Musarum numerum referatur. Nimis argutum forte hoc et a sententia alienum. Cantare enim puellae laudem Musae iubebantur. Igitur *chorus* h. l. de cantu chori accipiendum: nulla est dignior, quae vestro carmine celebretur. Heyn. *multos in annos*, pro *multos per annos*. Liv. I, 15; Varro de R. R. II, c. 5; adde ds Hom. Odyss. IV, 595. Wund.

Carmen III.

Sulpicia conqueritur, Cerinthum suum venatum abiisse.

3. *Nec tibi sit — acuisse*, neve acuas. V. ad I, 6, 24. Heyn. Ita scribendum foret *neu*. Tu vide Not. ad I, 6, 24, et de pentametro Obss. ad I, 2, 30. Wund.

Sed procul abducit venandi Delia cura.
  O pereant silvae, deficiantque canes!
Quis furor est, quae mens densos indagine colles
  Claudentem, teneras laedere velle manus!
Quidve iuvat furtim latebras intrare ferarum?
  Candidaque hamatis crura notare rubis?
Sed tamen, ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
  Ipsa ego per montes retia torta feram;
Ipsa ego velocis quaeram vestigia cervi,
  Et demam celeri ferrea vincla cani.
Tunc mihi, tunc placeant silvae, si, lux mea, tecum
  Arguar ante ipsas concubuisse plagas.
Tunc veniat licet ad casses, illaesus abibit,
  Ne Veneris cupidae gaudia turbet, aper.
Nunc sine me sit nulla Venus, sed lege Dianae,

5. *abducit venandi Delia cura.* Diana eum abducit cura et studio venandi. Cf. Obss.

7. *Quis furor est, quae mens.* Sophocl. Trachin. 882:

Τίς θυμὸς, ἢ τίνες νόσοι; Wynd.

8. *teneras laedere velle manus*) *laedere velle* pro *laedere*, ut I, 2, 92; III, 4, 4, hoc vero pro secare, cruentare. Supra II, 3, 10:

Laederet aut teneras pustula rupta manus.

Sic *laesae genae* pro ungue dilanialis ap. Ovid. I Am. 7, 40, et alibi. Idem I Met. 509:

Me miserum! ne prona cadas, indignave laedi
Crura secent sentes.

10. *hamatis crura notare rubis. Notare*, cruentare. Proprie exprimit sulcos et cicatrices, quae in cute discerpta remanent, ut Ovid. I Am. 7, 5. – *ungue notare genas.* Sic *notae* in collo apud Horatium et Ovidium sunt vestigia dentis in lenta cute.

11. *ut t.* dummodo; *vagari*, per saltus et silvas, quod alias adiici solet.

12. *retia torta.* Quia ex filis tortis, sive ex lino torto seu cannabi. Ad sententiam conf. sup. I, 4, 50. *Nec — Dum placeas, humeri retia ferre negent.* Propert. II, 15, 17. *Ipse ego venabor* etc. et similem locum Phaedrae ad Hyppolytum in Ovid. Epist. IV, 37 sq. et de Venere cum Adonide vagante X Met. 533 sqq. Heyn. *retia torta*, Horat. I, 1, 28, *teretes plagas* dixit, ubi vid. Mitscherl. Wynd.

16. Docte dictum puta pro: requiescam tecum in propatulo, in aprico. Heyn. Comparandus est locus Tibull. II, 3, 71. Wynd.

18. *Ne V. — turbet.* Inversa est oratio pro vulgari: amori nostro vacantes patiemur eum illaesum abire, ne in medio cursu turbentur gaudia nostra. Heyn. Vid. ad Virg. Eclog. III, 74, 75. Wynd.

Caste puer, casta retia tende manu;
Et quaecunque meo furtim subrepet amori,
Incidat in saevas diripienda feras.
At tu venandi studium concede parenti,
Et celer in nostros ipse recurre sinus.

CARMEN IV

Huc ades et tenerae morbos expelle puellae,
Huc ades, intonsa Phoebe superbe coma.
Crede mihi, propera, nec te iam, Phoebe, pigebit
Formosae medicas applicuisse manus.
Effice, ne macies pallentes occupet artus,
Neu notet informis candida membra color;
Et quodcunque mali est, et quidquid triste timemus,
In pelagus rapidis devehat amnis aquis.
Sancte, veni, tecumque feras, quicunque sapores,
Quicunque et cantus corpora fessa levant;

21. *subrepet amori.* Amorem mihi debitum intercipiet, ad se avertet.

22. *Incidat* — Gravis est sententiae enuntiatio; precatur, ut illam diripiant ferae, quod ardentem decet puellam. Verbis lenioribus convenienter usus est Septimius Catull. 45, 6. Caeterum lupos tum temporis in Italia fuisse haud raros recordaberis. — De locutione *incidat diripienda* vid. Not. ad III, 6, 28. Wund.

24. *in nostros recurre sinus.* Conf. Propert. III, 20, 10:

In nostros curre puella sinus. W.

Carmen IV.

Ad Apollinem pro aegrotante Sulpicia, ut deus et ei succurrat et Cerinthum amatorem anxio metu liberet.

3. *nec iam te — pigebit.* Puto, pro, nec te pigeat; more graeco: μὴ κατοκνήσῃς pro μὴ κατόκνει.

6. *Neu notet informis candida membra color*) *Color informis* est luridus, pallor. *Notare* h. l. est deformare; nam et macula, naevus et omne vitium notae genus est.

8. *In pelagus r.* Ductum a genere expiationis, purgamentis in aquam profluentem deportatis; v. Intpp. ad Virg. Ecl. 8, 101.

9. *sopores.* Medicamenta somnum facientia, ὑπνωτικά; v. Cornel. Nepot. Dion. 2; cf. h. l. Broukh. Heyn. Recepi *sapores.* Wund.

10. *corpora fessa.* Exquisite de aegris dicit Ovid. Epist. XXI, 14:

Adiuvor et nulla fessa medentis ope.

Neu iuvenem torque, metuit qui fata puellae,
  Votaque pro domina vix numeranda facit;
Interdum vovet, interdum, quod langueat illa,
  Dicit in aeternos aspera verba deos.
Pone metum, Cerinthe; deus non laedit amantes.
  Tu modo semper ama, salva puella tibi est.
Nil opus est fletu; lacrimis erit aptius uti,
  Si quando fuerit tristior illa tibi.
At nunc tota tua est; te solum candida secum
  Cogitat, et frustra credula turba sedet.
Phoebe, fave, laus magna tibi tribuetur, in uno
  Corpore servato restituisse duos.
Iam celeber, iam laetus eris, quum debita reddet
  Certatim sanctis laetus uterque focis.
Tunc te felicem dicet pia turba deorum,
  Optabunt artes et sibi quisque tuas.

sic inf. Eleg. 11, 2; sup. I, 5, 9; v. Intpp. ad Sever. Aetn. 624.

11. *puellae.* Dandi casu accipit Statius; argutius quam facere necesse est. Heyn. - *fata* h. e. mortem, Ovid. Her. XIX, 106; ib. 118. — Mox *vota facit.* Nam vota faciunt qui ea exsolvenda suscipiunt; cf. Catull. IV, 22. Wvnd.

18. *tristior.* Irata; Propert. I, 6, 10:

— — Illa minatur,
Quae solet ingrato tristis amica viro.

conf. Broukh.

19. *candida.* Pulchra, ut verbum explicat Broukh.; cf. sup. III, 6, 1. Sed magis placet Vulpii interpretatio, qui reddit: simplex, aperta, sine dolo, ex animo amatorem redamans. H. Ad animi candorem epitheton referri contextus iubet, et poëtarum bonorum ratio, qui epitheta ad rem propositam accommodant. Wvnd.

20. *credula turba*, amatorum. - *sedet*, exspectat, putat se amari.

22. *restituisse duos*, nempe saluti, servasse duos.

23. *Iam celeber, iam laetus eris.* Vidimus *celebrem deum* iam sup. II, 1, 83, cuius nomen celebratur laudibus et carminibus. Magnum et omnium vocibus celebratum erit nomen tuum, o Phoebe. *Laetus*, quandoquidem sacris votisque gaudent dii: sed v. Obs. Heyn. - *celeber*, adi Horat. II, 12, 20. Wvnd.

23. *debita.* Ex voto. Heyn. Vid. Obss. ad I, 3, 32. De voto similiter dixit Propert. II, 21, 60:

Munera — debita redde. Wvnd.

CARMEN V

Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus,
Atque inter festos semper habendus erit.
Te nascente, novum Parcae cecinere puellis
Servitium, et dederunt regna superba tibi.
Vror ego ante alias; iuvat hoc, Cerinthe, quod uror,
Si tibi de nobis mutuus ignis adest.
Mutuus adsit amor, per te dulcissima furta,
Perque suos oculos, per Geniumque rogo.
Magne Geni, cape dona libens, votisque faveto;
Si modo, quum de me cogitat, ille calet.
Quod si forte alios iam nunc suspirat amores,
Tu precor, infidos, sancte, relinque focos.
Nec tu sis iniusta, Venus: vel serviat aeque
Vinctus uterque tibi, vel mea vincla leva;
Sed potius valida teneamur uterque catena,

Carmen V.
Sulpicia ad Cerinthum, in cuius die natali vota pro amoris mutui constantia facit.

1. *hic mihi sanctus*) *honoratum diem* Virgilius dixit Aen. V, 49.

3. *Parcae cecinere.* Vid. I, 7, 1. Elegantissimi sunt versus mollissimi carminis.

4. *dederunt regna superba tibi*) *regna superba*, v. I. 9, 80. *dederunt*, tibi vaticinati sunt, promiserunt. Ita et alias *dare* pro destinare, adeoque etiam pollicendo.

6. *de nobis mutuus ignis*, de nostro igni quasi particula aliqua, alias esse deberet *in nos* vel *nostri*.

10. *Si modo — calet*, amore contactum et commotum habet animum, quoties mei memoria subit. V. Obss. *Genium* autem in carmine in diem natalem recte compellari senties.

11. *suspirat amores*, ut I, 6, 35:

Te tenet, absentes alios suspirat amores,

ubi v. Obss.

12. *infidos — focos*, focos in domo perfidi amatoris.

13. *serviat.* Vide Mitscherl. ad Horat. T. I, pag. 301, et p. 429. Wund.

15. *Sed potius valida.* Idem color orationis, ac sup. I, 2, 65, 66:

Non ego, totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam; nec te posse carere velim.

H. Confer Mitscherlichium docte de hac re disputantem ad Horat. T. I, p. 395. Wund.

Nulla queat posthac quam soluïsse dies.
Optat idem iuvenis, quod nos, sed tectius optat;
Nam pudet haec illum dicere verba palam.
At tu, Natalis, quoniam deus omnia sentis,
Adnue; quid refert, clamne palamne roget?

CARMEN VI

Natalis Iuno, sanctos cape turis honores,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
Tota tibi est hodie; tibi se laetissima comsit,
Staret ut ante tuos conspicienda focos.
Illa quidem ornandi causas tibi, diva, relegat;

17. *tectius optat*, ad pudorem ingenui adolescentuli referendum. Vid. Obss. Heyn. Eadem, puto, de causa, quam IV, 6, 15, 16 allatam vide. W.

19. *Natalis — deus.* Notandus hic locus est de deo Natali, seu Genio, non saepe in poëtis obvio. Conf. sup. II, 2, 1.

Carmen VI.

Ad Iunonem in natali puellae, quam Sulpiciam esse credere licet, si reliqua carmina compares. Sunt hi elegi mirifico lepore et vere urbana venustate imbuti. An ab ipsa puella scripti sint, quis affirmet vel neget, quum auctoritas idonea nulla sit?

1. *Natalis Iuno.* Vt viri Genio suo, ita mulieres Iunoni sacrificabant natali suo. Cf. sup. III, 6, 48. Vid. Dousa Praecid. c. 19, ubi ille ad taedium usque copiosus est in diluendo hoc, quod Iuno matronalis pudicitiae dea ab impudica puella invocatur; nec tamen rem expedit. A Iunone matrona diversissima notio est Iunonis, quatenus illud nomen erat Genii muliebris seu Geniae. In Vasis Etruscis, quae vocant, illa passim occurrere putatur sub alatae ac comtae puellae habitu. Est enim omnis haec Geniorum religio ex Etruria propagata per Italiam: alio modo quam Δαίμων per Graeciam.

2. *docta puella*, spectat ad poëtices studium.

3. *Tota tibi est hodie*, h. e. totam se hodie tuo cultui et honori destinavit et quasi consecravit; fere ut Galli loqui solent - *laetissima*, festo ornatu. Nam quae festa sunt, eadem dicuntur laeta. Heyn. *tibi se — comsit.* Cf. Horat. I, 5, 4: *cui flavam religas comam.* Wund.

4. *conspicienda*, ut I, 2, 72:

Insideat celeri conspiciendus equo.

Heyn. Sic *insignis* I, 3, 32. Wund.

5. *ornandi causas tibi, diva relegat*, ad te refert. Paterc. II, 64: *Invidiam rei in auctorem relegans.* Cf. h. l. Vulp.

Est tamen, occulte cui placuisse velit.
At tu, sancta, fave, ne quid divellat amantes,
Sed iuveni, quaeso, mutua vincla para.
Sic bene compones; ulli non ille puellae
Servire, aut cuiquam dignior illa viro.
Nec possit cupidos vigilans deprendere custos,
Fallendique vias mille ministret Amor.
Adnue, purpureaque veni perlucida palla;
Ter tibi fit libo, ter, dea casta, mero.
Praecipit en natae mater studiosa, quid optet;
Illa aliud tacita clam sibi mente rogat.
Vritur, ut celeres urunt altaria flammae;

7. *fave, ne nox d.*) effice, ut noctu simul sint: ne venial nox alteri sine altero vigilanda. *Sancta:* v. ad II, 5, 43. Heyn. Equidem recepi *quid*. Vid. Obss. Wund.

8. *Sed iuveni q. mutua vincla para*, fac ut ille mutuo puellam amet.

9. *Sic bene compones*. Sic par praeclarum erit. Ductum a re gladiatoria. Cf. Vulp. et *servire* de amore toties vidimus.

10. *Servire — dignior*, ad Graecorum loquendi normam, ἄξιος cum infinitiv. Thucyd. I, 70. Cf. supra II, 6, 43; III, 1, 8. Wund.

11. De sententiarum iunctura consulas supr. I, 8, 33, 35. — Mox de Amore vias fallendi ministrante eadem habes I, 8, 56. De verbo *fallere* compara Not. ad I, 2, 55. Wund.

13. *purpureaque veni perlucida palla*) *Palla* deorum communis vestitus, ut operose ad h. l. et ad I, 7, 46 docet Broukhusius: cf. III, 4, 35. Etsi hoc ipsa res satis docere poterat. Quis enim ferat deum tunicatum aut alte praecinctum? *perlucida*, quia ipsa palla erat pellucida, e tenui bysso texta. Notae sunt Coae vestes. V. sup II, 4, 29. Non igitur corpus deae putandum est fuisse pellucidum, ut nuda deae membra per byssum oculis metiri liceret. Id quod ne per pallam quidem tenuissimam fieri poterat: nam superiniecta illa erat tunicae, plerumque etiam aliis vestimentis interioribus. Aliter res se habet, si membrorum formam et circumscriptionem (τύπον καὶ χαρακτῆρα) istum habitum prodidisse dicas; ut in signis scite factis fit. Heyn. *Perlucida*. adde Iuven. Sat. II, 78: *Cretice, perluces*, h. e. pellucida toga indutus incedis. Perlucere significat lucem transmittere. — Laudant Martial. XII, ep. 38. Wund.

14. *Ter tibi fit libo*) *fit*, ut Virg. Ecl. III, 77: *Cum faciam vitula* etc. *Libo*, v. II, 2, 7; I, 7, 53. Occurrunt puellae Geniis liba ferentes passim in Vasis Etruscis, quae vocant, si modo, quod probabile fit, interpretatio recte se habet. Cf. Passerii Vasa Etrusca T. I, p. 68.

15. *mater studiosa*, nempe filiae, studens eius commodis.

Nec, liceat quamvis, sana fuisse velit.
Sit iuveni grata, ac veniet quum proximus annus,
Hic idem votis iam vetus adsit amor.

CARMEN VII

Tandem venit amor, qualem texisse pudore,
Quam nudasse alicui, sit mihi fama minor.
Exorata meis illum Cytherea Camenis
Attulit, in nostrum deposuitque sinum.
Exsolvit promissa Venus; mea gaudia narret,

18. Prorsus ut II, 5, 110:

Et faveo morbo: tam iuvat ipse dolor.

et ut ille in Anthol. Lat. lib. III, ep. 194:

Hic furor, hic, Superi, sit mihi perpetuus!

fuisse, esse, *sana*, non uri.

19. 20. *Sic iuveni....* Quum proximo anno natalis redierit, hic idem, tum iam vetus, amor adsit iuveni, votis gratis, vel votis gratis iuveni. At v. Obss. Heyn. Restitui *Sit — grata, ac —*. Mox *iam vetus*; cf. Iuv. Sat. III, 206:

Iamque vetus graecos servabat cista libellos. Wund.

Carmen VII.

Potita votis suis puella et amatoris amplexibus perfruita exultat prae gaudio. Videtur carmen respondere superiori. V. ad Carm. II pr.

1. *Tandem venit amor*, de amoris fructu, qui tandem ipsi obtigit, accipio; quem prae pudore celare, minus honorificum sibi ducendum putat, quam palam eum fateri.

2. *Quam.* Cf. Ovid. Heroid. XX, 45:

Vt partem effugias, non omnia retia falles,
Quae tibi, quam credis, plura tetendit Amor.

Soph. Electr. 597:

Καί σ' ἔγωγε δεσπότιν
ἢ μητέρ' οὐκ ἔλασσον εἰς ὑμᾶς νέμω.
Wund.

3. *illum*, int. puerum, ut recte Vulpius. Tum *meis Camenis exorata* quod ait, credere iubet, puellam carminibus lusisse, in quibus Venerem sibi propitiam precibus ac votis redderet.

4. *in nostrum.* Recte, quamquam praecesserat *meis.* Sic I, 9, 48:

At me nunc nostri Pieridumque pudet. Wund.

5. *Exsolvit promissa Venus*, quaenam? roges. Nempe, quae sacris et votis factis a diis expetuntur, in ea quasi consentire, ea promittere ipsi, honorum memores, videntur.

Dicetur si quis non habuisse suam.
Non ego signatis quidquam mandare tabellis,
Me legat ut nemo, quam meus, ante, velim:
Sed peccasse iuvat; vultus componere famae
Taedet; cum digno digna fuisse ferar.

CARMEN VIII

Invisus natalis adest, qui rure molesto
Et sine Cerintho tristis agendus erit.

6. *Dicetur si q.*, h. c. narrent sane meos amores et furta, ferant fabulis, invidia scilicet stimulante, qui ipsi sua potiti non sunt; nam hoc est, habere suam puellam. Propert. III, 6, 22:

Me doceat livor, mecum habuisse meam.

7. 8. *Non ego — Ne legat.* Tam longe se ab omni cautione, ne divulgetur amor suus, abesse significat puella, ut ne signatis quidem tabellis animi sensa et gaudia includat, quibus effici poterat, ut praeter amantem nemo alius ea legere posset: immo vero palam amorem suum fatetur et peccasse iuvat.

8. *Ne legat id nemo*, ne quis intercipiat, captet, et cognoscat. Nam ne alii, praeter eum, ad quem mittuntur, legant tabellas, eas signamus. At illa ne obsignatis quidem tabellis amorem suum credere sustinebit; palam vult eum prae se ferre. Propert. III, 6, 26:

Aut tua cum digitis scripta silenda notas.

Heyn. Mutavi hunc locum. Vid. Obss. Sensus est: Omnino amorem meum celare nolo, nec signatis uti velim tabellis, ut nemo me, verba mea, legat ante quam meus. Wund.

9. *vultus componere famae.* Dativus cui, in cuius rei gratiam. Heyn. Sensus: vultu dissimulare crimen, si quod est. Wund.

10. *digna fuisse.* Honestum nequitiae vocabulum *esse*, *fuisse.* Ovid. II Am. 8 extr.:

Quoque loco tecum fuerim etc.

cf. Broukh.

Carmen VIII.

In villam ad natalem suum celebrandum abducta Sulpicia se ab amatore suo divelli aegre fert. Messalae fuisse in eo itinere et festo apparatu partes aliquas, ex vs. 5 colligitur, unde etiam suspicio fit, Messalam amavisse Sulpiciam. An vero Messala ad natalem celebrandum rus eam invitaverit, quod Scaliger tanquam exploratum ponit, equidem non diserte commemoratum video. Quid? quod nec illud admittendum videtur, quod ad natalem suum in villa celebrandum illa abducta putatur? Nam e su-

Dulcius urbe quid est? an villa sit apta puellae?
  Atque Aretino frigidus Arnus agro?
Iam nimium Messala mei studiose quiescas,
  Non tempestivae saepe propinque viae.
Hic animum sensusque meos abducta relinquo,
  Arbitrii quoniam non sinis esse mei.

quenti carmine potius sic statuendum: quavis alia de causa rus illam abiisse: incidisse tantum iter in illum ipsum diem, qui puellae natalis erat. Nam Cerinthi vix esse potest, quia *invisus* adiectum est. Heyn. Dicit puella invisum sibi esse natalem suum, si rure et sine Cerintho celebrandus sit, rogatque Messalam, qui eo abducturus erat Sulpiciam, ut iam quidem itinere desistat. Wynd.

4. *frigidus annus*, anni pars, biems. Vid. sup. ad I, 1, 13. *Eretino agro*, in Sabinis. V. Obss. H. Recepi *Aretino* — *Arnus*. Wynd.

6. *Non tempestivae saepe propinque viae*. Assiduitatem Messalae molestam et importunam deprecatur puella. Sed verba antiqua non tenemus. V. Obss. Heyn. Vide tamen Obss. ad hunc locum. Wynd.

7. *Hic*, nempe in urbe, dum Cerinthus hic est. H. Verissime. Errant, qui agrum Aretinum intelligunt. W. eod. *sensusque meos*, ita ut ruri nullum sensum, nullam voluptatem et delectationem perceptura sim. H. Diversa sunt: *animum sensusque meos hic relinquo*, et: *animus sensusque me relinquunt*. Hoc quid sit, disce ex Ovid. Met. X, 458, 9:

at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugitque
Et color et sanguis, animusque reliquit euntem.

Hic prius locum habet. Dicit enim puella, animum suum esse apud Cerinthum. Comparandus est locus caetera diversus Liv. 27, 17: *Itaque corpus duntaxat suum ad id tempus apud eos fuisse; animum iam pridem ibi esse, ubi ius ac fas crederent coli.* — *Abducta*, ex urbe a Cerintho meo. Vsum verbi illustravit Heinsius in Syllog. tom. 2, p. 349 et Drakenb. ad Liv. 27, 29. — De vers. sequent. vid. Obss. Wynd.

CARMEN IX

Scis, iter ex animo sublatum triste puellae?
Natali Romae nos sinit esse suo.
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti nunc tibi forte venit.

CARMEN IX.

Paullo obscurior horum versiculorum sententia est, quod ignoramus, ad quem et a quo scripti illi sint. Videntur ab aliquo, qui puellae et Cerinthi amoribus favebat, alliti fuisse tabellae ceratae atque ad sodalem missi. Solebant enim homines ingeniosi, equestri quoque loco nati, in domibus illustrium hominum versari, ut in Maecenatis, Messalae: forte etiam sic domum Sulpiciorum frequentabant. Certe scribit aliquis ad alterum, nuntiatque; Sulpiciam, itinere sublato, Romae mansuram, adeoque contingere hoc, ut natalis hilariter celebrari possit ab omnibus, nemine ruri absente.

1. *iter ex animo sublatum*, ut dicimus *eximere metum*, *curas*. Scaliger: sustulit iter ex animo puella, hoc est: decrevit non ire. Forte res ita se habuit. Potuit tamen et ab iis, in quorum manu puella erat, consilium mutari. HEYN. Iunge: *ex animo puellae*. Optaverat enim Sulpicia, ut Messala iam quidem itinere desisteret. — Caeterum signum interrogationis in fine versus addidi. WVND.

2. *nunc sinit*, sc. is, qui puellam in potestate habet, seu maritus, seu qui sperat coniugio puellae se esse potiturum, Messala, seu quis alius, *esse* eam Romae natali suo. V. Obss. HEYN. Restitui *nos*. — *sinit* haud dubie Messala. Nimirum de re nota scribitur. WVND.

3. *nobis natalis agatur*, vel, ille dies natalis nobis omnibus agatur; vel, ille dies nobis natalis nostri instar agatur, hoc est hilariter, utpote qui fortuna tua, aeque ac nostra, laetamur, ut Ayrman. §. 82 explicat. Vtrumque languet.

4. *forte venit*, forte fortuna, quum non speraremus fore, ut manente in urbe puella celebrare eum contingeret.

CARMEN X

Gratum est, securus multum quod iam tibi de me
Promittis, subito ne male inepta cadam.
Si tibi cura toga est potior, pressumque quasillo
Scortum, quam ServI filia Sulpicia:
Solliciti sunt pro nobis, quibus illa dolori est,
Nec cedam ignoto, maxima cura, toro.

Carmen X.

Etsi obscura res est, tamen aliquid incidisse necesse est, cur Sulpicia Cerintho irasceretur. Forte ille vulgaris puellae amore captus aut erat aut esse putabatur. Sulpicia nobilitatis sui generis suaeque dignitatis memor amara ironia eum exagitat et amorem se suum in digniores iuvenes transferre velle minatur.

1. *Gratum est.* Ironice dictum: uti alias, placet. Iuvat vero, inquit puella, quod de me, h. e. mei amoris erga te pertinacia tam multum tibi promittis, et me ne iniuria quidem provocatam moveri putas, ut ne alieno amori succumbam. Heyn. Iunge *securus multum*, et compara Ovid. Am. II, 19, 37:

At tu formosae nimium secure puellae. Wund.

2. *subito ne male inepta cadam*) *ne* ab voce *securus* pendet: *securus ne cadam*, nihil metuens. *Cadere* verbum nequitiae, ut *succumbere*, *subsidere*, pro peccare. Sed *male inepta*, h. e. nimis stolida, quorsum pertinet? nempe, quae posthaberet tam pulchrum iuvenem alii forte minus formoso. Ita Propert. II, 22, 14:

Haec te non meritum totas expectat in horas:
At tu nescio quas quaeris, inepte, fores.

Sententia autem puellae stomachabundae omnino haec est: Tu tibi adeo bellus homo esse videris, ut, quod ardorem meum erga te refrigeret, nihil esse posse putes: ne iniuriam quidem acceptam a te.

3. *Si tibi cura toga est potior, pressumque quasillo Scortum*) *Cura* est amor. *Toga* h. l. pro *togata*, h. e. meretrice, quia meretricibus stola interdictum, adeoque toga uti necesse erat, ut notum vel ex Horat. I, Sat. 2, 63. *Quasillum* est calathus, seu vas vimineum, in quo ancillae, quum lanam faciebant, pensa diurna reponebant: cf. Propert. IV, 7, 37, et Intpp. ad Cicer. Phil. III, 4, itaque eum tenere, portare, adeoque *quasillo premi*, servile erat. Ovid. Epist. IX, 73:

Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas.

Sensus adeo est: Si Sulpiciae meretricem togatam ancillamque quasillariam praefers, in eaque detineris.

5. *Solliciti — pro nobis*, nova con-

CARMEN XI

Estne tibi, Cerinthe, tuae pia cura puellae,
Dum mea nunc vexat corpora fessa calor?
Ah ego non aliter tristes evincere morbos
Optarim, quam te si quoque velle putem.
Nam mihi quid prosit, morbos evincere, quum tu
Nostra potes lento pectore ferre mala?

CARMEN XII

Ne tibi sim, mea lux, aeque iam fervida cura,

structio. Laudant ex Gell. XIX, 1: *sollicitus pro vita.* Ait autem, esse alios amatores, quibus ipsa cordi sit. Pro nobis, nostri causa et loco, solliciti sunt illi, quibus illa mea maxima cura, *ne cedam ignoto toro*, h. e. ne praeferri videam mihi a te vulgare scortum, *dolori est:* h. e. qui dolent, me puellam nobilem, quamque ipsi petunt frustra, tam indigno metu teneri, ne posthabear a te ignotae puellae. At v. Obss. Heyn. - *Sollicati sunt pro nobis.* Constructio eadem in Tacit. Hist. IV, 58. Caeterum recepi *nec.* Videtur gloriari Sulpicia, se ab aliis amatam non postpositum iri togatae alicui, quam verbis *ignoto toro* (vid. III, 6, 60) significat. — *Maxima cura.* Apte comparant Horat. II, 8, 8. Wynd.

Carmen XI.

Ex febri laborans puella unice de Cerinthi sui amore sollicitam se esse ait. Est suavissimum poëmatium puellae dulcissimae. Quid enim amabilius esse potest hoc ingenio, hoc affectu in amantem! — Bene placideque quiescas!

Terraque securae sit super ossa levis!

2. *calor*, est febris, dicta Lucretio quoque *calida:* ut a contrario effectu *frigus* dicitur ap. Horat. I Sat. 1, 80.

4. *velle*, id est idem cupere. Wynd.

Carmen XII.

Puella nescio quo animi impetu abrepta amatorem suum deseruerat. Hinc irae et iurgia inter eos. Nunc excusat illa amanti stultitiam suam. Etiam hi versiculi in tabellis ceratis perscripti ad iuvenem missi esse videntur.

1. *Ne tibi sim* — est h. l. asseverantis, ita non tam ardenter a te amer, ut ante paucos dies amabar, ni stulte fecisse mihi videor ipsi. Ita fere

Ac videor paucos ante fuisse dies,
Si quidquam tota commisi stulta iuventa,
Cuius me fatear poenituisse magis,
Hesterna quam te solum quod nocte reliqui,
Ardorem cupiens dissimulare meum.

CARMEN XIII

Nulla tuum nobis subducet femina lectum;
Hoc primum iuncta est foedere nostra Venus.
Tu mihi sola places; nec iam, te praeter, in urbe
Formosa est oculis ulla puella meis.

Scaliger quoque; qui tamen perperam alia fingit, quibus haec poëmatia ultro citroque missa ad certum temporis ordinem redigit.

CARMEN XIII.

Iurat poëta puellae suae, se ei uni perpetuo esse serviturum. Mox cum se praecipitanter hoc iurasse intelligat, quum puella hac constantiae professione adduci possit, ut de eius amore nimis secura in alios ipsa amores proclivis sit, ad preces supplices confugit.

1. *subducet femina lectum*, h. e. surripiet, auferet, et quidem dolose, blanditiis suis abducens me a te. Propert. I, 8, 45:

Nec mihi rivalis certos subducet amores.

furtim subrepere amori dixit sup. IV, 4, 21. *Lectus* pro coniugio et h. l. omnino pro amore et consuetudine. V. sup. I, 5, 7; Propert. III, 6, 27:

— qui nostro nexisti retia lecto.

quod hic *subducere lectum*. Statius comparat illud Sophoclis in Electra 114: ὑποκλέπτεσθαι τὴν εὐνήν.

2. *Hoc primum iuncta est foedere nostra Venus*, h. e. hac lege, hac conditione. Virgil. Aen. I, 66:

— — regemque dedit, qui foedere certo
Et premere et laxas sciret dare iussus habenas.

Propert. III, 20, 21:

— ubi non certo vincitur foedere lectus.

Modo *iura*, *legem*, *pignora* eodem sensu dixerat. *Venerem iungere* hic simpliciter est amores iungere, ut sup. I, 1, 69. HEYN. Catull. 64, 336:

Nullus amor tali coniunxit foedere amantes. WUND.

4. *oculis meis.* Dativi usus idem apud Latinos atque apud Graecos. Tacit. Hist. IV, 17: *Vereque reputantibus Galliam suismet viribus concidisse.* Add. Tacit. German. cap. 6. E Graecis conf. Soph. Antig. 895: Καίτοι

Atque utinam possis uni mihi bella videri,
Displiceas aliis! sic ego tutus ero.
Nil opus invidia est; procul absit gloria vulgi;
Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
Sic ego secretis possim bene vivere silvis,
Qua nulla humano sit via trita pede.
Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
Lumen, et in solis tu mihi turba locis.
Nunc licet e coelo mittatur amica Tibullo,
Mittetur frustra, deficietque Venus.
Per tibi sancta tuae Iunonis numina iuro,
Quae sola ante alios est mihi magna deos.
Quid facio demens? heu, heu! mea pignora cedo.

σ' ἐγὼ 'τίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ. — Caeterum inprimis frequens, pulchrum, bellum, formosum esse alicui. Wynd.

7. *gloria vulgi*, h. e. inter vulgus, quae a vulgo venit. Carere vult ea celebritate inter homines, ea fama, quod puellam pulchritudinis laude praestantem amet. At Cyllen., Dousa pater, Statius, de iactantia vulgarium hominum explicant, qui, quae pulchra habent, ostendunt.

8. *in tacito gaudeat ille sinu*, proverbialiter dictum. Cf. Broukh. et Vulp. fruatur ille tacite et cum nullius invidia, adeoque tuto et secure, suo bono, quod obtigit.

9. *Sic*, sine invidia, sine gloria ac vana ex eo laude, quod tam pulchram puellam amem. - *possim bene vivere*, h. e. beatus esse, feliciter agere vitam; non, genio indulgere; unde enim? de herbis et radicibus? Sunt autem dulcissimi versus, qui sequuntur.

11. 12. Compara Propert. I, 11, 23:

Tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
Omnia tu nostrae tempora laetitiae. Wynd.

14. *deficietque Venus*, ipsa Venus artes suas et illecebras frustra in me experietur; omnia licet molita in me fuerit, tandem abstinendum ei erit a consilio, meum animum a te abalienandi. Vulp. cum Statio accipiunt, ut sup. I, 5, 40:

Admovit dominae deseruitque Venus.

perperam, puto.

15. *tuae Iunonis*, tui Genii. v. III, 6, 48. Heyn. Amantes ut puellis persuaderent, per Iunonem iis aliasque deas feminarum iurare solebant. W.

eod. *Haec — numina iuro*, haec tibi iuro *per* numen, sine praepositione, ut Virgil. XII Aen. 197:

Haec eadem, Aenea, terram, mare, sidera, iuro.

ubi v. Serv. Cf. h. l. Broukh. Heyn. Recepi *Per tibi*. Wynd.

17. *heu heu! mea pignora cedo*, h. e. illud, quo eam illigatam et devinctam mihi habebam, scilicet illo metu et

Iuravi stulte; proderat iste timor.
Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius ures.
Hoc peperit misero garrula lingua malum.
Iam faciam, quodcunque voles, tuus usque manebo,
Nec fugiam notae servitium dominae;
Sed Veneris sanctae considam vinctus ad aras;
Haec notat iniustos, supplicibusque favet.

CARMEN XIV

Rumor ait crebro nostram peccare puellam.
Nunc ego me surdis auribus esse velim.
Crimina non haec sunt nostro sine iacta dolore.
Quid miserum torques, Rumor acerbe? tace.

sollicitudine de fide et constantia mea, ne desereretur aliqnando a me.

18. *proderat iste timor.* Metus de fide mea et constantia proderat ad te in fide retinendam; nunc, sublato illo metu, sublatum est amoris tui pignus et fides.

19. *Nunc tu fortis eris*, ferox; ut sup. I, 5: *gloria fortis.*

eod. *nunc tu me audacius ures*, non tam amore incendes, quam cruciabis, dolere coges, curam et sollicitudinem animo iniicies; ut ap. Terent. Eun. III, 1, 47:

Si quando illa mentionem Phaedriae facit,
Aut si laudat, te ut male urat.

cf. ibi v. 43.

21. Mite amatoris ingenium agnosce. Quandoquidem semel se in manu et potestate puellae esse sentit: nolle se profitetur iugum detrectare, sed in servitute perdurare.

23. *Sed Veneris sanctae considam vinctus ad aras*, nempe tanquam supplex (v. II, 6, 33), ut solebant servi male a dominis habiti. *Veneris sanctae*, ut v. 15.

24. *Haec notat iniustos*, flagellis notas inurit, ut ap. Horat. III Od. 26, 11. Venus sublimi flagello tangit Chloen. Ita Vulpius. Possis et omnino interpretari, punit, castigat, ulciscitur. Nam *notare* est non modo reprehendere et reprobare, verum etiam damnare et punire, proprie cum ignominia.

Carmen XIV.

Miri leporis et urbanitatis epigramma. Placet amator, qui, de puellae perfidia sollicitus, tantum hoc in votis habet, ut ipse surdus sit. An Tibullum auctorem habeat, credere licet et non licet.

1. *peccare.* V. sup. I, 6, 71.

CARMEN XV

DOMITII MARSI

Te quoque Virgilio comitem non aequa, Tibulle,
Mors iuvenem campos misit ad Elysios,
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

CARMEN XV.

Domitius Marsus vixit temporibus Augusti, et Epigrammatum scriptor habitus est inprimis nobilis atque excellens. Multa de eo eiusque fragmentis docte disputat Broukhusius.

4. *Aut caneret forti regia bella pede*) bella, quae inter reges fuere. Virgil. Ecl. VI, 3:

Cum canerem reges et praelia.

Contra de Tragoedia intelligendus Horat. I Sat. 10, 42:

— — *Pollio regum*
Facta canit pede ter percusso.

Conf. Heins. ad Ovid. IV ex P. 2, 1. *forti pede*, heroico. Horat. eod. loco:

— — *forte epos acer,*
Vt nemo, Varius.

ADDENDA ET CORRIGENDA

NOTITIAM TIBVLLI LITTERARIAM

SPECTANTIA

EDENTE

LVDOLFO DISSENIO

PRAEFATIO EDITORIS

Anni elapsi sunt duo, ex quo Tibulli editio quarta prodiit aucta notis et observationibus Ern. Car. Frid. Wunderlichii, in qua adornanda quae meae fuerint partes, in praefatione tomi primi exposui. Quamquam autem bene noveram, inesse in ea inchoata quae perfecta velles, alia deesse quae exspectari posse viderentur, aequos tamen et intelligentes rerum iudices non metuebam, qui fortunam agnovissent eo tempore mirifice Tibulli commodis adversantem. Moleste sane ferebam, Tibullum non iis omnibus instructum prodire, quae Wunderlichius in eum fuisset collaturus, sed cedendum putabam temporibus, quibus res humanae reguntur. Ecce vero nova lux affulsit. Conspirarunt amice ad hanc Tibulli editionem ornandam duo Viri eximii, doctissimus Bardili, qui diaconi munere fungitur Vrachiae apud Wirtembergenses, et Imm. G. Huschkius, professor celeberrimus Rostochiensis, quorum ille ea omnia denuo mihi obtulit, quae Wunderlichio miserat novae editioni inserenda, hic alia ex suis addidit perutilia, ad has opes supplendas. Quae quum mihi oblata essent, ego ne desererem provinciam susceptam neve deessem editioni duorum Virorum, quorum alter praeceptor pie venerandus, alter amicus fuisset coniunctissimus, rogavi librarium, ut quae ad Tibullum augendum pa-

rarentur, typis divulgare ne recusaret. Obsecutus est vir honestissimus, atque ita nunc prodit hoc Supplementum, cuius quae sit ratio, iam paucis dicendum.

Continet hoc Supplementum partim Addenda et Corrigenda Notitiam literariam spectantia, partim Collationes. Addenda et Corrigenda misit ad nos Vir doctissimus Bardili. Quum enim hic vir Parisiis bibliothecae publicae thesauros perscrutaretur, tenerentque eum cum alia tum Tibullus, intellexit in historia literaria Tibulli non omnia recte tradi, alia plane ignorari quae gravissima essent. Ac primum quidem perspexit, quatuor editiones principes esse distinguendas, quarum duas ann. 1472 prodiisse certum est; duae quando impressae sint, ignoramus. Quae res quum sit maxime notabilis, faciendum putavimus, ut quam clarissime exponeretur, descriptionemque harum editionum dedimus accuratam, ne qua posset confusio oriri. Praeter haec notaverat V. d. Bardili alia non levia ad Heynii Notitiam literariam vel emendandam vel supplendam, adiunxeratque Codicis Parisiensis descriptionem eius, cuius varias lectiones infra videbis. Nos et haec omnia hoc libello exhibemus, et quos nuper Ioann. Henr. Vossius adhibuit codices enumeravimus. Denique breviter indicavimus recensiones poëtae novas, quae post Heynii editionem tertiam prodierunt, et alia scripta memorabilia ad Tibullum vel emendandum vel explicandum pertinentia, nec versiones omisimus germanicas, quae nobis innotuerunt. — Accipe iam quae de Collationibus monenda habemus. Sunt Collationes omnino tres, codicis Parisiensis et duarum editionum principum. Codicis Parisiensis, de quo infra expositum, collationem fecerat V. d. Bardili, quum

Parisiis esset, eamque miserat Wunderlichio. Wunderlichius acceperat eam, quum iam primae plagulae editionis novae impressae essent, usus tamen est ea inde a lib. I, 4, 68, usque ad libr. I, 7, 23. Est is codex, qui insignitur ab eo nota *Paris.* Quum autem Wunderlichius non omnes indicarit lectiones, et in iis, quas affert, enotandis aliquoties erraverit, quod ubi factum, monitum videbis, nos hanc collationem exhibuimus integram, rogamusque lectorem, ne iterum errores oriantur, ut constanter nostris utatur. Caeterum contulerat V. d. Bardili hunc codicem, excepto carmine ad Messalam, cum Ioann. Henr. Vossii editione Heidelberg. an. 1811; nos omnia ad hanc quartam Heynii editionem revocavimus. Carmen ad Messalam non descripserat Bardili, paraverat tamen sibi huius Carminis collationem V. C. Huschkius suo sumtu Parisiis factam, qui eius usum nobis benigne concessit. Carmen collatum erat cum Aldina ann. 1502; igitur haec quoque collatio ad hanc Tibulli editionem novissimam nobis fuit revocanda. — Post haec de collationibus editionum dicemus. Ac primum quidem exhibemus lectiones editionis principis eius, quae ann. 1472 form. maior. impressa est. Miserat hanc collationem V. d. Bardili Wunderlichio, qui lectiones ex ea attulit inde a libr. I, 4, 68 usque ad libr. I, 7, 23, quamquam non omnes, et in iis, quas attulit, describendis aliquoties lapsus. Vnde iterum rogamus lectorem, ut constanter nostris utatur. Appellavit hanc editionem Wunderlichius Venetam, quia viri docti eam Venetiis excusam esse suspicabantur. Sed quum hoc certo non constet, cum Huschkio editionem principem maiorem ann. 1472 eam appellare maluimus, tenendumque lectori, quam Venetam Wunderlichius nomi-

navit, eam constanter a nobis editionem principem maiorem dici. Caeterum hanc quoque collationem V. d. Bardili ipse fecerat, quum Parisiis esset, usus ad eam rem editione Ioann. Henr. Vossii Heidelb. anno 1811. Quum autem Carminis ad Messalam lectiones non enotasset Bardili, postea rogatus ab eo hoc carmen descripserat, et omnino totum librum quartum denuo contulerat iuvenis accuratissimus Waetjen, adhibita Heynii editione ann. 1777. Nos haec omnia nobis missa novissimae Tibulli editioni accommodavimus. — Dicemus iam de collatione editionis principis form. minor. ann. 1472 impressae. Est haec ea, quae secundum occupat locum in nostra editionum principum enumeratione. Appellamus eam cum Huschkio editionem principem minorem ann. 1472. Collata fuit Parisiis cum Aldina ann. 1502. Nos tamen exhibemus hanc quoque collationem quartae Heynii editioni accommodatam. Liber quartus mancus est aliquot locis, quia nonnulla in exemplari Parisiensi desunt, de qua re infra monitum. Caeterum non habuit hanc collationem V. d. Bardili, nec Wunderlichius ea usus est, sed obtulit nobis eam ex suis opibus idem ille vir celeberrimus Huschkius, cuius aliud donum supra memoratum. Graviter accusavi hunc virum in praefatione tomi primi, sed postea meliora edoctus errorem meum ingenue confessus sum in Ephemeridibus literariis Halensibus ann. 1818. Nunc repeto hoc propter exteros, in quorum manus haec editio venerit, ne mea culpa fama viri honestissimi imminuatur, cuius eximiae liberalitati tam multa debet hic libellus. — Denique exscripsimus lectiones editionis quartae principis, quot leguntur in Morellii libro infra indicato, easque suis locis inseruimus.

Restat iam, ut paucis explicetur, quam legem in his omnibus lectionibus describendis sequuti simus. Quum apud Heynium saepe aliud verbum legatur in principiis observationum, quam quod nunc habetur in textu, nos, ne qua dubitatio existeret, ubique primo loco posuimus id verbum, a quo lectiones indicatae discrepant. Deinde, ne omitteremus quod severiores desiderarent, quantumque per nos fieri posset, omnia redderentur accurate, etiam typorum calamique manifestos errores et quae in nominibus propriis reperiebantur discrepantia, diligenter notavimus. Denique si qua in re sibi constare codicem editionesve vidimus, hoc quoque monuimus, plerumque primo statim loco, ubi res occurrebat. Interpunctionis autem varietatem quod neglexinus, nemo facile reprehendat. Atque haec fere sunt omnia, de quibus lectores fuerunt monendi.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Quum inde ex eo tempore, quo ultima Heynii editio prodiit, alii etiam extiterint viri docti, qui Tibullo studium suum atque operam dicarent, multa, quae ad notitiam literariam Tibulli pertineot, melius, quam antea fieri potuerat, constituta et exposita, alia etiam prorsus nova detecta et prolata esse, haud sane est, quod mireris. Nam non antiqniorum solom editionum noue multo accoratiorem habemus cognitionem, sed Codices etiam haud pauci denuo sunt collati, novaeque recensiones huius poëtae curatae. Praecipue vero doctissimi viri, Bardili, cura studioque effectum est, ut tota, quae est de editionibus principibus, disquisitio nunc omnibus numeris absoluta videatur atque perfecta. Quae res ut maximi est momenti, ita eam in nostro hoc opere gravissimam esse, haud cunctanter pronuntiamus. Quum vero nos ei, quam Heynius secutus est, rationi omnia accommodare constituissemus, antequam ad hoc quasi caput disputationis nostrae accedamus, pauca quaedam, eaque leviora, in iis, quae in Heyoii descriptione aotecedunt, notaoda sunt.

Pag. XXIX, l. 6, pro *Vicentinam* 1482, leg. *Vicentinam* 1481.

Pag. XXX, l. 21. Veneta Scoti editio prodiit a. 1549. — At Paulli Manotii Tibullus, qui eiusd. pag. l. 8 *a f.* memoratur, a. 1558 editus est.

Pag. XL. Cum iis, quae de Seneca tradit Heynius, cfr. Harles, qui in supplement. ad brevior. notit. literat. Rom. Tom. I, p. 347 seq. « Medio, inquit, saeculo XV floruit quidam *Thomas Seneca Camers*, non latinis modo, sed etiam Etruscis literis commendatus et poëta; cuius latina habeutur

inter carmina illustrium poëtarum Ital. Florent. 1721, tom. IX, pag. 39. Is, qui Aesii, Arimini, Bononiae et Florentiae docebat una cum Porcello seu Porcellio, studium literarum graecarum, quas ignorabat, stulte sprevit. Quod igitur uterque homini latino graecis non opus esse literis temere praedicabat, imo potius odio iraque in Bassinium Parmeusem, graecarum literarum amantissimum, inflammatus, hunc omne tempus, in literis graecis consumtum, omnino perdidisse, clamitabat: Bassinium gravem nactus est adversarium, qui quidem in binis epistolis, altera prosa oratione exarata, altera poëtica, in qua ostendit, poëtas latinos sine literis graecis nihil posse, contra utrumque stilum acuit, in utraque autem epistola *Thomam Senecam Camertem*, nomine tantum Senecae appellavit. Hic igitur Seneca forsan fuit, qui interpolaret Tibullum, Virgilium aliosque poëtas, et cuius nomen appingeretur versibus interpolatis. » Praeterea nonnulla traduntur de *Seneca* illo in libro, ab Harles. laudato, Amadutii Anecdot. literar. Vol. II, p. 407, not. a. —

Ad notitiam

CODICVM

(vid. XLIII – LVII)

haec addenda erunt, atque corrigenda.

Pag. XLVII, 10. Est hic codex is, cuius collationem, accuratissime Parisiis a se factam, V. D. Bardili insigni humanitate obtulerat Wunderlichio. Lectionis diversitatem hoc signo: *Cod.* variis infra lectionibus inseruimus. Huius codicis idem Bardili hanc dedit descriptionem: constat paginis 237 fol. minori; pag. 179 post Catulli carmina haec ab eadem manu, cui codicem debemus, scripta nota extat: 1423 di 20 Novbr. Initiales literae elegiarum pictae, versuum rubro colore notatae sunt. Elegiarum, quamvis singulae spatio distinctae inscriptionibusque insignitae sunt, numerus nunquam, libri in superiori cuiusvis folii margine adscriptus est; item versus ad singulorum carminum finem numerati. Distinctionibus, praeterquam puncto, et nonnunquam punctis, quae vocant, interrogationis, non atitur librarius. — In fronte haec leguntur: codex emptus Romae a. 1703. — Ducit nos hoc ad Italicam huius codicis originem, cuius alia etiam vestigia deprehenduntur. Cfr. in var.,

lectt. ad I, 1, 46. Caeterum cfr. catalog. bibl. Reg. P. III, tom. IV, p. 418.

Pag. XLVIII, 4 *a f.* Codicum in Germania plurium collationes adhibuit Io. Henric. Vossius, quos recenset in praefat. pag. XXVIII seqq editionis, quae a. 1811 prodiit sub titulo: Albius Tibullus und Lygdamus, nach Handschriften berichtiget von Ioh. Heinr. Voss. Heidelberg bei Mohr und Zimmer. 1811, 8. Sunt ii: Monacensis, intelligenter scriptus; Bongarsianus: Vindobonensis bibl. Caesareae, chartaceus, forma 4° nitide descriptus; Askewianus, quem ex Askewii bibliotheca emit poëta Laurentius de Santen, unde venit in possessionem viri illustr. de Diez: Vossiani quinque, qui in bibl. Lugduno-Bata v. asservantur; v. Heyne p. XXX. Codicis vero Hamburgensis, nitide in membrana, Gothani, imperite in charta exarati, accuratiore Wunderlich. usus erat collatione. — Idem etiam collationem duorum codicum Zwicaviensium saeculo decimo quinto scriptorum, a celeb. Goerenzio benigne oblatam, adhibuerat. Vid. praefat. pag. XI.

Pag. LVII. 14. Ex editionibus, quibus virorum doctorum notae adscriptae sunt, praeter eas, quas Heyoius enumerat, hae nobis innotuerunt. In viri ill. de Diez copiis apparatus criticus erat in Tibullum, editiooesque Santeoianae bibliothecae, quibus Heinsii Broukhusiique manu adscriptae erant observationes et emcodationes, quibus Ioann. Heoric. Vossius in editione sua, supra a nobis memorata, usus est. Continent autem praeter ea, quae suot evulgata ab ipsis, nihil quidquam, cuius sit aliquod pretium. — Idem Io. Henric. Vossius Gryphianam adhibuit editionem anni 1561 cum variis lectionibus ex codd. et vett. editt. v. pag. XXV praefat. ad edit. laudat. – Denique quae tentata erant a Io. Schradero, quae a Burmanno maiore, diligentiusque a Burmanno secundo allata ad textum rectius constituendum, iis Vossius quidem usus est; neque tamen ea multum profuerunt ipsi Tibullo.

DE

EDITIONIBVS PRINCIPIBVS.

In notandis editionibus Tibulli principibus adhuc omnia turbata erant. Sequimur autem nos adumbrationem, quam doctis-

simus Bardili dedit. Res haec est: *Tibulli quatuor ad hunc diem certo repertae sunt editiones principes; de quinta adhuc dubitari potest.*

I

Prima prolata ab Heynio pag. LVII seq. Veneta dicta Wunderlichio, nobis et doctissimo Huschkio, editio princeps maior a. 1472 fol. (aliis 4° mai.). Est haec editio princeps probabiliter excusa Venetiis opera Vindelini Spirensis. Vid. quem Heynius iam citaverat, Panzer Annal. typogr. tom. III, p. 87, n. 84. Extat ea in bibliotheca Laurentiana Florentiae, v. Montefalc., laudat. ab Heyn., item Parisiis atque Argentorati. Haec editio neque Broukhusio visa, et Vulpio incognita fuit, cuius in notitiam ea tantum venerat, quam secundo loco recensebimus. Vt haec prima edit. pr. a sequentibus probe distinguatur, accuratam, quam dedit Audiffredi de editionibus romanis p. 123, descriptionem hic subiiciamus: « CATVLLVS TIBVLLVS PROPERTIVS et P. PAPINII STATII *sylvae*. — Ad calcem sylvarum Statii:

Tabula librorum qui sunt in praesenti volumine (*):
Albius Tibullus elegiae scriptor optimus.
Aurelius Propertius Bevanus.
Clarissimi poëtae Catulli Veronensis epigramma.
Pub. Papinius Statius Sylvarum
M. CCCC. LXXII.
(in 4° mai.)

In duobus huius editionis exemplis a me visis, altero in bibl. Corfiniana, altero ex biblioth. S. M. de Populo principio voluminis occurrit Catullus, etsi in subscriptione tertio loco nominatur. In eius fronte legitur hexastichium, quod hic exhibetur, ut in ipso opere excusum est:

H extichum (**) Guarini Verouenis Oratoris clarissimi
In libellum Valerii Catulli eius concivis.
a D patriam venio longis de finibus exul
Causa mei reditus compatriota fuit.
S cilicet a calamis tribuit cui francia nomen

(*) Quatuor poëtae, quos continet haec editio, particularibus voluminibus, in unum collectis, impressi sunt.
(**) Sic.

Q uique notat turbae praetereuntis iter:
Q uo licet ingenio nostrum celebrate Catullum
Q uovis sub modio clausa papirus erat.

Ne autem Lector erret, monemus hanc editionem adnumeratam a P. L. inter romanas editiones, ab earum choro omnino esse eliminandam. Est ea sine dubio opus Vindelini Spirensis, iisdem omnino typis ac charta excusum, quibus hic typographus Martialem (cum quo illud exactissime ac scrupulosissime contulimus) sine anno, sed circiter haec tempora impressit; et ab omnibus et quibuscunque Vdalrici Han (cui illud tribuit P. L.) editionibus, characteris qualitate valde discrepans. « Ita inscriptiones huius editionis exhibet etiam Panzer l. c., qui in fine haec adiicit: » Char. rom. Vindel. Spirae. Sine sign. cust. et pagg. num. 4 mai.

Editio princeps. Maitt. p. 320. Gaig. I, p. 411; de Bure B. L. p. 270. Laire p. 186. Romae per Vlric. Han; male, uti monet Audiffredi p. 123. Idem Laire in Ind. I, p. 288, Nicolao Ienson dat. »

Heynius quidem indicem librorum, quos continet haec editio, ita exhibuit, ut legitur apud Montefalc. l. c.; sed haec non ipsa in editione obvia verba videntur, quippe quae sunt prolata ab Audiffr. Idem Montefalc. emendationes dicit adesse et glossas quasdam, fortasse Politiani. Cfr. etiam quae infra in quartae principis editionis descriptione de hac prima passim dicit Morellius. Primae igitur huius editionis principis diversas lectiones cum lectore infra communicabimus.

II

Sequitur secunda princeps Tibulli editio, ita descripta a Panzero A. T. tom. IV, p. 7, n. 31: « SEXTI. AVRELII. PROPERTII. *Nantae Vmbri. Incipit. Liber. Aelegiarum. vel. monobilos Ad tullum.* In fine: *Sexti. Propertii. Nante. Aurelii. Poëte. Inlustrissimi. Liber. Explicit. Sub. Anno. Domini* M.CCCC.LXXII. *Mensis Februarii.* Sequitur: ALBII TIBVLLI *Equit. Ro. Poëtaeque Clarissimi Liber Aelegiarum. Primus incipit.* In fine *eius Epitaphium:*

Te quoque uirgilio comitem non aequa tibulle
Mors iuvenem campos misit in elisios.
Ne foret aut elegis molles qui fleret amores.
Aut caneret forti tristia bella pede.

Accedit breve Poëtae elogium. In fiue Tibulli anni notatio desideratur. Char. Lat. sine sign. cust. et pagg. num., 4 min.

Editio princeps secunda. Prima est Veneta h. a. Denis suppl. p. 17. Audiffr. p. 440. Cat. bibl. Pinelli II, p. 367, bibl. Ascew. pag. 121. Rossi p. 71. Pertinet fortasse ad hanc editionem etiam Catullus. »

Hac editione, ut supra iam monuimus, passim usus est Vulpius. Caeterum nos eam, cum doctiss. Huschkio, qui collationem benevole nostris usibus concessit, nominamus edit. principem minorem.

III

Tertia editio princeps memorata est ab Heynio pag. LVIII not. (*). Huius editionis accuratam descriptionem, quam dedit Morellius in biblioth. Pinelli t. II, pag. 383, n. 5051 hic inseramus: « Alb. Tibulli carmina. Absque ulla nota (circa an. 1472) in 4°. – Editio princeps, exemplar venustum. – Omnium editionum, in quibus Tibullus seorsim a Catullo et Propertio prodiit, quatenus quidem constat, haec prima videtur, eademque summae raritatis, neque minoris pulchritudinis est. Desunt in ea numeri, signaturae, et custodes: paginae singulae carmina quatuor et viginti ut plurimum continent. Character Romanus ac perelegans est, planeque idem, quo *Florentius de Argentina* orationem *Iacobi Romani* pro populo Brixiensi ad Nicolaum Tronum Ducem Venetiarum an. 1472 impressit, ac *Sexti* quoque *Rufi* Breviarium historiae romanae, *Ioannis de Sacrobusco* Sphaeram, *Augustini Dati* Elegantiolas latini sermonis, et *Ovidium* de Arte amandi carmine Italico redditum, sine ulla temporis et loci nota edidit..... Ac iis quidem addendus est *Dares Phrygius*, hoc eodem omnino charactere excusus..... Vbinam vero *Florentius* hic *Argentinensis* typographiam exercuerit, lubens ego cognoscerem; licet Venetiis, vel saltem intra Venetam ditionem exercuisse omnino putem. — Ad Tibullum quod attinet, is titulum hunc praefert literis maiusculis impressum:

ALBII. TIBVLI. POETAE. INLVSTRIS. LIBER. PRIMVS. ET. PRIMO. PRAEMIVM: QVOD. DIVITIIS: ATQVE. MILICIA. SPRETIS. DELIAM. AMET. ET. AMORI. VACARE. PRORSVS. VELIT. INCIPIT. FOE.

In fine est Sapphus epistola ad Phaonem ex Ovidio, cui hocce distichon demum accedit:

Illa fucreus (*) phaoni quam scripsit epistolam (**) sappho,
Explicit: ex graeco transtulit. Ovidius. »

IV

Quartam denique Tibulli principem editionem, eamque rarissimam, neque ab Heynio, neque a Panzero, nec ab alio quoquam ante memoratam, accurate describit Morellius in epistola, quae adiecta est libro italico sermone conscripto: Saggio epistolare sopra la tipografia del Friuli nel secolo XV del conte Antonio Bartolini. In Udine 1798, 4 mai. Hanc editionem, a Bartolinio comparatam, Bartolinianam vocat Morellius. Nos autem ex ea, quam ibi dedit Morellius, huius libri descriptione, quae ad nostrum finem pertinere videbantur, excerpere, et in latinum sermonem conversa huc transferre haud alienum putavimus. Primum igitur librum Bartolinianum definit Morellius in 4 minore, charactere rotundo, sine temporis, loci aut typographi indicio, eumque distinguit ab iis, quos modo commemoravimus, aliisque libris. Tunc haec sequitur descriptio: « ut bene cognoscatur editio, quae nunc in lucem protracta est, distinguaturque ab reliquis, haec observare iuvabit. Principium est:

ALBIVS TIBVLLVS EQVES RO x P x
Iuitias alius fulvo sibi congerat auro
Et teneat culti iugera magna suli x

Poëmata, quantum ad numerum et divisionem attinet, iam sunt, ut in veteribus editionibus sine commentariis, nisi quod in tres libros sunt divisa, ut in editione a P. Audiffredi memorata (quam nos secundo posuimus loco) cum librorum significatione literis maiusculis expressa. Quartus habet inscriptionem maiusculis idem literis expressam AD MESSALAM sine libri significatione. Inscriptiones modo adsunt, modo desiderantur, itemque literae initiales; quae quando inveniuntur, charactere sunt minusculo, eo consilio positae, ut maiusculae inde fierent coloribus distinctae. Character rotundus quidem est, sed paulo rudior, magnaeque formae, ita ut integra quaeque

(*) Voluit *furens*. Editor.
(**) Lege *epistola*. Idem.

pagina plerumque viginti quatuor tantum lineas habeat. Lineae sunt inaequales, paginarum formis in prelo non satis constrictis, ceteraque omnia apparent, quae una cum his vetustatis indiciis in libris, eadem aetate impressis, iuveniri solent. Singulare est, quod alia distinctionis signa non reperiuntur, praeter parvulas literas x, tam pro virgula, quam pro puncto positas: quam rem, quantum memini, alibi non animadverti. Haec omnia nihil valent ad cognoscendum locum, typographum aut impressionis annum: vix, quum Italica editio sit cognita, coniectura aliqua fieri potest ex chartae nota, litera B in circulo posita, tribuendam esse *Thomae Ferrando*, claro typographo Brixiensi, cuius epistolas *Phalaridis* iam notavi in indice Pinelliano num. 3765, ubi vero effici non poterat, utrum ille editor an typographus tantum esset. Revera eadem nota invenitur in *Francisci Asulani Acerba* et in *Statutis Brixiensibus* anni 1473 ab hoc typographo impressis, ac teste clarissimo Boni, qui uberius egit de Ferrandi editionibus in literis typographicis, etiam in *Propertio* eiusdem Ferrandi sine anni nota (pag. LXXIX), qui an eadem, qua Tibullus, sit impressione, videndum erit: quod quominus statuatur, vix prohibet parvum hoc discrimen, quod Tibullus diphthungos *ae* et *oe* iunctas habet, Propertius separatas. Ceterum non est silentio praetereundum, characterem Tibulli similem quidem esse, neque tamen eundem, qui Phalaridis, Acerbae ac Statutorum Brixiensium, qui tres soli veteris impressionis libri, hac aetate noti, Ferrandi nomen habent, diligenterque a me fuerunt inspecti....... Satius igitur erit, aliunde novam lucem exspectare, ut haud dubitanter aut Ferrando tribuatur Tibullus aut aliis, et, quum bona desint argumenta, in medio relinquere, quaenam e tribus Tibulli editionibus (a nobis secundo, tertio, quarto loco positis) prima fuerit, et qua re praestare iis dici possit trium poëtarum editio, quae Venetiis prodiit a. 1472 (primo loco a nobis posita). Sed non hoc tantum nomine pretiosus est hicce Tibullus, quod vetustate est insignis ac novitate sua: inde praesertim est maximi faciendus, quod bonae inspersae sunt lectiones, quae aut omnino, aut maximam certe partem in libris, isto tempore impressis, non deprehenduntur: ut intelligatur, non ex alia editione describi potuisse, nisi rarissimam illam sequatur per *Florentium de Argentina* (tertio loco a nobis positam), cuius exemplar Pinellianum cum tot aliis pretiosissimis libris in Britanniam abiit, neque aliud hic remansisse notum est,

quod inspicere possim. Maiore, quam mihi concessum est, otio opus esset ad internum libri pretium penitus cognoscendum..... In universum tamen textus magis conspirat cum editione Audiffrediana, quam cum Veneta a. 1472, quae bene intelligitur viri docti opera meliores lectiones sortita esse, quam in duabus aliis deprehenduntur. (Sequuntur iam variae lectiones pauculae enotatae, suis locis a nobis insertae.) Qui minuta respicere velit, arguere etiam possit, hanc editionem, utpote omni additamento carentem, reliquis fuisse priorem, quum Audiffrediana epitaphium habeat vitamque Tibulli in fine, Veneta a. 1472 haec duo poëmata, Ovidiique de morte Tibulli elegiam, editio per Florentium de Argentina epistolam Sapphus ad Phaonem, ex Ovidii Heroidibus desumtam, et fortasse alia etiam. Sed hoc non sufficit ad probandam maiorem vetustatem, neque adeo melior lectio, quae plerumque obtinet in editione a. 1472, quae poëmata collata exhibet atque emendata, causam praebet satis idoneam, cur aliis, anni nota carentibus, posterior putetur; quum fieri potuerit, ut alius editor etiam post hanc maluerit, sive exhibere Tibullum ex codice manuscripto, quem omni alio textu pluris faceret, sive ex suo ipsius non ex aliorum iudicio emendatum. Ceterum non crediderim, editionem a nobis iam examinatam priorem esse a. 1471, neque posteriorem anno 1475: quantum coniicere licet ex complexione iudiciorum quorundam, quae non facile eruuntur, nisi a peritis oculis, quaeque errorem vix admittunt. « Atque haec quidem quartae huius Tibulli principis editionis a Morellio data descriptio. –

V

Unum nunc adiicere placet, in catalogo librr. imprr. Musei Brit. sub v. *Tibullus* proferri *Tibullum* 1472, 8, itemque sub v. *Propertius*, *Propertium* 1472, 8. De quibus editionibus quum nihil alibi memoratum inveniatur, atque huic nutitiarum generi non multum sit tribuendum, res in incerto videtur relinquenda iisque commendanda, qui occasionem habeant accuratius in eam inquirendi.

DE

EDITIONIBVS QVAE SECVTAE SVNT.

Pag. XL *not.* (*). Mediolanensis haec a. 1480 ex Broukhusii catalogo memoratur in biblioth. crit. Amstelod. vol. I, part. III, pag. 58.

Pag. LXV, 2. Ei quod in manibus babuit Panzer, exemplo folium primum deerat. Atque, teste Harles Supplem. ad brev. notit. litterat. Rom. tom. I, p. 350, censor in ephem. litter. Gothanis a. 1793 n. 52, pag. 462, deprehendit id nullum aliud esse exemplar, ac id, quod Io. Thanner 1500 4 prelo exire iusserat. Cfr. Io. Henr. Voss. praefat. ad Tibull. edit. supra memorat. pag. XXVI, XXVIII.

Pag. LXVIII, 10. *Catullus. Tibullus. Propertius. His accesserunt Corn. Galli fragmenta.* Basileae per Nicolaum Brilingerum, 1546, 12. Exstat in biblioth. Academ. Gottingens.

Pag. LXIX, 4. Editionem Antwerpianam apud Christophorum Plantinum a. 1560, charactere romano, cuius in fine paginae mentionem iniicit Heynius, censor in bibl. crit. Amstel. vol. I, part. III, pag. 58, plus semel oculis usurpasse se dicit, eamque iam in Francii, Broukhusii et Crevennae catalogo inveniri.

Pag. LXXII, 12. Vide de hac editione Sauten. in bibl. crit. vol. I, p. III, pag. 59, 60.

Pag. LXXIII, 2 *a f.* Negat Io. Henr. Voss. praef. p. XV Scaligerianam recensionem in hac editione expressam. Idem recte monet, *Passeratii* notas non totum complecti librum quartum, sed solum carmen ad Messalam.

Pag. LXXIII, 8. Pro *repetita editio* 1620, leg. *repetitae editiones* 1618 *et* 1621.

Profert Io. Henr. Vossius praef. p. XXV ex biblioth. Heidelb. editionem impressam Parisiis ap. Orry a. 1608 cum notis *Cyllenii*, *Statii*, *Mureti*, *Dousae*, *Scaligeri*. Haec eadem videtur esse editio, quam profert censor in bibl. crit. vol. I, p. III, pag. 59, a. 1608, in fol. impressam, *Lutetiae in officina typographica Claudii Morelli, via Iacobaea ad insigne fontis, non sine Regis privilegio*: quem titulum dicit esse libri, quem ipse possideat, a nemine fortasse memoratum, in quo, textui sub-

iectae notae, apparent *Cyllenii*, *Statii*, *Mureti*, *Dousae filii*, *Scaligeri*. Hanc autem editionem meram repetitionem existimat eius, quam a. 1604 memorat Heynius, nisi eadem sit, titulo tantum fraude bibliopolae mutato, cuius in editionis titulo typographus legatur *Marcus Orry*, *via Iacobaea*, *ad insigne leonis salientis*.

Pag. LXXIII, 9 a f. Vna cum his *Gebhardi* animadversionibus textus prodiit *Catulli*, *Tibulli*, *Propertii Corneliique Galli suppositii*. Titulum descriptionemque huius editionis alteriusque Gebhardianae a. 1621 dedit Barthius edit. Propert. pag. XLIII, XLIV.

Pag. LXXV, 14. Editorem Cantabrigiensis huius editionis 1702 nominat Wolfius anall. litt. fascicul. I, p. 18. Est *Annesley*, post comes *de Anglesey*.

DE

NOVISSIMA TIBVLLI LITTERATVRA.

Pag. LXXVI, 13.

Hoc unum iam restat, ut ea, quibus inde ex eo tempore, quo ultima Heynii editio prodierat, Tibullo, vel novis adornandis recensionibus, vel aliis, quae ad crisin huius poëtae pertinent, scriptis, consulere studuerint viri docti, breviter indicemus. Ac primum quidem ipse *Ern. Car. Frid. Wunderlichius* concinnaverat editionem, qua, Heynianam textus recensionem secutus, iuventutis commodis prospiciebat quum elaboratis denno carminum argumentis, tum brevi etiam in locis difficilioribus adiecta adnotatione. Prodiit haec editio anno MDCCCIX hoc titulo:

Albii Tibuli carmina, *libri tres*, *cum libro quarto Sulpiciae et aliorum*. *Ex recensione Heyniana cum animadversionibus edidit E. C. F. Wunderlich*, *philos. in Acad. et literar. humanior. in gymnas. Gotting. Doctor. – Gottingae*, apud Danckwerts. 8.

Post hunc *Io. Henr. Vossius* duas curavit editiones, quae intra unius anni spatium lucem viderunt.

Albius Tibullus et Lygdamus, *codicum ope emendati a Io. Henr. Voss.* Heidelberg. apud Mohr et Zimmer, 1811, 8.

Albius Tibullus und Lygdamus, *nach Handschriften berichtiget von Ioh. Heinr. Voss.* ib. apud eosd. 1811, 8.

In priore quidem editione nonnisi nova textus recensio exhibetur; in altera vero adiunctus est etiam commentarius, quo vel lectiones, quas recepit, vel coniecturas cum suas ipsius, tum aliorum, quas intulit, defendere studuit. Ad textum vero constituendum undecim ille codd., nondum collatis, et multis praeterea editionibus antiquioribus usus erat. Iudicium de hac editione apud alios esto: nobis satis est eam indicasse. —

Deinceps vir doctissimus, *Immanuel. Georg. Huschke*, professor Rostochiensis, qui et ipse Tibullum cum suis animadversionibus editurus est, anno MDCCCXIII primam libri primi elegiam, speciminis loco, recensuit atque illustravit; anno insequente eandem repetiit, atque tertium et septimum eiusdem libri carmen adiunxit.

Albii Tibulli Elegiae tres, diversitatem lectionis Vossianae suasque animadversiones adiecit Im. G. Huschke. Rostoch. ap. Adler. 1814, 4.

Novissima totius Tibulli editio debetur *Conr. Al. Bauero*, regi Bavar. a consil. legat.

Albius Tibullus. Mit teuscher Uebersetzung, und einer Auswahl der vorzüglichsten prüfenden und erlauternden Anmerkungen verschiedener Gelehrten. 1816, 4.

Qua editione, quum per bibliopolam non vendatur, ideoque paucis tantum innotuerit, quid auctor praestare voluerit, breviter exponamus. In praefatione primum docte disseruit de vita Tibulli, deque tempore cum ipsius poëtae, quo vixerit, tum carminum, quo probabiliter scripta sint, accuratius constituendo, deinde de Vossii ratione, qui tertium elegiarum librum Lygdamo adscribit, et carmen ad Messalam Tibullo vindicat, quid censeat, paucis declaravit, denique nonnulla de editionibus huius poëtae adiecit. Textui e regione posuit versionem vernaculam, subiectis brevibus notis, quae interpretationem atque explicationem maxime spectant. In fine editionis tres exhibentur commentationes, in quarum prima de nova *Io. Henr. Vossii* textus recensione, altera de eiusdem versione germanica disserit; tertia exponit de pede trochaico, qua lege in hexametros nostrae linguae admittendus sit. – Ceterum auctoris nomen, quod in titulo et praefatione omissum est, legitur in fine alterius commentationis pag. 182.

Ex scriptis virorum doctorum, quae Tibullum spectant, haec nobis innotuere:

H. C. A. Eichstadii programma: *Disputantur nonnulla de iis, quae novo Tibulli editori vel cavenda vel faciunda sint.* Ienae, 1806, fol.

Eodem anno etiam *Io. Aug. Goerenz* edidit programma:

Tentamen criticum in loca quaedam carminum Tibullianorum. Zwickav. 4.

Epistola critica in Tibullum, pseudo-Tibullum et Propertium, ad virum perillustrem H. C. A. Eichstadium, auctore Ern. Car. Chr. Bach. Gothae apud Ettinger. 1812, 8.

Denique tribus abhinc annis vir doctissimus *Immanuel. Georg. Huschke* scripsit:

Commentat. ad Tibulli I, 9, 22, in *Frid. Aug. Wolf analectis literar. fascicul.* I, pag. 164–184. 1816, 8. –

Ex versionibus germanicis, quae metrice scriptae sunt, has indicasse sufficiet:

Tibull's Elegieen, lateinisch und deutsch, von Frid. Carlv. Strombeck. Goetting. apud Dietrich. 1799, 8.

Die elegischen Dichter der Romer, übersetzt von D. F. Koreff. tom. I (qui continet Tibullum) Paris. apud Schoell. 1810, 4 – Prodiit etiam sub titulo:

Tibulls Werke, der Sulpicia Elegien und einige elegische Fragmente andrer, von etc.

Tibullus und Lygdamus, übersetzt und erklart von Ioh. Heinr. Woss. Tubing. apud Cott. 1810, 8.

Denique novissima versio est *Baueri*, de qua v. supra.

COLLATIO

TIBVLLI CODICIS PARISIENSIS

DVARVMQVE EDITIONVM PRINCIPVM ANNI 1472

CVM

EDITIONE HEYNIO-WVNDERLICHIANA

LIBER I

ELEGIA I

In Codice Parisiensi haec legitur inscriptio: *Albii Tibulli Poëtae* (in cod. *poëte* est, litera *e* pro *ae* posita, constanti huius librarii consuetudine, quam semel adnotasse satis est) *illustris liber incipit*: singularum vero elegiarum argumenta in eo non praefixa sunt. In editione principe maiori anni 1472 haec leguntur verba in principio: *Albii Tibulli. eq. Ro. poëtae. Cl. Liber primus quod spretis divitiis Deliam amet et amori serviat.* Nam elegiarum numeri in ea non appositi sunt, sed praemissa inscriptione singula carmina distinguuntur. Denique in editione principe minori eiusdem anni, quamvis plerumque praeposita est brevis inscriptio, primum tamen hoc carmen ea caret.

vs. 2 *iugera multa*) Codex *magna*.

6 *exiguo*) Cod. et edit. pr. mai. *assiduo*. Ceterum constans haec est scriptura codicis et huius verbi et similium, quod semel moneo.

12. *florea*) Cod. et utraque edit. *florida*.

14. *deo*) in omnibus tribus, *deum*.

17. *hortis*) Cod. et ed. pr. min. *ortis*.

18. *saeva*) in edit. pr. mai. *seva*.

19. *felicis*) *felices* praebet cod., ed. min. *foelicis*.

20. *nostra*) *vestra* est in cod. Pro *innumeros lustrabat* edit. pr. min. habet *inumeros lustrabit*.

22. *hostia magna*) omnes tres *hostia parva*.

24. *clamet*) in edit. pr. min. *clamat*.

25. *iam possum*) cod. cum edit. mai. pr. *non possum*, edit. pr. min. *non possunt*.

26. *longae*) edit. pr. mai. *longe*, et vs. 27 *hortus* pro *ortus*. Qua quidem in scriptura sibi non constat.

29. *bidentem*) in cod. *bidentes*.

31. *agnamve*) edit. pr. mai. *agnamne*; eadem pro *fetumve* praebet *foetumque*.

34. *de magno*) edit. pr. mai. *de magno praeda petenda grege est.* Sic quoque edit. min., nisi quod *preda* in ea scriptum.

36. *Palem* tuentur etiam cod. et ed. pr. mai.

37. *assitis*) Vtraque edit. *adsitis.* Quum vero neque editio Heyniana, neque mei libri in huius verbi scriptura sibi constent, varietatem in ea postbac praeteriri consultius duco. In eodem versu legunt *vos e.*

44. *si licet*) Mendosam lectionem *scilicet* habent editt. principes. Porro omnes tres consentiunt in lectione *levare toro*, nisi quod cod. *thoro* scribit, quam rationem semper ille sequitur.

46. Pro *detinuisse* omnes servant *continuisse*. – In versu seq. cod. *ibernus* pro *hibernus*, ut saepe alias pro *hortus* dat *ortus*, *Aemonios* pro *Haemonios*, et contra *circha* pro *circa*, *Cherintus* pro *Cerinthus:* quae quidem omnia eum vel in Italia exaratum, vel ex Italico codice descriptum esse, satis clare ostendunt.

48. *igne iuvante* est in omnibus tribus. – Vs. 50 edit. pr. mai. *quis maris.*

51. Omnes dant, inverso ordine, *pereat potiusque.* Praeterea cod. scribit *smaragdi.*

54. *hostiles*) Cod. et ed. pr. mai. *exiles.* Sic etiam edit. pr. a Morellio in epistol. descripta. Vid. notit. literar.

57. Altera lectio *cupio* invenitur in edit. pr. min.

59. Cod. *supprema.*

60. *Te teneam*) Vtraque edit. pr. *et teneam.*

62. Pro *lacrimis* in editt. principibus constanter scriptum *lachrymis.* Quod saepius monere, non videtur operae pretium.

64. *Vincta nec*) Cod. *iuncta nec.*

71. *subrepet*) idem *surrepet.*

72. *capite*) Cod. et edit. pr. mai. *capiti.* Sic etiam habet edit. pr. apud Morell.

78. *Despiciam dites*) Vtraque edit. pr. *Dites despiciam.*

ELEGIA II

In edit. pr. mai. haec legitur inscriptio: *Queritur de ianua clausa et ad ipsam atque amasiam suam multis utitur blanditiis:* ex edit. min. nihil enotatum reperio.

3. *perfusum*) Cod. *percussum*.

5. *nostrae*) insigni varietate edit. min. *mater*. Vid. Heyn.

6. *firma sera* in omnibus.

7. Edit. pr. mai. *domini*, *te v. hymber*. Edit. pr. min. *difficili*.

10. *Neu furtim*) Cod. *Nec furtim*. – Idem vs. 13 in textu quidem *voce* habet; at in margine ab eadem manu, quae codicem descripsit, adiectum: *alii* nocte.

14. *florea s.*) omnes tres consentiunt in *florida s.*

17. *iuvenis*) Cod *iuvenum*. – Mox in edit. min. *tentet*.

18. *fixo*) Cod. *falso*. – Pro *reserat* edit. pr. min. *reseret*. – Edit. pr. apud Morell. utroque loco futurum habet: *tentet* – *reseret*.

19. *descendere*) Cum edit. pr. mai. vulgatam *decedere* servat cod.; edit. pr. min. *discedere*.

22. *addere* legitur in utraque edit. pr.

23. *docet*) Cod. et edit. pr. min. *decet*.

26. Pentameter in cod. ab eadem manu suppletur ita: *Ille deus certae dat mihi signa viae*. Vtraque editio effert hoc modo: *Securum in tenebris me facit esse Venus*.

28. Edit. pr. mai. scribit: *premia*. – Vs. 31 eadem *hybernae*, ut II, 7, et vs. seq. *hymber*, et I, 47 *hybernus*, quam scripturam in his similibusque verbis eam semper tenere, semel hic monitum sit. – Cod. *ibernae*, quem morem deserit II, 3, 48, ubi *hybernas* scribit. – Eadem inconstantia in edit. princ. min. –

35. *femina fias*) Cod. *femina fiat;* at edit. pr. mai. *foemina fiet*.

37. *Neu str. terrete*) *Ne str. terete* Cod.; in *ne* consentiunt etiam editt princ.

40. *omnes*) Edit. pr. min. *omnis*

42. *rabido*) Omnes tres *rapido*.

46. *Fulminis* — *sistit*) Liber scriptus et impressi consentiunt in lectione *fluminis* – *vertit*. – Mox cod. *ellicit*.

49. *tenet*) Editt. princ. *ciet*.

53. *herbas*) Edit. min. *artes*.

54. *Hecates*) Cod. *Hecatae;* edit. princ. min. *Hecate.*

56. *quis*) Etiam cod. *quis.* Et sic ille semper.

58. *ipse toro*) *esse toro* edit. pr. min. – Mox edit. mai. *Tu tantum – caetera.*

60. Pro *ille nihil* omnes offerunt *esse nihil.* – Pro *se dixit* vs. seq. habet ed. pr. min. *sibi dixit;* eadem vs. 63 scribit *thaedis.*

67. In nostris etiam libris versus sequentes cum superioribus cohaerent, nulla distinctione facta. – Ceterum hic semel edit. pr. mai. scribit *quom;* pro *posset* edit. pr. min. legit *possit.*

68. Cod. *malluerit.* – Vs. 69 edit. pr. mai. *Cylicum.* – Vs. 70 edit. pr. min. *Castro.*

71. *Totus et argento contextus*) Etiam cod. *Argento totus contectus.* v. Heyne.

73. *mea, sim tecum modo, Delia, possim*) Mira hoc loco in libris varietas. Cod.

modo si tecum, mea Delia, possim.

quo Wunderlichii coniectura egregie firmatur. Vtraque edit. pr.

mea, si tecum modo, Delia possem.

74. *in solo*) Vitiosam lectionem *insolito* exhibent editt. princ.; duobus verbis cod. *in solito.*

75. *retinere*) Cod. *tenuisse.*

76. *inculta*) Cod. et edit. mai. *in culta;* minor *Mollis et in cultus.*

77. *Tyrio – toro*) Cod. *tyro.*

79. *tum*) Cod. cum edit. pr. mai. *tunc.* – *plumae.* edit. maior. *pluviae: nec.* – Pro *soporem* Cod. *sopore.*

82. *nunc – luit?*) Cod. et edit. pr. mai. *num – luit?*

83. *incestus*) *incaestus* praefert utraque edit. pr.

84. *deripuisse*) Solemni confusione cod. cum edit. pr. mai. *diripuisse.* Edit. min. *dirripuisse.* – Edit. mai. vs. 89 scribit *letus.*

90. *non uni saeviet*) Edit. min. *non vanus scaeviet.* Cod. et edit. mai. *non unus saeviet* – Vs. seq. edit. mai. *iuvenem.* Praebet etiam edit. pr. apud Morell.

96. *detinuisse*) Edit. pr. min. *detenuisse.* Eadem vs. 97 *circumuenit* (sic). Semper enim haec editio pro *v* ponit *u.*

99. *parce*) corrupte edit. mai. *par te.*

ELEGIA III

Inscripta est in utraque edit. pr. *ad Messalam.*

1. Pro *Aegaeas* edit. mai. *Aegeas.* – Eadem vs. seq. *memor es ipse.*

3. *Phaeacia*) *Phaeacia* cod. et edit. mai., in qua, quod semel hic monemus, et hoc nomen proprium et reliqua omnia minori ab initio litera scribuntur.

4. *Mors, precor, atra, manus*) Consentiunt omnes tres in altera lectione *Mors modo nigra manus.*

6. *moestos*) Cod. *mestos*, et ubique hanc servat scripturam. Edit. mai. hoc quidem loco habet *mestos;* sibi tamen non in omnibus constat locis.

7. *Assyrios*) Cod. *assirios.*

9. *quam mitteret*) Cod. *cum*, ut constanter scribit pro *quum*, quod hic in utraque edit. legitur.

10. *consuluisse*) Edit. mai. *consoluisse.*

11. *sustulit*) in cod. *substulit.* – Pro *illi* in edit. pr. mai. *ille.*

12. *Retulit*) *rettulit* scribit edit. pr. min., quae deinde cum maior. dat vitiosum *omnia.*

13. *nunquam*) *numquam* cod.; *nusquam* edit. pr. min.

14. *Quin fleret*) Ex omnibus tribus enotatum *quum fleret.*

17. *causatus aves, aut*) Cod. cum edit. pr. mai. *c. aves: dant.* Edit. pr. min. *causatus aves dant.*

18. *aut*) deest in omnibus.

19. *O quoties*) Edit. min. *quotiens*, ut vs. 24 *totiens.*

21. *ne quis*) Cod. cum edit. pr. min. *neu quis* – Praeterea cod. scribit vs. 22 *prohybere*, et vs. 23 *Ysis.*

23. *mihi*) Editt. principes *tibi.*

25. *pie dumque sacra*) Cod. *pie deumque sacra* (sic).

26. *secubuisse*) Edit. pr. min. *succubuisse.* – Eadem vs. 29 pro *persolvens Delia voces* habet *persolvat delia poenas.*

32. *Insignis*) Duobus verbis edit. pr. mai. *In signis.*

35. *At mihi*) *Vt mihi* ex edit. pr. min. enotatum.

34. *Reddereque – menstrua*) *Reddere et – mascula.* In scriptura vocis *tura* neque cod., neque editt. eandem ubique sequuntur normam.

37. *Nondum*) Cod. hic et ubique *nundum.* In edit. mai., ex qua et ipsa hic *nundum* enotatum, non eadem constantia. Edit. princ. min. *non ceruleas.* – *contemserat*; cod. *conspexerat;* editt. princ. scribunt *contempserat.*

38. *Effusum*) Cod. *effussum*; idem vs. 42 *fraenos*.

45. *Ipse mella dabant*) in edit. pr. min. *ipse mella dabat*. — Pro verbis *ultroque ferebant* edit. pr. mai. *nec bella nec enses*, ex vs. 47 haud dubie repetitum.

47. *ensem*) omnes tres hic dant *ense*.

49. *nunc vulnera*) Cod. et edit. pr. mai. *et vulnera*.

50. *multa reperta via*) Editt. princ. *mille repente viae*.

54. *his scriptus*) Edit. pr mai. *in scriptus*, min. *inscriptus*, cod. *inscriptis*, qui praeterea *hossa* scribit.

55. In scriptura *consumptus* hic quidem omnes tres consentiunt.

58. *ad Elysios*) Cod. et edit. pr. mai. *in El.*

59. *vigent*) deest in edit. pr. min. – *vagantes*) Maior vitiose *vagentes*. – Vs. 63 in edit. min. scriptum *cassia*.

63. *Hic iuvenum*) Cod. *hac iuvenum*, edit. pr. mai. *at iuvenum*, min. *et iuventum*.

69. *Tisiphoneque*) Cod. *Tesyphoneque*, edit. pr. min. *Thesiphoneque*.

71. *Tum*) *Tunc* in omnibus tribus. – Vs. seq. edit. pr. mai. *erratas*.

73. *tentare*) Solus cod. *temptare*. – Idem pro *Ixionis* habet *Ysionis*, edit. pr. mai. *Isionis*.

75. *Tityos*) Cod. *Tycius*, Edit. pr. mai. *Tityus*, min. *Tytius*. Quamquam nomina propria in nostris etiam libris mire plerumque sunt depravata, ubique tamen, ut accurati simus in hac re, varias, quae enotatae sunt, lectiones apponemus.

76. *viscere*) Edit. pr. min. *sanguine*.

79. *quae*) in omnibus est *quod*.

80. *Lethaeas*) Cod. cum edit. pr. mai. *letheas*.

86. *plena*) Cod. *pleno*. – Idem vs. seq. *circta* pro *circa*.

89. *nuntiet*) Edit. pr. min. *nunciet*

91. *Tunc mihi*) in cod. *nunc mihi*.

ELEGIA IV

Haec in edit. pr. mai. praefixa sunt verba: *Ad Priapum de amoribus puerorum*, ex min. nihil enotatum.

3. *Quae tua formosos cepit*) *coepit*. *Quae tua formosa*. Sic edit. pr. mai.

7. *Tum Bacchi*) Cod. *Tunc Baci*. Rarior in eo est scriptura *Bacus*; plerumque *Bachus* exaratum; nuspiam vero, quan-

tum observavimus, *Bacchus*. - *respondet*) omnes tres *respondit*.

8. *curva sic*) Edit. pr. mai. *curvus sit*; min. *curva sit*.

9. *O fuge*) In edit. pr. mai. *offuge*; in min. o *fugae*.

13. *Huic quia*) Cum edit. pr. min. praebet cod. *hic quia*; at edit. mai. *hunc quia*. - Porro pro *audacia* cod., ut saepius, *audactia*. - Denique edit. mai. *coepit*.

14. *stat*) *stet* est in edit. pr. mai.

15. *Sed te ne capiant... negarit*) Cod. cum edit. pr. mai. *sed ne te capiant... negabit*. — Vs. 16 edit. pr. mai. *tedia*, ut alibi *premia* etc.

22. *longa ferunt*) Cod. cum libris impressis *summa ferunt*.

24. Pro *iurasset* edit. pr. min. *iurasse*. — *quidquid*. Constant sibi omnes tres in scriptura *quicquid* et hic et ubique.

25. *Sinet Dictynna*) Cod. cum edit. pr. min. *Sinit Dictinna*; edit. pr. mai. *sinit Dictina*.

27. *transiit*) In omnibus *transiet*.

28. *segnis*) Vitiose cod. *senis*. - Mox omnes *remeatque*.

29. *deperdit*) *dependit* ex edit. pr. min. affertur.

30. *alba*) Omnes tres offerunt *alta*.

33. *ego* abest a cod. et edit. pr. min. Praeterea pro *serior* cod. *senior*.

34. *Moerentem*) Mendose in edit. min. *morientem*.

36. *non ullam*) Omnes tres *non illam*.

37 *aeterna*) Edit. pr. mai. *aeterno*. - *iuventas*) nostri omnes praeferunt *iuventa*.

38. *intonsus*) Cod. *intonsum*. - *utrunque* scribit edit. pr. mai., ut vs. 41 et 43 *quanvis*.

39. Cod. hic et ubique *temtare*, rarius *temptare*, ut I, 3, 73. - Pro *libebit* in edit. pr. min. est *licebit*.

40. *Cedas*) Cod. cum edit. pr. min. *credas*. - Solus cod. deinde pro *vincit* habet *vincet*.

43. *picea*) Cum edit. pr. mai. cod. *picta*.

44. *admittat nimbifer*) Cod. *amiciat imbrifer*, Edit. pr. mai. *admittat hymbrifer*, minor *annuntiat imbrifer*.

48. *opere*) *opera* praebent cod. et edit. pr. min.; *operi* est in mai.

53. *Tunc - tunc*) cod. *tunc - tum*, edit. pr. min. *tum - tum*.

55. *mox offeret*) In omnibus tribus *post afferet*. - Pro *ipse rogantī* Edit. pr. mai. *ipsa volenti*.

59. *At tibi, qui*) Omnes tres *iam tu qui*.

61. *Pieridas*) Edit. pr. mai. et min. *Pierides*. – Posterior etiam pro *amate* praebet *amare*, et vs. 62 pro *Pieridas* iterum *Pierides*.

63. *est Nisi coma*) In cod. scriptum *est non ni coma*; edit. pr. mio. *nysi est coma*.

65. *vivet*) Cod. *vivent* (sic). In edit. pr. min. vero clare expressum *vivent*.

68. *Idaeae*) Cod. *Ydaeae*, edit. pr. mai. *Ideae*. – Ab hoc iode versu, quum Wuoderlichius codicis Parisiensis et editionis priucipis, quam nos *maiorem* nominamus, uteretur collatione, a viro doctissimo Bardili liberaliter oblata, in novissima illius editione usque ad Eleg. VII, vs. 23 libri primi, horum librorum varietas enotata est. Designatur autem *Cod.* apud Wunderlichium *Paris.*, et edit. pr., quae nobis vocatur *maior*, apud illum *Venet*. Vid. praefat.

69. *expleat*) Edit. pr. mio. *impleat*.

70. *Phrygios*) Cod. *Frigios*.

72. *Fletibus*) Omnes tres *flentibus*.

73. *Titio*) Cod. *Tacio*, utraque edit. pr. *Tityo*, quam scripturam etiam vs. seq. serv.

77. *me, qui*) Cod. *qui me*. – Idem vs. 80 *diducat*.

81. *Heu, heu*) Cod. *he heu*. – *Marathus Lento*) Edit. pr. min. *lento Marathus*.

83. *turpis*) In utraque edit. pr. *turbis*.

ELEGIA V

Ioscriptio in edit. pr. mai. haec est: *Queritur quod cum pro amica vota fecerit alter eam teneat.*

1. *discidium*) Cod. et edit. mai. *dissidium*, minor *desidium*. – Vs. 2, Cod. *sortis* pro *fortis*.

3. *verbere*) In edit. pr. min. male expressum *vebere*. – *turben*) Cod. et edit. pr. mai. *turbo*.

5. *ferum*) Edit. pr. mio. *ferrum*. – *libeat*) mai. *liceat*.

6. *posthac*) Cod. et edit. pr. mai. *post haec*.

7. *per te*) Io omoibus tribus *parce*. – Vs. 9 edit. mai. pro *defessa* duobus verbis *de fessa*.

11. *ter circum*) Vtraque edit. pr. *te circum*. – Deinde scribit *sulphure*.

12. *praecinuisset*) Edit. pr. mai. *pertimuisset*. – Eadem pro *possent* vs. seq. *possint*.

16. *Vota novem Triviae*) Cod. *voca novem ereme*. Edit. pr. mai. *vota novem Veneri*.

23. *Et mihi*) Omnes tres consentiunt in lectione *aut mihi*. Wunderlichius quum in Cod. et edit. pr. mai. *at* legi notaret, hunc locum cum vs. 19, ubi in collat. *at* extat, confudisse videtur.

25. *consueseit amantis*) Cod. cum edit. pr. mai. *consuescet am.*

28. *segete spieas*) Omnes tres *segete et spicas*. – Porro edit. pr. min. *dapes*.

30 *Et iuvet*) In omnibus *adiuvet*.

32. *detrahat*) Cod. cum edit. pr. min. *detrahat*.

33. *virum*, *hunc*) Edit pr. min. *virumque hunc*.

35. Cod. scribit *nothusque*, et vs. 36 *Armonios*.

41. *devotum deseendens*) In Cod. et edit. pr. min. *discedens devotum*.

42. *heu narrat*) Consentiunt nostri quoque in vulgata *et narrant*. – Pro *nefanda* Cod. et edit. mai. *nephanda* scribunt.

45. *Talis ad Haemonium*) *talis ad hemonium* ed. pr. min. – *hemon*. etiam in mai. – *Nereis Pelea*. Cod. *Nereisque Pellea*, edit. pr. mai. *Nereis quae Pelea*.

56. *e triviis*) Edit. pr. min. habet *et triviis*.

57. *evenient*) Cod. *et venient*, utraque edit. pr. *eveniet*.

58. *iniusta*) Edit. pr. mai *in iusta*.

61. *praesto semper tibi:*) Cod. *praesto. tibi praesto*. Edit. pr. mai. *praesto tibi: praesto*, min. *praesto tibi*, *praesto*.

64. Edit. pr. mai. *subieietque*. – Vs. seq. utraque edit. *deducit* pro *deducet*.

66. *detrahet*) In edit. pr. mai. *detrahit*. – *ipse*) Cod. *ille*.

67. *fatiseit*) Vulgaris lectio *patescit* in omnibus tribus.

69. *mea fata*) Consentiunt nostri quoque libri in lect. *mea furta*.

70. *rotae*) Edit. pr. mai. *rota*.

64. *usque fores*) Cod. *ipse fores*. – Idem vs. 76, pro *nat. tibi* dat *nam tibi*.

ELEGIA VI

Inscripta est in edit. mai. *Ad Amorem*.

1. *offers*) Edit. pr. min. *affers*.

3. *saeve puer, mecum est? An gl. magna*) Cod. hic habet: *Quid tibi saeviciae est mecum? An gl. magna est*.

Edit. mai. autem exhibet ita:

Quid tibi sevitiae mecum. an gloria magna est.

In min. tandem scriptum:

Quid tibi saevitiae mecum est, an gl. magna est.

5. *Iam mihi*) Omnes tres consentiunt in *nam mihi.*

7. *pernegat*) Edit. pr. min. *perneget.* – Eadem vs. 10, *Custodes: heu nunc.*

11. 12. Cod. cum Heynio utroque loco *tunc;* pro *cur sola* scribit *ut sola*. Edit. pr. mai *nunc d. causas: ut,* et vs. seq. *cardine nunc* et *posse forem.* – Etiam edit. min. bis ponit *nunc.*

18. *laxo*) Cod. *lasso* et sic etiam vs. 40. (cfr. III, 4, 2, ubi pro *pessimo* idem dat *pexino*). Quae tamen non diversa ab altera est lectio, ut statuit Heyne; sed alia tantum scriptura, Italicis maxime codd. propria. Sic. e. c. Iuvenalis in Italia descriptus codex, cuius collatio penes nos est, in sat. I, 142, pro *pyxide* dat *pisside*, quamvis idem vs. 92 pro vero *lassare* exhibet *laxare.* Non enim certa quadam in his regula librarii se regi patiebantur. – Ceterum in observatt. Heynianis ad h. l. verba *ut habent – lassu*, uncis sunt includenda, et Wunderlichii signum addendum.

25. *signumve*) Omnes tres *signumque.*

30. *ferat*) Edit. pr. min. *feret.*

34. *ah*) omissum in Cod.

39. *colis*) in omnibus tribus *colit.*

40. *Et fluit*) Hic iterum consentiunt omnes in lect. *effluit.* – Pro *laxa* Cod. *lassa*; v. ad vs. 18. Edit. pr. min. *lapsa.*

41. *possit crimen*) Alio ordine edit. pr. min. *crimen possit.* Edit. pr. mai. *crimen posset.*

42. *Stet procul ante, alia*) Cod. *stet procul aut alia.* Edit. pr. mai. post *procul* ponit colon; minor virgula distinguit.

45. *motu*) Cod. *mota.*

46. *non amens*) In omnibus tribus *non et amans.* Per errorem typographi factum est, ut in observatt. Wunderlich. editioni pr. mai. utraque lectio *non et amans* et *non et amens* adscriberetur. – Pro *verbera* edit. pr. min. *verbere.*

47. *violenta*) Cod. cum edit. mai *violata.* – Vs. seq. Codex habet *sanguine et.*

52. *didicisse*) Edit. pr. mai. *decidisse.*

53. *Attigeris*) Omnes tres *attigerit.*

54. *ut hic*) Edit. pr. mai. *ut hinc.*

55. Edit. pr. min. pro *nescio* male *uescio;* ut vs. 60 etiam *mauus* pro *manus*.

66. *Quidquid agat*) Cod. cum edit. mai. *quicquid agit*. — Pro *illa* edit. min. *ille*, et pro *tuus* Cod. *meus*.

67. *vitta*) Cod. *victa*. – Idem vs. 70 *possum ego, quin*. Edit. mai. autem *possum quin*, quae etiam vs. 69 *sunt* praefert.

71. *Et si .... puter, ducarque*) Cod. *etsi .... putat ducorque*. Edit. mai. *et si .... putat: ducorque*. Denique edit. min. *etsi .... putat, ducatque*.

72. *pronas proripiarque vias.*) Cod. *proprias proripiorque vias*. Edit. mai. *proprias poripiarque vias*. Edit. min. tandem *proprias proripiatque vias*.

77. *nulli, post, victa*) Edit. pr. mai. *nulli: potest victa*.

79. *licia*) Vtraque edit. scribit *litia*.

83. *Olympo*) Cod. et edit. pr. mai. *Olimpo*.

84. *quam sit*) Cod. cum edit. pr. min. *quod sit*, edit. mai. *quae sit*.

86. *stemus*) In omnibus tribus *simus*.

ELEGIA VII

Edit. pr. maior hanc habet inscriptionem: *Gratulatur messale de victoria contra Aquitanos a se parta*.

1. *Hunc – diem*) Cod. *hanc – diem*, edit. min. *unc – diem*.

3. *Hunc fore*) *Nunc fore* habet edit. pr. min. – Pro *Aquitanas* Cod. *quitanas*.

4. *forti*) Edit. min. *forte* – Vs. seq. pro *evenere* edit. mai. *evenire*.

6. *evinctos*) Cod. *invictos* (sic). Falso inde apud Wunderlich. *evictos* allatum.

8. *Portabat niveis*) Cod. *portabat nitidis*. Vtraque edit. pr. *portabit nitidis*.

9. *honos*) Cod. *honor*. – *Tarbella Pyrene*) Idem *tua bella Pirene*. Edit. pr. mai. *tua bella pyrenae*. Edit. min. *tua bella Pyrhene*.

10. *Santonici*) Cod. *Sanctonici*. – Idem vs. 11 *Rodanusque*.

12. *Carnuti*) In omnibus *Carnoti*. – Deinde Cod. scribit *cerrula limpha*. Edit. mai. *cerula – Lyger*.

13. *An te*) Consentiunt omnes tres in lect. *at te*. – Pro *Cydne* efferunt Cod. et edit. pr. min. *Cidne*. – Praeterea edit. min. *leuiter undis*.

15. *aetherio*) Cod. cum edit. mai. *aethereo.*

16. *alat*) Omnes tres *arat.* – *Cilicas*) Cod. et edit. pr. min. *Cylicas.*

18. *Palaestino*) Edit. mai. *palestino.* – *Syro*) Cod. *Siro.*

20. *Tyros*) Edit. pr. mai. *Tyrus*, min. *Tiros.*

21. *quum findit Sirius*) Edit. pr. mai. *confindit Syrius.*

22. *Nilus*) Cod. *Nillus*, ut vs. 22 *Nillus.* – *abundet*) edit. pr. min. *abundat.* – Eadem vs. seq. pro *possim* dat *possum.* – Vsque ad h. v. enotatae sunt in Wunderl. observatt. variae Cod. et edit. mai. lectiones; v. ad I, 4, 68.

25. *tellus tua**) Edit. pr. mai. *tellus te.*

26. *Arida*) Cod. *arrida* – Idem vs. seq. scribit *Osyrim*, et vs. 29 *Osyris.*

28. *Memphiten*) Cod. cum edit. mai. *Memphitem.*

30. *solicitavit*) Edit. pr. min. *sollicitavit.* – Edit. mai. vs. 31 scribit *inexperte.* – Et vs. 34 Cod. *cedere.*

35. *Iucundos*) Omnes tres scripturam *iocundos* praeferunt.

42. *compede*) Solemni confusione Cod. et editt. pr. mai. *cuspide.*

43. *Osiri*) Hic quidem, ubi Cod. et edit. mai. recte habent *Osiri*, edit. min., quae vulgarem vs. 26 praetulerat scripturam, praebet *Osyri.* – *nec luctus*) Cod. *non luctus.*

44. *et cantus*) Edit. pr. min. *et quantus.*

45. *corymbis*) Cod. *chorimbis*, edit. pr. min. *coribis.*

46. *Fusa sed ad*) Edit. pr. mai. *fusa quoque.* – Eadem pro *pedes* exhibet *pedem.*

47. *dulcis*) Eadem *dulcia.*

49. *ludis*) *ludos* est in omnibus.

50. *et*) deest in edit. pr. min. – Contra vs. 51 pro *e* eadem cum Cod. dat *et.*

53. *venias*) Edit. pr. mai *venies.*

54. *Liba et Mopsopio*) *Liba et Mossopia* est in Cod. Edit. pr. mai. *liba: et Mopsopio*, edit. min. *liba et Messopio.* – *melle*) Omnes tres habent *mella.*

55. *succrescat*) Cod. et edit. mai. *subcrescat.* – Vs. seq. Cod. scribit *circha.*

57. *Nec*) Cod. *ne.* – *quem*) in omnibus legitur *quae.*

61. *canet*) In utraque edit. pr. *canit.* – Porro *e* abest ab omnibus.

62. *inoffensum*) *in offensum* duobus verbis exhibet utraque editio pr.

ELEGIA VIII

In edit. pr. mai. haec praefixa leguntur: *Queritur de Pholoe.* Edit min. habet haec: *queritur de pholoe dilecta a Maratho.*

1. *celari possim*) In omnibus tribus *celare possum.*

2. *ferant*) Cod. *ferat.*

3. *fibra*) Edit pr. min. *turba.*

11. *succo – genas*) omnes tres *fuco – comas.*

14. *colligit arta*) Edit. pr. min. *colligat arcta.*

15. *ipsa*) Cod. cum edit. min. *illa.*

16. *comserit*) Omnes tres *compserit.*

17. *pollentibus*) Cod. *palentibus.* Vtraque edit. *pallentibus.* – Vs. 22 edit. pr. mai. *sonet* pro *sonent.*

23. *queror*) Edit. pr. mai. *quaeror.* – Eadem vs. 26 *foemori* et *foemur.*

30. *foveas*) Omnes tres *foveat.*

33. *candentes*) Edit. pr. min. *cadentes.*

35. *inveniet – succumbere*) Consentiunt in lectione *invenit – concumbere.* – Omnes etiam seq. vs. servant *timet* pro *tumet.*

40. *Dormiat, et nulli sit*) Edit. pr. min. *dormiat; nulli sic.* – Eadem cum Cod. vs. 41 *iuventa* pro *iuventas.*

43. *studium formae:*) Omnes tres *studium formae est.* – Deinde pro *tum mutatur* Cod. *tunc mutatur*, edit. min. *cum mutatur.*

45. *Tum*) Hic omnes *tunc.* – Mox pro *albos* edit. pr. mini *canos.*

46. *demta*) Hic iterum omnes in *dempta* consentiunt. – Vs. 48 Edit. pr. mai. *ille* pro *illa.*

49. *Neu*) Omnes tres *seu.* – Porro pro *torque* in utraque edit. legitur *torques.* – Denique omnes *victo est.*

51. *sontica*) Cod. *sentita.* Edit. pr. min. *scutica.*

52. *luto corpora tinguit Amor*) Cod. *luteo c. tingit a.* Edit. pr. mai. *lutheo c. tingit tmor.* min. *lucteo copora tingit a.*

53. *Vae*) omnes tres *vel.*

54. *Coniicit*) Cod. et edit. mai. *conicit.*

55. *spernit*) Omnes tres *sprernit.*

59. *possim*) In Cod. et edit. pr. min. *possum.*

61. *prosunt*) Edit. mai. *possunt.* – *spernit.* edit. min. *spernis.*

66. *pedem*) Omnes tres *pedes.*

69. *Pholoe*) Cod. *Pholce.*

70. *sanctis*) Edit. pr. min. *factis.* – Eadem vs. 72 *suum* pro *deum.*

75. *omnes*) Vtraque edit. pr. *omnis.*

76. *apposita*) Omnes tres *opposita.*

ELEGIA IX

Haec elegia in edit. pr. mai. caret inscriptione; sed novum carmen ordiri ex vacuo, quod interpositum est, spatio apparet; minor habet inscriptionem hancce: *queritur dilecti pueri fidem corruptam pretio multa in eum deuouens mala.*

1. *miseros*) Edit. pr. mai. *teneros.*

9. *petituras*) Edit. pr. min. *perituras.* – *freta per parentia*) Inverso ordine habet edit. mai. *parentia per freta.*

13. *persolves*) Omnes tres *persolvet.*

19. *Divitiis*) Cod. *o viciis.* – Idem vs. 22 *in torto* pro *intorto.*

23. *celandi*) Omnes tres habent *celanti*, ut vs. seq. *sit deus* pro *est deus.* – Pro *vetat* sola edit. pr. min. *vetet.*

25. *lena*) Cod. cum edit. min. *lene*, mai. *leva.*

30. *Nunc*) Edit. pr. mai. *non.*

31. *nullo te*) Omnes tres *nullo tibi.* – Pro *nunc mihi* utraque edit. praebet *tu mihi.*

35. *eriperes*) Cod. *erriperet.* – *coelo*) In omnibus tribus legitur *caeli.* – Vs. seq. pro *fulminis*, solemni confusione, in Cod. *fluminis*, in edit. min. *fiumis.*

39. *facerem*) Edit. pr. mai. *faceres.*

40. *Sit, precor*) Edit. mai. *sic precor.* – Eadem pro *sit levis* dat *sit lenis*, Cod. *sic levis*, edit. min. *sed leuis.*

41. *quoties*) Cod. scribit *quociens.*

44. *et*) Omnes tres *sed.*

46. *Nam*) Edit. pr. min. *non.*

48. *At me*) In omnibus tribus est *et me.*

54. *Rideat*) *Rideas* in edit. min. legitur.

57. *externa*) Edit. pr. mai. *extrema;* minor pro *lecto* habet *laeto.*

60. *vel plures*) *quam plures* offert edit. pr. mai. – Eadem vs. 61 *ferant* pro *ferunt.*

63. *Illa nulla queat*) Edit. pr. mai. *illa querat nullam*, min. *illa queat nullam.*

64. *Atque*) Consentiunt omnes tres in lect. *aut.*

67. *putas*) Edit. pr. *putes.* – Pro *erines* ex Cod. enotatum *corpus.*

68. *Et*) Ex omnibus tribus allatum *aut.* – *pectere*) Vitiose edit. mai. *pectore.*

69. *Ista*) Cod. habet *istam*, edit. pr. min. *illa.*

75. *Huic tamen*) Cod. *hunc tamen.* – Idem vs. 77 *alii* pro *aliis.*

79. *Tunc*) Edit. pr. mai. *tu.*

80. *gremio*) Cod. cum edit. min. *regno.*

81. *tum*) In omnibus tribus *dum.*

83. *fallaci*) Cod. *falaci.*

ELEGIA X

Edit. pr. mai. hanc habet inscriptionem: *Detestatur bella laudans aetatem primam.* Paullo aliter edit. min. *Detestatur bella laudans aetate primam et pacem.*

3. *Tunc eaedes*) Edit. min. *tum eaedes.*

5. *At nihil*) Cod. cum edit. min. *an nihil.* – Vs. seq. edit. pr. mai. *saevos* habet pro *saevas.* – Vs. 7 scribit Cod. *vicium.*

8. *adstabat*) Cod. *astabat.* Idem etiam *sciphus.* – *quum*) Edit. min. *dum.*

11. *nossem*) *noscem* scriptum in Cod. et edit. min.

12. *audissem*) Edit. pr. min. *audirem.* – *tubam*) Edit. mai. *comam.*

13. *et iam*) Cod. uno verbo *etiam.* – Mox idem scribit *tela* pro *tela.*

15. *idem*) Edit. pr. mai. *iidem*, Cod. et min. *idem.*

16. *Cursarem*) *cursabam* praebet Cod. – Edit. pr. mai. vers. seq. habet *ex* pro *e.*

18. *veteris*) Omnes *veteres.*

21. *uvam*) Cod. *uva.*

23. *ipse*) Consentiunt omnes tres in *ipsa.* – Pro *filia* vs. 24 in edit. pr. mai. extat *fila.*

26. *Hostia erit*) Cod. cum edit. pr. mai. *hostiaque e.* Edit. min. *hostiaque est.* – *rustica*) Edit. mai. *mustica.* – *hara*) Cod. *ara.*

27. *myrtoque*) Hic et vs. seq. Cod. *mirto.* Secundo loco edit. min. habet *merito.*

30. *adversos*) *adverso* est in Cod., qui mox pro *in mensa* dat pro *inmensa.*

33. *arcessere*) Cod. cum edit. pr. mai. *accersere*, pro quo min. *arcescere*.

36. Pro *Cerberus* Cod. *Cerbarus*. – *Stygiae*) idem *stigiae*, edit. pr. min. *stiagae*. – *turpis*) Cod. cum min. *pupis*. Edit. pr. mai. *puppis*.

37. *exesisque*) Omnes tres *percussisque*. – *ustoque* Edit. pr. min. *uastoque*.

38. *pallida*) Cod. *palida*.

39. *Quam potius*) Cod. *quin pacius*. – *hic est*) Edit. pr. min. *et hic*.

43. *candescere canis*) Edit. pr. min. habet *albescere ramis*.

46. *curva*) Cod. cum edit. min. *panda*. – Vs. 48 edit. min. *texta* pro *testa*.

49. *Pace bidens vomerque vigent*) Cod. ita exhibet: *Pace* (*ce* recentior manus addidit, erasis, quae prius scriptae erant, literis) *nitens vomer viderit*.

51. *e lucoque* – *ipse*) Omnes tres *e lutoque* – *ipso*.

55. *teneras subtusa*) Edit. mai. *teneras sub tusa*, min. *tenebris suffusa*.

58. *utrumque sedet*) Edit. pr. mai *utrunque* (hoc etiam in min.) *sedes*. – Vs. 59 min. *fretumque* pro *ferrumque*.

60. *deripit*) Cod. *diripit*, edit. pr. mai. et min. *dirripit*. – Praeterea min. pro *e coelo* habet *et coelo*.

61. *prescindere*) In omnibus tribus *perscindere*.

62. *ornatus*) Edit. pr. mai. habet *ornatas*, et deinde cum min. *comas* pro *comae*.

68. *Perfluat*) *prefluat* in Cod.; in quo ad finem huius libri adiecta sunt haec: *Albii Tibulli poëtae illustris liber primus explicit*.

LIBER II

ELEGIA I

In Cod. praefixa sunt haec: *Incipit liber secundus.* Edit. pr. mai. inscriptionem libri et elegiae coniungit ita: *De agri lustratione Liber secundus.* At edit. min., omisso elegiae indice, novi libri inceptionem indicat sic: *Alb. Tib. Po. liber secundus incipit foeliciter.*

1. *ades*, *faveas*) Omnes tres *adest valeat.*

2. *Ritus*) Edit pr. min. *ritu.* – Praeterea omnes scribunt *extat.*

5. *humus*) *humi* edit. pr. min.

9. *sint*) *sunt* in Cod.

11. *iubeo*) Edit. pr. min. *uibeo* (sic). – *discedite*) In omnibus tribus est *discedat.*

12. *quis*) Cod. cum edit. pr. mai. habet *cui*, min. *quoi.* – *hesterna*) Cod. *externa*, alia scribendi ratione.

18. *nostris*) Cod. *vestris.* – *limitibus*) Edit. pr. min. *Lemitibus.*

19. *eludat*) Eadem *claudat.* – *neu*) Edit. pr. mai. *heu.*

20. *celeres*) Edit. pr. min. *caelites.*

21. *nitidus*) In edit. pr. mai. *nitidos.* – Eadem vers. seq. *ingerat* legit pro *ingeret.*

23. *saturi*) in Cod. scriptum *sacri*, in edit. pr. min. *satyri*

24. *extruet*) In omnibus scriptum *extruet.* – *ante*) Vtraque edit. pr. habet *arte.*

25. *viden*) Cod. *vides.* – Pro *felicibus* edit. pr. min. *foelic.*

26. *nuntia*) Omnes tres *nuncia.*

27. *fumosos*) Edit. pr. min. *famosos.* – *proferte Fal.*) Edit. mai. *proferre phal.*

33. *Aquitanae*) Cod. *equitanae*, edit. pr. min. *aquitaneae.*

34. *avis*) Omnes tres *ades.*

35. *Huc*) Edit. pr. mai. *nunc*, min. *hunc.*

36. *Redditur*) Edit. pr. min. *reditur.* – Eadem vs. 38 pro *Desuevit* praebet *des uenit*, et mox pro *famem* – *fame.*

41. *primum*) Cod. et edit. pr. mai. *primi.*

44. *hortus*) Cod. et edit. pr. min. *ortus.* v. ad I, 1, 46.

45. *Aurea*) Cod. *antea.* – Pro *tunc pressos* edit. pr. mai. *nunc pressos*, min. *compressos.*

46. *securo*) Cod. *secuto*, et deinde *limpha* pro *lympha.*

47. *sideris*) Vtraque edit. pr. *syderis.*

49. *apis*) Edit. pr. min. *apes.* — *ingerit*) Cod. cum edit. mai. habet *iugerat.* — *alveo*) Cod. *alvo.*

50. *ut* — *melle*) Cod. *et* — *mele.* — Idem cum edit. mai. vers. seq. *saciutus* pro *satiatus.*

54. *diceret*) Consentiunt omnes tres in lect. *duceret.*

55. *minio*) Edit. pr. mai. *nimio.* — Pro *Bacche* Cod. *Bache.*

56. *arte*) Edit. min. *urbe.* — *choros*) Cod. *thoros.*

58. *hircus : dux erat hircus*) Cod. *ircus. auxerat ircus.* Edit. pr. mai. *hircus: auxerat hircus*, min. *hircus auxerat, hircus.*

59. *primum*) In edit. pr. min. *primus.* — Edit. mai. vs. 62 pro *molle* habet *melle.*

63. *femin.*) Vtraque edit. pr. *foemin.*

65. *assiduae textis*) Cod. cum edit. pr. mai. *assidue textrix.* Porro ambo habent *Minervam* pro *Minervae.*

66. *applauso*) Omnes tres legunt *appulso.* — Pro *tela* mai. scribit *taela.*

67. *Ipse interque greges*) Consentiunt omnes in hac lect. *ipse quoque inter agros.*

68. *equas*) Edit. pr. mai. *aquas.* — Vs. 70 Cod. scribit *hey* pro *hei*, et vs. 73 habet *opus* pro *opes.*

81. *dapibus*) Edit. pr. min. *pedibus.*

82. *hinc procul*) Omnes tres *hinc precor.* Sed in Cod. a recentiori manu ex *procul* immutatum. — Praeterea pro *abde* in edit. pr. mai. *adde.*

84. *palam*) Edit. pr. min. *Palem.*

86. Pro *Phrygio* Cod. *phrigio.* In edit. pr. mai. versus hic legitur ita :

Obstrepet et phrygio sydera fulva thoro.

87. *sequuntur*) Cod. *secuntur.* In edit. pr. mai. totum hoc distichon deest.

88. *Matris*) Edit. min. *Martis.* — Pro *choro* Cod. *thoro.*

89. *tacitus*) Cod. *tacitis.* — Pro *fuscis* omnes *fulvis.*

90. *incerto*) Edit. pr. min. *incertos.* — *nigra*) Edit. mai. *vana*

ELEGIA II

Inscripta est in utraque edit. pr.: *ad Cornutum.*

7. *puro*) Cod. *pura.* — *distillent*) Omnes tres *distillent.*

9. *Adnuat et, Cerinthe*) Cod. cum edit. mai. *anuat et cornute*, edit. min. *annuat: et cornute.*

10. *adnuet*) Cod. et edit. pr. mai. *anuit.* — Vs. 12 edit. min. *didicisse* pro *edidicisse.*

13. *malueris*) In Cod. *malluerit.*

15. *Indis*) Vtraque edit. pr. *undis.* — Vs. seq. edit. pr. mai. *aevi* pro *Eoi.*

17. *Vtinam ut trepidantibus*) Cod. legit *utinam strepid.*, edit. pr. mai. *utinam ut strepid.*, min. *utinam trepid.*

19. *Vincula, quae*) Cod. *vincula quae et*, edit. pr. min. *vinculaque et.*

21. *Hac venias, N., avi p. ministres*) Cod. ita: *hic veniat N. avis p. ministret*, edit. pr. mai. *haec veniat N. avis p. ministret*, min. *huc veniet N. avis p. ministret.*

22. *Laudat et*) Cod. *et laudat.*

ELEGIA III

Eadem inscriptio, quae eleg. anteced. praefixa erat, hic iterum in utraque edit. pr. legitur: *ad Cornutum.*

1. *Cerinthe*) Omnes tres *Cornute.*

2. *eheu*) Cod. cum edit. pr. mai. *heu heu*, min. *heu.*

3. *laetos*) Edit. mai. *notos*, min. *latos.*

4. *discit*) Edit. pr. mai. *dicit.*

5. *dominam aspicerem*) Inverso ordine *aspicerem dominam* omnes tres. Ceterum Cod. scribit *adspic.*

9. *Nec quererer*) Edit. pr. min. *nec queror.* — *quum sol*) omnes tres *quod sol.* — *artus*) edit. min. scribit *arctus.*

10. *aut teneras*) In omnibus tribus *et teneras.*

11. *Admeti tauros*) Cod. habet *armenti tauros.* — Idem vs. seq. scribit *cithera* pro *cithara.* — Pro *profuerunt ve* edit. pr. min. dat *profuerantue*

14. Post hunc versum in edit. pr. min. haec inseruntur:

> *Ipse deus solitus stabulis expellere uacas*
> *Et potum fessas ducere luminibus.*
> *Et miscere nouo docuisse coagula lacte*
> *Lacteus et mixtus obriguisse liquor.*

In Cod. vs. 16, minoribus quidem literis, sed ab eadem manu scriptis, suppletur ita:

Creditur ad mulcram constituisse prius.

addita nota: *Seneca supplevit.* Tum sequitur illud distichon: *Et miscere* etc., quod etiam edit. pr. mai. post vs. 16 inserit. Et in hoc quidem nulla est lectionis varietas, nisi quod edit. mai. *mistus* scribit. — Pro *fiscella* Cod. dat *fixella.*

19. *cum valle*) Cod. cum edit. pr. mai. *dum valle.*

22. *e templis*) Edit. pr. min. *a templis.*

23. *horrere*) Cod. *orrere.*

27. *Pytho*) Cod. cum edit. pr. min. *Phito*, mai. *Phyton.*

31. *cui sua*) Edit. pr. mai. *cui nunc.* — Eadem *puellae est* pro *puella est.* — Vs. 32 edit. min. *uibet* pro *iubet.*

33. *is es, cui*) Cod. cum edit. mai. *is est cui.* — Pro *Cupido* edit. pr. min. *cupid.*

34. *Imperitat*) Cod. cum edit. min. *imperat, ut*, mai. *imperat: ut.*

38. *Hinc cruor*) *hinc amor* in edit. pr. mai., quae vs. 40 pro *cum* habet *tum.*

41. *Obsidere*) In Cod. *obsistere.*

42. *Vt multo iunumeram*) Cod. ita: *et multa inumera*, edit. pr. min. *ut multam in nostro.* - Pro *iugere* - *ovem* Cod. *iugera* - *ove.*

43. *Cui lapis*) Edit. pr. mai. *quid lapis.* — *urbique*) *urbisque* est in edit. min. et cod., qui pro *tumultus* habet *tumuln.*

44. *columna*) In edit. pr. mai. *colunna.*

45. *ut intra*) Edit. mai. *et intra*, min. *ut inter.*

47. *laeta*) Edit. pr. mai. *lenta.*

53. *gerat*) Omnes tres *gerit.* - Pro *Coa* iterum omnes *Choa.*

55. *fusci*) Vtraque edit. *fusi.* - Vs. 57 edit. min *se lectos.*

58. *Africa*) Cod. *affrica*, edit. pr. mai. *aphrica.*

59. *loquor*) In cod. *liquor.* - *quem saepe*) Cod. cum edit. pr. min. *quae saepe*, mai. *qui saepe.*

60. *gypsatos*) Cod. et edit. pr. mai. scribunt *gipsatos.*

61. *Ceres, Nemesim quae abducis*) Cod. *seges, nemesis qui abducit*, edit. pr. mai. *seges n. qui abd.*, min. *seges n. qui abd.*

63. *Et tu, Bacche*, Edit. pr. min. *tu tibi bache*, Cod.

et tu bace, at idem vs. 64, *bache*. – *iucundae*) Cod. cum edit. mai. *iocundae*, min. *ioeunda*.

67. *valeant*) Cod. *valeat*.

71. *Tum*) Cod. *tunc*. – Deinde omnes tres *aspirabat*. – Vs. 73 edit. pr. min. *exeussura* pro *exclusura*.

75. Cod. hexametrum exhibet ita :

Ah pereant artes et mollia iura eolendi.

addita nota : *Seneca supplevit*. Edit. pr. min. sic:

Ah pereant artes et mollia crura colenti.

Edit. pr. mai. hunc substituit versum:

Mos precor ille redi pacientur rursus ut olim.

Tum in edit. pr. min. post illum hexametrum haec rursus interpolata leguntur :

abdita in solis si qua puella locis
outinam veteri peragrantes more puellae
Horrida villosa corpora veste legunt.

Vs. 76 Cod. *legam* pro *tegant*.

80. *nego*) Edit. pr. min. *negem*.

ELEGIA IV

In edit. pr. min. haec legitur inscriptio : *Conqueritur de nemesi*. Paulo copiosior est in edit. pr. mai.: *Conqueritur de Nemisi quod sit amoris vinculis innodatus*.

1. *Hic mihi*) Cod. cum edit. pr. min. *sic mihi*.

2. *paterna*) Cod. *paterve*. – *vale*) Edit. min. *ueni*.

3. *catenis*) Omnes tres scribunt *cathenis*.

4. *remittit*) In omnibus tribus *remittet*. – Vs. 6 pro *saeva* edit. pr. min. *seaeva*.

7. *possem*) Cod. cum edit. pr. mai. *possim*. – Pro *mallem* edit. min. *malem*.

10. *vasti*) Cod. *vitrei*.

11. *Nunc et amara*) Edit. pr. mai. *nunc amara*.

12. *iam*) Omnes tres *nam*.

15. *si nil*) *si non* est iu omnibus.

17. *et qualis ubi orbem Complevit*) Cod. *aequalis ubi urbem e*. Edit. pr. mai. parentheseos signo includit (*ubi orbem complevit*).

18. *recurrat*) Consentiunt liber et utraque edit. pr. in lect. *recurrit*. – Vs. 23 edit. mai. scribit *phanis* pro *fanis*.

27. *zmaragdos*) *smaragdos* exhibent omnes.

28. *tinguit*) Ex omnibus tribus *tingit* enotatum.

29. *caussas, et Choa*) Omnes tres ubique constanter praeferunt *causa et Choa*. – Vs. 30 etiam omnes tres consentiunt in *e rubro* pro *a rubro*, et vs. 31 in lectione *clavem* pro *clavim*.

33. Cod. hic et ubique *precium* praebet pro *pretium*. – Deinde pro *victa est* habet *coeca est*. – Eidem vs. 34, *prohybeat* placuit pro *prohibent*.

36. *addidit ille*) In omnibus tribus est *attulit ipse*.

38. Pro *fecit* edit. pr. mai. *faccit*. Eadem dat *hinc deus* pro *hic deus*.

40. *Diripiant*) Cod. *erripiant*, utraque edit. pr. *eripiant*.

44. *det*) Edit. pr. min. *dat*. – Deinde Cod. *obsequias* pro *exsequias*.

45. *nec*) Edit. min. *nunc*.

49. *placideque*) Edit. pr. mai. *placidaeque*. – Vs. 52 min. *amore* pro *amor*.

55. Omnes tres scribunt ubique *quicquid*.

56. *Thessala*) Cod. *thesala*, mai. *thessala*. – Eadem *dedit* pro *gerit*. – Vs. 57 habet *et qd'*.

58. *Hippomanes*) Cod. scribit *Ypomones*.

ELEGIA V

Inscribitur in edit. pr. mai.: *Invocatio Phoebi*. Minor hunc habet titulum: *inuocatio phoebi et eius laudes*.

2. *cithara*) Cod. *cithera* scribit.

3. *chordas*) Edit. pr. mai. *conchas*, Cod. *cordas*. – Idem vs. 4 *tuas* habet pro *meas*.

5. *devinctus*) Edit. pr. min. *devictus*.

6. *tua sacra*) *tua templa* legitur in edit. pr. mai., quae mox *depositam* praebet pro *sepositam*, et vs. 11 cum altera edit. pr. *deditus* pro *debitus*.

13. *haruspex*) Omnes tres sine adspiratione *aruspex*.

15. *Sibylla*) Cod. *Sibilla*. – *est* abest ab omnibus tribus.

17. *chartas*) Cod. semper *cartas*.

18. *ipse*) deest in edit. pr. mai. – *quid canat*) Omnes exhibent *quod canat*. – Etiam vs. 20 consentiunt omnes tres in *captos* pro *raptos*.

21. *Nec fore*) Edit. pr. min. *haec fore*. – 22. *Ilion*) Cod. scribit *Ylion*.

23. *formaverat*) Cod. cum edit. pr. min. *firmaverat*. – Eadem vs. 25 *uacae* dat pro *vaccae*, et vs. 27 *umbram* pro *umbrae*.

30. *Garrula*) Cod. *garula*.

32. *Et calamus*) Omnes tres *nam calamus*. – Deinde edit. mai. et min. *caera* scribunt pro *cera*.

34. *pulsa*) Omnes tres exhibent *pulla*. – Pro *linter* edit. pr. mai. scribit *lynter*.

35. *Illa*) *illaque* est in Cod., qui mox pro *placitura* vitiose habet *pia cura*. – *magistro*) utraque edit. pr. *magistris*.

36. *festa*) Omnes tres hic habent *festa est*, omittunt autem alterum *est* in fine versus.

37. *fecundi*) Edit. pr. mai. *facundi*.

39. Cod. et utraque edit. pr. novam hic incipiunt elegiam. In edit. mai. nova praeponitur inscriptio: *Vaticinium Sibyllae de Aenea et Roma Vrbe*. Edit. min. brevius ita: *Sibillae vaticinium de Aenea*.

40. *Troïa*) Omnes tres *Troica*.

41. *Iupiter*) Vtraque edit. pr. *Iuppiter*.

47. *Rutulis*) Cod. *rutilis*. – Idem vs. 49 *castris* pro *castrum*.

52. *Ilia*) Cod. *Ylia*, edit. pr. min. *illia*.

53. *tuos*) Edit. min. *suos*. – Deinde omnes tres scribunt *victasque* pro *vittasque*. – Contra vs. 54 edit. pr. mai. *relitta* pro *relicta*. Eadem in eodem vs. omittit *ad*.

56. *iam*) Edit. pr. min. *nam*. – Vs. 60 Cod. *anelantes* dat pro *anhelantes*. V. ad I, 1, 46.

61. *tum*) Cod. *tunc*, utraque edit. pr. *nunc*.

62. *longa – via*) In omnibus est *longam – viam*.

64. *Vescar et*) Cod. *noscaret*. – Vs. 66 ed. pr. min. *fuscas* exhibet pro *fusas*.

67. *Mermessia*) Omnes tres habent *marpesia*.

68. *Herophile*) Cod. scribit *heriphile*, edit. pr. mai. *Eriphyle*, min. *heryphile*. – *grataque quod monuit*) Cod. *grata quod admonuit*.

69. *Quasque*) In Cod. et edit. mai. *quodque*. – Pro *Albuna* omnes tres *albana*. – Denique *Tybris* legitur in edit. mai.

70. *pertuleritque*) Consentiunt omnes tres in lect. *perlueritque*.

71. *Hae*) Cod. et edit. pr. mai. *haec*. - Iidem *cometem* legnut pro *cometen*.

72. *ut in*) Omnes tres *et in*. - Eodem conseusu omnes dant *deplueritque* pro *deplueretque*.

73. *crepitantia*) Cod. habet *strepitantia*, edit. pr. mai. *eripitancia*.

76. *pallentes*) Cod. *palentes*. - Idem eum edit. pr. mai. *amnis* scribit pro *annus*.

77. *tepentes*) Edit. pr. min. *repentes*.

79. *fuerint*) Conspirant omnes tres in lect. *fuerant*. - Vs. 80 edit. mai. scribit *equorib*.

81. *Et*) *ut* est in Cod. et edit. pr. min., quae deinde pro *crepitet* exhibet *crepitent*.

83. *io*) In Cod. et edit. pr. mai. legitur *ubi*, in min. *abi*. - Pro *gaudete* mai. *gaudere*.

85. *feriet*) Vtraque edit. pr. *feriat*.

86. *deficiantque*) Edit. pr. mai. praefert *deficientque*, min. *deficiuntque*.

87. *At - Baccho*) *ac - bacho* habent Cod. et min.; haec etiam *sesta* pro *festa*.

89. *solennes*) Cod. scribit *solemnis*; in edit. utraque *solennis*.

90. *transilietque*) Min. *transiletque*.

92. *comprensis*) Omnes tres conspirant in *compressis*. - *auribus*) edit. pr. min. *naribus*.

93. *taedebit*) Ed. pr. mai. scribit *tedebit*. — vs. 95 *operata*) in Cod. est *et operta*.

97. *sua tendent*) Ed. pr. min. *sacris tendet*.

98. *et ante*) In omnibus tribus legitur *et ipse*.

99. *At sibi*) *at libi* est in edit. pr. min., quae in fine vers. dat *extruet* pro *exstruct*, euius loco Cod. *extruat*.

105. *pereantque*) Consentiunt Cod. et utraque edit. pr. in *pereant*. - Pro *sagittae* hic et vs. 25 eleg. seq. edit. min. *sagictae*. Vid. var. leett. ad vs. 52 enotatae.

108. *illa malum*) Cod. *ipsa malum*.

109. *Et mihi*) Edit. pr. mai. *at mihi*. - *iaceo*) ex omnibus enotatum *taceo*. - *saucius*) min. scribit *sautius*. - *annum*) edit. mai. habet *armum*.

110. *tum iuvat*) Omnes tres praebent *cum iuvat*.

111. *Vsque*) *utque* legitur in edit. pr. min., quae mox cum Cod. scribit *nemesim* pro *Nemesin*.

115. *Vt*) Edit. pr. min. exhibet *et*.

116. *oppida*) In Cod. *opida*. - Pro *victa* edit pr. min. *iucta*. In fine vs. Cod. et min. *ferent* pro *feret*.

118. *Miles io*) Cod. *Miles yo*, edit. pr. min. *mi lesio*.

119. *Tunc*) Edit. pr. mai. *dum*.

121. *Adnue*) Cod. et mai. *anue*, min. *annue*.

122. *perpetuo*) In Cod. est *perpetua*.

ELEGIA VI

Eadem in utraque edit. pr. praefixa est inscriptio: *ad amorem*.

1. *Macer*) Cod. *mater*.

6. *erronem*) Cod. cum edit. pr. mai. *errorem*.

16. *Ilicet*) Omnes tres habent *scilicet*. - Vs. 18 Cod. et ed mai. scribunt *nephanda*.

19. *leto*) Edit. pr. mai. *laeto*.

20. Edit. pr. min. ita effert pentametr.:

spes fovet: et semper cras fore ait melius.

22. *reddat*) Cod. legit *reddet*. - Vs. 23 edit. pr. mai. habet *harundine* pro *arundine*. - Vs. 27 omnes tres scribunt *nemesim*.

28. *Hei*) Cod. *hey*.

32. *feram*) Cod. *ferant*, ed. pr. mai. *gerat*.

37. *Ne tibi*) Edit. mai. dat *non tibi*. - Vs. 40 min. *inferuas* pro *infernos*.

41. *Desino*) Edit. pr. mai. *desine*. - Eadem vs. 43 *fedare* scribit pro *foedare*.

45. *Phryne*) Cod. cum edit. pr. mai. *phirne*, min. *Phyrne*.

47. Pro *duro* Cod dat *diro*.

51. *tunc mens*) Edit. pr mai. *sed mens*.

53. *diras; satis*) Eidem *dure satis;* edit. min. *dira: satis*.

In fine huius libri in Cod. haec leguntur: *Albii Tibulli poëtae illustris liber secundus explicit. Incipit liber tercius ad Neaeram amasiam suam*. In edit. pr. min. finis libri novique initium significatur ita: *Liber secundus explicit. incipit tertius.*

LIBER III

ELEGIA I

Inscriptionem novi libri et novae elegiae edit. pr. mai. coniungit sic: *Ad Neaeram amasiam suam liber III.*

1. *Kalendae*) Cod. *Calendae.*

2. *hinc fuit*) Omnes tres occupavit lect. *hic fuit.*

8. *ut digna est*) Parentheseos signo includit haec verba ed. pr. mai., quae vs. seq. *luthea* scribit pro *lutea.*

10. *Pumex et*) In omnibus tribus *pumicet et.* - Edit. pr. mai. deinde pro *canas - ante* exhibet *cavas - arte.*

11. *praetexat*) *praetexit* Cod. - Idem *cartae*, ut semper.

12. *meum*) Omnes habent *tuum.*

14. *sic etenim comtum*) Edit. pr. min. *sic et* † *n* † *comptum* (sic). *comptum* etiam in mai.

15. *Per, vos*) Cod. *par vos*, et v. 16. *castaliam umbr.*

19. *referet*) *referat* est in edit. pr. mai., at in min. *refert.*

21. *primum meritam*) Cod. habet *primum meritum*; utraque edit. *primum nympham.*

28. *Auferet*) In edit. pr. min. legitur *auferat.*

ELEGIA II

In edit. pr. mai. inscripta est: *Queritur de discidio amoris.* Min. praemittit haec: *de amoris discidio queritur nomine ligdami.*

1. *carumque*) Edit. pr. mai. *caraeque.*

2. *eripuit*) Cod. *erripuit*, ut vs. 4 *errepta*, et vs. 30 *erreptae.*

5. *non haec patientia nostro*) Edit. pr. mai. *non hoc patiemur: et aequo.*

7. *Nec mihi vera*) Edit. mai. *haec mihi verba*, at edit. min. *haec mihi vera.* - Vs. seq. eadem distinguit: *perpessue*: maior scribit *tedia.*

9. *Ergo cum tenuem*) In edit. pr. mai. leguntur ita: *ergo ego*

cum tenuem; vulgatam exprimere voluit haud dubie edit. pr. min.: *ergo cum tenuem*.

10. *Candidaque ossa super*) Edit. pr. mai. habet *candida quae ossa supra*.

12. *moesta N.*) *casta N.* est in edit. pr. min.

15. *praefatae*) Edit. mai. *praefate*. – *precatae*) Omnes tres conspirant in *rogate*.

17. *quae sola*) In utraque ed. pr. est *quoque sola*.

18. *legant*) In omnibus *legent*.

19. *spargant*) Iterum omnes tres *spargent*. – Pro *collecta* edit. pr. min. *perfusa* legit. – *Lyaeo* scribitur in Cod. et edit. pr. mai. *liaeo*.

21. *velis*) Omnes tres exhibent *ventis*. – *garbaseis* scribit Cod.

23. Idem *panchaicha* habet pro *Panchaia*. – Pro *illuc* edit. min. *illic* dat.

24. *pinguis et*) In lectione *dives et* omnes tres consentiunt. – Cod. *assiria* scribit pro *Assyria*, ut vs. 29 *Ligdamus* pro *Lygdamus*.

29. *cura Neaerae*) Omnes tres exhibent *causa Neaera*.

ELEGIA III

Edit. pr. mai. hanc habet inscriptionem: *Epithaphion ad Neaeram*; edit. min. simpliciter: *ad Neeram*.

1. *votis*) Vtraque edit. pr. *flammis*.

2. *dedisse*) Cod. habet *tulisse*.

7. *sociarem*) Cod. legit cum edit. pr. min. *sociarent*.

9. *Tum quum*) Omnes tres exhibent *tunc cum*. – *praemensae*) Cod. *permenso*, edit. mai. *permensae*. - Pro *tempora* Cod. *tempore*.

10. *Lethaea*) Edit. pr. mai. *lethea*, min. *Laethaea*.

13. *Phrygiis*) Cod. scribit *phrigiis*; pro *innixa* edit. min. praebet *subnixa*.

14. *Taenare*) Cod. *traenare*, edit. pr. mai. *tenare*. – Pro *Caryste* Cod. dat *thariste*, utraque edit. pr. *chariste*.

17. *Erythraeo*) Cod. *erithraeo*, edit. pr. mai. *erythreo*. – *quae littore*) in Cod. legitur *quae in littore*,

18. *Tinctaque*) In edit. pr. mai. est *cinctaque*. - *Sidonio*) Cod. *sydonio*, edit. pr. min. *Sidonia*.

20. *Invidia est; falso*) In omnibus tribus legitur: *invida quae falso*.

21. *hominum*) *homini* dat edit. pr. min.

22. *regit*) Consentiunt omnes tres in lect. *gerit*.

23. *iucunda*) Cod. cum edit. pr. mai. scribit *iocunda*. - Pro *Neaera* edit. min. *nerea*.

24. *regum*) In edit. pr. mai. est *regnum*.

28. *aversa*) Omnes tres servant *adversa*. - Etiam v. seq. omnes tuentur *iuvant*. - Pro *Lydius* Cod. *lidius*.

31. *cupiant*) Edit. pr. mai. habet *capiant*. - Eadem v. 44 *cyrpia* pro *Cypria*.

34. *canunt*) Omnes tres legunt *neunt*. - Vs. 38 Cod. scribit *orchus* pro *Orcus*.

ELEGIA IV

De Somnio est inscriptio in edit. pr. mai; e min. nihil enotatum.

1. Cod. et edit. mai. habent *dii*. min. *dic*. - *nec sint insomnia*) Cod. cum edit. pr. mai. *nec sint mihi somnia*, min. *nec mihi sint somnia*.

2. *extrema*) Edit. pr. min. *externa*, unde orta est lectio, quam Cod. habet cum edit. pr. mai. *hesterna*. Cf. ad II, 9, 57, et I, 6, 18. - Pro *pessima* Cod. *pexima*, edit. min. *proxima*.

3. *vanum*) In omnibus tribus est *vani*.

4. *in vobis*) Omnes habent *in votis*. - Vs. 6 edit. pr. min. scribit *Thuscis* pro *Tuscis*.

9. *At natum in curas*) Cod. ita: *et natum maturas*, edit. pr. mai. *et natum in curam*, min. *et vanum ventura*. - *omina*) Edit. mai. *om;a*, min. *omnia*. - *noctis*) In Cod. a recentiori manu additum est, ea, quae prius extabat, voce erasa.

11. *Sed - monenti*) Cod. cum edit. pr. min. *et - moneri*.

14. *praetimuisse*) Omnes tres exhibent *pertimuisse*.

15. *Si mea nec*) Edit. pr. min. *Sic* (quod in Cod. etiam legitur) *me nec*. - Vs. 16 Cod. pro *magnos* dat *magicos*.

17. *aetherium*) In omnibus tribus est *aethereum*. - *emensa*)

Cod. eum edit. pr. min. habet *emersa*. - Vs. 19 pro *aegrae* edit. pr. mai. scribit *aegre*.

20. *sollieitas*) Hic et vs. 53 Cod. cum edit. pr. min. praebent *solieitas*.

21. *summo*) Edit. pr. mai. *somno*.

22. *Pressit*) Eadem *praessit*. - Pro *sera* edit. min. *fessa*.

23. *lauru*) Omnes tres *lauro*.

25. *ulla*) Edit. pr. mai. *illa*.

28. *Spirabat Syrio*) In omnibus tribus legitur *stillabat tyrio*. - Pro *myrtea* Cod. *mirthea*.

33. *Vt*, *quum*) Omnes tres servant *et eum*. - *amarantis*) ed. pr. mai. praebet *amaranthis*, min. *amaracis*.

34. *Lilia : ut*) Conspirant omnes in lect. *lilia et*.

37. Cod. scribit *textudine*, vs. 38 *garula*, ut II, 5, 30, et *lira*. - Ibid. ed. pr. min. *leva* pro *laeva*.

42. *Edidit haec*) Edit. pr. min. *haec edidit*. - *dulci tristia*) Omnes tres habent *tristi dulcia*.

47. *aevique futuri*) Solus Cod. *cuicumque futuri*. -

50. *Quodque*) Cod. et edit. pr. mai. dant *quidque*. — Pro *feram* omnes *ferant*. - Vs. 53 edit. pr. min. *solieitas eelestia*.

54. *ire*) Eadem exhibet *esse*.

56. *imaginibus*) *ymag.* scribit Cod., qui vs. 58 cum edit. mai. habet *maluit* pro *mavult*. — Vs. 69 edit. pr. min. iterum scribit *neera* pro *Neaera*.

63. *illis*) Cod. cum edit. pr. mai. *illi*.

64. *prece*) In omnibus tribus est *fide*.

65. In omnibus ita legitur :

Saevus amor docuit dominae fera verba minantis.

In Cod. hic versus ab eadem manu quidem est descriptus, sed literis minoribus. - Vs. seq. edit. pr. min. *sevus* pro *saevus* scribit.

67. *niveos - iuvencos*) Omnes tres *niveas - iuvencas*. - Vs. 69 Cod. *eithera* et vs. 70 *cordis*.

71. *cantus*) In Cod. et edit. pr. mai. *eantum*.

73. *Nescis*) Edit. pr. min. dat *nescit*. - Vs. 75 Cod. *adhybere*.

78. *nomine*) In edit. min. *nomina*.

80. *hoc alium*) Cod. cum edit. pr. mai. habet *ac alium*; in min. legitur *at alium*.

81. *defluxit*) *deflexit* est in edit. pr. mai. – Omnes tres consentiunt in lect. *corpore* pro *pectore*.

82. *ne possim*) Edit. pr. mai. *non possum*.

87. *Nec consanguinea*) Edit. pr. min. *neo canis anguinea*. – *caterva*) Cod. dat *catena*.

89. *Scyllave*) Cod. *Scillaque*, utraque edit. pr. *scyllaque*. – Pro *canibus* edit. pr. min. *anibus*. – *succincta)* Cod. et mai. exhibent *submixta*. – Vs. 90 min. scribit *scaeva*.

91. *Scythiae*) In Cod. *Scithiae*. - *horrendave Syrthis*) Edit. pr. mai. legit *horrendaque sitis*, paulo rectius min. *horrendaque syrtis*.

93. *alias*) *alios* est in edit. pr. mai.; eadem vs. seq. habet *quō non ;* et v. 95 *crudelis* pro *erudelia*.

96. *irrita*) Cod. cum edit. pr. mai. servant *impia*. – Deinde Cod. scribit *nothos*.

ELEGIA V

Edit. pr. mai. hanc habet inscriptionem: *De se egrotante*. Ita etiam min., nisi quod in ea male expressum: *De se aegrotate*.

1. *Vos*) Edit. pr. min. *Nos*. – Eadem scribit *hetruscis* pro *Etruscis*, cuius loco edit. mai. *aetruscis* dat.

5. *At mihi*) Cod. *ah mihi*.

7. *virorum*) Omnes tres conspirant in lect. *deorum*.

9. *infecit*) Edit. pr. mai. *infaecit*.

10. *tetra*) Omnes occupavit lect. *certa*.

11. *admovimus ignes*) Cod. *amovimus egris*, edit. mai. dat *admovimus aegros*.

12. *solicitant* scribit Cod. cum edit. min., *nephanda* Cod. et edit. pr. mai.

13. *meditantes*) Cod. cum edit. pr. mai. legit *meditantis*. – *linguae*) in Cod. extat *mentis*.

17. *nostri primum*) Cod. et edit. pr. min. exhibent *primo nostrum*.

21. *pallentes*) Cod. scribit *palentes*.

23. *Elysios*) Cod. *elisios*, edit. pr. min. *Helysios*.

24. *Lethaeamque*) Edit. pr. mai. *lethea*mque. – *Cimmeriosque*) Cod. cum edit. pr. mai. *chimeriosque*, min. *cimeriosque*.

26. *pueris*) Cod. *pueri*.

27. *nequidquam*) Cod. cum edit. pr. min. *nequicquam*, edit. mai. *nec quicquam*. - *terrear*) Eadem *terreat*.

29. *At vobis*) Cod. habet *atque nobis*, edit. pr. mai. *atque mihi*, min. *Et nobis*. - Eadem scribit *Thuscae*, et vs. 31 *sed* pro *et*.

32. *volent*) Omnes tres praeferunt *velint*.

ELEGIA VI

Inscriptio in edit. pr. mai. est haec: *Alloquitur Bacchum*; in edit. min. *invocat Bacchum*.

1. *mystica vitis*) Cod. *mistica vitis*, edit. pr. mai. *candida vitis*.

2. *Semper, sic hedera*) Edit. pr. mai. exhibet ita: *Sic hedera semper*, Cod. *s. s. edera*. - *geras*) in omnibus tribus legitur *feras*.

3. *medicande*) Omnes habent *medicando*. - Vs. 5 edit. pr. min. scribit *chare*, Cod. *bacho*.

6. *I, nobis*) In nostris extat omnibus: *et nobis*. - Edit. pr. mai. deinde dat *phalerna*.

8. *Fulserit*) Cod. praebet *pulserit*. - Pro *niveis* in edit. pr. min. *iuvenis*.

11. *recusat*) Vtraque edit. pr. legit *recuset*.

12. *eum tecto*) Cod. *cum tecto*.

15. *Armenias*) Cod. *armenas*, edit. pr. mai. *Armeniasque*, et *tygres*.

17. *valet*) Omnes tres praeferunt *volet*.

18. *iuvant*) Edit. pr. mai. praebet *iuvat*, eadem cum min. vs. seq. dat *illos* pro *illis*.

21. *Iam venit*) Cod. cum edit. pr. min. *non venit*. - In lect. *severus* pro *severis* omnes tres consentiunt.

23. *his*) Edit. pr. mai. *iis*. - *poenas qualis*) Cod. cum edit. min. habet *poenas deus hic*. - *quantumque* pro *quantusque* e solo Cod. enotatum.

24. *praeda*) In edit. pr. min. *turba* legitur.

28. *Aëriae et nubes*) Cod. *aeriae nubes*, edit. pr. mai. *aerie et nubes*. - Edit. min. pro *diripienda* habet *dirripienda*.

32. *post multos*) Edit. pr. mai. *post multas*.

33. In Cod. et edit. utraque pr. inde ab hoc versu novum orditur carmen, cui in edit. mai. praeposita est haec inscriptio: *con-*

queritur de Neaera, in min. *conquestio amatoria.* Pro *hei mihi* Cod. legit *si mihi.*

36. *ebria*) Edit. pr. mai. *hebria.*

38. *Lenaeus*) Cod. scribit *lenaeus*, edit. min. *Laeneus.*

39. *Theseae*) Cod. *teseae.*

41. *Sed cecinit*) Cod. cum edit. min. *sic cecinit.* – Pro *Minoi* Cod. habet *minor ante.*

43. *Vos ego*) In Cod. scriptum *vos quoque.* – *quicunque*) Ed. pr. mai. *quaecunque.*

46. *prece*) Omnes tres legunt *fide.*

47. *iurarit*) Cod. solus dat *iurabit*, utraque edit. pr. *iuravit.* – Eaedem vs. 50 *Iuppiter* habent pro *Iupiter.*

51. *quid toties*) Cod. *qui tociens*, edit. pr. mai. *qui totiens*, min. *qui toties.*

52. *procul*) In omnibus tribus legitur *precor.*

53. *vellem*) Edit. pr. mai. praefert *mallem.* – *longas tecum*) Alio ordine omnes tres *tecum longas.*

55. *nec amica*) Cod. cum edit. pr. min. *inimica.*

57. *Naida Bacchus*) Cod. cum edit. mai. *Naiada Bachus.* – *o lente*) o *laete* extat in edit. min.

58. *Temperet*) Ed. pr. min. *temperat.* – *Marcia*) In omnibus tribus scribitur *Martia.* – Cod. *limpha.*

59. *Non ego, si fugiat nostrae*) Cod. *non te, si fugiet nostrae*, edit. pr. min. *non ego, si nostrae fugiat.*

62. *puer, i*) In Cod. *puer es*, addita nota ab eadem manu: *alii et.* Hoc ipsum exhibet utraque edit. pr.

63. *Syrio*) Cod. *tyria*, editt. princip. *tyrio.*

Versum 64 in Cod. eadem serie sequuntur versus, qui libri IV carm. XII constituunt, addita nota: *Repetuntur hi tres versus infra in fine libri, epistola: Estne tibi, in fine epistolae.* Etiam in edit. pr. mai. illi versus sine ulla distinctione vs. ultimum huius carminis subsequuntur.

LIBER IV

CARMEN I

Edit. pr. mai. haec praemittit: *De laudibus Messalae liber IIII.* Ex edit. pr. min. sola novae elegiae inscriptio enotata est: *ad Messalam.*

1. *me cognita*) Omnes tres *mea cognita.*

3. *tamen. At meritas si*) Cod. *tamen a meritis, si.* Ita etiam edit. pr. min. et mai., nisi quod haec post *meritis* colon ponit. – Pro *carmina* edit. pr. min. dat *carmine.*

4. *humilis tantis*) Inverso ordine Cod. dat *tantis humilis.*

5. *te praeter*) Cod. cum edit. pr. min. *praeter te.*

9. *Cres tulit*) Edit. pr. min. habet *tetulit.* – Eadem cum mai. scribit *iocundior.*

10. *puro*) Cod. legit *pura.*

11. *ne*) deest in Cod., *iam* dat edit. pr. mai.

13. *tectis*) Ex omnibus tribus enotatum *terris.*

14. *placavit*) Cod. *pacavit*, ita enim edit. min.

15. *inaurato*) Duobus verbis edit. pr. mai. *in aurato.*

18. *dicat*) *dictat* habent edit. pr. min. et mai. – Haec praeterea pro *mundi* scribit *mondi.*

19. *immenso desedit aere*) Cod. cum edit. pr. min. legit: *immensum descenderit* (hoc etiam in edit. mai. extat) *aera.*

20. *et in*) Edit. pr. min. *et hinc.*

21. *a terris*) Omnes tres conspirant in *e terris.*

22. *ut*) Iterum omnes praebent *et.*

24. *At, quodcunque*) Edit. pr. mai. *et quodcunque*, min: *et quodcumque.* – *Camoenae* est in edit. mai.

25. *sed quod*) In Cod. et edit. pr. min. legitur *seu quod.*

26. *vovemus*) Cod. et edit. pr. mai. *movemus*, vulgatam dare voluit edit. min. *nouemus.*

27. *nec tanto*) Edit. min. *ne tanto.* – *nomine*) In omnibus est *carmine.*

30. *quid quaque index*) Cod. cum edit. pr. mai. habet *quid qua iudex*, min. ita: *quid nam iudex.*

32. *maiores*) Divisit vocem edit. pr. min. *maior es.* – *futuris*) Vtraque edit. pr. exhibet *futurus.*

33. *stemmate*) Ex omnibus affertur *nomine*.

34. *magna*) Edit. pr. min. praebet *fasta*.

36. *canent vincto*) Edit. pr. mai. *canent iuncto*.

37. *potior*) Consentiunt omnes tres in lect. *potius*.

39. *Nam quis te*) Omnes *quisque tibi*. – *castrisve*) Cod. *castisve*. Edit. pr. mai. *chartisve*.

40. *hinc aut hinc*) In Cod. haec verba *aut hinc* desunt. – In edit. pr. min. vitiose *libi* pro *tibi*.

41. *premitur*) Cod. *premit*. – Vs. seq. *parte* deest in edit. min.

44. *depressior*) Edit. pr. mai. *compressior* legit. – Eadem cum Cod. vers. 48 scribit *Itace*.

49. *Vlixen*) Cod. cum edit. pr. mai. *Vlyssem*, min. *Vlixem*.

50. *dum*) Edit. pr. mai. *tum*.

51. *decurrerit*) Vtraque edit. pr. legit *decurreret*. – Vers. 53 pro *includitur* edit. pr. mai. *excluditur*.

54. Pro *Ciconumque* Cod. scribit *cyconumque*. – *reppulit* pro *repulit* est in omnibus tribus.

55. *Nec valuit Lotos coeptos*) Cod. hic praebet: *non valuit cyclops tempus*, editt. princ. *non valuit cyclops coeptos*. – Pro *avertere* Cod. dat *advertere*.

57. *Victa*) Edit. pr. mai. *uncta*. – Vs. 58 pro *Vexit et* edit. pr. min. *uexerit*. - Vs. 59 *laestrigonas* scribit edit. mai.

60. *Artacie gelida*) Cod. *artaere* (in collat. adscriptum: forfasse *artacre*) *gelidos*, edit. pr. mai. *artatiae gelidos*, min. *atraciae gelidos*.

62. *foret*) *ceres* legitur in edit. pr. mai.

64. *Cimmeriorum*) Cod. *cimmerium*, edit. pr. mai. *chimmerion*, min. *chymerion*.

65. *Quis*) In omnibus *quis*.

66. *sive supra*) Cod. habet *seu super*, edit. pr. min. legit *seu supra*. – Omnes autem punctum post *infra* omittunt.

67. *Plutonis*) *Plutoni* offert ed. min. - Pro *regno* ed. mai. dat *regna*.

68. *deum*) deest in Cod. – *umbris*) Ex omnibus enotatum *undis*

69. *Praeteriitque*) Edit. pr. mai. *praetereuntque*. – Eadem scribit *syrenum*. - Cod. vero *pupi*.

70. *inter geminae*) Cod. cum edit. pr. mai. hic dant *tergeminae*, in min. est *tergemini*. – Pro *nantem* Cod. *nante*, ed. min. *nautem*.

71. *ore*) Omnes tres tuentur *orbe*.

72. *rabidas*) Iterum omnes *rapidas*. – Pro *inter* edit. pr. mai. *sic in*. – *serperet* edit. min. *curreret*.

77. *Calypsus*) Edit. pr. min. *calypsos*.

78. *misero*) Omnes tres consentiunt in lect. *miseri*. — *pheacia* scriptum in edit. pr. mai. – Eadem vs. 78 *intersunt* una voce.

82. *Iam te*) Ex omnibus affertur *nam te*.

83. *praeducere*) Cod. *preducere*, edit. pr. mai. *perducere*, min. *producere*.

84. *cervos*) *nervos* est omnium lectio. – Vs. 87 *sit* deest in ed. pr. min.

90. *aut* – *perfregerit*) Edit. pr. min. dat *et* – *perfregit*.

91. *Aut quis*) Edit. pr. mai. praebet *et quis*. – Pro *celerem arctato* in omnibus legitur *celeremve arcto*.

93. *dirrecto* scribit edit. pr. min. – Eadem mox cum cod. et mai. pro *cursu* exhibet *passu*.

94. *brevius*) Edit. pr. min. *melius*. – Eadem cum cod. *contendere* pro *compellere*.

95. *Quis*, *parma seu*) Edit. pr. mai. dat *pervia seu quis*, in min. est *pervia seu quos*. – Omnes *leva* pro *laeva*.

96. *veniat gravis*) Omnes tres conspirant in *grandis venit*. – Etiam vs. 98 omnes *venient* pro *veniunt*.

99. *parant*) *parent* est in omnibus.

100. *acies*) Edit. pr. min. habet *facies*.

102. *ut aequatis*) Cod. hic dat *an aequatis*, utraque edit. pr. *in aequatis*.

103. *duplici seiunctim c. Marte*) Cod. legit ita: *duplicem*, *seu iunctum c. Martem*, editt. princ. sic exhibent: *duplicem seu vinctum c. Martem*.

104. Editt. princ. hunc versum scribunt ita:

Dextraque ut levum (haec etiam Cod.) *t. d. sinistra.*

105. *geminis* – *castris*) Omnes tres *gemini* – *casus*.

108. *Iapydiae*) Cod. cum edit. princ. min. *iapigiae*, mai. scribit *iapiguae*.

110. *Arupinas*) Cod. cum edit. pr. min. dat *et arpinis*, mai. *et alpinis*. – Praeterea min. habet *aruis* pro *armis*.

112. *Pyliae*) *piliae* habet edit. pr. min. In eadem edit. post vs. 112 sequitur hic:

namque senex longae peragit dum saecula vitae.

Hunc igitur versum non ab eo demum, qui Aldinam sec. correxit, repositum esse (ut statuit Heynius) apparet.

113. *renovaverit*) Cod. *renoverat*, edit. pr. mai. *renovaverat*. – Eadem vs. 115 praebet *moderatur*.

117. *cathenae* scribunt Cod. et edit. pr. min. – Haec vs. seq. *erit* exhibet pro *eris*.

120. *Queis Amythaonius*) Cod. legit *quis amithaonius*, min. *quis amichaonius*. *quis* pro *queis* etiam in mai.

121. *subtemine*) Omnes tres *sub tegmine*.

122. *anni*) Cod. dat *annis*.

127. *Nulla*) Cod. cum edit. pr. min. *ulla*. – *aereas* scribit Cod. pro *aerias*.

129. *Quum*) In omnibus tribus legitur *quin*. – *muta*) Cod. et edit. pr. min. habent *multa*.

130. Omnes hic scribunt *Iuppiter*, vers. seq. *affuit*, et vs. 133 *annuit*.

133. *additus*) *abditus* est in edit. pr. min. – Eadem vs. 134 *purior* legit pro *laetior*.

136. *iidem*) Edit. pr. mai. *idem*. – *sint*) Vtraque edit. pr. *sunt*. – *triumphi*) Edit. mai. *triumphis*.

139. *Theraeo tellus*) Cod. *tetero tellus*, edit. pr. mai. *tetereo tellus*, min. *letereo tellus*.

140. *Choaspes*) Edit. princ. mai. scribit *dryaspes*, min. *dyaspes*.

141. *Gyndes*) Omnes tres habent *cydnus*. – Praeterea ed. min. *cirri* pro *Cyri*.

142. Mirum in modum hunc versum variant libri nostri. Cod. ita habet:

Cretaeis ardet aut unda caristia campis.

Edit. pr. mai. hoc modo effert:

Cretaeis ardens: aut nuda caristia campis.

Denique edit. min. legit sic:

Cretaeis ardens aut unda caystria campis.

143. *Tomyris*) Cod. scribit *Tamiris*, edit. min. *thamiris*, mai. *thamyris*. – Vs. 145 pro *Padaeus* utraque edit. pr. *pachaeus*.

146. *Quaque Istrus*) Omnes tres *quaque hebrus*. – *riga*

deest in edit. min. — Eadem pro *Mosynos* dat *maginos*, mai. *magirios*.

148. *sese offeret armis*) Cod. exhibet *se offerret in armis.*

151. *considit*) Omnes tres *consistit.*

152. Hunc vers. Cod. legit ita:

et quicunque in partes totus disponitur orbis.

157. *superingerit*) Edit. pr. min. praebet *super egerit.*

159. *propior*) In Cod. est *proprior.* — Vs. seq. edit. min. *properet* pro *properat.*

161. *consurgit*) Cod. cum edit. min. *exurgit.* — Haec vs. 164 pro *Nulla* dat *ulla.*

165. *inter posita*) Coniungunt omnes tres in unam vocem *interposita.* – Pro *rigentes* Cod. *rigentens*, unde ortum, quod in edit. min. legitur, *rigentem.*

167. Omnes tres hunc vers. ita exhibent, mutato ordine verborum:

quas similis utrinque tenens vic. c.

168. *necat*) In omnibus nostris est *negat.*

169. *Hinc*) Edit. pr. min. *hic.* — *vertitur*) Cod. *vertiter* (sic), edit. mai. *labitur.* – Vs. 170, *hic* pro *hinc* dat. Cod.

173. *confinditur*) Edit. pr. mai. habet *confunditur*, min. *contunditur.*

174. *exurgunt oppida*) Cod. *exurgitat oppida*, edit. min. *consurgunt opida.*

175. *per claros ierint*) In omnibus tribus est *praeclaros poscent.*

181. *peragit*) Edit. pr. mai. *pergit.*

182. *ut mos est illi*) Omnes tres haec verba parentheseos signis includunt. – Deinde *fatigat* edit. mai.

183. *Nam nihi*) Edit. pr. mai. *non mihi.* – Pro *magnis* edit. pr. min. praebet *magrus* (sic).

185. Omnes tres exhibent ita:

Horrea fecundis indeficientia mensis.

nisi quod Çod. et edit. min. scribunt *foeç.* – Vs. 188 ed. mai. *desyderium* habet.

189. *anteactos*) Cod. cum edit. pr. min. legit *accitus*, ed. mai. *accitos.* – Praeterea Cod. *admonet* pro *admovet.*

190. *relictus* pro *relictis* legitur in Cod. et edit. min.

193. *ausim*) Edit. pr. min. *ausun.*

195. *solus densis*) Mutato ordine omnes tres *densis solus.*

196. *Etnaeae* scribit edit. pr. mai., *comittere* min.

197. *Sum*) Cod. cum edit pr. mai. exhibet *dum.* - Deinde edit. min. legit: *tuam nostri est si.*

198. *Sit tibi*) Edit. princ. min. offert *sic tibi.* - Pro *si sit modo* edit. mai. dat *si sint modo.*

199. *Lydia, non*) Edit. min. *Lidia nec.*

200. *Meleteas*) Ed. pr. mai. habet *meletheas*, min. duobus verbis *me letheas.* - *nec mallem*) Cod. *mallem quoq;* - *chartas*) Vitiose edit. pr. mai. *barchas.*

201. *Quod tibi*) Edit. pr. min. habet *qui tibi.*

202. *sit notus*) *si notus* ex omnibus tribus enotatum.

203. *statuent*) Cod. dat *statuunt.*

204. *cum tumulus*) Omnes tres conspirant in lect *tunc tumulus.* - *contexerit*) Cod. legit *cum texerit*, min. *seu texerit.*

206. *figura*) *figuram* est in edit. pr. mai.

210 *Quandocunque*) Omnes nostri habent *in quencunque.*

211. *subtexam*) Edit. pr. mai. *subtextam.*

CARMEN II

Inscriptum est in edit. princ. mai. ita: *Laus sulpitiae ad deum Martem.* Edit. min. hic caret inscriptione.

1. *Sulpicia*) Edit. pr. mai. habet *Sulpitia.* - Eadem vs. 6, pro *lampadas* dat *lampades.*

7. *movit*) Edit. min. legit *flectit.* - A vs. 8 usque ad vs. 14 elegiae ad Phoebum in exemplari Biblioth. Paris., quo usus est is, qui hanc collationem confecit, omnia deerant; totum autem folium ei videbatur intercidisse.

13. *Vertumnus*) Edit. pr. mai. hic scribit *vertunus.* - Pro *Olympo* Cod. *Olimpo.*

14. *Mille habet*) Cod. *mille hunc.* - Idem vs. 16 *dent* pro *det*, et *permadefacta* pro *bis madefacta.*

19. *conchas*) Cod. cum edit. mai. *gemmas.*

20. *equis*) Vterque liber *aquis* habet.

21. *cantate*) Solus Cod. *cantare.*

22. *superbe*) Edit. mai. legit *superba.* - Cod. scribit *lira.*

23. *celebretur*) Cod. cum edit. mai. *hoc sumet.*

24. *vestro*) Cod. *nostro* legit. – Idem cum edit. mai. pro *choro* exhibet *thoro.*

CARMEN III

Edit. mai. hanc habet inscriptionem: *Sulpitia ad Cherinthum de uenatione dimittenda.*

3. *in praelia*) Cod. praebet *in pectore.*

7. Edit. mai. post *est* signum interrogandi ponit.

11. *Cerinthe*) Cod. semper scribit *Cherintus*. edit. mai. ubique dat *Cherinthus*, min., ut ad carm. IV, vs. 15 enotatum est, *Cherinthus*, seu *Cherintus*, ut V, 1.

19. *Nunc*) Cod. et edit. mai. *tunc.* – Vs. 20 *tange* habet edit. mai. pro *tende.*

21. *subrepet*) Praesens *subrepit* ex utroque libro affertur.

24. *ipse*) Cod. praefert *saepe.*

CARMEN IV

Haec ex edit. mai. affertur inscriptio: *Ad Phoebum pro Cherintho aegrotante.*

1. *et*) omissum est in edit. mai.

6. *candida*) Cod. cum edit. pr. mai. exhibet *pallida.*

8. *devehat*) Iidem libri tuentur *evehat.*

16. Hunc versum sequuntur in Cod. et utraque edit. pr. vss. 19, 20, 21, 22. Hos autem excipiunt deinceps vs. 17 et 18.

17. *nil*) Edit. pr. min. *nihil.* – Eadem vs. 20, *sedula* pro *credula*, et vs. 24 *factis* pro *sanctis.*

CARMEN V

In edit. mai. inscribitur: *ad Cherinthum*, in min. *ad uenerem oratio.*

1. *Qui mihi te*) In omnibus tribus legitur *est qui te.*

4 *dederunt*) Omnes habent *dederant.* – *sibi* pro *tibi* sola edit. pr. min.

7. *per te*) *te per* praebet utraque edit. pr.

8. *suos*) Omnes dant *tuos*.

9. *Magne*) *Mane* offerunt omnes tres. – *Geni*) Edit. pr. min. *gessi*. – *dona*) In Cod. et edit. utraque *tura*.

10. *calet*) Omnes nostri exhibent *valet*. – Vs. 11 edit. pr. mai. et Cod. *suspiret* pro *suspirat*.

12. *Tu*) *Tunc* est in omnibus tribus. – Praeterea ed. pr. mai. *sacte relique* pro *sancte relinque*. — Eadem vs. 13 legit *Nec sis nunc* pro *Nec tu sis*.

16. *quam soluisse*) Cod. *exsoluisse*, utraque edit. pr. *nos soluisse*.

17. *tectius*) Cod. *tucius*, edit. mai. et min. *tutius*.

18. *haec illum*) Cod. exhibet *hic illum*.

20. *clamne palamne*) Omnes tres legunt *clamve palamve*.

CARMEN VI

Edit. pr. mai. haec praemittit: *Iunoni puellam commendat.* Edit. min.: *ad Iunonem oratio*.

1. *honores*) Omnes tres praebent *acervos*.

3. *tibi*) In Cod. est *ter sc*.

5. *ornandi*) Cod. exhibet *oranda*, edit. pr. mai. *orandi*.

7. *ne quid*) Omnes tres servant *ne nos*. – Sic etiam vs. 9 omnes dant *ullae* pro *ulli*.

10. *cuiquam – viro*) In Cod. scriptum *cuidam – viro est*.

11. *deprendere*) Edit. pr. mai. *deprehendere*.

13. *purpureaque*) *purpurea* solus Cod. habet. — Idem vs. 14 cum edit. mai. *sic* pro *fit*.

15. *en natae*) Omnes tres consentiunt in lect. *et natae*. – *quid optet*) Cod. cum ed. pr. min. dat *quod optat*, mai. *quod optet*.

16. *clam sibi*) Cod. et edit. pr. min. legunt *iam sua*, ed. mai. *iam sibi*.

19. *Sit*) Cod. cum edit. pr. mai. habet *sic*, edit. min. *si*. – *grata ac veniet*) Cod., omisso *ac*, praebet *grata veniet*, ed. pr. mai. *grata eveniet*. min. *grata est ueniet*.

20. *adsit*) In Cod. *esset*.

CARMEN VII

Inscriptio in edit. pr. mai. haec est: *Gratulatio ad Venerem.* — In edit. pr. min. hoc carmen et seqq. usque ad XIII, 11, in exemplari biblioth. Paris. deerant, ita ut duo integra folia excidisse viderentur.

1. *pudore*) Edit. mai. *pudori.*

2. *minor*) Cod. cum edit. pr. scribit *magis.*

3. *Cytherea*) Pro hoc Cod. dat *Citharea*, edit. pr. *Cytheraea.* - Eadem praeterea *Camaenis* exhibet.

8. *ut nemo*) E Cod. affertur *id venio*, e mai. ed. *at uenio.*

CARMEN VIII

Scriptum est *ad Messalam*, ut vult edit. mai.

4. *Arnus*) Liber scriptus et impressus *amnis.*

6. *Non tempestivae*) Cod. legit *neu tempestive.*

8. *Arbitrii quoniam*) Cod. *arbitrio quamvis.* Ita quoque edit. mai., nisi quod haec *quanvis* scribit. — Pro *mei* uterque liber *meo* habet.

CARMEN IX

Cod. hic semel inscriptionem habet hanc: *Ad Thoratum de natali die.* Edit. mai. simpliciter: *Ad Tostratum.*

2. *nos* - *suo*) Cod. et mai. edit. praebent *non* - *tuo.*

CARMEN X

Inscribitur in edit. mai.: *De Sulpitia.*

1. *securus*) In Cod. extat *securis.* - *iam tibi*) Cod. dat cum edit. mai. *iam mihi.*

2. *Promittis*) Cod. *permittis*, at edit. mai. *permittas.*

3. *Si tibi*) Cod. et edit. mai. *sit tibi.* - *toga est potior*) Cod. *togae pocior.* Edit. mai. *togae potior.* Ceterum in editionis mai. exemplari eo, quod servatur in biblioth. Paris., ad *togae* in margine legitur scholion, antiqua manu scriptum: x *togati scorti i Adulterae. nam togata pro scorto accipitur.*

6. *cedam*) In Cod. et edit. mai. *credam.* - Ambo etiam *causa* habent pro *cura.*

CARMEN XI

Inscriptio in edit. mai. haec legitur: *Ad Cherinthum.*

1. *pia cura*) Cod. scribit *placiture*, edit. mai. *placitura.*

2. *Dum mea*) Cod. et edit. mai. *qui mea.* – Sola haec vs. 4, *sic quoque* legit pro *si quoque.*

5. *Nam mihi*) Vterque liber exhibet *ah mihi.* – Pro *prosit* edit. mai. *prodest.* – *quum tu*) Cod. et edit. mai. *quid tu.*

6. *lento*) Cod. consentit cum edit. mai. in *laeto.*

CARMEN XII

In Cod. et edit. mai. hoc carmen cum superiori sine ulla distinctionis nota coniunctum.

1. *Ne tibi*) Cod. legit *nec tibi*, hic et priori loco, III, 6, 64, cui carmini hos versus in Cod. et edit. mai. annexos esse, ibi notavimus. – *sim mea*) Edit. mai. utroque loco servat *sit mea.* – *aeque iam*) *aeque tam* habent Cod. et edit. mai., sed in priori tantum loco.

2. *Ac videor paucos*) Cod. ad libr. III, dat *ac paucos videar*, hic vero *ac videar paucos.* Etiam edit. mai. utroque loco variat, dum antea legit *ut video paucos*, ad hunc autem locum *ut videas paucos.*

5. *solum quod*) Hic tantum Cod. verborum ordine mutato praebet *quod solum.* Hic etiam nota legitur in Cod.: *Habentur hi 3 versus supra eodem libro circha medium epistola: Si mihi difficile est, in fine epistolae.*

CARMEN XIII

Edit. mai. inscribit: *Ad Amicam.*

3. *Tu mihi*) Edit. mai. praebet *tu modo.*

5. *possis*) Cod. cum edit. mai. dat *posses*, ut etiam vs. 9 uterque liber *possum* pro *possim.*

10. *trita*) Cod. scribit *tricta.*

13. *e caelo mittatur*) Edit. pr. min. *et templo mittetur.*

15. *Per tibi*) In Cod. est *hoc tibi*, in edit. min. *haec tibi.*

16. *mihi*) Iterum Cod. et edit. pr. min. consentiunt in *tibi.*

17. *cedo*) Hic omnes tres *credo.* – Etiam vs. seq. omnes legunt *prodeat* pro *proderat.*

19. *tu me*) Edit. mai. alio ordine *me tu.* – Ceterum Cod.

scribit *audactius* pro *audacius*. – Idem vs. 20, *garula* pro *garrula*, ut supra iam vidimus.

23. *considam*) Cod. et edit. pr. mai. *confidam*.

CARMEN XIV

Has dant inscriptiones editt. princ. mai.: *De Puellae infamia*, min: *de infamia suae puellae*.

1. *crebro nostram*) Edit. pr. min. *nostram crebro*.

3. *iacta*) Ex omnibus tribus affertur *facta*. – Ad vs. 4 super *tace* in edit. mai. exemplo Paris. hoc legitur scholion scriptum: *ne tanto me affligas dolore*. – Cod. ad finem huius carminis haec habet: *Albii Tibulli poëtae illustris explicit liber tercius et ultimus*. Tum legitur *Epitaphium Tibulli*, quod sequitur Tibulli vita. – In edit. pr. mai. autem statim post carm. XIV sequitur *Summa vitae albii Tibulli*, et deinde *Epitaphium Tibulli*, cui elegia Ovidii Amor. libr. III, eleg. 9 annexa est. – Edit. pr. min., omissa Tibulli vita, *Epitaphium Tibulli* tantum exhibet.

CARMEN XV.

Vs. 3, Cod. legit *nec foret*.

VARIAE LECTIONES

Cod. et edit. pr. mai. in vita Tibulli.

(vid. Heynii praefat. p. LXXXVII)

eques Romanus) Cod. *eques regalis.* – *oratorem dilexit : cuius et*) Edit. mai. ita exhibet: *originem dilexit : cuius etiam*, sic etiam Cod., nisi quod *origine* scribit. – *fuit et*) Absuut haec verba a Cod. – *Aquitanico*) Cod. et edit. mai. *equitanico.* – *ornatus est*) Vterque liber *donatus est.* – *et maxime – licentiae*) Desunt in Cod. – *in studio*) Edit. mai. habet *in studia.* – *inter elegiographos principem*) Cod. alio ordine *principem inter el.*, edit. mai. *inter eleg. summum.* – *obtinet*) Cod. et edit. mai. scribunt *optinet.* – *omnino non inutiles*) Cod. *omnino utiles.* Edit. mai. *utiles*, omissa voce *omnino.* – *infra*) Cod. *super* habet.

Hac occasione oblata, cum lectore benevolo communicabimus varias ex edit. pr. maiori in Ovidii elegia (Amor. III, 9) lectiones. Collata est edit. pr. Tibulli cum Mitscherlichii editione.

Inscriptio huius elegiae legitur haec: *Ouidii Nasonis epistola in qua conqueritur de morte Tibulli.*

2. *fata Deas;*) Edit. mai. legit *facta deas:*

3. *Elegeïa*) *elegia* exhibet.

10. Pro *tundat* praebet *tondat.*

11. *sparsi lacrimas*) Mutato ordine dat *lachrymas sparsi.*

18. Pro *putent* offert *putant.* – Vs. 20 *iuicit* pro *iniicit*, ut saepius in Tibullo.

21. *Ismario*) Vitiose habet *bismario.*

23. Pro voce, librariis insueta, *Ailinon*, priori loco scribit *Et licium*, posteriori *edidit.*

24. *invita*) Praefert *inuicta.* – Initio vs. seq. pro *Adiice* praebet *aspice.*

28. Pro *diffugiunt* solemni confusione *effugiunt.*

30. *retexta*) Pro hoc exhibet *retenta.* – Vs. seq. *habebit* pro *habebunt.*

33. Pro *vos* et *nunc* bis ponit *nos.*

34. *mala facta* in unum verbum coniungit *malefacta.* – Mox *falso* pro *fasso.*

36. *Vive tamen* legit pro *vice pius*. – Vs. 37. *Mors* mutatur in *Mars*.

39. *confide bonis*) Praefert *confide tuis*. – Vs. seq. *e toto* affertur pro *e tanto*. – Mendose vs. 45 *eritis* pro *Erycis*.

46. Pro *negent* dat *negaut*. – Vs. 47 scribit *pheatida*.

49. *Hinc – fugientis*) In edit. pr. expressum *hic – fugientes*.

51. *misera – doloris*) Depravata haec verba in *mixti – dolorum*. – Vs. seq. *dilacerata* enotatum pro *dilaniata*.

53. Hunc versum exhibet ita:

Cum sua tuis tiuxerunt nemesisque precorque.

Vix memoratu dignum, quod vs. seq. *obscula* scribit.

57. *Cui Nemesis*) Ita corrupta sunt in edit. *cernemesis*. – Pro *sint mea* praebet *frater* sioe seosu.

61. *venias*) Futurum dat *uenies*.

62. Pro *cum* expressum est *q*, quod et *quum* et *quod* significare potest.

63. Post *falsum* inserit *est*.

65. Pro *si quid modo* habet *si qua modo*. – Deinde omittit *est* in fine versus.

66. Pro *auxisti* praebet *hausisti*. Quae tamen non varia est lectio, ut obiter hoc mooeamus, sed alia tantum scribendi ratio. Nam litera *h* in codd. et editt. aotiquis, praecipue Italicis, in verborum initio mox additur, mox omittitur; vid. ad Tibull. I, 1, 17, 40, etc. De scriptura autem literae *x* pro *s* seu *ss* vid. ad Tibulli I, 6, 18. Quae res quum saepius a VV. DD. non perspecta fuerit, magnas turbas multis in locis excitavit. – Pro *pios* tandem habet *tuos*.

INDICES

IN

TIBVLLVM

INDEX

IN CARMINA ET VERSVS

DIVERSARVM EDITIONVM.

Numerorum diversitas illata per Scaligeri et Broukhusii transpositas carminum partes.

Edd. vulgatae et codd.		*Scalig. et Broukhus.*	
Lib. I.			
Eleg. I,	1 2 3 4. Quem labor	Eleg. I,	1 2 45 46
	5 6		3 4
	7 8 9 10		9 10 7 8
	11 12		15 16
	13 14		17 18
	15 16		19 20
	17 18		21 22
	19 20		23 24
	21 22		25 26
	23 24		27 28
	25 26 27 28		47 48 49 50
	29 30 31 32		9 10 11 12
	33 34		33 34
	35 36		13 14
	37 38 39 40		29 30 31 32
	41 – 50		35 – 44
	51 – 58		51 – 58
	59 – 78 f.		73 – 92 f.
El. II,	1 – 64	El. II,	1 – 64
	65 – 70	El. I,	67 – 72
	71 – 78		59 – 66
	79 – 98 f.	El. V,	37 ad f.
El. III,	1 – 94 f.	El. III,	1 – 94 f.
El. IV,	1 – 8	El. IV,	1 – 8
	9 – 14		69 – 74
	15 – 38		11 – 34
	39 40		9 10
	41 – 74		35 – 68

INDEX

Edd. vulgatae et codd.	*Scalig. et Broukhus.*
Lib. I.	
El. IV, 75–84 f.	El. IV, 75–84 f.
V, 1–36	V, 1–36
37–68	VI, 1–32
69 70	VI, 33 34
71–76 f.	VII, 33–38
El. VI, 1–32	VII, 1–32
33–86 f.	39–92 f.
El. VII, 1–ad f.	VIII, 1–ad f.
VIII, 1–66	IX, 1–66
67–ad f.	71–ad f.
IX, 1–ad f.	X, 1–ad f.
X, 1–ad f.	XI, 1–ad f.
Lib. II.	
El. I, 1	El. I,
II,	II,
III, 1–32	III, 1–32
33–60	VI, 15–42
61–74	III, 33–46
75–78	(lib.I,IX,67–70)
79 80	II,III,47 48
IV,	IV.
V, 1–42	V, 1–42
43–60	45–62
61 62	43 44
63-112	63-112
113-122 f.	117-127
VI, 1–14	VI, 1–14
15–18	V,113-116
19–54 f.	VII, 1–36 f.
Lib. III.	
El. I.	El. I.
II.	II.
III.	III.
IV.	IV.
V.	V.
VI.	VI.
Lib. IV.	
El. I.	El. I.
II.–XV.	II.–XV.

INDEX

IN NVMEROS ELEGIARVM TIBVLLI

ET VERSVVM

EX EDITIONIBVS SCALIGERI ET BROVKHVSII COMPARATIONE CVM NVMERIS CODD. ET EDD. EX IIS FACTARVM.

Edd. ex Scalig. et Broukhus. interpolatione.	*Edd. ad fidem codd.*
Lib. I.	
Eleg. I, 1 2	Eleg. I,* 1 2
3 4	5 6
5 6	9 10
7 8	7 8
9 10 11 12	29 30 31 32
13 14	35 36
15—28	11—24
29—32	37—44
33 34	33 34
35—44	41—50
45 46	3 4
47—50	25—28
51—58	51—58
59—66	Eleg. II, 71—78
67—72	65—70
73—92 f.	59—78 f.
Eleg. II, 1—64	Eleg. II, 1—64
III, 1—94 f.	III, 1—94 f.
IV, 1— 8	IV, 1— 8
9—10	39 40
11—34	15—38
35—68	41—74
69—74	9—14
75—84 f.	75—84 f.
Eleg. V, 1—36	Eleg. V, 1—36
37—56 ad f.	(Eleg. II, 79—98)
Eleg. VI, 1—32	V, 37—68
33—34	69—70

INDEX

Edd. ex Scalig. et Broukhus. interpolatione	*Edd. ad fidem codd.*
Lib. I.	
Eleg. VII, 1—32	Eleg. VI, 1—32
33—38	(ex el. V, 71—76 f.)
39—92 f.	VI, 35—86 f.
Eleg. VIII, 1—ad f.	VII, 1—ad f.
IX, 1—66	VIII, 1—66
67—70	(lib. II, el. III, 75—78)
71—ad f.	Eleg. VIII, 67—ad f.
Eleg. X, 1—ad f.	IX, 1—ad f.
XI, 1—ad f.	X, 1—ad f.
Lib. II.	
Eleg. I.	Eleg. I.
II.	II.
III, 1—32	III, 1—32
33—46	61—74
47 48 f.	79 80
Eleg. IV.	Eleg. IV.
V, 1—42	V, 1—42
43 44	61 62
45—62	43—60
63-112	63-112
113-116	Eleg. VI, 15—18
117-126 f.	V, 113-122 f.
Eleg. VI, 1—14	VI, 1—14
15—42 f.	II, III, 33—60
Eleg. VII, 1—36 f.	VI, 19—54
Lib. III.	
Eleg. I.	Eleg. I.
II.	II.
III.	III.
IV.	IV.
V.	V.
VI.	VI.
Lib. IV.	
Eleg. I.	Eleg. I.
II—XV.	II—XV.

INDEX VERBORVM *.

* Confectus opera et industria Langeri, Luneburgensis, iuvenis bonae spei et indolis, fortunam industria emendantis.

INDEX

B

C

E

F

H

I

S

T

FINIS INDICIS.